

Luonnos 8.6.2026

Hallituksen esitys eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi annetun hallituksen esityksen (HE x/2026 vp) täydentämisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksen tarkoituksena on täydentää hallituksen esitystä eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE x/2026 vp) lisäämällä täydennettävässä esityksessä ehdotettuun poliisilain uuteen 5 b lukuun ne rikostiedustelukeinot, joiden uhkaperusteisesta käytöstä säättäminen edellyttäisi perustuslain 10 §:n kotirauhan suojaa ja luottamuksellisen viestin suojaa koskevien lakivarausten muuttamista. Tällaisia tiedonhankintakeinoja olisivat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, yhdistymistietojen hankkiminen, tekninen kuuntelu ja tekninen laitetarkkailu. Lisäksi mahdollistettaisiin rikostiedustelukeinojen käyttö tietyin rajauksin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa.

Perustuslain 10 §:n muuttamista koskeva hallituksen esitys (HE 50/2026 vp) on eduskunnan käsiteltävänä. Poliisilain 5 b lukuun ehdotettavien muutosten yhteensopivuus perustuslain kanssa on riippuvainen perustuslakia koskevan esityksen hyväksymisestä ja voimaantulosta.

Lisäksi poliisilain salaista tiedonhankintaa koskevaan 5 lukuun ehdotetaan lisättäväksi säännökset paikkatiedustelusta, osallistuvan tietolähteen käytöstä ja sijaintitiedon hankkimisesta. Teknistä kuuntelua koskeva toimivaltuus ehdotetaan koskemaan myös asuntoa. Vastaavat toimivaltuudet ehdotetaan lisättäväksi myös uhkaperusteista rikostiedustelua koskevaan 5 b lukuun. Lisäksi poliisilakiin ehdotetaan eräitä muita edellä mainittuihin muutoksiin liitännäisiä muutoksia. Esitys sisältää myös ehdotuksen pakkokeinolain muuttamisesta.

Esityksen tarkoituksena on hallitusohjelman mukaisesti varmistaa, että poliisilaki tukee rikos- torjuntaa riittävällä tavalla ja että uhkaperusteisella rikostiedustelusääntelyllä voidaan tehokkaasti puuttua muun muassa vakavaan jengi- ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti täydennettävässä hallituksen esityksessä ehdotettujen lakien kanssa eli 1.6.2027.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta	4
1.2 Valmistelu	4
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Salaiset tiedonhankintakeinot (poliisilain 5 luku).....	5
2.2 Paikkatiedustelu	6
2.2.1 Jätkikäteén ilmoitettava paikkaan kohdistuva etsintä	6
2.2.2 Paikkatiedustelu siviilitiedustelussa.....	7
2.2.3 Poliisilain 5 luku ja pakkokeinolaki.....	8
2.2.4 Paikkatiedustelua koskevan sääntelyn tarpeellisuus ja välttämättömyys rikoksen estämisen ja paljastamisen sekä uhkaperusteisen rikostiedustelun kannalta.....	9
2.2.5 Ehdotettu sääntely	17
2.2.5.1 Paikkatiedustelun yleiset edellytykset.....	17
2.2.5.2 Paikkatiedustelun perusterikokset.....	19
2.2.5.3 Paikkatiedustelun kohteena oleva tila	20
2.2.5.4 Päätöksentekomenettely	22
2.2.5.5 Teknisten laitteiden tutkiminen salaisen etsinnän aikana.....	23
2.2.5.6 Haltuunottaminen ja jäljentäminen salaisen etsinnän aikana	25
2.2.5.7 Tekninen tutkinta paikkatiedustelun aikana	26
2.3 Osallistuva tietolähde.....	26
2.3.1 Yleistä tietolähdetoiminnasta	26
2.3.2 Sääntelytarpeen arviointi ja sääntelyn merkitys rikoksen estämisen ja paljastamisen kannalta	28
2.3.3 Poliisin toimivaltuuksien käytön tukeminen avustavilla toimilla	32
2.3.4 Sääntelytarpeen keskeiset elementit.....	33
2.3.5 Osallistuminen rikolliseen toimintaan ja tietolähteen rikosoikeudellinen vastuu ...	35
2.3.6 Rikosprovokaatio	36
2.3.7 Ulkomainen lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	38
2.4 Sijaintitiedon hankkiminen	40
2.5 Luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvat tiedonhankintakeinot.....	43
2.6 Kotirauhan suojaa koskeva sääntely salaisten tiedonhankintakeinojen osalta	43
2.7 Julkinen asiamies	45
3 Tavoitteet	45
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	46
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	46
4.1.1 Paikkatiedustelu	46
4.1.2 Osallistuva tietolähde.....	48
4.1.3 Sijaintitiedon hankkiminen	51
4.1.4 Muut poliisilain 5 lukuun ehdotetut muutokset.....	51
4.1.5 Uhkaperusteista rikostiedustelua koskevaan 5 b lukuun ehdotettavat täydennykset	52
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	55

Luonnos

4.2.1	Vaikutukset viranomaisten toimintaan.....	55
4.2.2	Vaikutukset rikostorjuntaan ja turvallisuuteen.....	59
4.2.3	Yritysvaikutukset	60
4.2.4	Taloudelliset vaikutukset	60
4.2.5	Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin	61
5	Lausuntopalaute	64
6	Säännöskohtaiset perustelut	65
6.1	Poliisilaki	65
6.2	Pakkokeinolaki.....	102
7	Voimaantulo	107
8	Suhde täydennettävään esitykseen.....	109
9	Suhde muihin esityksiin.....	109
10	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	110
	LAKIEHDOTUKSET	138
1.	Laki poliisilain muuttamisesta	138
2.	Laki pakkokeinolain muuttamisesta.....	164
	LIITE	169
	RINNAKKAISTEKSTIT	169
1.	Laki poliisilain muuttamisesta	169
2.	Laki pakkokeinolain muuttamisesta.....	215
1.	Laki poliisilain muuttamisesta	222
2.	Laki pakkokeinolain muuttamisesta.....	273

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Esityksen taustalla on muuttunut toimintaympäristö sekä muutokset vakavan rikollisuuden kehityksessä, erityisesti järjestäytyneessä rikollisuudessa.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on rikostorjunnan vahvistaminen kansalaisten turvallisuuden ja viranomaisia kohtaan koetun luottamuksen lisäämiseksi. Hallitusohjelman mukaan hallitus varmistaa, että poliisilaki tukee rikostorjuntaa riittäväällä tavalla. Poliisitoimintaa ja sisäisen turvallisuuden suojaamista vahvistetaan valmistelemalla ja ottamalla käyttöön rikostiedustelun mahdollistava lainsäädäntö, joka mahdollistaisi nykyistä tehokkaamman puuttumisen uhkaperusteisesti muun muassa vakavaan jengi- ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Hallitus pitää järjestäytyneitä rikollisuutta vakavana uhkana Suomen turvallisuudelle ja lailliselle yhteiskuntajärjestykselle ja torjuu sitä voimakkaasti. Hallitus arvioi tarpeen perustuslain täsmentämiseksi tehokkaan rikostiedustelun mahdollistamiseksi.

Hallitus antoi xx/2026 eduskunnalle esityksen rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE x/2026 vp), jossa poliisilakiin ehdotetaan uutta 5 b lukua, joka sisältäisi uhkaperusteisen rikostiedustelusääntelyn vakavan rikollisuuden torjumiseksi. Ehdotetun sääntelyn taustatekijöitä sekä sääntelytarvetta on kuvattu tarkemmin kyseisessä esityksessä.

Hallitus antoi 16.4.2026 eduskunnalle esityksen laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 50/2026 vp). Esityksellä ehdotetaan mahdollistettavaksi kotirauhan suojan ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan välttämätön rajoittaminen tiedon hankkimiseksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumista varten.

1.2 Valmistelu

Esitystä on valmisteltu sisäministeriön rikostiedusteluhankkeessa, joka asetettiin 25.9.2023. Valmistelun tueksi asetettu työryhmä kokoontui kevään 2026 aikana yhteensä neljä kertaa. Hankkeen asettamispäätöksessä todetaan, että valmistelu voidaan tarvittaessa toteuttaa vaiheittain ottaen huomioon perustuslaista nykyisin johtuvat mahdolliset rajoitukset.

Oikeusministeriön käynnistettyä 23.12.2024 hankkeen perustuslain 10 §:n arvioimiseksi päätettiin rikostiedusteluhankkeen lainsäädäntömuutosten valmistelu toteuttaa kahdessa vaiheessa siten, että ensimmäisessä vaiheessa valmistellaan sellaiset muutokset, joiden arvioidaan olevan mahdollisia voimassaolevan perustuslain puitteissa ja toisessa vaiheessa muutokset, joiden toteuttaminen edellyttäisi perustuslain 10 §:n muuttamista.

Nyt käsillä olevassa täydentävässä hallituksen esityksessä on kyse jälkimmäisessä vaiheessa valmistelluista muutosehdotuksista, joista uhkaperusteiseen rikostiedusteluun esitetyt täydennykset ovat kytköksissä perustuslain 10 §:n muuttamiseen. Rikoksen estämistä koskeviin salaisiin tiedonhankintakeinoihin ehdotettavilla uusilla tiedonhankintatoimivaltuuksilla ei sen sijaan ole kytköstä perustuslakiin ehdotettaviin muutoksiin. Ne ovat osa laajemmin ymmärrettävää rikostiedustelusääntelyn ja rikostorjuntatoimivaltuuksien kokonaisuutta, jolla pyritään hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti varmistamaan, että poliisilaki tukee rikostorjuntaa riittäväällä tavalla.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa https://intermin.fi/hankkeet/hankesivu?tunnus=SM033:00/2025_tunnuksella SM033:00/2025.

2 Nykytila ja sen arviointi

Tässä esityksessä ehdotetut toimivaltuusmuutokset liittyvät vakavassa rikollisuudessa ja erityisesti järjestäytyneessä rikollisuudessa tapahtuneisiin ja käynnissä oleviin muutoksiin, joita on kuvattu seikkaperäisesti täydennettävän hallituksen esityksen x/2026 vp yleisperusteluissa. Järjestäytyneessä rikollisuudessa hierarkkiset rakenteet ovat enenevässä määrin korvautuneet verkostomaisella toiminnalla, rikollisten palvelujen ostamisella sekä niin sanottujen ammattimais- ten avustajien käytöllä.

2.1 Salaiset tiedonhankintakeinot (poliisilain 5 luku)

Poliisilain 5 luvussa säädetään tiedonhankinnan kohteena olevalta henkilöltä salassa käytettävien salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä rikoksen estämisessä ja paljastamisessa. Näihin keinoihin kuuluvat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta, valeosto, tietolähteen ohjattu käyttö ja valvottu läpilasku.

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytölle asetetaan poliisilain 5 luvussa korkeat estettävän tai paljastettavan rikoksen vakavuustasoa koskevat vaatimukset ja muutenkin tiukat tiedonhankintakeinojen käyttöä koskevat edellytykset. Tämä liittyy paitsi tiedonhankintakeinojen käyttämiseen salassa, erityisesti puuttumiseen perustuslailla turvattuihin perusoikeuksiin jälkimmäisen vaihdelleessa tiedonhankintakeinosta ja käyttämistilanteesta riippuen. Salaisen tiedonhankintakeinon käyttö edellyttää varsin tyypillisesti vakavaa rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Eräitä salaisia tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää läh- tökohtaisesti mainittua lievempien rikosten selvittämisessä. Perustuslakivaliokunta on pitänyt teknisellä tarkkailulla tapahtuvaa puuttumista suhteellisen ankarana erityisesti sen salaviih- kaisuuden takia. Tekniselle tarkkailulle oli siten asetettava erityisen tiukat edellytykset ja valio- kunnan käsityksen mukaan kotirauhaan ulottuvina näitä valtuuksia ei voitu pitää välttämättö- minä, kun kysymys oli Tullin itsenäisistä valtuuksista. (ks. esim. PeVL 8/1994 vp s. 3 ja PeVL 2/1996 vp s. 3)

Poliisilain 5 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi taikka vaaran torjumiseksi tarvittavia tietoja. Pykälän 2 momentissa asetetaan lisäksi tiettyjen salaisten tiedonhankintakeinojen käytölle erityisiä edellytyksiä. Momentin mukaan, sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, te- lekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua, peitetoimin- taa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Peitetoiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

Poliisilain uudistuksen yhteydessä tiedonhankintakeinojen kynnyksiä koskevaa sääntelyä joh- donmukaistettiin niin, että salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö porrastettiin sen mukaan, kuinka tuntuvasti niillä puututaan kohteena olevan henkilön perus- ja ihmisoikeuksiin. Tähän

Luonnos

liittyy myös laissa olleiden ilmaisujen ”erittäin tärkeä merkitys” ja ”välttämätön” johdonmukainen käyttäminen.

Erittäin tärkeän merkityksen vaatimus tarkoittaa sitä, että ilman kyseisen salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä rikoksen estämiselle tai paljastamiselle aiheutuisi kohtuuttomia kustannuksia tai se olisi muuten hyvin työlästä. Huomioon voidaan myös esimerkiksi ottaa se, että tiedonhankinnan pitkittymisestä aiheutuisi erityistä vaaraa. Välttämättömyyden vaatimus taas tarkoittaa lähtökohtaisesti sitä, että viranomaisen on voitava osoittaa, että rikoksen estäminen tai paljastaminen muilla tiedonhankintakeinoilla ja toimivaltuuksilla ei ole mahdollista tai ainakin vaatii oleellisesti enemmän voimavaroja tai viivyttää rikoksen estämistä tai paljastamista kohtuuttomasti. Välttämättömyys voi perustua kokonaisarvioon siitä, että muut keinot tulisivat olemaan esimerkiksi tuloksettomia tai tiedonhankintaan soveltumattomia ilman, että niiden käyttöä tulisi konkreettisesti edellyttää (HE 222/2010 vp, s. 316, ks. myös HE 217/2022 vp s. 35).

2.2 Paikkatiedustelu

2.2.1 Jälkikäteän ilmoitettava paikkaan kohdistuva etsintä

Salaista paikkaan kohdistuvaa etsintää koskevaa sääntelyä on aikaisemmin arvioitu lainvalmistelussa muun muassa 1.10.2023 voimaan tulleita pakkokeinolakia koskevia muutoksia valmistelleessa työryhmässä (Pakkokeinolain muutostarpeiden tarkastelu, 2022:1, jäljempänä pakkokeinolain muutostarpeiden tarkastelutyöryhmä).

Pohdittavana tuolloin oli, että ilmoitus etsinnästä tulisi tehtäväksi sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu, mutta ilmoitusvelvollisuutta voitaisiin kuitenkin lykätä tai ilmoitusvelvollisuudesta jopa luopua, jos erittäin tärkeät intressit tapauskohtaisesti perustelisivat tätä.

Pakkokeinolain muutostarpeiden tarkastelutyöryhmän mietinnössä toisaalta todetaan työryhmässä arvioidun, että esitetty sääntely tuntuisi kohdistuvan enemmän rikosten ennalta estämiseen kuin niiden selvittämiseen, jonka suhteen katsottiin, että asian harkinta olisi perustellumpaa esimerkiksi poliisilain muutostarpeita harkittaessa. Lisäksi mietinnön mukaan työryhmässä päädyttiin siihen, että kyse olisi periaatteellisesti suuresta ja merkityksellisestä ehdotuksesta, joka tuli työryhmässä käsiteltäväksi liian myöhäisessä vaiheessa valmisteluun nähden (ks. tarkemmin mietintö: OM 2022:1).

Lisäksi vuonna 2015 sisäministeriössä on laadittu selvitys poliisilain tiedonhankintasäännösten riittävydestä yhteiskunnan kannalta kaikkein vakavimpien rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa (arviomuistio, 13.3.2015, SMDno-2015–604, jäljempänä sisäministeriön arviomuistio). Selvitys kohdentui jälkikäteän ilmoitettavan etsinnän, laite-etsinnän ja takavarikon tarpeellisuuteen

Hallitusohjelmassa on kirjaus, jonka mukaan arvioidaan jälkikäteän ilmoitettavan kotietsinnän säätäminen (s. 180). Jälkikäteän ilmoitettava kotietsintä tarkoittaa tiedonhankinnan kohteen tietämättä tehtävää etsintää eli salaista paikkaan kohdistuvaa etsintää.

Eduskunta on hallituksen esitykseen pakkokeinolain ja esitutkintalain muuttamiseksi (HE 217/2022 vp) antamassa vastauksessa (EV 305/2022 vp) hyväksynyt lausuman, jonka mukaan se edellyttää, että hallitus selvittää ja arvioi, onko jälkikäteän ilmoitettavan paikkaan kohdistuvan etsinnän kaltaiselle sääntelylle tarvetta erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan näkökulmasta ja tuo selvityksen perusteella tarvittavat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäväksi mahdollisimman pian.

Luonnos

Hallintovaliokunta on mainittua pakkokeinolain muuttamista koskevassa lausunnossaan (HaVL 37/2022 vp s. 6) todennut, että pakkokeinolaissa ei ole säännöksiä tiedonhankinnan kohteen tietämättä tehtävästä etsinnästä. Lausunnon mukaan valiokunnan saaman selvityksen mukaan poliisin käytännön toiminnassa tulee esiin esimerkiksi terroristisiin ryhmiin tai järjestäytyneisiin rikollisryhmiin liittyen tilanteita, joissa tiettyyn tilaan tai paikkaan kohdistuva etsintä olisi perusteltua tehdä kohdehenkilön tietämättä. Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että jälkikäteen ilmoitettavaa etsintää koskeva sääntely on merkityksellistä sekä rikosten estämisen että niiden selvittämisen näkökulmasta, ja piti perusteltuna arvioida, onko mainitun kaltaiselle sääntelylle tarvetta erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan näkökulmasta. Yhtenä elementtinä prosessissa voitaisiin huomioida etsintävaltuutetun käyttäminen etsinnän edellytysten etukäteistarkastelussa samaan tapaan kuin erityisessä kotietsinnässä.

Lakivaliokunnan mietinnössä (LaVM 30/2022 vp, s. 22–23) todetaan olevan selvää, että pakkokeinolakiin tai muuhun lainsäädäntöön ehdotettavat oleelliset muutokset edellyttävät huolellista lainvalmistelua ja arviointia eikä sellaista ole mahdollista toteuttaa eduskuntakäsittelyn yhteydessä. Valiokunta korostikin erityisesti edellä mainittuun hallintovaliokunnan lausuntoon viitaten, että jatkossa on perusteltua selvittää ja arvioida, onko jälkikäteen ilmoitettavan paikkaan kohdistuvan etsinnän kaltaiselle sääntelylle tarvetta erityisesti vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan näkökulmasta ja tuoda asiaa koskevan selvityksen perusteella tarvittavat lainmuutokset eduskunnan käsiteltäviksi mahdollisimman pian (EV 305/2022 vp, lausuma 4).

Viimeksi asiaa on arvioitu oikeusministeriössä käynnissä olevassa pakkokeinolain muutostarpeiden arviointia koskevassa hankkeessa (OM055:00/2023). Kokonaisuuteen liittyvä hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 2 ja 10 luvun muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 98/2026 vp) annettiin 28.6.2026.

2.2.2 Paikkatiedustelu siviilitiedustelussa

Poliisilain 5 a luvun 26 §:ssä säädetään paikkatiedustelusta siviilitiedustelussa. Pykälän mukaan paikkatiedustelulla tarkoitetaan muussa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä paikassa tai sellaisessa paikassa, jossa tiedustelun kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta, toimitettavaa tiedustelua esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi.

Saman luvun 27 §:n mukaan tuomioistuimien päättää paikkatiedustelusta siviilitiedustelussa, jos se kohdistuu muuhun kotirauhan suojaamaan paikkaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään paikkaan tai paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty paikkatiedustelun toimittamisajankohtana, tehtävään määrätyn tiedustelumenetelmien käyttöön perehtyneen suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Pykälän 2 momentissa säädetään kiirepäätösmenettelystä: Jos 1 momentissa tarkoitettu asia ei siedä viivytystä, suojelupoliisin päällikkö tai tehtävään määrätty tiedustelumenetelmien käyttöön perehtynyt suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää paikkatiedustelusta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua menetelmän käytön aloittamisesta. Tiedustelumenetelmien käytön edellytyksiä koskevan 4 §:n 4 momentissa säädetään kategorisesta kiellosta kohdistaa tiedustelumenetelmää pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Suojelupoliisin päällikkö tai tehtävään määrätty tiedustelumenetelmien käyttöön perehtynyt suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta

Luonnos

paikkatiedustelusta (3 momentti). Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan (4 momentti). Pykälän 5 ja 6 momenteissa säädetään paikkatiedustelun kirjaamisesta. Jos paikkatiedustelun aikana ilmenee, että tiedustelu on kohdistunut tietoon, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta, on tiedustelu siltä osin heti lopetettava ja tietoa koskevat muistiinpanot ja jäljennökset heti hävitettävä (7 momentti).

Luvun 47 §:n 5 momentin mukaan paikkatiedustelusta siviilitiedustelussa ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa 44 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen perusteella. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2–7 momentissa säädetään. Silloin, kun käsitellään pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua tiedustelumenetelmän käyttöä koskevan ilmoituksen lykkäämistä tai ilmoituksen tekemättä jättämistä, vaatimuksen tekee suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Paikkatiedustelun käytöstä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos kohteena on ollut valtiollinen toimija tai siihen rinnastuva taho (6 momentti).

2.2.3 Poliisilain 5 luku ja pakkokeinolaki

Poliisilain 5 luvussa ei ole nykyisin säädetty rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tehtävästä paikkatiedustelusta, paikanetsinnästä tai kotietsinnästä. Poliisimiehellä on tietyissä poliisilain 2 luvussa säädettyissä tapauksissa oikeus päästä kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan henkilön kiinni ottamiseksi tehtävän etsinnän tekemiseksi (4 §), kotirauhan ja julkisrauhan suojaamiseksi (5 §), vaara- ja vahinkotilanteissa (6 §) sekä ampuma-aseiden väliaikaista haltuottoa koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi (6 a §).

Pakkokeinolain 8 luvussa sen sijaan säädetään paikkaan kohdistuvista etsinnöistä, joita ovat kotietsintä, joka voi olla yleinen tai erityinen kotietsintä, sekä paikanetsintä. Luvun 1 §:n 2 momentin mukaan yleisellä kotietsinnällä tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa kotirauhan suojaamassa paikassa toimitettavaa etsintää, kun taas erityisellä kotietsinnällä tarkoitetaan etsintää sellaisessa tilassa, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 10–14, 16, 20 tai 21 §:n mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta ja johon ei pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n nojalla saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä (2 momentti). Erityisestä kotietsinnästä voisi olla kyse esimerkiksi, kun tieto liittyisi valtion turvallisuuteen, oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan, lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön tai papin tehtävässään saamaan tietoon tai lähdesuojan alaan liittyvään tietoon. Paikanetsinnällä puolestaan tarkoitetaan etsintää, joka toimitetaan muussa kuin 2 tai 3 momentissa tarkoitetussa paikassa, vaikka siihen ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy siihen on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, taikka jonka kohteena on kulkuneuvo (3 momentti).

Pakkokeinolain mukainen etsintä tehdään tapahtuneen rikoksen selvittämiseksi. Pakkokeinolain etsinnät tehdään lähtökohtaisesti kohdehenkilön tietäen tai läsnä ollessa tarkoituksena hankkia näyttöä rikoksesta. On kuitenkin syytä huomioida, että pakkokeinolaissa ei ole tällä hetkellä säännöksiä tiedonhankintatarkoituksessa tiedonhankinnan kohteen tietämättä tehtävästä etsinnästä. Edellä mainitun pakkokeinolain muutostarpeiden arviointia koskevan hankkeen perusteella annettuun hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 2 ja 10 luvun muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 98/2026 vp) sisältyy ehdotus tällaisesta pakkokeinosta.

Pakkokeinolain 8 luvun 7 §:n mukaan erityistä kotietsintää varten on määrättävä etsintävaltuutettu huolehtimaan siitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon. Luvun 8–12 §:ssä säädetään etsintävaltuutetun

Luonnos

kelpoisuusvaatimuksista, velvollisuuksista, palkkiosta ja korvauksesta, etsintävaltuutetun käsityksen huomioon ottamisesta sekä sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittelystä.

Pakkokeinolain 8 luvun 15 §:n 1 momentin mukaan yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, mutta erityisestä kotietsinnästä ja etsintävaltuutetun määräämisestä päättää tuomioistuin. Pykälän 2 momentin mukaan, jos yleisessä kotietsinnässä tai paikanetsinnässä ilmenee, että etsintä kohdistuu 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon, tai jos erityinen kotietsintä on välttämätöntä toimittaa kiireellisesti, pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää erityisen kotietsinnän toimittamisesta ja etsintävaltuutetun määräämisestä. Lisäksi 3 momentin mukaan poliisimies saa ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän henkilön löytämiseksi tai sellaisen esineen takavarikoimiseksi, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään. Poliisimies voi ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän ja paikanetsinnän myös silloin, kun etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä.

Vaikka pakkokeinolain 8 tai 10 luvussa ei ole säännöksiä tiedonhankinnan kohteen tietämättä tehtävästä etsinnästä, kotietsintä voidaan toimittaa ilman ennakoilmoitusta niin, että paikalle saapumisen jälkeen ennen etsinnän aloittamista varataan paikanhaltijalle tilaisuus olla läsnä. Etsinnän toimittamisesta ei siten tarvitse ennakolta ilmoittaa. Jos henkilö ei ole paikalla tai häntä ei tavoiteta, etsintä saadaan toimittaa jälki-ilmoituksin. Tällaiset tilanteet eivät kuitenkaan ole kovin yleisiä, sillä muun ohella läsnäoloon oikeutetulle henkilölle tulee varata paikalle pääsemiseksi jonkin verran aikaa. Tällöin kyse on sinänsä jälkikäteen ilmoitettavasta etsinnästä, josta etsinnän kohde ei tiedä sen toimittamishetkellä. Kyse ei kuitenkaan ole henkilöltä salassa tehtävästä etsinnästä, josta ilmoitettaisiin jälkikäteen tai ilmoitusta ei tehtäisi ollenkaan, sillä pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan kotietsinnästä on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona etsintä on toimitettu. Ilmoitusta ei siten ole mahdollista lykätä taikka jättää kokonaan tekemättä, kuten on mahdollista tietyin edellytyksin 10 luvussa säädettyjen salaisten pakkokeinojen osalta. Näin ollen nykysääntelyn puitteissa esimerkiksi kotietsinnän toimittaminen jokaisessa tapauksessa käytännössä paljastaa rikostutkinnan käynnissä olon muun ohella tutkinnan kohdehenkilölle sekä muille mahdollisille rikoskumppaneille ja voi pahimmillaan vaikuttaa haitallisesti muiden tutkintakeinojen käyttöön ja hyödyllisyyteen johtaen mahdollisesti jopa rikosvastuun toteutumattomuuteen.

Tässä esityksessä käytetään kohdehenkilöltä salassa tehtävästä tiedonhankinnasta asunnossa, muussa kotirauhan suojaamassa paikassa tai muussa määritellyssä paikassa termiä paikka-tiedustelu. Termillä pyritään korostamaan sitä, että kyse on rikoksen paljastamiseksi ja erityisesti rikoksen estämiseksi tehtävästä tiedonhankinnasta, joka on luonteeltaan enemmän tiedonhankinnallinen tiedustelutyypinen toimi kuin rikosprosessia ja rikosvastuun toteuttamista sekä todisteiden hankintaa silmällä pitäen tehty kotietsintä tai paikanetsintä. Poliisilaissa ei ole käytetty etsintätermiä kuin henkilön kiinniottoa, vaaran ja vahingon torjumista sekä ampuma-aseiden haltuunottoa koskevissa toimivaltuussäännöksissä.

2.2.4 Paikkatiedustelua koskevan sääntelyn tarpeellisuus ja välttämättömyys rikoksen estämisen ja paljastamisen sekä uhkaperusteisen rikostiedustelun kannalta

Poliisilain 5 luvussa ei nykyisin ole tiedonhankintatarkoituksessa rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tehtävää kotietsintää tai paikanetsintää koskevia säännöksiä. Poliisin toiminnassa on kuitenkin havaittu tilanteita, joissa tilaan, paikkaan tai laitteeseen kohdistuvan etsinnän toimittaminen olisi välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi. Tiedonhankintavaiheen ajallinen kesto ei ole etukäteen määriteltävissä, vaan se jää riippumaan siitä, minkälaista ja -laatuista tietoa poliisi lakisääteisiä toimivaltuuksia käyttäessään saa hankittua. Jos poliisin

Luonnos

tiedonhankinta paljastuu liian varhaisessa vaiheessa tiedonhankintatoimenpiteen kohdehenkilölle, vaarantaa tämä tiedonhankinnan tarkoituksen toteutumisen. Kohdehenkilö voi muuttaa toimintatapojansa salatakseen ne poliisilta, ryhtyä viranomaisiin kohdistuviin muihin vastatoimiin tai varoittaa potentiaalisia rikoskumppaneitaan. Näin ollen liian aikaisessa vaiheessa aktualisoitua poliisin ilmoitusvelvollisuus voi tehdä tyhjäksi koko sen tarkoituksen, jossa tiedonkeruuta harjoitetaan.

Vaikka kohdehenkilö saa tiedon häneen kohdistuvasta tiedonhankinnasta, ei lopputuloksena välttämättä ole, että hän tai hänen rikoskumppaninsa luopuvat rikosentekoaikasta. He voivat toteuttaa rikosentekosuunnitelmansa alkuperäisestä suunnitelmasta poikkeavalla tavalla. Rikollista toimintaa voidaan esimerkiksi siirtää tulevaisuuteen, rikos voidaan ulkoistaa sellaisen tahon tehtäväksi, joka ei ole poliisin tiedonhankinnan kohteena, tai varoituksen saanut kohdehenkilö voi pyrkiä harhauttamaan viranomaisia muuttamalla asuinpaikkaansa. Kaiken kaikkiaan on olemassa painavat syyt sille, että poliisi ei kaikissa tapauksissa ilmoita rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi suorittamastaan tiedonhankinnasta kohdehenkilölle tiedonhankinnan ollessa meneillään.

Yhteiskunnan intressi ennalta estää tai paljastaa rikos on sitä suurempi mitä vakavammasta rikoksesta on kyse, mitä tärkeämpään oikeushyvään rikos kohdistuu ja mitä mittavimmat ovat rikoksen kielteiset seuraukset. Lisäksi suhteessa rikoksen selvittämiseen rikoksen estämiseksi tapahtuvaan tiedonhankintaan on tyypillisesti käytettävissä lyhyempi aika. Poliisilain mukaisen salaisen tiedonhankinnan kynnyksen ylittyttyä rikolliset hankkeet voivat edetä nopeasti kohti täytettyä tekoa, jonka jälkeen siirrytään tekemään esitutkintaa ja käyttämään pakkokeinolaisten mukaisia tiedonhankintakeinoja. Mitä vakavammasta rikoksesta on kyse, sitä tärkeämpää onkin, että poliisilla on käytettävissään riittävä valikoima tiedonhankintakeinoja, joita voidaan käyttää rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tarvittavan tiedon hankkimiseksi koordinoitusti ja hallitusti samanaikaisesti käytettävissä olevan ajan puitteissa.

Poliisilain 5 luvussa säädetään salaisista tiedonhankintakeinoista rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi, kun taas pakkokeinolaisten 10 luvussa säädetään salaisista pakkokeinoista rikoksen selvittämiseksi. Poliisilain 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan rikoksen estämisellä tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää rikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Pykälän 3 momentin mukaan rikoksen paljastamisella tarkoitetaan toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty. Säännöstasollakin paljastamisen käsite on siten rajattu esitutkinnan aloittamista edeltävään vaiheeseen.

Rikoksen estämisessä kynnyksenä salaisen tiedonhankintakeinon käyttämiselle on perusteltu syy olettaa henkilön syyllistyvän rikokseen. Pakkokeinolaissa kynnyksenä salaisen pakkokeinon käyttämiselle on syytä epäillä henkilön syyllistyneen rikokseen. Pakkokeinolaisten mukaisten pakkokeinojen käyttäminen edellyttää aina jo tietyn rikoksen tunnusmerkistön täyttävää tekoa tai rikosepäilyä, kun taas ajallisesti poliisilain 5 luvun mukaiset salaiset tiedonhankintakeinot tiettyjen vakavien rikosten osalta ovat mahdollisia aikaisemmassa vaiheessa perustuen henkilön toiminnasta tehtyihin havaintoihin tai muuten saatuihin tietoihin.

Vakavien rikosten estämiseen, paljastamiseen ja myös selvittämiseen liittyy merkittävä yhteiskunnallinen intressi. Erityisesti vakavassa ja järjestäytyneessä rikollisuudessa on usein kyse monisyisestä toiminnasta, joka on laaja-alaista ja nykyään verkostomaiseen rakenteisiin

Luonnos

perustuvaa. Vakavaan ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien erilaisten tilanteiden ja menettelytapojen moninaisuuden, erilaisuuden, laaja-alaisuuden ja tapauskohtaisuuden vuoksi sääntelytarpeen ei voida yksiselitteisesti katsoa kohdistuvan ainoastaan joko rikoksen ennalta estämisen- tai selvittämisenvaiheeseen. Vakavien rikosten paljastamisen, estämisen ja selvittämisen sekä rikosvastuun toteuttamisen kannalta ei tulisi olla tarpeettomia katvealueita, erityisesti kun kyse on toimivaltaisten viranomaisten toimivaltuussääntelystä.

Esityksen tarkastelu rajautuu poliisilain mukaiseen rikollisuuden muodostamien uhkien torjumiseen sekä rikoksen estämisen- tai paljastamisenvaiheeseen. Esityksessä ehdotetaan poliisin salaisen tiedonhankinnan kokonaisuutta koskevia muutoksia poliisilain 5 luvun säännöksiin sekä täydennettävään niin sanottua uhkaperusteista rikostiedustelua koskevaan hallituksen esitykseen HE xx/2026 vp. Vaikka salaisia tiedonhankintakeinoja koskeva poliisilain 5 luku perustuu pakkokeinolain 10 luvun säännöksiin salaisista pakkokeinoista, kyse on toimivaltuussääntelyn kannalta eri tarpeisiin vastaavista ja eri tavoitteiden saavuttamiseen tähtäävistä sääntelyistä, ja joiden osalta sääntelytarvearviointi ei ole rinnastettavissa pakkokeinolain näkökulmasta tapahtuvaan arviointiin. Poliisilaki kuuluu sisäministeriön ja pakkokeinolaki oikeusministeriön vastualueelle.

Vakava ja järjestäytynyt rikollisuus vaikuttaa yhteiskuntaan laaja-alaisesti ja haitallisesti. Järjestäytynyt rikollisuus on usein myös rajat ylittävää ja pahimmillaan väkivaltaista. Suomenkin osalta on viime vuosina havaittu uusien rikollisjärjestöjen rantautuminen (ks. esim. valtioneuvoston periaatepäätös järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan strategiasta ja toimenpideohjelmasta vuosille 2025–2030, OM 2025:7, mm. s. 16 kohta 3.3).

Vakavien rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen liittyy merkittävä yhteiskunnallinen intressi. Tehokkaan ja toimivan rikostorjunnan ytimessä ovat toimivaltaisten viranomaisten tehokkaat rikostorjuntakeinot, jotka edellyttävät toimivaa toimivaltuussääntelyä. Nykysääntelyn puitteissa paikkatiedustelu salaisena tiedonhankintakeinona ei ole mahdollista, vaikka muutoin pakkokeino- ja poliisilaki mahdollistavat laajasti salaisia pakko- ja tiedonhankintakeinoja.

Salaisen paikkaan kohdistuvan paikkatiedustelun voidaan arvioida olevan yksi puuttuvista palasista tehokkaan ja toimivan rikostorjunnan keinovalikoimassa. Poliisin nykyiset rikostorjunta- ja tiedonhankintakeinot eivät aina välttämättä tuota sellaista tietoa, jonka avulla vakaviin rikoksiin voitaisiin puuttua riittävän ajoissa taikka hankkia tietoa rikoskokonaisuudesta kaikkine tekijöineen. Erityisesti terroristisessa ja järjestäytyneessä rikollisuudessa toiminnan taustalla olevat todelliset toimijat jäävät helposti selvittämättä, kun toimintaa harjoitetaan hajautetusti toisistaan tietämättömien välitoimijoiden avulla.

Perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä seuraa, että esitetyn tiedonhankintakeinon tulee olla ehdotetussa poliisilain 5 b luvussa yksilöidyn rikollisuuden muodostaman uhkan taikka rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi käyttökelpoinen, hyödyllinen ja tarpeellinen. Toimivaltuutta ei kuitenkaan tee välttämättömäksi pelkästään havainto valtuuden tehokkuudesta (PeVL 36/2002 vp s. 6), vaan perusoikeusrajoitusta voidaan pitää välttämättömänä, jos rikoksia ei käytännössä pystytä useinkaan selvittämään tai estämään ilman tiedonhankintakeinon tai pakkokeinon käyttämistä (PeVL 33/2013 vp s. 4 ja PeVL 32/2013 vp, s. 4).

Välttämättömyysarvioinnissa on erotettava toisistaan välttämättömyyden arviointi uuden keinon säätämistarpeen arvioinnin osalta ja välttämättömyysarviointi keinon konkreettisen käyttämisen kannalta. Toisaalta keinon tapauskohtaista käyttämistä koskevasta välttämättömyysarvioinnista voidaan johtaa perusteita myös säätämistarvetta koskevaan välttämättömyyden arviointiin.

Luonnos

Esimerkiksi pakkokeinolain esitöiden (HE 222/2010 vp s. 316) mukaan ”välttämätöntä” tarkoittaisi lähtökohtaisesti sitä, että esitutkintaviranomainen voisi saada luvan käyttää kysymyksessä olevaa salaista pakkokeinoa vain, jos viranomaisen voi osoittaa, että rikoksen selvittäminen muilla pakkokeinoilla ja esitutkintamenetelmillä, esimerkiksi kotietsinnällä ja takavarikolla taikka televalvonnan tai -kuuntelun avulla ei olisi mahdollista tai ainakin vaatisi oleellisesti enemmän voimavaroja tai viivyttaisi rikoksen selvittämistä kohtuuttomasti. Välttämättömyys voisi kuitenkin perustua kokonaisarvioon siitä, että muut keinot tulisivat olemaan esimerkiksi tuloksettomia tai tiedonhankintaan soveltumattomia ilman, että niiden käyttöä olisi tullut konkreettisesti yrittää. Asuntokuuntelun osalta on todettu, että asuntoon kohdistuvaa teknistä kuuntelua saisi käyttää vain, jos rikoksen selvittäminen muutoin olisi mahdotonta tai olennaisesti vaikeampaa. (HE 52/2002 vp s. 26) Vastaavat edellytykset koskevat poliisilain salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöä.

Arvioitaessa perusoikeusrajoituksia kokonaisuuden kannalta on otettava huomioon myös muiden käytettävissä olevien salaisten pakkokeinojen tai salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisen ajallinen kesto tai jopa käyttämisen tarve ylipäättänsä. Esimerkiksi terrorismirikosten ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvien rikosten torjunta ja tutkinta voi olla laaja-alaista ja pitkäkestoista tarkoittaen samalla myös eräiden perusoikeuksiin merkittävästi puuttuvien salaisten pakko- tai tiedonhankintakeinojen pitkäaikaistakin käyttämistä. Perusoikeusrajoitusten ohella tämä tarkoittaa usein myös merkittävää viranomaisresurssien käyttöä, mikä puolestaan liittyy mainittuun kokonaisarvioon siitä, että ilman tietyn keinon käyttömahdollisuutta rikostorjunnallisen tavoitteen saavuttaminen vaatisi oleellisesti enemmän voimavaroja tai viivyttaisi sitä kohtuuttomasti.

Perustuslain muutosta koskevassa hallituksen esityksessä HE 50/2026 vp s. 40 on todettu, että ”(t)iedustelussa ei ole mahdollista toteuttaa paikkatiedustelua pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tilassa, jolloin voidaan käyttää jossain määrin muita tiedustelumenetelmiä. Käytännössä kyse voi olla esimerkiksi siitä, että yksittäisellä paikkatiedustelutoimituksella hyvin todennäköisesti olisi mahdollista saada sellainen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi välttämätön tieto, jonka hankkimisen tarkoituksessa vähemmän tuloksellisesti tai jopa kokonaan menestyksettömäksi jäävällä tavalla joudutaan käyttämään pitkäaikaisesti ja keskenään rinnakkaisesti lukuisia muita menetelmiä kuten suunnitelmallista tarkkailua, teknistä seurantaa, teknistä kuuntelua, teknistä laitetarkkailua sekä telekuuntelua ja televalvontaa.” Vastaava havainto voidaan tehdä rikostiedustelun sekä rikoksen paljastamisen ja estämisen osalta. Havainnon merkitys korostuu, kun otetaan huomioon, että rikollisuuden muodostamien uhkien torjumiseksi ja erityisesti konkreettisen rikoksen estämiseksi on varsin usein käytettävissä vain hyvin rajallinen aika, kuten edellä on todettu.

Tietyn uuden keinon säätämistarvetta koskevan tarpeellisuuden ja välttämättömyyden arvioinnissa on siten otettava huomioon sekä perusoikeusrajoituksen aste – ottaen huomioon myös muut käytettävissä olevat keinot – että keinon vaikutukset viranomaisresurssien kannalta ja rikosten estämisen, paljastamisen ja selvittämisen tehostamisen tavoite painavan yhteiskunnallisen suojeluintressin suhteen.

Poliisin käytännön toiminnassa on havaittu useita tilanteita, joissa tiettyyn tilaan tai muuhun paikkaan kohdistuneen etsinnän tai tiedustelun toimittaminen olisi ollut viranomaisen tiedonhankintaintressien kannalta perusteltua tehdä kohdehenkilön tietämättä. Rikoksen estäminen ja paljastaminen perustuvat vakavammissa tapauksissa usein poliisin salaiseen tiedonhankintaan. Jos poliisin tiedonhankinta paljastuu liian varhaisessa vaiheessa tiedonhankinnan kohdehenkilölle, tämä voi vaarantaa tiedonhankinnan tarkoituksen toteutumisen ja pahimmillaan vaarantaa valtion turvallisuuden taikka hengen tai terveyden taikka muiden oikeushyvien suojelemisen. Kohdehenkilö voi esimerkiksi muuttaa toimintatapojansa salatakseen ne poliisilta, ryhtyä

Luonnos

viranomaisiin kohdistuviin muihin vastatoimiin tai varoittaa potentiaalisia rikoksen tekijöitä siitä, että hän on tiedonhankinnan kohteena. Näin ollen liian aikaisessa vaiheessa aktualisoituvat poliisin ilmoitusvelvollisuus voisi tehdä tyhjäksi tiedonhankinnan perimmäisen tarkoituksen, kuten vakavan rikoksen estämisen.

Terrorististen ryhmien ja järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenten arvioidaan olevan koko ajan tietoisempia perinteisistä rikostutkinta- ja tiedonhankintakeinoista, niitä koskevista oikeudellisista reunaehdoista ja pyrkivän toimimaan siten, ettei tieto heidän toiminnastaan tulisi viranomaisten tietoon. Myös modernin viestintäteknikan suomia teknisiä salaussalauksia ja anonyymiteettisuoja hyödynnetään tehokkaasti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö reaali maailmassa tehtäviä fyysisiä toimia enää tarvittaisi lainkaan tai että rikollisuudesta ei jäisi fyysisiä todisteita jälkeen.

Digitaalisesta kehityksestä huolimatta vakavien rikosten valmistelu ja toteuttaminen edellyttää usein reaali maailmassa tapahtuvia fyysisiä toimia. Lisäksi erityisesti vakavien rikosten ja ammattimaisemman toiminnan osalta tekijät ovat tietoisempia digitaalisen toimintaympäristön heikkouksista ja ovat näiltä osin myös palanneet enenevässä määrin käyttämään esimerkiksi muita perinteisempiä tiedonvaihdon mahdollistavia keinoja. Tällaisista toimista jää yleensä erilaisia ja -asteisia jälkiä. Jäljet voivat olla esimerkiksi rikosentekosuunnitelman luonnoksia, ryhmän sisäisen työnjaon osoittavia asiakirjoja, suunnitellun kohteen ennakkotiedusteluun tai -valvontaan liittyviä muistiinpanoja, matkustusasiakirjoja, tietokoneen salaushjelmalla avattuja suunnitelman toteuttamista koskevia sähköpostiviestejä taikka suunnitelman toteuttamiseksi tarvittavia aineita tai esineitä. Toisaalta esimerkiksi rikosshyötyyn liittyvien virtuaalivaluuttojen osalta kyse usein voi olla paperisista lompakoista ja fyysisessä muodossa (usein paperilapulla) olevista virtuaalivaluuttalompakkojen palautusavaimista.

Edellä kuvatuissa tilanteissa salainen paikkatiedustelu olisi merkityksellinen tiedonhankintakeino. Muiden tilojen ohella pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitettuja paikkoja käytetään merkittävässä määrin vakavan rikollisuuden piiriin kuuluvien rikosten suunnitteluun, valmisteluun ja toteuttamiseen sekä esineiden ja tietojen säilyttämiseen. Jos tiedonhankintaa vakavasta rikollisuudesta ei ole mahdollista tehdä kotirauhan suojan piiriin ulottuvilla toimivaltuuksilla, rikosten valmisteluun ja toteuttamiseen liittyvät toimenpiteet toteutetaan todennäköisemmin kotirauhan suojaamisissa tiloissa viranomaisten tiedonhankintakeinojen ulottumattomissa.

Törkeiden huumausainerikosten osalta salaiselle paikkaan kohdistuvalle paikkatiedustelulle olisi tarvetta erityisesti suurten rikoskokonaisuuksien osalta. Viimeisimmissä huumausainerikoskokonaisuuksissa on selvinnyt, että lyhytaikaiseksi vuokrattuja huoneistoja käytetään maahantuontierien vastaanottamiseen, jatkamiseen ja jakeluun. Rikolliset yrittävät suojata toimintaansa monin eri tavoin, esimerkiksi käyttämällä salattua viestintää, jossa toimet ohjeistetaan erittäin tarkasti. Vaikka poliisi on onnistunut selvittämään laajoja törkeitä huumausainerikoskokonaisuuksia, on tyypillistä, että rikollinen toiminta jatkuu siitä huolimatta, jolloin korostuu yhteiskunnallinen tarve keskeyttää rikollinen toiminta ja estää uusia rikoksia. Usein yhtenä syynä tähän on se, että keskeisimpien rikolliseen toimintaan liittyvien henkilöiden, kuten päätösvallan käyttäjien, rahoittajien, rahanpesijöiden tai muiden niin sanottujen mahdollistajien, henkilöllisyyttä ei ole pystytty selvittämään ja eikä heitä ole pystytty saattamaan rikosoikeudelliseen vastuuseen. Verkostomaisten toimintatapojen ja solurakenteita hyödyntävän rikollisuuden yleistyessä tiedonhankinnan näkökulmasta korostuukin tarve tunnistaa keskeiset rikoskokonaisuuksiin ja rikoshankkeisiin liittyvät henkilöt.

Rikoksen paljastamis- tai estämistarkoituksessa tehtävällä paikkatiedustelulla olisi erityistä merkitystä vakavimpien henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten estämisessä sekä esimerkiksi rahanpesun paljastamisessa. Tällaisissa tilanteissa salaa kohteelta tehtävällä

Luonnos

paikkatiedustelulla voitaisiin saada selvyttä esimerkiksi suunnitellun rikoksen tekoajasta- ja paikasta, kohteesta, rikoskumppanien käyttämistä viestintävälineistä ja maksuvälineistä ja rikokseen liittyvistä tiloista. Paikkatiedustelulla voitaisiin myös tarkastaa, onko jossakin tilassa jokin yksilöity estettävään tai paljastettavaan rikokseen liittyvä esine tai aine, joka voi sinänsä olla laillinen tai laillisesti kohdehenkilön hallussa. Selvyyden saaminen mainituista seikoista parantaisi mahdollisuuksia estää suunnitteilla oleva rikos pitkäkestoisesti. Huomionarvoista on, että tiedonhankinnan kohteena olevat henkilöt voivat tarkoituksellisesti syöttää viranomaisille virheellistä tietoa arvioidakseen poliisin tiedollista tilannekuvaa, mikä on tyypillistä erityisesti järjestäytyneessä ja kollektiivisessa rikollisessa toiminnassa. Itsestään selvänä voidaan pitää, että paikkatiedustelun toimitushetken sidottu ilmoitusvelvollisuus tekisi vastaisen tuloksellisen tiedonhankinnan käytännössä mahdottomaksi.

Merkittävien muiden yhteiskunnallisten hyötyjen lisäksi paikkatiedustelun säätämistarpeen välttämättömyysarviointi perustuu useissa tapauksissa myös oleellisesti säästettäviin poliisin voimavaroihin ja tapahtuneen rikoksen tutkinnan kohtuuttoman viivästymisen välttämiseen. Huumausainerikoksia koskevat tutkintakokonaisuudet ovat useimmiten varsin laajoja, pitkäkestoisia ja niihin liittyy maahantuonin sekä laajan välittämisketjun lisäksi oletus suuresta rikoshyödyistä. Näissä rikoksissa on usein kyse myös erittäin vaaralliseksi luokitelluista huumausaineista. Yhteiskunnallinen intressi estää ja paljastaa sekä selvittää näitä rikoskokonaisuuksia on suuri. Viime vuosien rikollisuuden kehityksessä tulee huomioida myös entistä väkivaltaisempien toimintatapojen kytkeytyminen huumausainerikollisuuteen, esimerkkinä tilausrikollisuus (crime as a service, violence as a service).

Vaikka paikkatiedustelun tarkoituksena olisi ollut saada rikostorjuntaa suuntaavaa tietoa, poliisille voisi tulla myös toimintapakko esimerkiksi huumausaineen tai ampuma-aseiden takavarikoimiseen. Tällöinkin suoritettu paikkatiedustelu lisäisi poliisin tapauskohtaista ja tarpeellisia toimintamahdollisuuksia siihen asti, kunnes kohteet huomaavat aineiden tai esineiden puuttumisen. Joskus tämä aika voi olla pitkäkin, jos rikoksenteijät esimerkiksi käyvät harvoin varastossa, jossa huumausaineita säilytetään.

Ehdotetun paikkatiedustelutoimivaltuuden käytännön merkitystä vakavien rikosten, erityisesti terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten, ennalta estämisessä havainnollistavat rikoslain 34 a luvun mukaiset terrorismirikokset, joiden paljastaminen ja erityisesti estäminen kuuluu suojelupoliisin ohella myös Poliisihallituksen alaisen poliisin tehtäviin. Nämä rikokset ovat vahingollisuutensa, potentiaalisen uhrimääränsä, aiheuttamansa kärsimyksen sekä yhteiskunnallisten ja taloudellisten seurausvaikutustensa vuoksi vakavimpia ajateltavissa olevia rikoksia, ja ne kohdistuvat luonteeltaan koko oikeusvaltion perusarvoja ja rakenteita vastaan.

Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten poikkeuksellisen vakavien seurausten ohella paikkatiedustelun kaltaisten rikosten ennalta estämiseen tähtäävien säännösten tarpeellisuutta perustelevat terroristiryhmän ja sen jäsenten toiminnalle ominaiset erityispiirteet. Terroristiryhmien toiminta on luonteeltaan suunnitelmallista, systemaattisesti rikolliseen päämäärään pyrkivää ja kollektiivista. Kollektiivisuuden seurauksena rikoksen toteuttamiseksi välttämättömät osatoimet jakautuvat useille eri henkilöille, minkä vuoksi kokonaiskuvan muodostaminen rikollisesta toimintakokonaisuudesta on usein poikkeuksellisen vaikeaa.

Terroristiryhmät ovat tyypillisesti organisoituneet solu- tai verkostomuotoisesti, millä pyritään minimoimaan ryhmän näkyvyys ja salaamaan rikollista toimintaa koskevat suunnitelmat mahdollisimman tehokkaasti. Ryhmän jäsenten välistä yhteydenpitoa rajoitetaan tietoisesti, ja viestintä suojataan nykyaikaisin salaus- ja anonymiteettiteknologioin. Vastaavanlaisia piirteitä liittyy myös rikoslain 12 luvun mukaisiin maanpetosrikoksiin, joissa vieraiden valtioiden harjoittamalle laittomalle tiedustelutoiminnalle on ominaista suunnitelmallisuus, pitkäjänteisyys,

korkea organisoituneisuus sekä kehittyneen teknologian systemaattinen hyödyntäminen. Havainnot pätevät yhä enenevässä määrin myös järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Edellä mainitut seikat johtavat siihen, että poliisin perinteiset ja tekniset tiedonhankintakeinot eivät usein yksinään tuota sellaista tietoa, jonka avulla rikos voitaisiin estää ajoissa tai paljastaa. Terrorismi- ja maanpetosrikosten sekä muiden vakavimpien rikosten valmistelu edellyttää kuitenkin käytännössä myös reaali maailmassa tapahtuvia fyysisiä toimia, joista jää yleensä erilaisia ja eriaisteisia jälkiä. Tietyissä tilanteissa tällaisista seikoista voidaan saada tieto ainoastaan paikkatiedustelulla, mistä ilmoittaminen sen toimitushetkellä ei ole aina mahdollista, koska tiedonhankinnan jatkaminen voi olla välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi. Paikkatiedustelun toteuttamishetkeen sidottu ilmoitusvelvollisuus voisi tietyissä tilanteissa estää myöhemmän tuloksellisen tiedonhankinnan, erityisesti silloin, kun paikkatiedustelu joudutaan toimittamaan ennen rikoksen ratkaisevaa toteuttamisvaihetta.

Esimerkiksi tilanteessa, jossa poliisi saa luotettavaa tietoa siitä, että terroriteossa käytettäviä räjähteitä on määrä toimittaa tiedonhankinnan kohdehenkilölle, mutta toimituksen tarkka ajankohta ei ole poliisin tiedossa, on rikoksen estämiseksi välttämätöntä, että räjähteet saadaan pois kohdehenkilön hallusta mahdollisimman pian toimituksen jälkeen. Jos etsintä toimitettaisiin ennen räjähteiden siirtoa ja siitä ilmoitettaisiin välittömästi kohdehenkilölle, ilmoitus voisi toimia varoituksena, joka saisi hänet tai rikokseen liittyvän muun henkilön muuttamaan toimintasuunnitelmaa. Kokonaiskuvan varmistamiseksi etsintä voitaisiin lisäksi joutua suorittamaan useassa kohteessa samanaikaisesti, jolloin tieto etsinnästä ei saisi välittömästi päätyä mahdollisten rikoskumppaneiden tietoisuuteen. Esimerkki kuvaa myös tilannetta, jossa esitutkinnan toimittamiseen liittyvä syytä epäillä -kynnys saattaa ylittyä jonkun rikosnimikkeen osalta, mutta salaisen tiedonhankinnan keskeisin tavoite olisi terroriteon estäminen.

Yhteiskunnan poikkeuksellisen painava intressi estää terrorismi- ja maanpetosrikokset jo niiden valmisteluvaiheessa korostaa paikkatiedustelun kaltaisten rikosten estämiseen tähtäävien tiedonhankintakeinojen hyväksyttävyyttä ja välttämättömyyttä kaikkein vakavimpien valtio- ja yhteiskuntajärjestystä uhkaavien rikosten yhteydessä. Terroristisessa tarkoituksessa tehtävät rikokset kohdistuvat samanaikaisesti perustuslaissa suojeltuihin yksilöllisiin oikeushyviin sekä yhteiskunnan toimivuuteen kokonaisuutena, mikä korostaa ennalta estävien ja tehokkaiden tiedonhankintakeinojen hyväksyttävyyttä ja välttämättömyyttä. Terrorismirikokset voivat usein olla vahingollisuutensa, potentiaalisen uhrimääränsä, aiheuttamansa kärsimyksen sekä yhteiskunnallisten ja taloudellisten seurausvaikutustensa osalta vakavimpia ajateltavissa olevia rikoksia.

Poliisi on onnistunut estämään useita vakavia henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoskokonaisuuksia (esimerkiksi koulusurma-suunnitelmat) oman tiedonhankintansa tai vihjeiden perusteella. Ehdotetun sääntelyn tarpeen osalta olennaista on, että näihin rikoksiin voi liittyä päätekijöiden lisäksi muita henkilöitä, joiden osalta henkilöllisyyden selvittäminen ja myös rikosvastuuseen valmistelurikoksesta saattaminen on ollut ongelmallista. Rikosten selvittämisen näkökulmasta törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun osalta haasteena on näytön hankkiminen valmistelun vaiheesta tai lisätiedon saaminen esimerkiksi jo saadun tiedon luotettavuuden arvioimiseksi. Vaikeuksia aiheuttaa esimerkiksi melko korkea kynnys kyseisen rikoksen valmistelun rangaistavuudelle. Kynnyksen ylityttyä saatetaankin olla jo henkirikoksen yrityksen kynnyksellä. Rikostorjunnallisesti tällaisten tekojen osalta korostuu estämisintressi ja vaikka edellä kerrotusti myös salainen tiedonhankinta esimerkiksi henkirikoksen estämiseksi voi olla mahdollista vain varsin lyhyen ajanjaksona, se on kuitenkin merkittävästi pidempi kuin ajanjakso, jolloin tiedonhankintaa voidaan tehdä valmistelurikoksen tai henkirikoksen yrityksen selvittämiseksi ennen kuin esimerkiksi henkirikos tapahtuu.

Luonnos

Koulusurmauhkiin tyypillisesti liittyy valmistelua, esimerkiksi aseiden hankkimista ja suunnitelmien tekemistä. Lisäksi iskuihin saattaa liittyä tiedonhankintaa vastaavista tapauksista sekä iskukohteen tiedustelua. Tyypillisesti näitä tekoja toteutetaan yksin, mutta henkilöt voivat käydä suunnitelmiin ja rikollisiin hankkeisiin liittyviä keskusteluja esimerkiksi nimimerkkien takana vahvasti salatuissa keskusteluryhmissä. Usein tieto tämän tyyppisestä uhkasta tulee poliisille rikostiedustelutietona tai henkilöltä, joka haluaa uhasta ilmoittaa, mutta ei kuitenkaan toimia todistajana.

Vaikka ensisijainen puuttumistapa esimerkiksi koulu-uhkauksien osalta on rikoksen estäminen ja vaaran torjuminen sekä potentiaalisen tekijän henkilöllisyyden selvittäminen ja kontaktointi (erityisesti tilanteissa, joissa on julkaistu uhkaus tai manifesti), liian aikainen puuttuminen voi johtaa siihen, että henkilö jatkaa teon suunnittelua sen jälkeen. On myös mahdollista, että toteuttajia on useampia ja yhden kiinni jääminen ei lopettaisi toteuttamisen uhkaa. Huomioon on siten otettava niin yksin toimivat kuin ryhmissä toimivat henkilöt, sillä molempien osalta vaarana on mahdollisuus toteuttaa mitä vakavimpia rikoksia. Rikoksen estämiseksi poliisin toiminnan paljastumisen ajoitus kohdehenkilölle on ratkaiseva ja salassa tapahtuvalla paikkatiedustelulla voitaisiin kartoittaa henkilön varustautumista, suunnitelmia ja yhteyksiä.

Esimerkkinä voidaan mainita myös tilanne, jossa poliisin tiedustelutiedon mukaan henkilö A on tilannut palkkamurhan kohdistuen henkilöön B ja viestintä tapahtuu salatussa ympäristössä. Toimeksiannon toteuttajasta ei ole tarkempaa tietoa, joten ainoa tapa saada tietoa olisi tehdä pakkokeinolakiin ehdotettu salainen kotietsintä tai tässä esityksessä poliisilakiin ehdotettu paikkatiedustelu A:n asuntoon ja mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi tekninen lait tarkkailu hänen käytössään oleviin teknisiin laitteisiin. Jos asiassa tehtäisiin tavallinen koti- ja mahdollinen laite-etsintä ja tieto rikosepäilystä tulisi A:n tietoon liian varhaisessa vaiheessa, rikoksen estäminen ja asian selvittäminen voisivat vaarantua. Vaikka tapauksessa on kyse myös rikoksen selvittämisestä, tärkein prioriteetti olisi kuitenkin henkirikoksen estäminen.

Edelleen voi olla tilanteita, joissa toimitushetken sidottu ilmoitusvelvollisuus saattaisi paljastaa muun käynnissä olevan tiedonhankinnan, kuten tietolähdetoiminnan. Usein tieto estettävästä rikoksesta tai vakavan vaaran uhasta on vain hyvin rajatun henkilöpiirin tiedossa. Tällaisessa tilanteessa poliisin tai muun viranomaisen puuttuminen asiaan todennäköisesti paljastaisi tiedonhankinnan ja pahimmassa tapauksessa saattaisi tietolähteenä toimivan henkilön vaaraan.

Paikkatiedustelu arvioidaan erittäin merkitykselliseksi ja tarpeelliseksi keinoksi erityisesti vakavien rikosten estämisessä ja paljastamisessa. Useinkaan paikkatiedustelu ei yksinään olisi rikostorjunnan kannalta riittävä ja ainoa keino, mutta paikkatiedustelulla voidaan arvioida olevan erittäin tärkeää merkitystä muun muassa joidenkin erittäin keskeisten, yksilöitävien, tiettyyn estettävään rikokseen liittyvien seikkojen tutkimisessa ja varmistamisessa taikka muiden tiedonhankintakeinojen käytön edellyttämien seikkojen selvittämisessä. Viimeksi mainitun osalta kyse voisi olla esimerkiksi tiedon saamisesta rikoshankkeeseen osallistuvien henkilöiden käyttämistä viestivälineistä.

Yleisesti paikkatiedustelulla voidaan kuitenkin olettaa saatavan rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tarvittavia tietoja ja sillä todennäköisesti olisi erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi. Tietyissä tapauksissa tiedonhankintakeino itsessään voisi myös olla välttämätön rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi. Tiedonhankintakeinona paikkatiedustelu myös mahdollistaisi tehokkaamman viranomaisresurssien käyttämisen ja todennäköisesti vähentäisi muiden, perusoikeuksiin merkittävästi puuttuvien salaisten tiedonhankintakeinojen käyttötarvetta joko kokonaan tai ainakin ajallisesti keinojen käyttämisen suhteen.

Luonnos

Esityksessä perustelluksi arvioidaan, että paikkatiedustelua koskevalla sääntelyllä olisi merkitystä erityisesti vakavampien rikosten estämisen ja paljastamisen kannalta. Pääsääntöisesti kyse olisi sellaisesta toimivaltuudesta, jonka käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi tarvittavia tietoja, ja jolla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Paikkatiedustelu salaisena tiedonhankintakeinona olisi rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi käyttökelpoinen, hyödyllinen ja tarpeellinen, mutta myös tehokas siltä kannalta, että se mahdollistaisi usein rikoksen estämisen ja paljastamisen silloin, kun se muuten ei olisi joko mahdollista tai rikoksen estäminen tai paljastaminen muilla tiedonhankintakeinoilla vaatisi oleellisesti enemmän voimavaroja tai viivyttäisi rikoksen estämistä tai paljastamista kohtuuttomasti (ks. PeVL 36/2002 vp s. 6 ja PeVL 33/2013 vp s. 4).

2.2.5 Ehdotettu sääntely

2.2.5.1 Paikkatiedustelun yleiset edellytykset

Salassa tehtävä paikkatiedustelu edustaa perusoikeusherkkää toimivaltuussääntelyä. Erityisesti pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuva paikkatiedustelu merkitsee syvälle käyvää puuttumista perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaiseen kotirauhan suojaan. Tarpeelliseksi arvioidaan, että paikkatiedustelun kohdehenkilön oikeusturva varmistettaisiin luomalla selkeät takeet sille, että paikkatiedustelun toimittamiselle olisi jokaisessa yksittäisessä tapauksessa perustellut syyt. Lisäksi tarpeellista on, että uuden salaisen tiedonhankintakeinon käytön ala rajattaisiin tarkkarajaisesti. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävien tilojen ulkopuolisiin kotirauhan piiriin suojaan kuuluviin tiloihin kohdistuvan paikkatiedustelun ja toisaalta kokonaan kotirauhan suojan ulkopuolelle jääviin tiloihin kohdistuvan paikkatiedustelun arvioidaan rajoittavan perusoikeuksia merkittävästi eri tavoin, minkä vuoksi niiden käyttöä koskevien edellytysten eroavaisuutta pidetään perusteltuna.

Voimassa oleva poliisilain 5 luku sisältää muitakin salaisia tiedonhankintakeinoja, joilla voidaan puuttua perustuslaissa suojattuun kotirauhan suojaan. Esimerkiksi 5 luvun 28 §:n 1 momentin mukaan poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tai myötävaikuttavan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun muuhun rikokseen kuin törkeään laittoman maahantulon järjestämiseen tai törkeään tulliselvitysrikokseen taikka jos tämän voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai myötävaikuttavan rikoslain 20 luvun 19 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Pykälän 3 momentin mukaan peitetoiminta asunnossa on sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

Poliisilla on 5 luvun 26 §:n perusteella myös oikeus asentaa tekniseen tarkkailuun käytettävä laite, menetelmä tai ohjelmisto vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jos tuomioistuim on antanut siihen luvan pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta taikka jos asentaminen on välttämätöntä 17 §:n 5 momentissa (tekninen kuuntelu), 19 §:n 5 momentissa (tekninen katselu) tai 21 §:n 4 momentissa (tekninen seuranta) tarkoitetuissa tapauksissa. Kyseisissä tapauksissa kyse on niin sanotusta rynnäkkötilanteesta.

Rikoksen selvittämisen ollessa kyseessä poliisille ja muille esitutkintaviranomaisille voidaan pakkokeinolain 10 luvun 17 §:n mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan myöntää lupa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jossa rikoksesta epäilty todennäköisesti oleskelee (asuntokuuntelu). Asuntokuuntelu on mahdollista 17 §:ssä erikseen säädettyjen vakavien rikosten selvittämiseksi. Asuntokuuntelun käyttämisen erityisenä edellytyksenä on lisäksi 2 §:n 2 momentin mukaan se, että asuntokuuntelun käyttäminen on välttämätöntä

Luonnos

rikoksen selvittämiseksi sen lisäksi että sillä tulisi voida olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Vaikka asuntokuuntelun edellytyksissä ei erikseen mainita siitä, että rikoksen selvittämisen tulisi olla olennaisesti vaikeampaa tai mahdotonta käyttämällä rikoksesta epäillyn tai muiden oikeuksiin vähemmän puuttuvia pakkokeinoja, sisältyy tämä pakkokeinon käytön edellytys 2 §:n 2 momentissa asetettavaan välttämättömyyden vaatimukseen (HE 222/2010 vp s. 331). Pakkokeinolain 10 luvun 26 §:n 1 ja 2 momentin mukaan esitutkintavirkamiehellä on asuntokuuntelun toteuttamiseksi oikeus tuomioistuimen luvalla salaa mennä vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi, käyttöön ottamiseksi ja poistamiseksi. Kotietsinnästä kuitenkin säädetään erikseen eli edellä mainitussa tilassa suoritettava etsintä, tutkiminen ja muu tarkastaminen ei ole sallittua asentamisen yhteydessä.

Mitä tulee vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan menemiseen kohdehenkilön tietämättä, rynnäkötilanteet ja erityisesti asuntokuuntelu eivät eroa asunnossa tapahtuvasta paikkatiedustelusta. Suojattavan perusoikeuden eli kotirauhan suojan ja siihen puuttumisen kannalta paikkatiedustelussa olisi siten jossain määrin kyse ainakin menettelyllisesti vastaavan kaltaisesta puuttumisesta kohdehenkilön perusoikeuksiin kuin esimerkiksi laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisen ja poisottamisen suhteen. Erona olisi tilassa tehtäväksi sallittavat toimenpiteet ottaen huomioon poliisin puuttumisvelvollisuus. Puuttumisvelvollisuuden osalta on syytä ottaa huomioon, että mahdollisuudesta siirtää tietyin edellytyksin puuttumista muuhun kuin tiedonhankintakeinon perusteena olevaan rikokseen säädetään 5 luvun 46 §:ssä.

Paikkatiedustelua koskevan sääntelyn arvioinnissa voitaneen tietyissä määrin ottaa huomioon pakkokeinolaissa asuntokuuntelulle asetetut yleiset edellytykset. Tarpeellista on erityisesti arvioida pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaisen välttämättömyysvaatimuksen soveltumista paikkatiedusteluun. Arvioinnissa on huomioitava myös asuntokuuntelun perusteriokukset. Vaikka paikkatiedustelun voidaan katsoa jossain määrin rinnastuvan asuntokuunteluun, ainakin kotirauhan piiriin kohdistamisen kannalta, perusoikeuspuuttumiseltaan kyse ei kuitenkaan ole rinnasteisista salaisista tiedonhankintakeinoista. Kotirauhan suojaamassa paikassa tapahtuva asuntokuuntelu tarkoittaa yksityisten keskustelujen kuuntelua tai tallentamista teknisillä laitteilla. Salaisena pakkokeinona asuntokuuntelulla puututaan merkittävästi perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan. Kotirauhan suojaamassa paikassa käydyt keskustelut ovat usein luottamuksellisia ja henkilökohtaisia. Äänten perusteella tietoon voi myös tulla se, mitä asunnossa muuten tapahtuu tai tehdään. Asuntokuuntelulla puututaan näihin keskusteluihin ja suojattuun oikeushyvään merkittävällä tavalla. Suhteessa ehdotettuun paikkatiedustelutoimivaltuuteen asuntokuuntelu on myös tyypillisesti ajalliselta kestoltaan huomattavasti paikkatiedustelua pidempikestoisempi, vaikkakin paikkatiedustelu toteuttamishetkellä onkin yksityisyyteen merkittävästi kajoava toimi. Asuntokuuntelun edellytykseksi on asetettu välttämättömyysvaatimus.

Pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 2 momentin välttämättömyysvaatimukseen on sidottu asuntokuuntelun lisäksi ainoastaan peitetoiminta ja valeosto. Vastaavalla tavalla poliisilain 5 luvun 2 §:n 2 momentissa peitetoiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttää, että niiden käyttäminen on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi. Pakkokeinolaissa on siten katsottu edellä mainitut kolme salaista pakkokeinoa sellaisiksi keinoiksi, joilla puututaan merkittävimmin kohdehenkilöiden perusoikeuksiin, minkä vuoksi niiden käyttöön on suhtauduttava pidättyvästi. Yhtä lailla poliisilain 5 luvun 2 §:ssä ei muille salaisille tiedonhankintakeinoille kuin peitetoiminnalle ja valeostolle ole asetettu välttämättömyyden vaatimusta.

Lähtökohtaisesti paikkatiedustelun perusoikeuksiin puuttumisen asteen arvioidaan rinnastuvan niihin tiedonhankintakeinoihin, joiden käyttämisen edellytykseksi on voimassa olevassa poliisilaissa säädetty edellytys keinon erittäin tärkeästä merkityksestä rikoksen estämiselle tai

Luonnos

paljastamiselle. Vaikka paikkatiedustelun perusoikeusvaikutukset arvioidaankin edellä kerrotusti esimerkiksi asuntokuuntelua vähäisemmiksi, esitetään pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan (asunto) kohdistuvan paikkatiedustelun yleiseksi edellytykseksi kuitenkin välttämättömyyttä. Lisäksi keinon käyttämisen osalta olisi otettava huomioon poliisilain 5 luvun 2 §:n 1 momentti ja 1 luvun yleiset periaatteet, kuten suhteellisuus- ja vähemmän haitan periaate.

2.2.5.2 Paikkatiedustelun perusterikokset

Paikkatiedustelun arvioidaan salaisena tiedonhankintakeinona olevan merkityksellinen usean eri rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi. Vakavat rikokset eivät rajoitu pelkästään terrorismirikoksiin ja järjestäytyneen rikollisuuden tyypillisimpiin rikosnimikkeisiin, kuten törkeisiin huumausainerikoksiin, törkeisiin väkivaltarikoksiin ja törkeään rahanpesuun. Vakava rikollisuus pitääkin sisällään monenlaista rikollisuutta, kuten törkeitä talous-, seksuaali-, paritus-, ihmiskauppa-, valmistelu- ja omaisuusrikoksia.

Edellä kuvattujen esimerkkien lisäksi sääntelyn tarve liittyy myös lapsiin kohdistuneisiin seksuaalirikoksiin, joita tehdään useissa tapauksissa siten, että samaan kokonaisuuteen liittyy hyvin iso verkosto tekijöitä, jotka viestivät lähinnä tietoverkoissa. Kun otetaan huomioon, että rikosten ennalta estämisen merkitys ja tapahtuneiden rikosten paljastaminen korostuvat lapsiin kohdistuvien rikosten kyseessä ollessa, on ensiarvoisen tärkeää, että kohdehenkilöiden päätelaitteilla oleva tieto saadaan poliisin haltuun siten, että aineistoa ei pystytä muokkaamaan tai tuhoamaan ennen sen haltuun ottamista ja toisaalta siten, ettei kohdehenkilö tai hänen lähipiirinsäkään pysty varoittamaan muita rikostentekijöitä poliisin toimista. Näin ollen myös lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta paikkatiedustelu, myös asuntoon kohdistuen, olisi merkityksellinen tiedonhankintakeino ja osin jopa välttämätön, jotta rikostorjunnallisiin tavoitteisiin päästäisiin. Keinon välttämättömyyttä puoltaa myös rikosnimikkeiden vakavuus, lapsen oikeuksien suojelemisen tärkeys ja se, ettei kyseisiä hyvin vakavia rikoksia pystytä paljastamaan ja estämään tavoitellulla tavalla. Vastaavat rikoksen estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen liittyvät tiedonhankinnalliset ongelmat koskevat myös ihmiskaupparikollisuutta. Ihmisiä voidaan pitää lainvastaisissa olosuhteissa ja alistettuna. Paikkatiedustelulla olisi mahdollista dokumentoida oletettuun rikokseen liittyviä seikkoja sekä estää ne ajoissa.

Edellä mainittujen rikosten lisäksi paikkatiedustelu arvioidaan tarpeelliseksi keinoksi erilaisten talousrikosten estämiseksi. Talousrikoksissa ammattimaiset toimijat käyttävät usein erilaisia bulvaaneja ja keinotekoisia järjestelyjä rikosten tekemisessä. Niissä tavoitellaan myös varsin suurta taloudellista hyötyä ja teot kohdistuvat usein yhteiskuntaan esimerkiksi vältettyjen vero-seuraamuksien kautta tai laiminlyömällä yritystoiminnan velvoitteita. Usein myös järjestelyt omaisuuden kätkemiseksi ovat monimutkaisia. Paikkatiedustelutoimivaltuuden merkitys talousrikosten estämisessä korostuu, kun kyseessä on järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytkeytyvä jatkuvaluontoinen talousrikollisuus, jolloin rikoksen selvittämisen lisäksi myös rikollisen toiminnan keskeyttäminen on ensiarvoisen tärkeää. Paikkatiedustelua voitaisiin kohdistaa esimerkiksi yritysten toimitiloihin, varastoihin sekä tietoteknisiin laitteisiin.

Paikkatiedustelun arvioidaan olevan hyödyllinen keino myös niin sanottujen tietoverkkoavusteisten petosten torjunnassa. Tietoverkkoavusteisilla petoksilla tehdään tyypillisesti lyhyessä ajassa merkittävää vahinkoa suurelle joukolle rikosten uhreja. Usein myös rikoksilla saatu hyöty hävitetään nopeasti kansainvälisiä rahansiirtoja hyödyntäen. Mikäli poliisi saatuaan tiedon suunnitteilla olevasta petoksesta voisi suorittaa ehdotetun toimivaltuuden mukaisen paikkatiedustelun, voitaisiin tällä toimenpiteellä saada selvyyttä tärkeisiin seikkoihin estettävästä rikoksesta. Tämä tukisi konkreettisten torjuntatoimien suunnittelua ja aikatauluttamista, mikä puolestaan mahdollistaisi vahinkojen torjumisen ennalta.

2.2.5.3 Paikkatiedustelun kohteena oleva tila

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:n mukaan kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen.

Poliisi- ja pakkokeinolaissa käytetään vakiintuneesti termiä vakituiseen asumiseen käytettävä tila, mutta samoissa yhteyksissä viitataan rikoslain 24 luvun 11 §:n määritelmään. Esimerkiksi poliisilain 5 luvun 13 §:n mukaista suunnitelmallista tarkkailua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan ja teknistä laitetta ei saa käyttää rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa. Pakkokeinolain 10 luvun 17 §:ssä tarkoitettua asuntokuuntelua on puolestaan mahdollista kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, kun taas 19 §:n mukaista teknistä katselua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Poliisilain 5 luvun 19 §:n 5 momentin mukaan teknistä katselua saa kohdistaa myös vakituiseen asumiseen käytettävään tilaa, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi (ns. rynnäkkötilanteet).

Perustuslain 10 §:ssä tarkoitettun kotirauhan suojan alue ei ole yhteneväinen rikoslain kotirauhan suojaamien paikkojen määritelmän kanssa (PeVL 33/2014). Kotirauhan suojapiirin ydinalue on henkilön asunto, mutta perustuslain kotirauhan suojaa nauttii myös muut pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitettut tilat, kuten esimerkiksi hotellihuone, kun sitä käytetään vakituiseen asumiseen.

Perustuslakivaliokunta on katsonut kotirauhan piiriin ulottuvan toimenpiteen olevan hyväksyttävä rikosten selvittämiseksi, jos toimi sidotaan siihen, että on olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä lakia rikotun tai rikottavan (ks. esim. PeVL 39/2016 vp). Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on sinänsä jo varsin pian perusoikeusuudistuksen jälkeen katsottu, että kotirauhaa koskevassa kvalifioidussa lakivaruksessa tarkoitettu rikoksen selvittäminen pitää sisällään myös sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen tai yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei vielä olisi ehtinyt toteutetun teon asteelle (PeVL 2/1996 vp, s. 2/I). Valiokunnan mukaan monen rikoksen luonteesta johtuu, että niiden selvittäminen ei ole mahdollista, mikäli rikoksen tekeminen ei ylipäänsä paljastu. Tämä taas saattaa vaatia ennakollista varautumista rikoksen tapahtumiseen (PeVL 2/1996 vp, s. 2/I).

Valiokunnan mukaan perustuslaissa turvattu kotirauhan piiri kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat (ks. esim. PeVL 16/2004 vp ja PeVL 18/2010 vp). Valiokunta on muun muassa siviili- ja sotilastiedustelulakien säätämisen yhteydessä kiinnittänyt huomiota siihen, että sääntelyssä oli omaksuttu ilmaisu ”vakituiseen asumiseen käytettävä tila” (PeVL 36/2018 vp, s. 36). Valiokunta on katsonut tällaisen käsitteen käytön mahdolliseksi esimerkiksi silloin, kun ilmaisun ”vakituiseen asumiseen käytetty huone tai tila” on ymmärrettävä tarkoittavan valtiosääntöoikeudellisen kotirauhan käsitettä, joka kattaa kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat (PeVL 37/2002 vp, s. 2/II). Valiokunnan mukaan myös vapaa-ajan asunnot nauttivat kotirauhan suojaa, vaikka niissä ei ympärivuotisesti asuttaisikaan (PeVL 65/2010 vp, s. 3/II). Tiedustelulakien säätämisen yhteydessä valiokunta on torjunut voimakkaasti hallituksen esityksessä esitetyn tätä vastaisen kannan. Valiokunnan mielestä sääntelyä oli syytä muuttaa sanonnallisesti siten, että viitataan ”vakituiseen asumiseen

Luonnos

käytettävän tilan” sijasta ”pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan” (PeVL 36/2018 vp, s. 36).

Pakkokeinolain esitöiden mukaan 8 luvun paikkaan kohdistuvien yleisen ja erityisen kotietsinnän sekä paikan etsinnän erottelulla on pyritty siihen, että kotietsinnän kohteena olisi ”koti” - sanan varsinaisessa merkityksessä ja eräät siihen välittömästi liittyvät tilat ja muut paikat, että etsinnän erityistyyppi tulisi salassapitovelvollisen tai salassapitoon oikeutetun luona tehtävä erityinen etsintä siihen liittyvien erityispiirteiden vuoksi, ja että muut paikkaan kohdistuvat etsinnät, niin suljettuun kuin yleisölle avoimeen tilaan ja muuhun paikkaan kohdistuvat, muodostaisivat kolmannen ryhmän (HE 222/2010 vp, s. 290).

Voimassa olevan pakkokeinolain kolmiportainen jaottelu tarkoittaa sitä, että yleisen kotietsinnän osalta kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen. Rikoslain 24 luvun 11 §:ssä käytetyillä ilmaisuilla ”asunto” ja ”loma-asunto” on yleensä melko vakiintunut sisältö. Asuntoihin luetaan muun ohessa kerros- ja rivitalohuoneistot, omakotitalot ja niiden osat. Loma-asunnoista yleisimpiä ovat kesämökit ja ympärivuotisesti käytössä olevat mökit. Kulkuvälineisiin liittyen asunnoiksi on katsottava esimerkiksi asuntoautot ja rekka-auton nukkumiseen tarkoitettut osat (HE 222/2010 vp). Muita rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaisia kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen.

Pakkokeinolain mukaisella paikanetsinnällä puolestaan tarkoitetaan etsintää, joka toimitetaan muussa kuin edellä tarkoitettussa paikassa, vaikka siihen ei ole yleistä pääsyä, taikka jonka kohteena on kulkuneuvo. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi erilliset varastotilat ja kerhotilat. Paikkaan kohdistuva etsintä koskee usein tiloja, joiden piiriin kuuluvat paikat ovat rakennuksia, niiden huoneita taikka huoneissa olevia tai niihin liittyviä säilytyspaikkoja (esimerkiksi komero). Säilytyspaikaltakaan ei edellytetä sitä, että sen tulee olla suljettu. Tilalle on ominaista, että se on seinin ja usein myös katolla rajattu. Muita paikkoja ovat lähinnä ulkoalueet.

Vaikka edellä mainitun yksinkertaisen jaottelun osalta etsinnän kohteena olevan tilan arvioiminen vaikuttaa jo omaksutun systematiikan näkökulmasta suoraviivaiselta, tilan tosiasiallisella käyttötarkoituksella on merkitystä tapauskohtaisessa arvioimisessa (salaisten) pakko- ja tiedonhankintakeinojen käyttämisen suhteen. Käytännössä on havaittu, että esimerkiksi asuntoja käytetään tai vuokrataan pelkästään laittomien esineiden tai aineiden säilyttämiseen ja näissä käytetään esimerkiksi bulvaaneja kiinnijäämisriskin välttämiseksi. Sama koskee hotellihuoneita ja ajoneuvoja tai vesikulkuneuvoja.

Poliisilain 5 lukuun ehdotettavassa paikkatiedustelun toimivaltuudessa merkityksellistä olisi erottelu asuntojen (eli pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävien tilojen), muiden rikoslain kotirauhan suojan piiriin kuuluvien tilojen sekä kotirauhan suojan ulkopuolelle jäävien tilojen välillä. Vaikka tämä perusjaottelu on sinänsä selvä, todellisuudessa erityisesti vakavan rikollisuuden kannalta arviointi perustuu tapauskohtaiseen arviointiin paikan tosiallisen käyttötarkoituksen suhteen lähtökohtana toimiva perusasetelma kuitenkin huomioon ottaen. Esimerkiksi ulkoisesti varastotilaa muistuttava tila voi tosiallisesti olla käytössä vakituisena asumiseen käytettävänä tilana. Satunnainen yöpyminen tilassa ei kuitenkaan välttämättä tee tilasta pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävää tilaa, joka katsottaisiin kuuluvan perustuslain mukaisen kotirauhan suojaamaksi paikaksi.

Esityksessä pidetään perusteltuna, että paikkatiedustelun edellytykset poikkeavat toisistaan kuvattua jaottelua mukaillen. Edellytysten kannalta on merkitystä myös sillä, ovatko rikoslain

Luonnos

mukaisen kotirauhan suojan ulkopuolelle jäävät tilat sellaisia, että niihin ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty paikkatiedustelun toimittamisajankohtana.

2.2.5.4 Päätöksentekomenettely

Poliisilain 5 luvun salaisten tiedonhankintakeinojen osalta kyse on pääsääntöisesti tuomioistuimen ennakkoluvan edellyttävistä tiedonhankintakeinoista. Poikkeustilanteita ovat esimerkiksi kiiretilanteet, joiden osalta edellytetään kuitenkin tuomioistuimen jälkikäteisvalvontaa, sekä valeosto, peitetoiminta sekä tietolähdetoiminta. Luvun 45 §:ssä säädetään salaisten tiedonhankintakeinojen lupa-asian käsittelystä tuomioistuimessa kannalta ja 58 §:ssä säädetään salaisen tiedonhankintakeinon käytön ilmoittamisesta.

Paikkatiedustelussa on kyse perusoikeusherkästä sääntelystä. Erityisesti pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvassa kohteelta salaa tapahtuvassa paikkatiedustelussa olisi kyse syvälle käyvästä puuttumisesta perustuslain 10 §:n momentin mukaiseen yksityiselämän ja kotirauhan suojaan. Selkeänä lähtökohtana sääntelylle on siten sen kuuluminen tuomioistuimen ennakkovalvonnan piiriin tiettyjä erikseen määriteltyjä poikkeuksia lukuun ottamatta, joiden osalta säädettäisiin tuomioistuimen jälkikäteisvalvonnasta.

Paikkatiedustelussa olisi todennäköisesti usein kyse tilanteesta, jossa poliisin on reagoitava nopeasti, koska aikaikkuna suorittaa paikkatiedustelu kohdehenkilön tietämättä on rajoitettu. Kiiretilanteet korostuvat erityisesti silloin, kun paikkatiedustelun kohteena oleva tila varmistuu vasta hetkeä ennen kuin paikkatiedustelun toimittaminen tulee suoritettavaksi. Tämä ei ole poikkeuksellista, sillä rikollisten sopimia tapaamispaikkoja ja muita rikoksen tekemiseen liittyviä paikkoja saatetaan vaihtaa nopeasti esimerkiksi viranomaisten harhauttamiseksi. Usein tilanne on myös se, että tilan varmistuttua paikkatiedustelu on sen tavoitteiden saavuttamiseksi toteutettava välittömästi. Vaikka pääsääntönä olisi keinon kuuluminen tuomioistuimen ennakkovalvonnan piiriin, tarpeellista olisi lainsäädäntötasolla varmistaa poliisin reagointimahdollisuudet myös kiiretilanteissa.

Muiden kuin kotirauhan suojaan nauttivien tilojen osalta paikkatiedustelu voisi kohdistua esimerkiksi tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön käyttämään ajoneuvoon tai sen tavaratilaan. Tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön käyttämä ajoneuvo voi kuitenkin tilanteesta riippuen nopeastikin vaihtua, esimerkiksi viranomaisten harhauttamiseksi. Kyse voisi myös olla tilanteesta, jossa nopealla aikataululla tulisi tehdä paikkatiedustelu hotellin matkalaukkusäilytystilan yksittäiseen matkalaukkuun, jonka tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö on jättänyt lyhytaikaiseen hotellin säilytykseen. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa laukun haltija on mahdollinen ulkomaalainen palkkatappaja ja on perusteltu epäily, että matkalaukussa saattaisi henkirikoksen estämisen kannalta merkityksellinen esine tai tieto. Vaihtoehtoisena keinona olisi suorittaa jatkuvaa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön valvontaa muun muassa oletetun uhrin suojelutarpeen vuoksi. Paikkatiedustelulla tiedonhankinnan perusteena oleva rikos ja sen seuraukset olisi mahdollista estää suuremmalla todennäköisyydellä.

Koska tilanteiden äkillisyyden arvioidaan olevan hyvin tyypillistä, pidetään perusteltuna sitä, että pääsääntöisesti tuomioistuimen ennakkovalvontaa edellytettäisiin vain niissä tilanteissa, joissa paikkatiedustelu kohdistettaisiin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan. Näissäkin tilanteissa välttämättömien kiiretilanteiden vuoksi säädettäisiin mahdollisuudesta tehdä paikkatiedustelu salaiseen tiedonhankintaan koulutetun pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöksellä. Tällöin paikkatiedustelupäätös olisi jälkikäteisesti viivytyksettä saatettava tuomioistuimen käsiteltäväksi. Muuhun tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta päätättäisiin pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies.

2.2.5.5 Teknisten laitteiden tutkiminen salaisen etsinnän aikana

Poliisilaissa ei ole säädetty laite-etsintätoimivaltuudesta. Pakkokeinolain 8 luvun 20–22 ja 27–29 §:ssä säädetään laite-etsinnästä, mutta voimassa oleva pakkokeinolaki ei mahdollista kohdeelta salaa tehtävää laite-etsintää. Laite-etsinnän päättämistä koskevaa sääntelyä on muutettu 15.12.2025 voimaan tulleella pakkokeinolain 8 luvun muuttamisesta annetulla lailla 1104/2025 siten, että tuomioistuimien päättää laite-etsinnästä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta tiettyjä erikseen säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta. Esimerkiksi välttämättömien kiiretilanteiden osalta laite-etsinnän toimittamisesta voi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, mutta tällöin tulee kyseeseen tuomioistuimen jälkikäteisvalvonta.

Vahva digitalisoitumisen kehittyminen on tarkoittanut myös entistä sähköistyvämpää toimintaympäristöä, jossa fyysisten todisteiden painoarvo on pikemminkin ollut vähenemässä. Toisin sanoen todisteet ovat enenevässä määrin sähköisesti datan muodossa tallennettuna joko pääte-laitteilla tai pilvi-infrastruktuurissa, johon on muun ohella pääsy laitteiden kautta. Joidenkin arvioiden mukaan yli 80 prosenttia rikostutkinnoista sisältää sähköisiä todisteita. Laite-etsinnässä on siten kyse merkittävästä rikostutkinnallisesta keinosta (ks. myös HE 70/2025 vp).

Erityisesti terrorismirikoksissa, järjestäytyneessä rikollisuudessa tai muissa vakavissa rikoksissa rikollisilla saattaa usein olla käytössään lukuisia eri laitteita ja yleensä tällaisten rikosten tekemiseen käytettävät laitteet paljastuvat viranomaisille vasta etsintöjen tai kiinniottojen yhteydessä. On syytä huomioida, että myös erilaisia pelialustoja on mahdollista käyttää varsinaisen käyttötarkoituksen lisäksi viestintään muiden kanssa.

Sähköisessä muodossa olevien todisteiden osalta on usein korostunut hävittämiskahva, joka on mahdollista tehdä myös etähävittämisenä toisen laitteen avulla taikka kyse voi olla automaattisesti tai ajastetusta hävittämistoiminnosta. Näin ollen kohdehenkilön tullessa tietoiseksi viranomaistoimista avautuu myös riski rikostorjunnallisesti merkityksellisten tietojen hävittämisestä tai siitä, että tieto viranomaistoimista kulkeutuu muille rikostorjunnan kohdehenkilöille.

Koska edellä todetusti merkityksellisiä todisteita on enenevässä määrin sähköisessä muodossa, paikkatiedustelun yhteydessä on usein korostunut tarve myös toimittaa laitteiden tai ohjelmistojen tutkiminen. Näin ollen paikkatiedustelun yhteydessä toimitettava laitteen tai ohjelmiston tarkkailu tapahtuisi niin ikään salassa laitteen haltijalta tai muulta siihen oikeutetulta henkilöltä. Vakavamman rikollisuuden torjunnassa olisi tärkeää, että tietoteknisen laitteen tutkiminen voitaisiin tehdä ilman, että rikoksen estäminen, paljastaminen tai selvittäminen vaarantuu sen takia, että kohde saa toimenpiteen tietoonsa liian varhaisessa vaiheessa, koska edellä mainitusti laitteen etäyhjäntäminen on yhä yleisempää ja helpompaa. Tarve salaiselle laitteen tutkimiselle korostuisi, kun kyse olisi rikoksista, joiden estämisen tai paljastamisen kannalta merkityksellistä selvitystä olisi erittäin todennäköisesti hankittavissa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön hallussa olevasta tietoteknisestä laitteesta.

Paikkatiedustelun yhteydessä voidaan edellä mainitusti löytää myös sellaisia laitteita, joista ei ole ennestään ollut poliisilla tietoa. Täten myöskään teletiedonhankinta- ja pakkokeinoiden käyttäminen niiden osalta ei välttämättä ole ollut mahdollista ennen paikkatiedustelun toimittamista. Erityisesti vakavien ja laajojen rikosten estämisessä ja paljastamisessa on tärkeää selvittää myös mahdolliset muut rikolliseen toimintaan liittyvät henkilöt tai rikollisen toiminnan laajuus. Usein tällaiset yhteydet paljastuvat juuri erilaisten tietoteknisten laitteiden kautta.

Paikkatiedustelun tarkoituksena voisi olla löytää erilaisia tietoteknisiä laitteita, joiden tarkempi tutkiminen olisi hyödyllistä meneillään olevan tiedonhankinnan kannalta. Koska pääasiassa kyse olisi poliisille entuudestaan tuntemattomista laitteista, pidetään perusteltuna, että poliisilla

Luonnos

olisi mahdollisuus päättää laitteen tutkimisesta (laitteen tarkastelu etsittävässä tilassa tai laitteen kopiointi myöhempää tarkastelua varten) paikkatiedustelun yhteydessä. Esimerkiksi teknisestä laitetarkkailusta voi päättää kiiretilanteissa myös pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies (poliisilaki 5 luku 24 §). On kuitenkin huomioitava, että laitteen ulkopuolinen tarkastelu ja siten tapahtuva laitteen yksilöivien esimerkiksi muun tiedonhankinnan mahdollistavien tunnisteiden selvittäminen ei olisi laitteen tietosisältöön kohdistuvaa etsintää eli pakkokeinolaissa tarkoitettua laite-etsintää (HE 70/2025 vp, s. 32) eikä myöskään seuraavassa selostettavaa teknistä laitetarkkailua.

Poliisilain 5 luvun 23 §:ssä säädetyllä teknisellä laitetarkkailulla tarkoitetaan tietokoneen tai muun vastaavan teknisen laitteen taikka sen ohjelmiston toiminnan, sisältämien tietojen tai yksilöintitietojen muuta kuin yksinomaan aistinvaraista tarkkailua, tallentamista tai muuta käsittelyä rikoksen estämiseksi merkityksellisen seikan tutkimiseksi. Teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään 5 luvussa. Poliisilain 5 luvun 23 §:n 3 momentin nojalla poliisille voidaan antaa rikoksen estämiseksi lupa tekniseen laitetarkkailuun, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 17 §:n 4 momentissa tarkoitettuun rikokseen, joita ovat rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, huumausainerikos, rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos, terroristinen matkustaminen, terroristisen matkustamisen edistäminen, terroristinen julkinen kehottaminen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, sekä törkeä tulliselvitysrikos. Luvun 24 §:n mukaan tuomioistuimien päättää teknisestä laitetarkkailusta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää teknisestä laitetarkkailusta siihen asti, kunnes tuomioistuimien ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta. Pakkokeinolaissa teknisestä laitetarkkailusta säädetään pakkokeinolain 10 luvun 23 §:ssä.

Tekninen laitetarkkailu toimivaltuutena on riippumaton laitteen käyttöpaikasta eli sillä ei hankita tietoa laitteen sijaintipaikassa tapahtuvasta toiminnasta. Täten toimivaltuus eroaa myös teknisestä kuuntelusta tai teknisestä katselusta. Niin sanottu näppäimistökuuntelu on myös yksi teknisen laitetarkkailun muodoista (HE 222/2010 vp s. 335, HE 224/2010 vp s. 111, HE 217/2022 vp s. 52 ja HE 275/2022 vp s. 17). Teknistä laitetarkkailua voidaan käyttää itse laitteen ja sen ohjelmiston toiminnan sekä laitteen sisältämien tietojen (yksilöintitiedot mukaan luetuna) tarkkailuun. Teknisen laitetarkkailun kohteena voi olla esimerkiksi laitteen sisältämä sähköisessä muodossa oleva asiakirja, rikoksesta epäillyn ja laitteen välinen vuorovaikutus, laitteen tai sen ohjelmiston yksilöintitiedot, viestintään liittymätön ohjaus- ja signaalintiliikenne (Esi-tutkinta- ja pakkokeinot (2025): Fredman, Rautio, Tolvanen, Viitanen, s. 1 099–1 100). Tekninen laitetarkkailu ei voi kohdistua telepakkokeinojen piiriin kuuluvaan tietoon, mutta toimivaltuudella on mahdollista hankkia laitteesta sellaisia tietoja, jotka laitteessa ovat ennen tarkkailun toimittamista tai jotka tulevat laitteeseen tarkkailun toimittamisen aikana.

Tekninen laitetarkkailu on siten jossain määrin samanlainen tutkintakeino kuin pakkokeinolain mukainen laite-etsintä, mutta tekninen laitetarkkailu toteutetaan salassa kohdehenkilöltä ja sen käyttö on sidottu rikoksen vakavuuteen ja tiettyihin perusterikoksiin. Paikkatiedustelun yhteydessä voi usein olla tarvetta tarkastella todennäköisesti tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön käyttämiä tietoteknisiä laitteita. Teknisen laitetarkkailun toimittaminen paikkatiedustelun yhteydessä olisi kuitenkin itsenäinen ja paikkatiedustelusta erillinen salainen tiedonhankintakeino, jota koskevat omat edellytykset ja päätöksentekomenettely. Esimerkiksi mikäli olisi

Luonnos

tarvetta toimittaa salaisen paikkatiedustelun yhteydessä tekninen laitetarkkailu ennalta tuntemattomaan laitteeseen, tulisi tekninen laitetarkkailu saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi jälkikäteisesti poliisilain 5 luvun 24 §:n mukaisesti.

Koska tekninen laitetarkkailu on kiiretilanteissa mahdollista myös pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöksellä, tarpeelliseksi ei ole arvioitu säätää erillistä toimivaltuutta toimittaa laite-etsintä salaisesti, vaan riittäväksi arvioidaan mahdollisuus suorittaa paikkatiedustelun yhteydessä tekninen laitetarkkailu. Tekninen laitetarkkailu olisi siis mahdollista suorittaa esityksessä ehdotetun paikkatiedustelun yhteydessä, mikäli edellytykset sille muutoin täyttyisivät.

2.2.5.6 Haltuunottaminen ja jäljentäminen salaisen etsinnän aikana

Erityisesti rikoksen paljastamiseksi, mutta myös rikoksen estämiseksi tehtävän paikkatiedustelun aikana voi usein olla tarve ottaa jokin tietty esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka tilapäisesti haltuun tai jäljentää. Kyse voi olla joko fyysisestä asiasta tai tietoteknisessä laitteessa olevasta datan muodossa olevasta tiedosta. Kyse voi olla tarpeesta tarkastella esinettä tai laitetta tarkemmin esimerkiksi poliisin tiloissa tai vaihtaa vaarallinen esine tai aine vaarattomaan. Kyse voi olla myös haltuunottamisesta pakkokeinolain 7 luvussa tarkoitettua takavarikoimista tai jäljentämistä varten. Datan jäljentäminen edellyttää tyypillisesti edeltävää teknisen laitetarkkailun toimivaltuuden käyttöä.

Tarpeen arvioidaan kohdistuvan enimmäkseen esineiden (myös datan muodossa) jäljentämiseen tai vaarallisen esineen tai aineen vaihtamiseen vaarattomaan. Kyse voisi olla esimerkiksi rikossuunnitelman sisältämän asiakirjan valokuvaamisesta tai huumausainetta sisältävän paketin vaihtamisesta niin sanottuun valepakettiin. Viimeksi mainittu sisältäisi tilanteesta riippuen todennäköisesti paketin tilapäisen haltuunottamisen, jotta vaihtaminen valepakettiin olisi mahdollista tehdä. Joka tapauksessa lähtökohtaisesti kyse olisi sellaisista toimenpiteistä, jotka tulisi voida tehdä paljastamatta meneillään olevaa tiedonhankintaoperaatiota.

Pakkokeinolain 7 luvun 8 §:ssä säädetään haltuunottamisesta takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä varten. Sääntelyn mukaan etsinnän yhteydessä saa ottaa haltuun esineen, omaisuuden tai asiakirjan takavarikoimista tai jäljentämistä varten. Haltuunottamisesta tehtävästä ilmoituksesta säädetään 9 §:ssä. Pääsääntönä on viipymättä tapahtuva ilmoitus sille, jonka luona esine, omaisuus tai asiakirja on otettu haltuun, jos hän ei ole ollut paikalla haltuunoton tapahtuessa. Pykälän 2 momentin mukaan ilmoituksen tekemistä voidaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä siirtää enintään viikko haltuunottamisesta, jos tärkeä tutkinnallinen syy sitä vaatii. Sen jälkeen tuomioistuin saa mainitun virkamiehen pyynnöstä päättää ilmoituksen siirtämisestä enintään kaksi kuukautta kerrallaan. Ilmoitus on kuitenkin tehtävä viipymättä esitutinnan päätyttyä.

Voimassa oleva sääntely mahdollistaa siten jälkikäteen ilmoitettavan haltuunottamisen ja jäljentämisen. Sääntelyn voidaan arvioida soveltuvan myös paikkatiedustelutilanteisiin. Pakkokeinolain 7 luvun sääntelyn lähtökohtana ei kuitenkaan ole kohdehenkilön tietämättä tehtävät toimenpiteet, vaan lähtökohtana on toimenpiteiden toimittamishetken sidottu ilmoittamisvelvollisuus, jota voidaan kuitenkin tietyissä määrin siirtää edellä mainitun 7 luvun 9 §:n 2 momentin mukaisesti. Koska paikkatiedustelussa olisi kyse jo lähtökohtaisesti kohdehenkilöltä salassa tapahtuvasta toiminnasta, 7 luvun sääntelyn ei sellaisenaan luontevasti tai ongelmitta sovellu niihin tilanteisiin, jolloin haltuunotto on välttämätöntä siitä syystä, että paikkatiedustelun kohteena olevassa tilassa on havaittu esine tai ainetta, jonka hallussapito on kriminalisoitua. Näissä tilanteissa tulee huomioida myös 5 luvun 47 §:n 1 momentissa säädetty mahdollisuus tietyin edellytyksin siirtää puuttumista muuhun kuin pakkokeinon perusteena olevaan rikokseen.

Luonnos

Koska haltuunottamisen ja jäljentämisen mahdollistaminen myös paikkatiedustelun yhteydessä arvioidaan tarpeelliseksi, perusteltuna pidetään asiasta erikseen säätämistä poliisilain 5 luvussa. Sääntelytarvetta korostaa se, että suojelupoliisi ei voi soveltaa toiminnassaan pakkokeinolakia.

Haltuunottamista ja jäljentämistä koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta säädetään 5 luvun 58 §:ssä.

2.2.5.7 Tekninen tutkinta paikkatiedustelun aikana

Paikkatiedustelun osalta on syytä huomioida myös tarve teknisen tutkinnan mahdollistamisesta. Rikosteknisten näyttöjen taltiointia on esimerkiksi näyttöjen ottaminen vaatteista, asunnon, paikan, asiakirjojen tai vaatteiden dokumentointi valokuvaamalla sekä jalkineiden jälkien taltiointi.

Kyse voi olla rikoksen paljastamiseksi tai estämiseksi tarpeellisten näyttöjen ottamisesta. Tarve voi liittyä myös esimerkiksi henkilön tunnistamiseen tilanteessa, jossa estettävään palkkamurhaan liittyvän tuntemattoman henkilön tiedetään oleskelleen jossakin tilassa. Teknisen tutkinnan mahdollistaminen on katsottu perustelluksi myös paikkatiedustelun yhteydessä, mutta tarpeelliseksi ei ole arvioitu asiasta säätämistä erikseen, vaan toiminta lukeutuisi haltuunottamiseen tai jäljentämiseen paikkatiedustelun aikana.

2.3 Osallistuva tietolähde

2.3.1 Yleistä tietolähdetoiminnasta

Tietolähdetoiminnasta, tietolähdettä koskevien tietojen käsittelystä ja palkkion maksusta sekä tietolähteen ohjatun käytön edellytyksistä ja käytön päättämisestä säädetään poliisilain 5 luvun 40–42 §:ssä. Lisäksi luvun 2 §:n 2 momentin mukaan edellytyksenä tietolähteen ohjatulle käytölle on, että sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Siviilitiedustelun osalta tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetään poliisilain 5 a luvun 23–25 §:ssä. Tietolähdetoiminnasta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytyksistä ja käytön päättämisestä säädetään myös pakkokeinolain 10 luvun 39 §:ssä ja 40 §:ssä, minkä lisäksi Tullilla ja Rajavartiolaitoksella on voimassa olevien lakien mukaisesti poliisia vastaavat oikeudet tietolähdetoimintaan sekä rikosten estämiseksi että selvittämiseksi omilla tehtävälalueillaan.

Pakkokeinolain ja poliisilain tietolähdettä koskevat määritelmät eroavat toisistaan ainoastaan tavoitteiden osalta. Poliisilakiperusteisessa tietolähdetoiminnassa kyse on poliisilain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi tehtävästä salaisesta tiedonhankintakeinosta. Pakkokeinolain kontekstissa kyse on puolestaan rikoksen selvittämisestä.

Poliisilain 5 luvun 40 §:n 1 momentin mukaan tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, poliisilain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista poliisiin ja muun viranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (*tietolähde*). Pykälän 2 momentin poliisi saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä, henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*). Pykälän 3 momentin mukaan tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saa pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Ennen tietolähteen ohjattua käyttöä tietolähteelle on tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta. Tietolähteen turvallisuudesta on tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen.

Luvun 42 §:ssä säädetään tietolähteen ohjatusta käytöstä päättämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä.

Poliisilain ja pakkokeinolain tietolähdetoimintaa koskeva sääntely ei anna tietolähteelle oikeutta osallistua rikolliseen toimintaan. Poliisilain 5 luvun 30 §:n mukaan ainoastaan peitetoimintaa suorittava poliisimies saa, 29 §:ssä säädetyn rikoksentekekiellon estämättä, osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos säännöksessä mainitut edellytykset täyttyvät. Tietolähdetoiminnassa vastaava tarkoittaisi niin sanotun osallistuvan tietolähteen käyttöä eli tilannetta, jossa tiedonhankinta edellyttäisi esimerkiksi jonkin laittoman esineen tai aineen kuljettamiseen tai hankkimiseen liittyvässä tapauksessa tietolähteen osallistumista rikolliseen toimintaan poliisin ohjauksessa ja valvonnassa. Tämä ei ole voimassa olevan lain nojalla sallittua.

Poliisilain 5 luvun 40 §:n 3 momentissa säädetään tietolähteen ohjatun käytön rajoituksista ja tiedonhankinnan toteuttamisesta muutenkin. Tietoja ei saa pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Lain esitöissä on tarkennettu käytön rajoituksia seuraavasti (HE 224/2010 vp, s. 125–126): ”Muu henkilö kuin virkamies ei voi käyttää viranomaisten toimivaltuuksia, ellei asiasta ole nimenomaisesti säädetty. Tietolähteelle ei ehdoteta annettavaksi oikeuksia perusoikeuksien ydinalueelle kohdistuvien toimivaltuuksien käyttöön. Tästäkin lähtökohdasta on selvää, että tietolähdettä ei voida käyttää viranomaisille annettujen toimivaltuuksien käyttöä koskevien rajoitusten kiertämiseen. Tämä todetaan myös eräissä EIT:n ratkaisuissa. Esimerkiksi kotietsintää koskevien säännösten kiertäminen tietolähdettä käyttämällä ei olisi sallittua (Allan v. Yhdistynyt kuningaskunta 5.11.2002). Sama koskee teknistä tarkkailua (Van Vondel v. Alankomaat 25.10.2007, M.M. v. Alankomaat 8.4.2003 ja A. v. Ranska 23.11.1993). Poliisi ei voisi varustaa tietolähdettä kuuntelun tai katselun mahdollisilla laitteilla.”

Esitöiden mukaan sallittua tietolähdetoiminnassa on kuitenkin se, että tietolähde suhteidensa johdosta liikkuu rikollisryhmän parissa tai tapaa entuudestaan tuntemiaan henkilöitä sekä keskustelee heidän kanssaan. Peitetoimintavaltuuden kiertämisestä taas olisi kysymys, jos tietolähde poliisin pyytämiä tietoja saadakseen joutuisi soluttautumaan sellaiseen rikollisryhmään, johon hän ei entuudestaan kuulu. Tällaiseen menettelyyn tietolähdettä ei saa ohjata eikä käyttää.

Sallittua tiedonhankintaa esitöiden mukaan on myös esimerkiksi yhteyden muodostaminen valeostajan ja valeoston kohteen välille tai heidän tutustuttaminen toisiinsa. Tietolähde voi välittää myös tietoja tai toimia rajoitetusti vaikkapa tulkkina. Tätä toimintamahdollisuutta rajoittaa kuitenkin se, ettei poliisin tai tietolähteen toiminta saa johtaa siihen, että tietolähde toiminnallaan syyllistyy rikokseen. Esimerkiksi jo pelkästään yhteyden luominen huumausaineen myyjän ja valeostajan välillä voi olla tietolähteen kannalta arveluttavaa, koska tietolähteen toimintaa voidaan tällaisessa tilanteessa arvioida huumausainerikoksena tai avunantona siihen. Kyseisen rikoksen tunnusmerkistö kattaa laajalti erilaisia tekotapoja ja rangaistavan käyttäytymisen ala ulottuu laajalle. Rikosprovokaation välttämiseen liittyy se, että välihenkilöitä käyttäessään poliisin on lähtökohtaisesti toimittava passiivisesti niin, että tällainen henkilö ei tietolähdetoiminnassa syyllisty rikoksiin tai että tietolähde ei saa toista henkilöä ryhtymään rikoksiin.

Esitöiden viittaus peitetoimintavaltuuden kiertämiseen ja soluttautumiseen liittyy nimenomaisesti 5 luvun 28 §:ssä säädettyyn peitetoimintaan, jolla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa

Luonnos

tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja. Esitöiden mukaan ”puhekielessä soluttautumisella ymmärretään henkilön liittymistä organisaatioon tai muuhun ryhmään tarkoituksena hankkia tietoja sisältä päin tai vaikuttaa ryhmän toimintaan (HE 34/1999 vp). Soluttautuminen salataan kohteelta ja ulkopuolisilta.” (HE 224/2010 vp, s. 115). Niin ikään esitöiden mukaan ”(p)eitetoiminnan onnistumisen kannalta on tärkeää, että peitetehtävässä toimiva poliisimies kykenee saavuttamaan rikollisryhmän jäsenten luottamuksen, jotta voidaan saada riittävän yksityiskohtaista tietoa rikollisesta organisaatiosta ja rikollisesta toiminnasta kokonaisuudessaan. Onnistunut soluttautuminen edellyttää luottamuksen ja uskottavuuden hankkimista rikollisten keskuudessa. Peitepoliisin tulee voida luottamuksen saavuttaakseen oleskella rikollisten keskuudessa sekä osoittaa tarvittaessa toiminnallaan, että hän suhtautuu rikollisten toimintaan välinpitämättömästi ja jopa hyväksyvästi.” (HE 224/2010 vp, s. 48).

Keskeistä asiassa on luottamussuhteen muodostaminen. Esimerkiksi peiteltyssä tiedonhankinnassa ei ole kysymys soluttautumisesta eikä toimivaltuutta saa käyttää peitetoimintaa koskevan sääntelyn kiertämiseksi (HE 224/2010 vp, s. 104). Voimassa olevan poliisilain mukaisesti peitetoiminnan määritelmän täyttävä soluttautuminen uusiin henkilöpiireihin edellyttää viranomaisille kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä eli on siten tietolähteiltä kiellettyä myös osana tietolähteen ohjattua käyttöä. Toisaalta ilman soluttautumista ja luottamuksen rakentamista vuorovaikutuksessa tapahtuva tiedonhankinta on tietolähteelle sallittua osana tietolähteen ohjattua käyttöä. Tietolähdetoiminnassa ei myöskään soluttautumista tarvita, koska kyse on tietolähteen jo olemassa olevien sosiaalisten piirien ja tietojen hyödyntämisestä.

Osallistuvan tietolähteen käyttöä on aikaisemminkin arvioitu lainvalmistelussa, muun muassa pakkokeinolain muutostarpeiden tarkastelutyöryhmässä (ks. tarkemmin mietintö OM 2022:1). Tuolloin valmistelussa keskusteltiin mahdollisuudesta säätää osallistuvan tietolähteen käytöstä tietyissä tilanteissa, esimerkiksi tilanteissa, jossa tiedonhankinta edellyttäisi poliisin ohjauksessa toimivan tietolähteen osallistumista esimerkiksi jonkin laittoman esineen tai aineen kuljettamiseen tai näyte-erän hankkimiseen. Valmistelussa arvioitiin, että sääntely edellyttäisi tarkkarajaista, tapauskohtaista päätöstä ja välttämättömyyttä yksittäistapauksissa sekä että toimivaltuuden käytön tavoitteena olisi estää tai tutkia vakavia rikoksia tai tapahtumia. Työryhmän mietinnössä tehtiin asian osalta myös oikeusvertailu (ks. tarkemmin tämän esityksen oikeusvertailu jaksossa 5.2.3). Parhaillaan eduskunnan käsittelyssä on pakkokeinolain 2 ja 10 luvun muuttamista koskeva lakiesitys (HE 98/2026 vp), jossa esitetään osallistuvan tietolähteen käytön toimivaltuuden lisäämistä pakkokeinolain 10 lukuun.

2.3.2 Sääntelytarpeen arviointi ja sääntelyn merkitys rikoksen estämisen ja paljastamisen kannalta

Tietolähdetoimintaa koskevan sääntelyn täydentämistarvetta osallistuvalla tietolähteen käytöllä ilmentää esimerkiksi tilanne, jossa tietolähteeltä kysytään hänen halukkuuttaan kuljettamaan luvaton ampuma-ase toiselle, mutta vielä yksilöimättömälle henkilölle. Tietolähde toimittaisi tiedon poliisille, jolla on käytössään olevien tiedustelutietojen perusteella syytä olettaa, että aseensa kuljettaminen liittyy suunniteltuun palkkamurhaan, joka on tilattu internetissä tehtäväksi tunnetun tekijän toimesta (violence as a service). Murhan estämiseksi poliisilla olisi tarve sallia aseensa siirtäminen tietolähteen toimesta, mikä mahdollistaisi aseensa vastaanottajan tunnistamisen ja mahdollisesti muidenkin murhan estämiseksi tarpeellisten tietojen hankkimisen. Luonnollisesti esimerkissä korostuu tarve suunnitella poliisitoimintaa ja kontrolloida tapahtumaketjua siten, ettei aseensa kuljettaminen lisää riskiä henkirikoksen tapahtumiseksi tai aiheuta tietolähteelle vaaraa.

Luonnos

Yksittäisten rikosten estämiseksi tietolähde voisi esimerkiksi vuokrata tilan, jota aiotaan hyödyntää suunnitteilla olevan ryöstön tai kidnappauksen toteuttamisessa. Toistuvien ja jatkuvien rikosten osalta korostuisi poliisilain 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukainen rikollisen toiminnan keskeyttämisen ulottuvuus, jolloin kyse voisi olla siitä, että tietolähde osallistuisi huumausainerän tai rahanvarojen siirtämiseen operaatioissa, jonka tavoitteena olisi esimerkiksi laajemman huumausaineiden maahantuontikokonaisuuden ja rahanpesukokonaisuuden estäminen ennalta. Säännöksen soveltamisen kannalta on olennaista havaita, että mitä vakavampi rikos on kyseessä, sitä tärkeämpää on pyrkiä estämään rikos ennalta. Näin ollen tekeillä olevaan rikokseen puuttumisen hallittu viivästyttäminen ja tiedonhankinnan jatkaminen voivat mahdollistaa rikoshankkeen taustalla olevan organisaation paljastamisen ja siten rikoksen estämisen pidemmälläkin aikajänteellä.

Kuten esimerkeistäkin ilmenee, poliisilain ja pakkokeinolain estämistä, paljastamista ja selvittämistä koskevissa toimivaltuussäännöksissä on tiettyä päällekkäisyyttä, mikä ilmenee myös poliisilain 5 luvun 1 §:n määritelmistä. Päällekkäisten toimivaltuuksien tilanteessa lopullinen valinta sovellettavan lain osalta voi perustua esimerkiksi siihen, katsotaanko estämis- vai selvittämisintressi painavammaksi. Toisaalta kuvattu päällekkäisyys puoltaa osallistuvan tietolähteen toimivaltuudesta säätämistä myös poliisilaissa.

Esimerkeissä kuvatut operaatiot eivät kuitenkaan ole nykysääntelyn valossa mahdollisia, koska tietolähde syyllistyisi ampuma-ase-, huumausaine- tai rahanpesurikokseen avustaessaan laitoman tavaran tai omaisuuden siirtämisessä. Luvaton asetta kuljettaessaan tietolähde syyllistyisi selkeästi ampuma-aserikokseen tai sen törkeään tekemuotoon. Huumausainerikollisuuteen liittyen sallitun ja kielletyn rajaa on kuvattu myös poliisilain esitöissä, joiden mukaan sallittua tiedonhankintaa olisi esimerkiksi yhteyden muodostaminen valeostajan ja valeoston kohteen välille tai heidän tutustuttaminen toisiinsa, mutta toimintamahdollisuutta rajoittaisi kuitenkin se, ettei poliisin tai tietolähteen toiminta saa johtaa siihen, että tietolähde toiminnallaan syyllistyy rikokseen (ks. HE 224/2010 vp, s. 126). Myös rikoslain 32 luvussa kriminalisoidut rahanpesu ja sen törkeä tekemuoto täytyvät lukuisilla eri tekotavoilla. Erityisesti järjestäytyneessä rikollisuudessa päätavoitteena on mahdollisimman suuren rikoshyödyn kerryttäminen ja sen ”tulouttaminen” rikollisesta toiminnasta vastuussa oleville henkilöille sekä muille toimintaan osallisille. Usein rikoshyödyn kautta on mahdollista selvittää myös rikolliseen toimintaan osalliset ja keskeyttää rikollinen toiminta. Nykysääntelyn puitteissa ei kuitenkaan ole mahdollista hyödyntää tietolähdetoimintaa tavalla, joka parantaisi poliisin mahdollisuuksia selvittää edellä mainittuja rikolliseen toimintaan liittyviä keskeisiä henkilöitä ja torjua rahanpesua. Osallistuvan tietolähteen käyttö rikoksen estämis- tai paljastamistarkoituksessa korostuu rahanpesurikosten kyseessä ollessa, koska siirrettävien varojen alkuperästä ei useinkaan ole esitutkinnan käynnistämisen edellyttämää selvitystä.

Ehdotetun poliisilain 5 b luvun mukaista niin sanottua uhkaperusteista rikostiedustelua ja rikostiedustelukeinoja on tarkoitus kohdistaa erityisesti rikollisorganisaatioihin. Tällaisessa toiminnassa osallistuvan tietolähteen käytön merkitys korostuisi erityisesti tilanteissa, joissa rikollispiireissä toimiva tietolähde toimiakseen uskottavasti edistää organisaation toimintaa esimerkiksi vuokraamalla tiloja tai ajoneuvoja, kuljettamalla esineitä tai muilla näihin rinnastettavilla tavoilla. Toimien kytkentä rikolliseen toimintaan tai konkreettisiin rikoksiin ei välttämättä ole sillä tavoin ilmeinen kuin rikoksen estämisen tai paljastamisen ollessa kyseessä, mutta toiminnallisten ja eri henkilöiden turvallisuuteen kohdistuvien riskien hallitsemiseksi tällaisissa tilanteissakin saattaisi olla tapauskohtaisen harkinnan perusteella aiheellista tehdä toimivaltuuden käyttöä koskeva päätös. Luonnollisesti myös rikostiedustelukeinojen käytön yhteydessä voi olla välttämätöntä tukeutua osallistuvan tietolähteen avustaviin toimiin keinon toteuttamiseksi.

Luonnos

Osallistuvan tietolähteen käytön mahdollistaminen parantaisi poliisin toimintaedellytyksiä. Osallistuvan tietolähteen käyttö mahdollistaisi poliisille pistemäisissä tilanteissa paremman tilannekontrollin vähentämällä epävarmuustekijöitä ja mahdollistaisi paremman pääsyn rikostorjunnallisesti olennaiseen tietoon, millä olisi todennäköisesti useissa tapauksissa merkittäviäkin rikostorjunnallisia vaikutuksia. Sääntelytarvetta ilmentävissä esimerkkitapauksissa osallistuvan tietolähteen käytöllä pystyttäisiin tehokkaammin estämään ja paljastamaan vakavia rikoksia ja rikoskokonaisuuksia. Nykysääntelyn puitteissa vastaavan tiedon hankkiminen vaatii usein paljon resursseja sekä yleensä myös muiden perusoikeusherkkien salaisten tiedonhankintakeinojen pitkäaikaistakin käyttöä. Ilmeisenä riskinä on myös se, että rikosta ei pystytä estämään, millä voi useiden rikostyyppien osalta olla vakavia ja jopa lopullisia seurauksia rikoksen uhrille.

Toimintaympäristö sekä rikosten luonteen että niiden toteuttamistapojen suhteen on viime vuosina muuttunut merkittävästi. Esimerkiksi huumausaineiden maahantuonti tai järjestäytyneeseen rikollisuuteen kytkeytyvien väkivaltarikosten valmistelu ja toteuttaminen tapahtuvat yhä useammin verkostomaisissa rakenteissa niin sanotusti rikollisena palveluna (crime as a service, violence as a service). Toiminnan perustuessa toisistaan tietämättömiin henkilöihin ja erillisiin tehtävänjakoihin yhden tekokokonaisuuden selvittäminen ja siihen liittyvien henkilöiden saattaminen rikosoikeudelliseen vastuuseen ei välttämättä merkittävästi edistä tulevien vakavien rikosten estämistä. Lähtökohtaisesti myös esimerkiksi henkirikoksen estämiseen on painavampi intressi kuin ampuma-aserikoksen selvittämiseen.

Vakavan rikollisuuden toimintamallien siirryttyä hierarkkisista rakenteista kohti mukautuvia rikollisverkostoja onkin kumppanuuksien havaitsemisessa korostunut yksittäisiin rikosketjuihin kuuluvien toimijoiden tunnistaminen. Ehdotetun sääntelyn lähtökohtana olisi, että osallistuvan tietolähteen toimet tukisivat toimijoiden tunnistamista ollen samalla osa tapahtumaketjua, joka toteutuisi joka tapauksessa riippumatta tietolähteen toimenpiteistä. Vaikka selvää on, että osallistuvan tietolähteen käytön mahdollistaminen edesauttaisi tehokkaan rikostorjunnan toteuttamista, on olennaista huomata, että kyse voisi olla tietolähteen osallistumisesta rikolliseen toimintaan, kuten avunannosta johonkin rikokseen. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa tietolähde esimerkiksi siirtää jonkin pakkauksen, jonka sisällöstä ei ole tarkempaa tietoa, tai vuokraa tilan johonkin täsmentymättömään tarkoitukseen. Tällaisissa tilanteissa ratkaisu osallistuvan tietolähteen rikosvastuun ja sen poissulkemisen osalta tulisi tehdä varhaisemmassa vaiheessa kuin vasta esimerkiksi tietoisuuden perusteella syyteharkinnassa tai tuomioistuinkäsittelyssä.

Ehdotetulla sääntelyllä ei pyritä vähentämään tietolähteen rikosoikeudellista vastuuta tilanteissa, joissa tietolähde olisi ilman toimivaltaisen virkamiehen myötävaikutusta ajautunut tilanteeseen, joissa hänen on osallistuttava rikoksen tekemiseen joko oman turvallisuutensa vuoksi tai paljastumisensa estämiseksi. Keskeisenä tarkoituksena olisi siten tietolähteen toimintamahdollisuuksien laajentaminen tiukasti sidottuna toimivaltaisen viranomaisen ohjaukseen ja valvontaan.

Kuvailtu osallistuvan tietolähteen käytön toimivaltuus sisältäisi samanlaisia toimia kuin järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen osana peitetoimintaa, esimerkiksi henkilöiden, esineiden tai aineiden kuljettaminen tai taloudellisten asioiden hoitaminen rikollisryhmän toiminnan avustamiseksi. Poliisin peitetoiminnassa on kuitenkin kyse suunnitelmallisesta tiedonhankinnasta, joka tapahtuu hyödyntämällä soluttautumista eli henkilön liittymistä organisaatioon tai muuhun ryhmään tarkoituksena hankkia tietoja ryhmän sisältä käsin tai vaikuttaa ryhmän toimintaan. Kyse on usein hyvin pitkäaikaisesta ja resursseja vaativasta toiminnasta.

Luonnos

Peitetoiminta on kohdennettua, pitkäaikaista, soluttautumista edellyttävää toimintaa eikä osallistuvan tietolähteen käyttö toimivaltuutena korvaisi peitetoimintatoimivaltuutta. Osallistuvan tietolähteen käytön käyttöala olisi peitetoimintaa sattumanvaraisempi, koska tietolähdetoiminta on lähtökohtaisesti tietolähteenä toimivasta henkilöstä riippuvaista eli siitä onko esitutkintaviranomaisella tiedossa tehtävään soveltuvaa ja suostuvaa tietolähdettä. Peitetoimintaa toteuttavan poliisimiehen rikollisuuden sisäpiiristä hankkima tieto on myös luotettavampaa kuin tietolähdetoiminnan keinoin saatava tieto.

Voimassa olevaa järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistumista osana peitetoimintaa koskevaa poliisilain 5 luvun 30 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että se olisi olennaisilta osin yhdenmukainen osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevan sääntelyn kanssa. Vastaavaa muutosta esitetään myös pakkokeinolain 10 luvun 29 §:ään, koska osallistuvan tietolähteen käytöstä on hallituksen esityksessä HE 98/2026 vp ehdotettu säädettäväksi myös pakkokeinolaissa.

Ehdotettu osallistuvan tietolähteen käytön toimivaltuus täydentäisi merkittäväällä tavalla poliisin toimivaltuuksia tilanteissa, joissa poliisimiehen toimesta tapahtuva soluttautuminen ei olisi mahdollista tai tarkoituksenmukaista. Terrorististen ryhmien ja järjestäytyneiden rikollisryhmien jäsenten voidaan arvioida olevan koko ajan tietoisempia perinteisistä rikostutkinta- ja tiedonhankintakeinoista, niitä koskevista oikeudellisista reunaehdoista ja pyrkivän toimimaan siten, ettei tieto heidän toiminnastaan tulisi viranomaisten tietoon. Joissakin tilanteissa esimerkiksi peitetoiminnan käyttömahdollisuudet voivat olla rajatut ja tietolähteen olemassa oleviin kontakteihin perustuva tiedonhankinta tarjoaisi paremmat mahdollisuudet tehokkaalle rikostorjunnalle. Lisäksi osallistuvan tietolähteen käytöllä saatavien tietojen perusteella voitaisiin myös kohdentaa tarkemmin muita salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja, millä olisi tehokkuusnäkökulmien lisäksi perusoikeusmyönteisiä vaikutuksia, kun esimerkiksi muiden perusoikeuksiin merkittävästikin puuttuvien salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöajat ja -tarpeet voisivat vähentyä.

Rikostorjunnan kokonaisuuden kannalta on olennaista huomata, että tietolähdetoiminnan tuottama tieto on erityisesti Suomessa hyvin rikoslajineutraalia. Tietolähteillä on usein tietoa, joka liittyy kaikkien PTR-viranomaisten toiminta-alueille. Esimerkkinä voidaan käyttää ulkomaista rikollisryhmää, jonka jäsenet saapuvat Suomeen tilanteesta riippuen vastaanottamaan huumausaine-eriä, kuljettamaan huumausaineiden prekursoreita, tekemään väkivaltaista velanperintää tai kuljettamaan rahavaroja maasta pois. Tämänkaltaisen ryhmän toiminnasta tietoa antava tietolähde tuottaa tietoa huumausaineiden salakuljetuksesta, rahanpesusta, huumausaineiden valmistamisesta, henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista tai ihmiskaupasta, sekä toteutuneista että suunnitelluista ja valmistelluista rikoksista. Koska viranomaisilla on yhteisesti sovitut tiedonvälityskanavat muiden viranomaisten tehtävien kannalta merkityksellisen tiedon jakamiseen, tukisi ehdotettu poliisin toimivaltuuksien kehittäminen muidenkin viranomaisten toimintaa.

Tietolähdetoiminnan kautta on saatavissa sellaista yksityiskohtaista ja reaaliaikaista tietoa, jota on vaikea ja osin jopa mahdotonta hankkia muilla salaisilla tiedonhankinta- tai pakkokeinoilla. Säättämällä osallistuvan tietolähteen käytön toimivaltuudesta annetaan poliisille riittävän kattavat ja välttämättömät toimivaltuudet kokonaisvaltaiseen tietolähdetoimintaan (tietolähteiden ohjattu käyttö ja osallistuvan tietolähteen käyttö) rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi.

Osallistuvan tietolähteen käytölle säädettävän päätöksentekorakenteen olisi perusteltua tukea käytännön operatiivista toimintaa, mistä syystä tietolähteen käyttöön liittyvät päätökset olisi perusteltua tehdä ensisijaisesti tietolähdetoimintaan määrätyn salaiseen tiedonhankintaan

Luonnos

erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai tietolähdetoimintaan määrätyn suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen toimesta.

2.3.3 Poliisin toimivaltuuksien käytön tukeminen avustavilla toimilla

Tarkoin poliisin ohjeisiin ja valvontaan perustuvan rikolliseen toimintaan osallistumisen lisäksi tarpeellista olisi, että tietolähde voisi tukea viranomaisten toimivaltuuksien käyttöä käytännön toimintaan liittyvillä avustavilla toimilla. Kyse voisi olla esimerkiksi teknisessä tarkkailussa tai kuuntelussa käytettävän laitteen viemisestä johonkin määrättyyn kohteeseen tai poliisin toimesta tapahtuvan asennuksen mahdollistaminen jollakin toimilla. Tietolähde ei näissäkään tilanteissa tulisi toteuttamaan tiedonhankintakeinoja, vaan esimerkiksi laitteen tekninen hallinta, sen toiminnan ohjaaminen, tallenteiden tarkastaminen ja arviointi toimenpiteen keskeyttämisestä säilyisivät poliisilla.

Osallistuvan tietolähteen hyödyntämisessä olisi edellä todetusti kyse poliisille kuuluvien toimivaltuuksien käyttämismahdollisuuksien tapauskohtaisesta laajentamismahdollisuudesta, kun kyse olisi pääsystä sellaisiin tiloihin tai paikkoihin taikka ryhmiin, joihin poliisin henkilöstöllä ei olisi mahdollisuutta päästä. Luonnollisesti lähtökohtana olisi, että käytettävien muiden salaisten tiedonhankintakeinojen osalta niistä säädetty edellytykset tulisi erikseen myös täyttyä eikä osallistuvan tietolähteen käyttöä voisi käyttää viranomaisten toimivaltuuksien kiertämiseen.

Poliisilain 5 luvun 40 §:n 3 momentissa säädetään tietolähteen ohjatun käytön rajoituksista ja tiedonhankinnan toteuttamisesta muutenkin. Edellä on tarkemmin selostettu lain esitöitä ohjatun tietolähdetoiminnan käytön rajoituksista. Voimassa olevassa laissa keskeisiä elementtejä sallitun ja kielletyn ohjatun tietolähdetoiminnan osalta ovat, että muu henkilö kuin virkamies ei voi käyttää viranomaisten toimivaltuuksia, ellei asiasta ole nimenomaisesti säädetty, tietolähdettä ei voida käyttää viranomaisille annettujen toimivaltuuksien käyttöä koskevien rajoitusten kiertämiseen eikä poliisin tai tietolähteen toiminta saa johtaa siihen, että tietolähde toiminnallaan syyllistyy rikokseen.

Esitöissä kielletyn ja sallitun rajan osalta suhteessa viranomaisille kuuluvien toimivaltuuksien käyttämiseen on huomioitava, että kyse on nimenomaisesti rajoituksesta toimivaltuuksien käyttämiseen liittyen, ei koskien niiden toteuttamiseksi tarvittavia välttämättömiä toimenpiteitä. Esimerkiksi kiellettyä olisi kotietsinnän suorittaminen tietolähteen toimesta tai tietojen hankkiminen soluttautumalla sellaiseen rikollisryhmään, johon hän ei entuudestaan kuulu (peitetointi) taikka asuntokuuntelun suorittaminen. Sanotusta huolimatta toimivaltuuksien käytön tukemiseksi tehtävistä toimista on perusteltua säätää nimenomaisella säännöksellä, sillä toimivaltuuden käyttöä tukiessaan tietolähde saattaisi esimerkiksi syyllistyä avunantoon rikoslain 24 luvun 5 §:ssä kriminalisoituun salakuunteluun. Rikosvastuu poistuu, jos kyse on ollut laissa säädetyn toimivaltuuden asianmukaisesta käytöstä.

Tietolähdettä ei myöskään voida käyttää viranomaisille annettujen toimivaltuuksien käyttöä koskevien rajoitusten kiertämiseen. Näin ollen poliisi ei myöskään voisi varustaa tietolähdettä kuuntelun tai katselun mahdollistavilla laitteilla, ellei kyse sitten olisi tietolähteen turvallisuuden varmistamisesta. Kuuntelun tai katselun osalta kyse olisi esimerkiksi teknisestä kuuntelusta tai teknisestä katselusta, joista säädetään poliisilain 5 luvussa erikseen.

Toimivaltuuksien käyttämisen mahdollistamisen suhteen tilanne on edellä mainittu eli tiettyyn pisteeseen asti toimivaltuuksien käyttämistä edistävät toimet voisivat olla sallittuja, mikäli siitä olisi erikseen laissa säädetty. Tyypillisesti kyse voisi olla esimerkiksi kuuntelulaitteiden sijoittamisesta tiettyyn paikkaan.

2.3.4 Sääntelytarpeen keskeiset elementit

Osallistuvan tietolähteen käytöllä tarkoitetaan ennen toimenpiteisiin ryhtymistä tehtyyn asianmukaiseen päätökseen perustuvaa salaista tiedonhankintakeinoa, jossa tietolähde poliisin ohjauksessa ja valvonnassa suorittaa tarkoin määriteltyjä toimenpiteitä, jotka voivat täyttää rikoksen tunnusmerkistön, tai tukee yksittäisillä toimilla viranomaisen toimivaltuuden käytön toteuttamista. Luonnollisesti myös perusoikeuksien turvaamisesta ja muusta sääntelystä johdettavat rajoitukset sekä velvollisuudet kohdistuisivat lähtökohtaisesti poliisiin eli kyseistä toimivaltuutta käyttävään viranomaiseen.

Vaikka tiedonhankinnassa hyödynnettäisiin osallistuvaa tietolähdettä, kyse olisi poliisin käyttämästä toimivaltuudesta ja kansalaisten oikeusasemaan kajoava julkisen vallan käyttö toteutettaisiin poliisin toimesta ja päätöksellä. Kyse ei siis olisi tietolähteen omasta, itsenäiseen harkintavaltaan perustuvasta toiminnasta, vaan toiminta olisi viranomaisen toimesta tarkoin ohjattua, suunniteltua ja valvottua. Vastaavasti tietolähteen toiminta olisi siten osa poliisitoimintaa, minkä vuoksi tietolähteen toiminnan rikosoikeudellisen ja valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin lähtökohtana olisi se, että säädetään uudesta poliisin toimivaltuudesta. Sääntelyssä olisi siten kyse oikeudesta hyödyntää tietolähdettä poliisin toimivaltuutena.

Osallistuvan tietolähteen käyttö voisi käynnistyä kyseisen tietolähteen toimittaman tai poliisin muutoin saaman tiedon perusteella. Ensin mainituissa tilanteissakaan kyse ei olisi tietolähdelähtöisestä toiminnasta, vaan keinon käyttöön liittyvä päätöksenteko ja tarvearviointi tapahtuisi tällöinkin poliisin toimesta poliisitoiminnan tavoitteiden näkökulmasta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rikostorjunnallinen tiedontarve on tunnustettu jo aiemmin ja auenneeseen tiedonhankintamahdollisuuteen reagoitaisiin poliisin toimesta. Osallistuvan tietolähteen käyttö olisi luonteeltaan kuitenkin jossakin määrin reaktiivisempaa kuin esimerkiksi peitetoiminnassa tapahtuva soluttautuminen rikollispiireihin.

Edellä kerrottuun viitaten pidetään perusteltuna, että tietolähde voisi osana osallistuvan tietolähteen käyttöä poliisin ohjauksessa laajentaa sosiaalista piiriään tiedonhankintatarkoituksessa, mikäli laajentaminen ei edellä mainitusti kuitenkaan tarkoittaisi luottamuksellisten suhteiden rakentamista soluttautumistarkoituksessa. Toisin sanoen uusienkin tuttavuuksien luottamusta voitaisiin pyrkiä hankkimaan siinä määrin kuin se olisi tarpeen osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevassa päätöksessä määritetyn yksittäisen toimenpiteen suorittamiseksi. Sallitun ja kielletyn rajana olisi kuitenkin se, että tiedonhankintaa tukeva toiminta, tässä tapauksessa uusien tuttavuuksien hankkiminen, tapahtuisi ilman soluttautumiseksi katsottavaa luottamuksen rakentamista pidättäytyen lyhytkestoisen, tarkoin määritetyn toimenpiteen turvallisen toteuttamisen edellyttämän vuorovaikutuksen piirissä. Tällainen tiedonhankintaa valmisteleva sosiaalisen piiriin laajentaminen vastaisi tietolähteen ohjatun käytön tilannetta, jossa kuvattu toiminta on jo mahdollista.

Toiminnallisesti lähtökohtana pidettäisiin sitä, että taktiset toimintamallit valittaisiin niin, että osallistuvan tietolähteen käyttö voitaisiin toteuttaa tietolähdettä vaarantamatta ja siten, että tietolähteen itsenäinen harkinta- ja päätöksentekovalta olisi lähes olematonta lukuun ottamatta tavanomaiseen ihmisten väliseen kanssakäymiseen kuuluvaa toimintaa. Joka tapauksessa poliisilla on jo nyt korostettu velvollisuus huolehtia tietolähteiden turvallisuudesta erityisesti tietolähteen ohjatun käytön tilanteissa eikä nyt hahmotellun sääntelyn osalta olisi tarkoituksena tehdä tähän lähtökohtaan merkittäviä muutoksia muuten kuin tietolähteen turvallisuutta parantavassa mielessä.

Korostetusta tietolähteen turvallisuuden huolehtimisvelvollisuudesta säädetään poliisilain 40 §:n 3 momentissa, jonka mukaan tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saa pyytää

Luonnos

hankittavaksi sellaisella tavalla, joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden ja tietolähteen turvallisuudesta on lisäksi tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen. Vastaavasta velvollisuudesta säädetään pakkokeinolain 10 luvun 39 §:n 3 momentissa. Poliisilain esitöissä ei tarkemmin selosteta, mitä tietolähteen turvallisuudesta huolehtiminen konkreettisesti tarkoittaisi. Esitöissä kuitenkin todetaan, että poliisi ei voisi varustaa tietolähdettä kuuntelun tai katselun mahdollistavilla laitteilla (HE 224/2010 vp, s. 125), mutta kiello on suhteessa sallittuun ja kiellettyyn toimintaan eikä sitä liene tarkoitettu otettavaksi huomioon tietolähteen turvallisuudesta huolehdittaessa. Kiellon tarkoituksena on siten estää muiden salaisten tiedonhankintakeinojen edellytysten kiertäminen, ei estää tietolähteen turvallisuudesta huolehtimista.

Poliisilain 5 luvun salaisten tiedonhankintakeinojen ja pakkokeinolain 10 luvun salaisten pakkokeinojen jälkeen säädettiin siviilitiedustelusta poliisilain 5 a luvussa (HE 202/2017 vp). Luvun 25 §:ssä säädetään tietolähteen turvaamisesta siviilitiedustelussa. Pykälän mukaisesti tietolähteen suostumuksella on mahdollista valvoa esimerkiksi tietolähteen asumiseen käyttämää tilaa kameran tai muun paikkaan sijoitetun teknisen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston avulla, jos se on tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Valvonta on lopetettava viipymättä, jos se ei ole enää tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi ja valvonnassa kertyneet tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita tietolähteen turvaamiseen, ellei niitä ole tarpeen säilyttää ja käyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä. Lisäksi tietolähde voidaan tämän suostumuksella varustaa kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on yksittäistapauksessa välttämätöntä tämän turvallisuuden varmistamiseksi. Kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita tietolähteen turvaamiseen. Lisäksi 25 §:n mukaan tietolähteelle voidaan yksittäistapauksessa antaa käytettäväksi vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka tietolähteen käytettäväksi valmistettavia vääriä asiakirjoja, jos se on välttämätöntä tietolähteen hengen ja terveyden suojaamiseksi.

Siviilitiedustelussa on siten tunnistettu tarkemmin säännöstasolla korostunut velvollisuus huolehtia tietolähteen turvaamisesta. Tietyissä tapauksissa velvollisuus huolehtia tietolähteen turvallisuudessa voi olla jopa korostuneempi rikosten estämis-, paljastamis- ja selvittämiskontekstissa mahdollisen vaaran välittömämmän luonteen vuoksi. Selvää kuitenkin on, että tietolähteen turvaamisen varmistamiseksi käytettävien teknisten kuuntelu- ja katselulaitteiden hyödyntämisen tarkoituksena ei saisi olla tiedonhankinta viranomaisten toimivaltuuksia koskevien edellytysten ja rajoitusten kiertämiseksi. Perusteltuna siten pidetään tarkempaa sääntelyä asian osalta myös poliisilain 5 luvun mukaisessa tietolähdetoiminnassa kattaen perusmuotoisen tietolähdetoiminnan, tietolähteen ohjatun käytön sekä osallistuvan tietolähteen käytön tilanteet.

Osallistuvan tietolähteen käytön sääntelytarvetta arvioitaessa on otettava huomioon voimassa oleva sääntely tietolähdetoiminnasta sekä toimivaltuussääntely, joka koskee peitetoimintaa ja erityisesti erilliseen päätökseen perustuvaa osallistumista järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun peitetoiminnan yhteydessä. Ehdotetun sääntelyn yhteys tietolähdetoimintaan on ilmeinen, koska esityksessä pidetään perusteltuna osallistuvan tietolähteen käytön mahdollistamista osana tietolähteen ohjattua käyttöä. Peitetoimintatoimivaltuuden suhteen on otettava huomioon sääntelyiden tietynasteinen yhtenäisyys, esimerkiksi rikolliseen toimintaan liittyvän osallistumisen osalta, mutta toisaalta myös se, että peitetoimintatoimivaltuuteen liittyvä soluttautuminen ei ole mahdollista tietolähdetoiminnassa, kuten edellä on kerrottu. Tarkoituksenmukaisena pidetäänkin osallistuvaa tietolähdettä koskevan sääntelysystematiikan vastaavanlaisuutta joiltakin osin suhteessa peitetoiminnasta säädettyyn, esimerkiksi toimintaan osallistumisen, käyttöä koskeva esityksen ja suunnitelman sekä jossain määrin päättämisen osalta. Toisaalta toimivaltuuksien erilaisuuden vuoksi perusteltuna pidetään myös tiettyä eroavaisuutta sääntelyissä. Kuten edellä on todettu, myös mainittuja

Luonnos

peitetoimintatoimivaltuuden käyttöön liittyviä poliisilain ja pakkokeinolain säännöksiä ehdotetaan vähäisessä määrin muutettavaksi. Peitetoiminnassa on kyse suunnitelmallisesta tiedonhankinnasta käyttämällä soluttautumista, mikä on kiellettyä tietolähdetoiminnassa. Soluttautumisessa on kyse pitkäkestoisesta luottamuksen hankkimisesta ja sen rakentamisesta käyttäen vääriä tietoja ja erehdyttämistä. Peitetoiminnassa onkin kyse poliisilain 5 luvun niin sanotusti kovimpaan keinovalikoimaan kuuluvasta erityisestä salaisesta tiedonhankintakeinosta. Tätä ilmentää myös se, että luvun 2 §:n 2 momentin mukaan peitetoiminnan käyttämisen edellytykseksi on asetettu lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

Tietolähdetoiminta, mukaan lukien ehdotettava osallistuvan tietolähteen käyttö, eroaa peitetoiminnasta esimerkiksi keinojen luonteen kannalta, eikä tietolähdetoiminnan käyttämistä (ml. tietolähteen ohjattu käyttö) ole sidottu edellä mainittuun välttämättömyysvaatimukseen. Tietolähdetoimintaa, mukaan lukien osallistuvan tietolähteen käyttö, voidaan pitää vaikutuksiltaan kevyempänä keinona kuin peitetoimintaa, koska se ei perustuisi soluttautumiseen vaan tietyn henkilön jo olemassa olevien sosiaalisten kontaktien ja tiedonsaanti- ja toimintamahdollisuuksien hyödyntämiseen. Kyse ei siis ole toimenpiteestä, joka puuttuu rikoksen estämisen tai paljastamisen kohteena oleviin henkilöihin yhtä merkittävässä määrin kuin peitetoiminta. Tästä syystä perusteltuna pidetään sitä, että vaikka tietyiltä osin osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva sääntelyn vastaavuus peitetoiminnasta säädetyn kanssa on tarkoituksenmukaista, sitä koskisi erilainen ja eritasoinen päätöksentekomenettely ja toimivaltuutena sen käyttöä ei olisi sidottu tiettyyn vakavuuskynnyksen mukaiseen perusterikoslistaukseen.

2.3.5 Osallistuminen rikolliseen toimintaan ja tietolähteen rikosoikeudellinen vastuu

Peitetoiminnan osalta poliisilain 5 luvun 29 §:ssä säädetään rikosentekokiellosta. Peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen (1 momentti), mutta peitetoimintaa suorittava poliisimies saa tehdä järjestysrikkomuksen tai muun siihen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikennerikkomuksen, jos teko on välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastamisen estämiseksi (2 momentti).

Tässä esityksessä muutettavaksi ehdotettavassa 5 luvun 30 §:ssä puolestaan säädetään järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistumisesta. Pykälän mukaan 29 §:n kiellon estämättä, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että: 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin, 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle, ja 3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Lisäksi 30 §:n 2 momentin mukaan peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 43 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

Sekä 30 §:n 1 momentissa ja 30 §:n 2 momentissa on kyse toimivaltuussääntelyn muotoon kirjoitetusta säännöksistä, jotka sääntelevät sitä, mitä peitetoimintaa suorittava poliisimies saa säännöksissä tarkemmin määritellyissä tilanteissa ja edellytyksillä tehdä (HE 275/2022 vp, s. 21). Erityisesti 30 §:n 1 momentin sanamuoto viittaa etukäteiseen ja suunnitelmalliseen arvioon ja harkintaan, minkä lisäksi 30 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan edellytetään, että toimenpiteen suorittamishetkellä erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että toimenpide tehdään ilman

Luonnos

peitepoliisin myötävaikutustakin. Toimenpiteiden hyväksyttävyyttä tuleekin lähtökohtaisesti ja mahdollisuuksien mukaan arvioida jo ennen toiminnan aloittamista, kun päätöstä tiedonhankintakeinin käytöstä valmistellaan. (HE 275/2022 vp, s. 20, ks. myös HE 224/2010 vp, s. 117–118)

Osallistuvan tietolähteen käytön osalta lähtökohtana on pidettävä sitä, että mikäli tietolähde toimisi toisin kuin hänet on ohjeistettu tekemään esimerkiksi kuljettamalla kiellettyä ainetta suunniteltua suuremman erän, kuljettamalla olennaisesti vaarallisempaa ainetta taikka ryhtymällä myymään siirrettäväksi tarkoitettua erää, taikka muuten perustuen omaan harkintaansa ja päätökseen osallistuisi rikolliseen toimintaan, hän olisi rikosoikeudellisessa vastuussa toimistaan. Näissä tilanteissa rikosvastuun mahdollisessa rajaamisessa sovellettaisiin rikoslain 4 luvun vastuuvapausperusteita koskevaa sääntelyä (kieltoerehdys, oikeuttamisperusteet, anteeksiantoperusteet). Tietolähteen rikosvastuuta voisi rajata esimerkiksi se, että aineiden määrän, laadun tai vaarallisuuden osalta ennakkotieto ei ole ollut riittävän täsmällistä. Toisaalta on huomioitava, että ohjauksen vastainen toiminta voi valvonnasta huolimatta paljastua vasta pitkän ajan kuluttua (esim. laboratorionäytteistä). Joka tapauksessa selvää on, että osallistuvan tietolähteen käyttäminen tulisi perustua ennakolta tarkoin suunniteltuun ja ohjattuun poliisitoimintaan.

Mikäli riittävän tarkkaan tietoon perustuva ennakoitu, suunniteltu ja ohjattu tietolähteen osallistuva toiminta ei olisi mahdollista, keinoa ei saisi käyttää. Suunnitellun ja ohjatun viranomais-toiminnan vaatimus ei poistu mahdollisissa operatiivisissa kiiretilanteissakaan. Toiminnan tulisi siten aina perustua poliisin harkinta- ja päätösvaltaan – sikäli kuin kyse ei ole tietolähteen suostumukseen liitännäisestä harkinta- ja päätöksentekovallasta – eikä tietolähteellä tulisi lähtökohtaisesti olla juurikaan itsenäistä toimivaltaa oman toimintansakaan osalta, ellei kyse ole operaat-ion kuluessa ilmaantuvista tietolähteen turvallisuuteen merkittävästi vaikuttavista, yllättävistä muutoksista. Poliisin ohjeiden vastainen toiminta tulisi kuitenkin lähtökohtaisesti olla edelleenkin rikosoikeudellisesti rangaistavaa, mikäli se täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön.

Esityksessä arvioidaan, että tietolähdetoiminnassa tietolähteen toiminta ei ole perustuslain 124 §:ssä tarkoitettua julkinen hallintotehtävä, julkisen vallan käyttöä tai merkittävää julkisen vallan käyttöä. Täten myöskään tietolähteeseen ja hänen toimintaansa ei liity virkavastuuta. Tietolähdetoiminnassa on kyse poliisin toimivaltuudesta, joka puolestaan on perustuslain 124 §:ssä tarkoitettua julkisen vallan käyttöä ja johon ulottuu virkavastuu. Edellä mainitusti myös osallistuvan tietolähteen käytössä olisi kyse viranomaisten harkinta- ja päätöksentekovaltaan perustuvasta toimivaltuuksien käyttämisestä. Osallistuvan tietolähteen toimet olisivat jokaisessa tilanteessa ainoastaan poliisin toimivaltuuksien käyttöön liittyviä luonteeltaan avustavia toimia, joissa ei kuitenkaan olisi kyse julkisesta hallintotehtävästä tai julkisen vallan käyttämisestä. Myös virkavastuun osalta kyse olisi yksinomaan toimivaltuutta käyttävälle viranomaiselle kuuluvasta vastuusta, joka ei itsenäisenä vastuuna ulottuisi itse tietolähteeseen, vaan osallistuvan tietolähteen käyttö sisältyisi kokonaisuudessaan viranomaisen toiminnan kattavaan virkavastuuseen.

2.3.6 Rikosprovokaatio

Oikeusturvaan ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kytkeytyvät näkökulmat korostuvat erityisesti arvioitaessa osallistuvan tietolähteen käyttöä rikosprovokaation näkökulmasta. Rikosprovokaation kielto kohdistuu erityisesti virkamiehiin ja peitepoliisin osalta siitä on säännelty poliisilain 5 luvun 29 §:ssä, poliisilain 5 a luvun 19 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 28 §:ssä. Rikosprovokaation kieltoa tulee arvioida itsenäisesti suhteessa rikoslain 5 luvun 5 §:ssä säänneltyyn yllytykseen. Mainittujen poliisilain ja pakkokeinolain säännösten mukaan peitetoinn-taa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloittaa rikoksen tekemiseen. Poliisilain esi-töiden mukaan ”(r)ikosprovokaation välttämiseen liittyy se, että välihenkilöitä käyttäessään

poliisin on lähtökohtaisesti toimittava passiivisesti niin, että tällainen henkilö ei tietolähdetöinnässä syyllisty rikokseen tai että tietolähde ei saa toista henkilöä ryhtymään rikokseen.” (HE 224/2010 vp, s. 126). Vastaavasti todetaan pakkokeinolain esitöissä (HE 222/2010 vp, s. 348).

Kyse on viranomaiseen kohdistuvasta velvoitteesta, mikä osallistuvan tietolähteen toimivaltuuden kannalta tarkoittaa sitä, että poliisin tulisi suunnitella ja ohjeistaa osallistuvan tietolähteen toiminta siten, ettei tämä osana keinon käyttöä tekisi aloitetta rikoksen tekemiseen. Sinänsä on mahdollista, että huolellisesti sallitun riskin puitteissa toimittaessakin tapahtuisi rikosprovokaatio, mutta tällainen tilanne tulisi arvioitavaksi ensisijaisesti hyödyntämiskieltojen eikä virkavastuun tai ylipäättään toimivallan käytön moitittavuuden kannalta. Jos virkamies sitä vastoin on ottanut kielletyn tai ennakolta hankalasti hallittavan riskin rikosprovokaation tapahtumisesta ja rikosprovokaatio tapahtuu, vastaisi hän yksin tapahtuneesta virheestä, jos tietolähde on toiminut ohjeiden ja käskyjen mukaisesti.

Kotimaisessa oikeuskäytännössä ainakin Helsingin hovioikeuden 15.12.2021 antamassa ratkaisussa (R 20/1689, 21/153909) on arvioitu tietolähteen käyttöä osallistuvassa roolissa. Tapauksessa oli kyse todisteiden hyödyntämiskiellosta huumausaineiden maahantuontia koskeneessa tapauksessa, jonka esitutkinnassa Alankomaissa oli ollut mukana ”rikollinen siviilisoluttautuja”. Alankomaissa oli tehty myös poliisin peitetoimintaa. Hovioikeuden ratkaisun liitteenä olevasta käräjäoikeuden ratkaisusta ilmenee, että rikollisen siviilisoluttautujan rooli näytti rajoittuneen poliisisoluttautujan ja erään vastaajan esittelyyn sekä huumausainelastin kuljettamiseen Alankomaista Saksan rajalle. Hovioikeus katsoi, että todisteet oli hankittu lainvastaisesti, koska ne oli saatu käyttämättä oikeusapumenettelyä ja tutkintamenetelmällä, joka ei ole Suomen lain mukaan sallittu. Todisteita ei määrätty hyödyntämiskieltoon, koska kysymys oli toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa käytössä olevasta tutkintamenetelmästä. Todisteita ei määrätty hyödyntämiskieltoon myöskään rikosprovokaatioväitteen perusteella. Tältä osin hovioikeus totei, että ”[k]äräjäoikeuden selostamin tavoin esitutkintaviranomainen tai sen puolesta toimiva ovat esitetyn selvityksen mukaan liittyneet jo meneillä olevaan toimintaan. Asiassa saadusta selvityksestä ei myöskään ilmene, että esitutkintaviranomainen tai sen puolesta toimiva välikäsi olisivat vaikuttaneet N:n tahdonmuodostukseen.” Hovioikeus viittasi myös rikosprovokaatiota koskeviin käräjäoikeuden tuomion perusteluihin, joissa on hyödyntämiskielton osalta todettu, että huumausaineen määrä, laatu, kuljetuksen hinta ja maksujärjestelyt ovat joko olleet suunniteltuna ennen rikollisen siviilisoluttautujan mukaantuloa tai niistä on päättäneet muut tahot. Käräjäoikeuden ratkaisun, jonka hovioikeus hyväksyi perusteluineen, mukaan ”[r]ikos ei siten ole käynnistynyt poliisin aloitteesta, vaan poliisi on liittynyt mukaan jo meneillään olevaan rikolliseen toimintaan, joka olisi toteutunut ilman viranomaisten myötävaikutusta.” Vastajiin ei ollut kohdistunut rikosprovokaatiota.

Tietolähdetöinnässä erityisesti tietolähteen ohjattu käyttö ja osallistuvan tietolähteen käyttö sisältävät riskin rikosprovokaatiosta, koska näissä tilanteissa poliisi ohjaa tietolähteen toimintaa. Niin sanotussa tavallisessa tietolähdetöinnässä riski on vähäisempi, sillä siinä on kyse passiivisesta tietojen vastaanottamisesta. Voimassa olevasta tietolähdetöinnästä koskevasta sääntelystä ei säädöstekstitalalla nimenomaisesti ilmene rikosprovokaatiokiello, mutta poliisilain 5 luvun 40 §:n 3 momentin mukaan muun ohella ennen tietolähteen ohjattua käyttöä tietolähteelle on tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta.

Rikosprovokaatiokiello ilmenee lain esitöistä (HE 224/2010 vp s. 126), joissa EIT:n oikeuskäytäntöön viitaten todetaan, että rikosprovokaation välttämiseen liittyy se, että välihenkilöitä käytäessään poliisin on lähtökohtaisesti toimittava passiivisesti niin, että tällainen henkilö ei tietolähdetöinnässä syyllisty rikokseen tai että tietolähde ei saa toista henkilöä ryhtymään rikokseen (ks. esim. Vanyan v. Venäjä 15.12.2005 ja Ramanauskas v. Liettua 5.2.2008). EIT:n

Luonnos

oikeuskäytännön perusteella rikosprovokaationa pidetään myös toimia, joiden seurauksena jokin rikos muuttuu olennaisesti vakavammaksi. Tällaisesta voi olla kysymys esimerkiksi tilanteissa, jossa huumausaineiden hallussapito muuttuu viranomaisten toimien seurauksena huumausaineiden välittämiseksi. (Sepil v Turkki, 12.11.2023, kohta 34) Toisaalta EIT näyttäisi arvioidessaan rikosprovokaation tapahtumista antaneen painoarvoa kohdehenkilön rikoshistorialle (ks. Teixeira de Castro v. Portugali 9.6.1998, kohta 38, Furcht v Saksa 23.10.2014, kohta 51, Sepil v Turkki 12.11.2023, kohta 34).

Perusteltuna pidetään, että osallistuvan tietolähteen säännöksistä ilmenisi rikosprovokaatiokielto. Vaikka edellä mainitusti rikosprovokaatiokielto koskee myös tietolähteen ohjattua käyttöä, osallistuvan tietolähteen käytön osalta pidetään perusteltuna myös erikseen nimenomaisesti säättää siitä, että toimivaltuuden käyttö on sallittua, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että toimenpide (esimerkiksi aineen tai esineen kuljettaminen) tehdään ilman tietolähteen myötävaikutusta. Tämä katsotaan myös riittäväksi EIT:n oikeuskäytännön kannalta, jossa korostetaan toimintaan liittyvien rajojen selvyyttä suhteessa rikosprovokaatoriskiin (ks. esim. Bannikova v. Venäjä 4.11.2010, kohta 35 ja siinä viitattu ratkaisu).

2.3.7 Ulkomainen lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Ruotsissa ei ole säädetty laissa erikseen tietolähdetoiminnasta, sen määritelmästä tai tietolähdetoiminnan edellytyksistä. Poliisin ohjatussa käytössä toimivien tietolähteiden hyödyntäminen rikosten tutkinnassa on kuitenkin mahdollista poliisilain (Polislag) yleisten säännösten nojalla. Lisäksi Ruotsissa poliisi on laatinut tietolähdetoiminnasta menettelytapaohjeet, joissa kuvataan tarkemmin muun muassa tietolähdetoiminnan järjestämistä ja menettelyä. Tarpeellisuus- ja suhteellisuusperiaate ovat keskeisessä asemassa ja ne ohjaavat yleisesti tietolähdetoimintaan liittyvää menettelyä. Vaikka Ruotsin lainsäädäntö ei sisällä erityisiä säännöksiä tietolähdetoiminnasta, pääsääntönä on, ettei poliisin ohjatussa käytössä olevalla tietolähteellä ole oikeutta tehdä rikoksia, muutoin osallistua niiden tekemiseen tai oikeutta yllyttää toisia omalla toiminnallaan rikoksen tekemiseen.

Norjan rikosprosessilaki ei sisällä erityistä sääntelyä tietolähdetoimintaa koskien, vaikka tietolähteitä kuitenkin käytetään rikosten selvittämiseksi. Tietolähdetoimintaa sekä tietolähteenä toimivien palkkiojärjestelmää selostetaan sen sijaan valtakunnansyyttäjän laatimassa viranomaisohjeistuksessa (Rundskriv nr. 2/2018), jonka perusteella toimivaltuutta voidaan käyttää tilanteissa, joissa on ilmeistä, että tietoa ei saada muin keinoin ja sen ollessa suhteellisuusperiaatteen mukaista. Tietolähdetoimintaa ei ole sidottu mihinkään erikseen määriteltyihin rikoksiin, mutta ohjeistuksessa viitataan kuitenkin luonteeltaan vakavaan rikollisuuteen. Tietolähdetoiminta ei tavanomaisesti sisällä soluttautumista, mutta se voi poliisin ohjauksessa saada myös soluttautumisen piirteitä. On jokseenkin epäselvää, voidaanko ja miltä osin Norjassa käyttää osallistuvaa tietolähdettä. Osallistuvaa tietolähteen käyttöä koskevien menettelysäännösten sijasta ohjeistuksessa käsitellään tietolähteen kautta saatujen tietojen vaikutusta tätä koskeviin rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Ohjeistuksessa todetusti tietolähteelle ei saa pääsääntönä jättää määräämättä tai lieventää rikosoikeudellisia seuraamuksia korvauksena tältä saaduista tiedoista. Tietolähteelle voidaan kuitenkin vaatia lievempää rangaistusta tai vähäisten rikkomusten kohdalla jättää syyte nostamatta edellyttäen, että tämä on antanut merkittävää apua poliisi- tai syyttäjäviranomaiselle. Tietolähdetoiminnasta päätetään poliisihallinnon sisällä, joskin tilanteissa, joissa tietolähteen palkkio kytkeytyy lievempään seuraamukseen, päätöksenteko edellyttää syyttäjän suostumusta, mikäli tällä on asiassa syyteoikeus.

Tanskassa peitetoiminnan edellytyksistä sekä poliisin ja siviilihenkilöiden suorittamasta peitetoiminnasta säädetään Tanskan oikeudenkäymiskaaren 754a–e §:ssä. Molempien henkilöryhmien osalta edellytyksenä on tuomioistuimen päätös, mutta kiiretilanteissa, joissa

Luonnos

tuomioistuimen päätöksen odottaminen voi haitata peitetoiminnan tarkoitusta, poliisilla on mahdollisuus päättää toimenpiteestä. Asia on kuitenkin tällöin saatettava tuomioistuimen käsiteltäväksi 24 tunnin sisällä päätöksenteosta. Edellytyksenä toimivaltuuden käytölle on, että peitetoiminta ei saa kasvattaa rikoksen suuruutta tai vakavuutta. Oikeudenkäymiskaaren edellä mainitut säännökset eivät ulotu tietolähteiden käyttöön. Tietolähteiden käyttöä koskevat säännöt on kuvattu sen sijaan Tanskan valtakunnansyyttäjän ohjeistuksessa koskien tietolähteitä ja siiviliagentteja. Ohjeistuksen mukaisesti tietolähde ei voi osallistua rikolliseen toimintaan, mutta tietolähdetoiminnassa voitaisiin sen sijaan soveltaa oikeudenkäymiskaaren 754 b §:n 2 momenttia. Sanotun nojalla tietolähde voi toteuttaa poliisin kanssa sovitusti tiettyjä peitetoimintaan liittyviä toimenpiteitä. Huomionarvoista on lisäksi, että poliisin ohjatussa käytössä oleva tietolähde voi osallistua viranomaisten rikostutkinnassa käyttämään valvottuun läpilaskuun.

Virossa tietolähde voi poliisin ohjauksessa suorittaa tiettyjä tarkoin määriteltyjä toimenpiteitä, jotka muutoin katsottaisiin rangaistaviksi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tietolähteen toimissa poliisin ohjauksessa valtuutuksen mukaisesti tämä ei syyllisty rikokseen, vaikka teko muuten täyttäisi rikoksen tunnusmerkistön. Viron rikosprosessilain 126(8) §:n mukaan rikoksen jäljittelemisen (kuriteo matkimine) tarkoittaa rikoksen tekemistä tuomioistuimen luvalla huomioiden kuitenkin 126(1) §:n 3 momentti, jonka mukaan toimet eivät saa olla vaaraksi henkilön hengelle tai terveydelle, aiheuttaa perusteetonta vahinkoa omaisuudelle tai luonnolle taikka perusteetonta loukkausta henkilön perusoikeuksiin. Sanottu toimivaltuus kuten myös muut lain 3 luvussa tarkoitetut toimivaltuudet on sidottu lain 126(2) §:ssä lueteltuihin rikoksiin. Luvan toimenpiteille antaa tutkintatuomari enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan. Säännöksen mukaan tehdyt toimet tulisi mahdollisuuksien mukaan valokuvata, videoita tai äänittää.

Saksan rikosprosessia koskevassa lainsäädännössä ei ole nimenomaisesti säädetty tietolähdetoiminnasta eikä esimerkiksi käsitettä poliisin tietolähde ole määritelty lainsäädännössä. Käsitteen on katsottu kuitenkin vakiintuneen oikeuskäytännössä ja hallinnollisissa asetuksissa. Saksassa tietolähdetoiminnalle on ominaista, että tietolähde ei voi käyttää viranomaisille kuuluvia väliintulotoimivaltuuksia ja tietolähde toimii suoraan poliisijohtajan valvonnan alaisuudessa, jolle tietolähde raportoi ja vastaa. Saksassa tietolähteenä toimivalla henkilöllä ei ole oikeutta tehdä rikoksia tai muutoin osallistua niiden tekemiseen eikä oikeutta yllyttää toisia omalla toiminnallaan rikoksen tekemiseen. Huomioiden tietolähdetoimintaa koskevan sääntelyn puuttuminen Saksassa on jo jonkin aikaa keskusteltu tarpeesta lainsäädäntömuutoksille. Saksassa on annettu ehdotukset laiksi tietolähdetoiminnasta sääntelemiseksi 15.3.2024 sekä 8.5.2024. Ensimmäinen ehdotus ei saanut kannatusta, mutta jälkimmäinen on yhä vireillä (ehdotus 20/11312). Ehdotuksen tavoitteena olisi säännellä tietolähteiden käyttöä rikostutkinnassa, mukaan lukien rikosprovokaatiosta tilanteissa, joissa tällä ei olisi merkittävää vaikutusta epäiltyyn. Ehdotus ei sisältäisi sääntelyä osallistuvan tietolähteen käytöstä. Tietolähteen käyttösuhde olisi päätettävä, jos tämän todetaan osallistuneen tutkittavaan rikokseen taikka syyllistyneen muutoin operaation aikana rikokseen.

Alankomaiden rikosprosessilainsäädännössä ei muodollisesti määritellä käsitettä poliisin tietolähde, mutta tiettyjen tiukkojen edellytysten täytyessä muu kuin poliisiin kuuluva henkilö voi tarjota apuaan poliisille tietolähteen ominaisuudessa. Tältä osin on huomioitava rikosprosessilain 126 w § koskien siviilihenkilöiden toimesta tapahtuvaa soluttautumista. Säännöksen 1 kohdan mukaan henkilö, joka ei ole poliisi, voi syyttäjän kanssa tehdyn sopimuksen perusteella tarjota apuaan tutkinnassa esimerkiksi osallistumalla tai tarjoamalla apua sellaiselle ryhmälle ihmisiä, joita voidaan epäillä vakavien rikosten suunnittelusta tai tekemisestä. Säännöksessä viitataan peitetoimintaa koskevaan 126 h §:ään, jossa peitetoiminta on sidottu tiettyjen lain 67 §:n 1 momentissa tarkoitettujen rikosten selvittämiseen. Peitetoiminta, ja siten samoin myös lain 126 w §:ssä tarkoitettu toiminta, on mahdollista epäiltäessä rikosta, josta voi seurata vähintään neljän vuoden vankeusrangaistus taikka eräitä muita erikseen määriteltyjä rikoksia.

Alankomaiden tietolähdetoimintaa koskeva sääntely eroaa kuitenkin pakkokeinolain sääntelystä, sillä pakkokeinolaissa säädetty tietolähdetoiminta ei sisällä vastaavalla tavoin soluttautumista. Edellä mainitun 126 w §:n 3 kohdassa säädetään tällaista rikostutkintaa avustavaa henkilöä koskevasta yllytyskiellosta. Edelleen säännöksen 6 kohdan mukaan säännöksessä mainittu muu kuin poliisiin kuuluva henkilö ei saa tehdä rangaistavia tekoja, paitsi jos sellaisten tekojen tekemiseen on syyttäjän etukäteinen kirjallinen lupa. Kiiretilanteissa lupa voidaan antaa myös suullisesti, mutta se tulee jälkikäteen saattaa kirjalliseksi kolmen päivän kuluessa. Selostetun luvan rikosten tekemiseen voidaan kuitenkin yleisesti katsoa koskevan vain sellaisia rikoksia, jotka ovat välttämättömiä henkilön uskottavuuden säilyttämiseksi.

2.4 Sijaintitiedon hankkiminen

Poliisin toimivaltuuksista henkilön sijainnin selvittämiseksi tämän käyttämän telepäätelaitteen tai teleosoitteen perusteella on säädetty poliisilain 5 luvun televalvontaa koskevissa säännöksissä. Poliisilain 5 luvun 8 § 1 momentin mukaan televalvonnalla tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitettua viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty tämän luvun 5 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä.

Sijaintitiedon hankkimiselle ei ole asetettu erilaisia edellytyksiä suhteessa välitystietojen hankkimiseen, joten se on mahdollista pykälän 2 momentin mukaisten rikosten estämiseksi sekä 3 momentissa säädettyjen edellytysten mukaisesti henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Mainitun 2 momentin nojalla henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen voidaan kohdistaa televalvontaa, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, 2) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, 3) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaan luvattomaan käyttöön, 4) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön, lapsen houkuttelemiseen seksuaalisiin tarkoituksiin tai paritukseen, 5) huumausainerikokseen, 6) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen, terroristiseen matkustamiseen, terroristisen matkustamisen edistämiseen tai terroristiseen julkiseen kehottamiseen; taikka 7) törkeään tulliselvitysrikokseen. Poliisilain 5 luvun 9 §:ssä säädetään televalvonnasta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella.

Poliisilain 5 luvun 10 §:n perusteella televalvonnasta päättää pääsääntöisesti tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää kuitenkin televalvonnasta kiiretilanteissa ja 8 §:n 3 momentin mukaisissa tilanteissa. Ensin mainittuun liittyy tuomioistuimen niin sanottu jälkivalvonta.

Televalvonnasta rikoksen selvittämiseksi säädetään pakkokeinolain 10 luvun 6 §:ssä, jossa mainittujen televalvonnan perusterikosten joukko on jonkin verran poliisilain 5 lukua laajempi. Päätöksenteosta on säädetty luvun 9 §:ssä. Sääntely vastaa pääosin poliisilain 5 luvussa säädettyä.

Pakkokeinolain 10 luvussa säädetään myös sijaintitietojen hankkimisesta epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi. Luvun 8 §:n mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksesta epäillyn tavoittamiseksi hankkia tämän hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän

Luonnos

teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitieto, kun häntä on syytä epäillä luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettusta rikoksesta, ja lisäksi on syytä epäillä, että hän pakoilee tai muuten karttaa esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä. Lisäksi pykälän mukaan esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa edellä tarkoitettujen sijaintitietojen hankkimiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun tavoittamiseksi, jos on syytä epäillä, että tämä pakoilee tai muuten karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa, ja jos sijaintitietojen saamisella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys hänen tavoittamiseksi.

Henkilön sijaintiin liittyvien tietojen hankkimisesta on kyse myös tukiasematietojen hankkimisen ja (henkilön) teknisen seurannan toimivaltuuksien käytössä.

Poliisilain 5 luvun 11 §:n ja pakkokeinolain 10 luvun 10 §:n mukaan tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista telepäätelaitteista ja teleosoitteista. Rikoksen estämiseksi ja selvittämäksi tapahtuvasta tukiasematietojen hankkimisesta päättää tuomioistuin. Kiiretilanteessa pidättämiseen oikeutettu virkamies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimies saa päättää tukiasematietojen hankkimisesta. Kiirepäätökset on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta. Tuomioistuin päättää myös poliisilain 5 luvun 11 §:n 3 momentin mukaisesta henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi tapahtuvasta tukiasematietojen hankkimisesta.

Poliisilain 5 luvun 21 §:n 1 momentin ja pakkokeinolain 10 luvun 21 § 1 momentin mukaan teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaan siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla. Mainittujen pykälien 3 momenttien mukaan kyse on henkilön teknisen seurannan toimivaltuudesta, jos teknisen seurannan tarkoituksena on seurata henkilön liikkumista sijoittamalla seurantalaite hänen yllään oleviin vaatteisiin tai mukanaan olevaan esineeseen.

Poliisilain 5 luvun 21 §:n 2 momentin mukaan poliisi saa rikoksen estämiseksi kohdistaa rikoksen kohteena olevaan tai sellaisen henkilön oletettavasti hallussa olevaan tai käyttämään esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen teknistä seurantaan, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Pakkokeinolain 10 luvun 21 §:n 2 momentin mukaan esitutkintaviranomainen saa kohdistaa rikoksen kohteena olevaan tai rikoksesta epäillyn oletettavasti hallussa olevaan tai käyttämään esineeseen, aineeseen tai omaisuuden teknistä seurantaan, kun epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Sekä poliisilain että pakkokeinolain mukaisen henkilön teknisen seurannan edellytyksenä on lähtökohtaisesti se, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän sellaiseen rikokseen tai henkilöä on syytä epäillä sellaisesta rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Poliisilain 5 luvun 21 §:n 4 momentin nojalla poliisilla on lisäksi oikeus tekniseen seurantaan, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

Henkilön teknisestä seurannasta päättää tuomioistuin, mutta kiiretilanteessa siitä voi päättää myös pidättämiseen oikeutettu virkamies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Kiirepäätöksiin liittyy tuomioistuimen jälkivalvonta. Muusta teknisestä seurannasta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies poliisilain 5 luvun 22 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 22 §:ssä tarkemmin säännellyin tavoin.

Luonnos

Voimassa olevan lähinnä televalvontaa koskevan sääntelyn nojalla on palveluntarjoajille tehty sijaintia koskevia pyyntöjä rikoslajineutraalisti sekä rikoksia ennalta estävässä tai paljastavassa vaiheessa että esitutkinnan aikana näytön hankkimiseksi. Pyyntöjä palveluntarjoajille on tehty myös sellaisissa tilanteissa, joissa rikos ei ole tapahtunut palvelussa tai tietoverkossa. Ehdotulla uudella sijaintitiedon hankkimisen toimivaltuudella voitaisiin esimerkiksi hankkia tietoa kohdehenkilön sijainnista käynnissä olevassa operatiivisessa tilanteessa estettäessä hankkeilla olevaa tai selvitettyä jo tapahtunutta vakavaa rikosta. Saatavaa sijaintitietoa voitaisiin tällaisissa tilanteissa hyödyntää esimerkiksi poliisin resurssien ohjaamisessa oikeaan maantieteelliseen sijaintiin tai muiden taktisten valintojen tekemisessä. Sijaintitietoa voitaisiin hyödyntää konkreettisen rikoksen estämis-, paljastamis- tai selvittämistarkoituksessa myös selvittämällä esitettyä toimivaltuutta hyödyntämällä, onko kohdehenkilö ollut tiettyä ajankohtana estettävän, paljastettavan tai selvitetävän rikoksen kannalta merkityksellisessä paikassa, kuten esimerkiksi varasto- tai majoitustilassa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen 14.11.2025 antaman päätöksen (EOAK/5360/2024 s. 4–5) mukaan poliisilain 5 luvun 8 §:n 3 momentin mukaisia niin sanottuja kiirepaikannuspäätöksiä tehtiin vuonna 2024 yhteensä 202 kappaletta. Näistä 30 tapauksessa televalvontaa oli perusteltu henkilön itsetuhoisuudella tai itsensä vahingoittamisella. Kateissa olevaan henkilöön kohdistuvia televalvontapäätöksiä oli 51. Eduskunnan oikeusasiamies on kuitenkin katsonut (s. 17–18), ”että poliisilain 5 luvun 8 §:n 3 momentissa tarkoitettua televalvonnan käyttäminen itsetuhoisen tai kateissa olevan henkilön paikantamiseen on perustuslain 10 §:n sääntelyn valossa hyvin ongelmallista” ja että itsetuhoisen tai kateissa olevan henkilön paikantamiseen on tarkoitettu SVPL 321 §:n 1 momentin hätäpaikannus. Oikeusasiamies on edelleen todennut, että televalvonnan käyttämiseen itsetuhoisten ja kadonneiden henkilöiden tavoittamiseen on ilmeinen tarve, koska televalvonnalla saadaan merkittävästi käyttökelpoisempaa tietoa itsetuhoisen tai kadonneen henkilön löytämiseksi kuin hätäpaikannuksella. Hätäpaikannuksella ei voida hankkia tietoja hätäpaikannuksen kohteen aiemmista sijaintitiedoista tai yhteydenotoista eikä hätäpaikannus oikeusasiamiehen saaman selvityksen perusteella tuota tarvittavaa tietoa, jos kohteena oleva laite tai liittymä ei ole verkossa esimerkiksi sen vuoksi, että se on suljettu. Oikeusasiamies on päätöksessään esittänyt sisäministeriön harkittavaksi, mihin lainsäädännöllisiin toimenpiteisiin päätös antaa aihetta.

Ehdotetulla säännöksellä pyritään erityisesti selkiyttämään voimassa olevaa oikeustilaa antamalla poliisille selkeä laissa säädetty toimivaltuus säännöksessä tarkoitettujen tietojen saamiseen tietoyhteiskunnan palveluntarjoajilta. Myös mahdollisuuksia hankkia sijaintitietoja teleyrityksiltä laajennettaisiin.

Esityksellä mahdollistettaisiin sijaintitiedon hankkiminen laajemmin kuin televalvonnalla on mahdollista, mutta televalvontasäännöstä ei ehdotettaisi muutettavaksi, vaan televalvonnan poliisilain 5 luvun 8 §:n 1 momentin mukaiseen määritelmään ja pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n mukaiseen määritelmään sisältyisi jatkossakin teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkiminen. Ehdotetulla säännöksellä ei myöskään rajattaisi esimerkiksi poliisilain 4 luvun mukaisten tiedonsaantioikeuksien taikka muiden tiedonhankintakeinojen tai pakkokeinojen soveltamisalaa. Ehdotetun poliisilain 5 b luvun rikostiedustelukeinoja koskevan 2 §:n nojalla sijaintitiedon hankkiminen toimivaltuutta voitaisiin käyttää myös niin sanotussa uhkaperusteissa rikostiedustelussa. Ehdotettu säännös ratkaisee oikeusasiamiehen yksilöimän toimivaltasääntelyyn liittyvän ongelman siltä osin kuin kyse on aiempien sijaintitietojen hankkimisesta itsetuhoisen tai kadonneen henkilön löytämiseksi. Ehdotetulla toimivaltuudella ei sitä vastoin voida hankkia itsetuhoisen tai kadonneen henkilön löytämisessä hyödylliseksi todettuja tietoja henkilön yhteydenotoista.

2.5 Luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvat tiedonhankintakeinot

Poliisilain 5 luvun mukaisista salaisista tiedonhankintakeinoista luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvina pidetään telekuuntelua (5 §), tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta (6 §), televalvontaa (8 §), televalvontaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella (9 §), tukiasematietojen hankkimista (11 §) ja teknistä kuuntelua (17 §). (Hallituksen esitys HE 50/2026 vp s. 26.)

Televalvonnalla hankitaan välitys- ja sijaintitietoja ja tukiasematietojen hankkimisella saadaan tietoa kohdesijainnissa määrätyllä hetkellä olleista henkilöistä. Muilla edellä mainituilla luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvilla keinoilla puolestaan hankitaan niin sanottua sisältötietoa eli tietoa esimerkiksi rikollisen toiminnan laajuudesta, henkilöiden viestinnästä, suunnitelmista, motiiveista, heidän roolistaan rikollisessa tekemisessä sekä esimerkiksi heidän hallussaan olevista muistiinpanoista ja yhteystiedoista.

2.6 Kotirauhan suojaa koskeva sääntely salaisten tiedonhankintakeinojen osalta

Poliisilain 5 luvussa säädetään eräistä salaisista tiedonhankintakeinoista, joilla voidaan puuttua rikoslain 24 luvun 11 §:ssä määritellyn kotirauhan suojaan tai laajemmin perustuslain 10 §:n 3 momentissa suojatun kotirauhan suojaan alaan. Perustuslaissa turvattu kotirauhan piiri kattaa lähtökohtaisesti kaikenlaiset pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat. (HE 50/2026 vp s. 34). Rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaisia kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, lomiasunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen.

Poliisilain 5 luvun mukaisia salaisia tiedonhankintakeinoja, jotka käytännössä voivat ulottua kotirauhan piiriin ovat ainakin suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen laitetarkkailu sekä peitetoiminta, valeosto ja tietolähdetoiminta. Lisäksi 5 luvun 26 §:ssä säänneltyä laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen voi ulottua kotirauhan suojan piiriin.

Mainituista tiedonhankintakeinoista 5 luvun 13 §:ssä säänneltyä suunnitelmallista tarkkailua ei, kuten ei myöskään pykälän 1 momentissa määriteltyä niin sanottua perusmuotoista tarkkailua, saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Vaikka tarkkailussa voidaan käyttää näköhavaintojen tekemiseen tai tallentamiseen kameraa tai muuta sellaista teknistä laitetta, teknistä laitetta ei saa käyttää rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa. Teknistä katselua ei 5 luvun 19 §:n mukaan saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, ellei kyse ole niin sanotusta rynnäkkökatselusta.

Poliisilain 5 luvun mukaista teknistä kuuntelua voidaan pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöksellä kohdistaa muuhun kotirauhan suojaamaan paikkaan kuin vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan (17 § ja 18 §). Niin sanottuja rynnäkkötilanteita lukuun ottamatta poliisilain 5 luvun mukaista teknistä kuuntelua ei kuitenkaan saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Sääntely eroaa tältä osin pakkokeinolaista. Pakkokeinolain 10 luvun 17 §:n (asuntokuuntelu ja sen edellytykset) nojalla esitutkintaviranomaiselle voidaan myöntää lupa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jossa rikoksesta epäilty todennäköisesti oleskelee. Edellytyksenä on lisäksi, että häntä on syytä epäillä 1) joukkotuhonnasta, joukkotuhonnan valmistelusta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksesta, hyökkäysrikoksen valmistelusta, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, kemiallisen

aseen kiellon rikkomisesta tai biologisen aseiden kiellon rikkomisesta, 2) Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisesta, sotaan yllyttämisestä, maanpetoksesta, törkeästä maanpetoksesta, vakoilusta tai törkeästä vakoilusta, 3) valtiopetoksesta tai törkeästä valtiopetoksesta, 4) lapsenraiskauksesta, törkeästä lapsenraiskauksesta tai törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, 5) taposta, murhasta tai surmasta, 6) törkeästä ihmiskaupasta, 7) törkeästä ryöstöstä, 8) törkeästä tuhotyöstä, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta tai kaappauksesta tai kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitettujen rikosten rahoittamisesta, 9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–9 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitettua terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta, terrorismirikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta, terroristisesta koulutuksen antamisesta, terroristisesta värväyksestä, terroristisesta rikosten rahoittamisesta tai terrorismin rahoittamisesta, taikka 10) törkeästä huumausainerikoksesta. Pakkokeinolain 10 luvun 18 §:n mukaan tuomioistuimien päättää asuntokuuntelusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Tuomioistuimen on määrättävä asuntokuuntelua koskevan vaatimuksen käsittelyyn pakkokeinolain 10 luvun 44 §:n mukainen julkinen asiamies valvomaan rikoksesta epäillyn ja muiden kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja.

Teknisen laitetarkkailun toimivaltuudella ei hankita tietoa laitteen sijaintipaikassa tapahtuvasta toiminnasta eikä sen käyttö sinänsä ei kohdistu kohdehenkilön kotirauhaan. Teknisen laitetarkkailun tuloksellinen käyttö saattaa kuitenkin edellyttää mainitun poliisilain 5 luvun 26 §:n mukaisia pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa suoritettavia teknisiä asentamistoimenpiteitä. Mainitun 26 §:n mukaan tekniseen tarkkailuun (sis. tekninen laitetarkkailu) käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saa asentaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan vain, jos tuomioistuimien on antanut siihen luvan pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta taikka jos asentaminen on välttämätöntä niin sanotuissa rynnäkkötilanteissa.

Poliisilain 5 luvun 28 §:n nojalla peitetoiminta asunnossa on sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Peiteltyä tiedonhankintaa koskevan 15 §:n mukaan peitelty tiedonhankinta ei puolestaan ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella. Valeoston ja valvotun läpilaskun toimivaltuuksien suhteesta rikoslaisissa tai perustuslaissa määritettyyn kotirauhaan ei ole säännöksiä. Tietolähdetoiminnan toiminnan osalta kotirauhaan piiriin kohdistuvat rajaukset eivät lähtökohtaisesti ole tiedonhankintakeinon luonteesta johtuen mahdollisia.

Kuten edellä on todettu, rikosten ja rikollisuuden muodostamien uhkien torjuminen ennalta on sekä yksilön että yhteiskunnan sitä tärkeämpää mitä vakavammasta rikoksesta tai rikollisuudesta on kyse. Vastaavasti kuin perustuslain muuttamiseen liittyvässä hallituksen esityksessä HE 50/2026 vp s. 41 on todettu kansalliseen turvallisuuteen ja sotilaalliseen toimintaan kohdistuvien uhkien ja tiedustelutoimivaltuuksien osalta salaisten tiedonhankintakeinojen käyttöön kohdistuvat pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan liittyvät rajoitukset yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavien rikosten ja rikollisen toiminnan suunnittelun ja valmistelun sekä teon toteuttamiseen tarvittavien välineiden ja materiaalin säilyttämisen yksityisissä tiloissa. Yleisellä paikalla tapahtuvasta toiminnasta poiketen rajoitukset mahdollistavat yksityisen tilan haltijalle kontrollin siihen, etteivät ulkopuoliset tahot pääse seuraamaan toimintaa. Jos tällaista turvallisuutta vakavasti uhkaavaa toimintaa koskevaa tiedonhankintaa ei olisi mahdollisuutta tehdä kotirauhan suojan piirissä, toimenpiteiden valmisteluun ja toteuttamiseen liittyvät toimenpiteet toteutettaisiin todennäköisemmin kotirauhan suojaamissa tiloissa tiedonhankintakeinojen ulottumattomissa.

Esityksessä ehdotetaan teknisen kuuntelun sekä uudeksi toimivaltuudeksi ehdotettavan paikkatiedustelun toimivaltuuksien ulottamista myös pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan silloin, kun kyse on kaikkein vakavimpien rikosten estämisestä tai paljastamisesta.

2.7 Julkinen asiamies

Pakkokeinolain 10 luvun 17 §:ssä säädetään asuntokuuntelutoimivaltuudesta. Asuntokuuntelusta päättää 18 §:n 1 momentin mukaisesti tuomioistuin. Luvun 44 §:n nojalla tuomioistuimen on määrättävä asuntokuuntelua koskevan vaatimuksen käsittelyyn julkinen asiamies valvomaan rikoksesta epäillyn ja muiden kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja. Asuntokuuntelu on ainoa pakkokeinolain 10 luvun mukainen salainen pakkokeino, jonka päätöksentekomenettelyyn liittyy julkinen asiamies. Poliisilain 5 luvussa ei ole säädetty asuntokuuntelun toimivaltuudesta eikä siten myöskään julkisen asiamiehen instituutiosta.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 2 ja 10 luvun muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 98/2026 vp) ehdotetaan säädettäväksi muun muassa salaisesta kotietsinnästä ja salaisesta erityisestä kotietsinnästä. Ehdotuksen mukaan pakkokeinolain 10 luvun 44 §:ää muutettaisiin siten, että tuomioistuimen olisi määrättävä myös salaista kotietsintää ja salaista erityistä kotietsintää koskevan vaatimuksen käsittelyyn julkinen asiamies.

Tässä esityksessä ehdotetaan lisättäväksi poliisilain 5 lukuun pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan teknisen kuuntelun (asuntokuuntelu) toimivaltuus sekä salaiseen kotietsintään verrattavissa oleva pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun toimivaltuus. Näiden tiedonhankintakeinojen käytöstä päättäisi ehdotuksen mukaan tuomioistuin, jonka tulisi määrätä tiedonhankintakeinoja koskevan Poliisihallituksen alaisen poliisin tekemän vaatimuksen käsittelyyn julkinen asiamies.

Julkisen asiamiehen instituutiota pidetään perusteltuna, koska kyse on salaisesta tiedonhankintakeinosta, jonka päätöksenteon tai toteuttamisen yhteydessä kohdehenkilöt eivät voi itse valvoa etujaan. Muihin salaisiin tiedonhankintakeinoihin verrattuna asuntokuuntelulla ja pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvalla paikkatiedustelulla puututtaisiin merkittävästi yhteen keskeisimmistä perusoikeuksista eli tiedonhankinnan kohdehenkilön ja mahdollisesti muiden hänen kanssaan samassa taloudessa asuvien henkilöiden yksityiselämän ja kotirauhan suojaan. Ehdotetussa sääntelyssä viitattaisiin julkisesta asiamiehestä pakkokeinolain 10 luvussa säädettyyn.

Velvollisuutta määrätä julkinen asiamies pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa teknistä kuuntelua (asuntokuuntelu) sekä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua koskevien vaatimusten tuomioistuinkäsittelyyn ei ulotettaisi Suojelupoliisin tekemiin vaatimuksiin, vaikka Suojelupoliisi soveltaa toiminnassaan myös poliisilain 5 lukua. Julkisen asiamiehen instituution hyödyntämistä näissä tilanteissa ei ole pidetty tarpeellisena, koska tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain 2 §:n 3 momentin mukaan tiedusteluvalvontavaltuutettu valvoo muutakin Suojelupoliisin toimintaa kuin tiedustelutoimintaa eli myös poliisilain 5 luvun mukaisten toimivaltuuksien käyttöä. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle ei esitetä Poliisihallituksen alaisen poliisin osalta vastaavaa valvontatehtävää tässä hallituksen esityksessä eikä täydennettävässä esityksessä.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti varmistaa, että poliisilaki tukee rikostorjuntaa riittävällä tavalla ja että uhkaperusteisella rikostiedustelusääntelyllä voidaan tehokkaasti puuttua muun muassa vakavaan jengi- ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Lisäksi esityksessä

Luonnos

on arvioitu ja ehdotetaan säädettäväksi salaisesta paikkaan kohdistuvasta tiedustelusta (ns. paikkatiedustelu). Edelleen ehdotuksien tavoitteena on mahdollistaa nykyistä laajempien salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö vakavaan rikollisuuteen liittyen.

Tavoitteena on täydentää hallituksen esitystä eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi siten, että mainitussa esityksessä ehdotetun uhkaperusteisen rikostiedustelun sääntelykehikkoon lisättäisiin sellaisia rikostiedustelukeinoja, joilla voidaan puuttua luottamuksellisen viestin suojaan tai valtiosääntöoikeudelliseen kotirauhan suojaan. Tällaisia tiedonhankintakeinoja ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, yhdistymistietojen hankkiminen, tekninen kuuntelu ja tekninen laitetarkkailu. Uhkaperusteisen rikostiedustelun keinovalikoimaan lisättäisiin myös kokonaan uudet sijaintitiedon hankkimista, paikkatiedustelua ja osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva toimivaltuudet, joita ehdotetaan lisättäväksi myös poliisilain 5 lukuun rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi.

Tavoitteena on siten varmistaa, että uhkaperusteisessa rikostiedustelussa olisi riittävät tiedonhankintaa koskevat toimivaltuudet, jotta ne mahdollistaisivat rikostorjunnallisesti tehokkaan tiedonhankinnan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta järjestäytyneestä tai muusta vakavasta rikollisuudesta. Käytettävissä olevilla kattavilla tiedonhankintatoimivaltuuksilla pyrittäisiin saamaan varmempaa, laadukkaampaa ja kattavampaa rikostiedustelutietoa resurssitehokkaasti. Tämän voidaan katsoa olevan välttämätön edellytys uhkaperusteisen rikostiedustelun tavoitteena olevan vakavan rikollisuuden torjunnan onnistumiselle ja yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle.

Esityksessä poliisilain 5 lukuun ehdotettavilla uusilla tiedonhankintatoimivaltuuksilla pyritään mahdollistamaan nykyistä laajempien salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö vakavien rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi. Muutosten tavoitteena on parantaa poliisin rikostorjuntakyvykkyyttä samalla ottaen kuitenkin huomioon tiedonhankintakeinojen kohteena olevien perusoikeuksien turvaaminen asianmukaisella tavalla.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Paikkatiedustelu

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi poliisilain 5 luvussa paikkatiedustelusta. Kyse on perustavanlaatuisesta muutosehdotuksesta ja poliisin rikostorjuntatoimivaltuuksien laajentamisesta, mikä on merkityksellisestä myös perustuslain 10 §:ssä turvatun kotirauhan suojan kannalta. Voimassa olevan pakkokeinolakisääntelyn mukaisesti lähes poikkeuksettomana pääsääntönä on toimittamishetken sidottu ilmoitusvelvollisuus etsinnän osalta. Pakkokeinolaki ja poliisilain 5 luku eivät tunne toimenpiteen kohdehenkilöltä salassa tehtävää koti- tai paikanetsintää, mutta siviilitiedustelussa suojelupoliisilla on oikeus poliisilain 5 a luvun 26 §:n mukaiseen paikkatiedusteluun, tosin ei pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa.

Ehdotettu paikkatiedustelua koskeva sääntely muistuttaisi mainitun poliisilain 5 a luvun paikkatiedustelutoimivaltuutta. Toisaalta ehdotuksessa on otettu huomioon salaisen kotietsinnän toimivaltuutta koskevat pakkokeinolain muutosehdotukset, jotka sisältyvät hallituksen esitykseen HE 98/2026 vp.

Edellä jaksossa 2.2 on käsitelty etsintöihin liittyvää nykytilaa ja arvioitu uusien toimivaltuuksien tarpeellisuutta ja välttämättömyyttä tehokkaan rikostorjunnan tosiasiallisten tarpeiden kannalta ottaen huomioon kuitenkin perusoikeuksien turvaaminen. Salaisen paikkaan kohdistuvan

Luonnos

etsinnän sääntelytarvetta on arvioitu jo vuonna 2016, jolloin sisäministeriön toimesta laadittiin selvitys poliisilain tiedonhankintasäännösten riittävydestä yhteiskunnan kannalta kaikkein vakavimpien rikosten ennalta estämisessä ja paljastamisessa (arviomuistio, 13.3.2016, SMDno-2015–604). Vuodesta 2022 lähtien sääntelyn arviointitarve huomioitiin myös eduskunnan toimesta (ks. tarkemmin EV 305/2022 vp, lausuma 4) sekä hallitusohjelmassa (s. 180).

Poliisilain 5 luvun 27 a §:ssä säädettäisiin paikkatiedustelun määritelmästä. Paikkatiedustelulla tarkoitettaisiin yksilöidyssä paikassa toimitettavaa tiedonhankintaa rikoksen estämisen kannalta tarpeellisen esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi tai tarkastamiseksi. Paikkatiedustelua ei saisi toimittaa sellaisessa paikassa, jossa tiedonhankinnan kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta.

Esityksessä ehdotetaan, että paikkatiedustelua saataisiin käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun käyttäminen edellyttäisi lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi. Viimeksi mainittujen tilojen osalta paikkatiedustelusta päättäisi tuomioistuimien pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Ehdotuksen mukaan Poliisihallituksen alaisen poliisin tekemän vaatimuksen tuomioistuinkäsittelyyn osallistuisi julkinen asiamies. Kiiretilanteissa paikkatiedustelusta voisi päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies, mutta näihin tilanteisiin liittyisi tuomioistuimien jälkikäteisvalvonta. Kiiretilanteen päätöksentekomahdollisuutta pidetään perusteltuna toimenpiteen luonteen lisäksi myös siitä syystä, että pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua koskevan asian käsittelyyn osallistuisi myös julkinen asiamies. Tuomioistuimien päivystysjärjestelyistä huolimatta tämä väistämättä vaikuttaa mahdollisuuksiin käsitellä asia kiireellisesti. Muihin tiloihin kohdistuvasta paikkatiedustelusta päättäisi pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies.

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun käyttö olisi sidottu poliisilain 5 luvun 3 §:n mukaisesti rikoksen paljastamisen peruserikoksiin. Muihin kotirauhan suojaamiin paikkoihin kohdistuvan paikkatiedustelun käyttö olisi sidottu poliisilain 5 luvun 5 §:n 1 ja 2 momentteihin eli telekuuntelun peruserikoksiin. Sekä rikosten paljastamista että telekuuntelua koskevaa pykälää on esitetty muutettavaksi täydennettävässä hallituksen esityksessä. Sellaisten paikkojen, jotka eivät ole rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaamia tiloja, mutta joihin ei ole yleistä pääsyä tai joihin yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty paikkatiedustelun toimittamisajankohtana, tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä olisi, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on neljä vuotta vankeutta. Muun paikkatiedustelun edellytyksenä olisi, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Lisäksi esityksessä ehdotetaan, että paikkatiedustelun yhteydessä haltuun ottaminen ja jäljentäminen olisi mahdollista.

Lisäksi paikkatiedustelusta olisi laadittava pöytäkirja. Paikkatiedustelun käytöstä ilmoittamisesta säädettäisiin poliisilain 5 luvun 58 §:n 1 momentin mukaisesti. Paikkatiedustelu rinnastettaisiin ilmoittamisen osalta telekuunteluun, televalvontaan ja valvottuun läpilaskuun, joista on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu.

Ehdotettua toimivaltuutta voitaisiin käyttää rikoksen paljastamisessa siten kuin poliisilain 5 luvun 3 §:ssä säädetty.

4.1.2 Osallistuva tietolähde

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi poliisilain 5 luvussa osallistuvan tietolähteen käytöstä. Kyse on perustavanlaatuisista muutosehdotuksesta ja poliisin rikostutkintatoimivaltuuksien laajentamisesta. Voimassa oleva sääntely ei mahdollista osallistuvan tietolähteen käyttöä. Edellä jaksossa 2.3 on käsitelty tietolähdetoimintaa koskevaa nykytilaa ja arvioitu uuden toimivaltuuden tarpeellisuutta ja välttämättömyyttä tehokkaan rikostorjunnan tosiasiallisten tarpeiden kannalta. Osallistuvan tietolähteen käytön sääntelytarpeen arviointi ei myöskään ole uusi asia, sillä sääntelytarvetta on arvioitu aikaisemminkin lainvalmistelussa, muun muassa 1.10.2023 voimaan tulleita pakkokeinolain muutoksia valmistelleessa työryhmässä.

Esityksessä ehdotetaan, että osallistuvaa tietolähdettä saadaan käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Ehdotuksen mukaan osana poliisilain 5 luvun 40 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietolähteen ohjattua käyttöä tietolähde saisi poliisin ohjauksessa ja valvonnassa osallistua rikolliseen toimintaan esimerkiksi hankkimalla toimitiloja, kuljettamalla henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa muilla näihin rinnastettavilla tavoilla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää.

Osallistuvan tietolähteen käyttö olisi sallittua vain, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että toimenpide tehdään ilman tietolähteen myötävaikutusta, tietolähteen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle, ja avustaminen edistää merkittävästi tietolähdetoiminnan tavoitteen saavuttamista. Arvio mainittujen seikkojen toteutumisesta tehtäisiin käsillä olevien tietojen perusteella eikä erityistä selvennystarvetta ole tarkoitettu asettaa. Arviota ei kuitenkaan tulisi tehdä pelkästään rikolliseen toimintaan osallistuvaksi suunnitellun tietolähteen antamien tietojen perusteella.

Vaikka osallistuvan tietolähteen käyttö tiedonhankintakeinona kohdistuisi lähtökohtaisesti vakavien rikosten estämiseen ja paljastamiseen, esityksessä ei esitetä, että osallistuvan tietolähteen käyttö olisi sidottu rikoksen vakavuuteen tai perusterikoksiin, esimerkiksi pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä säädettyihin telekuuntelun perusterikoksiin taikka rikosten paljastamisen osalta poliisilain 5 luvun 3 §:ssä mainittuihin rikoksiin.

Esityksen mukaan käytön edellytyksenä olisi poliisilain 1 luvun yleiset periaatteet, kuten suhteellisuusperiaate ja vähimmän haitan periaate, 5 luvun 2 §:n yleiset edellytykset ja ehdotetun 42 a §:n 2 momentissa säädetty erityiset edellytykset. Tämä on johdonmukaista myös suhteessa tietolähdetoiminnasta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä säädettyyn, joita ei myöskään ole sidottu rikoksen vakavuuteen tai perusterikoksiin.

Esityksen valmistelussa arvioitiin vaihtoehtoisena toteuttamistapana sitä, että osallistuvan tietolähteen käyttö sidottaisiin esimerkiksi pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä (telekuuntelu) säädettyyn kynnökseen. Esimerkiksi poliisilain mukaisen peitetoiminnan edellytyksenä on muun ohella soveltuvin osin telekuuntelun perusterikokset. Verratessa salaisena tiedonhankintakeinona osallistuvan tietolähteen käyttöä peitetoimintaan kyse olisi perusoikeussuojan kannalta vähemmän kajoavasta keinosta. Se ei sisältäisi peitetoiminnalle ominaista soluttautumiselementtiä, vaan kyse olisi tapauskohtaisesta mahdollisuudesta laajentaa tietolähteen ohjattua käyttöä tietoihin toimiin, jotka voitaisiin katsoa rikolliseen toimintaan osallistumiseksi.

Toiminnallisesti on tarpeen mahdollistaa osallistuvan tietolähteen käyttö joustavasti ja perusteltuna pidetään osallistuvan tietolähteen käytöstä säätämistä johdonmukaisesti suhteessa yleisesti

Luonnos

tietolähdetoimintaan ja erityisesti tietolähteen ohjattuun käyttämiseen, joita ei myöskään ole sidottu käyttöedellytysten osalta rikoksen vakavuuteen tai perusterikoksiin. Ehdotuksen mukaan osallistuvan tietolähteen käyttö säädetään mahdolliseksi osana tietolähteen ohjattua käyttöä. Käytännössä tällä tarkennetaan sitä, että osallistuva tietolähde voisi poliisin ohjauksessa ja valvonnassa tehdä tiedonhankintaa päätöksen rajaamalla tavoilla. Kun tosiasiallisesti poliisin ohjauksen merkitystä näissä yksittäisissä tiedonhankintaan liittyvissä toimenpiteissä tiukennetaan suhteessa tietolähteen ohjattuun käyttöön, ei osallistuvan lähteen käyttämistä arvioida tarpeen sitoa rikoksen vakavuuteen tai perusterikoksiin.

Poliisilla olisi lisäksi aina oikeus osallistuvan tietolähteen käyttöön, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

Esityksessä ehdotetusti osallistuvan tietolähteen käytöstä päättäisi keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö tai tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies.

Esityksen valmistelussa on arvioitu vaihtoehtoisena toteuttamistapana myös sitä, että joko tuomioistuimien toimisi päätöksentekijänä tietolähdetoimintaan määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta taikka toimintaan liittyisi oikeusviranomaisen valvontaa.

Esityksen valmistelussa on arvioitu sinänsä mahdolliseksi säätää siten, että osallistuvan tietolähteen käyttö alistettaisiin tuomioistuimen etukäteislupaan tai -arviointiin taikka sitä vastaavaan muunlaiseseen valvontaan. Tuomioistuinta ei kuitenkaan ole pidetty tarkoituksenmukaisena vaihtoehtona tiedonhankintakeinon päätöksentekijäksi. Päätöksenteon määrittäminen tuomioistuimen tehtäväksi poikkeaisi ratkaisuna tietolähteen ohjatun käytön toimivaltuudesta ja olisi epäjohdonmukaista ottaen huomioon sen, että esityksen mukaisesti osallistuvan tietolähteen käytössä olisi kyse toiminnasta, joka tehtäisiin osana tietolähteen ohjattua käyttöä eli kyse olisi tietolähteen ohjatun käytön tapauskohtaisesta laajentamisesta.

Tuomioistuimen päätöksentekomenettelyn ei myöskään arvioida olevan välttämättä riittävän nopea toimiakseen ongelmitta osallistuvan tietolähteen käyttötilanteissa, vaikka tuomioistuinten päivystysjärjestelmä mahdollistaa myös nopean reagoinnin.

Tuomioistuimen mahdollisen roolin osalta todettiin myös, että muun ohella soluttautumiselementin puuttumisen vuoksi osallistuvan tietolähteen käyttö ei salaisena tiedonhankintakeinona olisi perusoikeuspuuttumisasteen kannalta yhtä kajoava kuin esimerkiksi peitetoiminta. Salaisena tiedonhankintakeinona osallistuvan tietolähteen käyttö ei mahdollista moitittavan rikosprovokaation tilanteita lukuun ottamatta myöskään vaikuttaisi heikentävästi muiden henkilöiden perusoikeussuojaan, mutta toimivaltuuden käyttö voisi joissakin tilanteissa vaikuttaa ratkaisevasti poliisin mahdollisuuksiin torjua vaaraa tai estää rikoksia, millä olisi luonnollisesti useiden rikosten osalta potentiaalisten uhrien perusoikeuksien toteutumista vahvistava vaikutus. Suomen oikeusjärjestelmä ei myöskään tunnista esitutkintavaiheessa tai sitä edeltävässä vaiheessa tiedonhankinta- tai pakkokeinojen käyttämiseen liittyvässä kontekstissa tuomioistuimen kanssa tehtyjä sopimuksia tuomitsematta jättämisestä. Lisäksi on otettava huomioon se, että käytettäessä osallistuvaa tietolähdettä poliisilain 5 luvun nojalla toiminnan tavoitteena ei lähtökohtaisesti olisi todisteiden hankkiminen rikosprosessia silmällä pitäen.

Toisaalta mahdollista olisi, että tuomioistuimien arvioisi, onko kyseessä esimerkiksi suhteellisuusperiaatteen kannalta riittävän vakava rikos, jotta sen tutkinnassa olisi perusteltua käyttää

Luonnos

osallistuvaa tietolähdettä. Tätäkään näkökulmaa ei kuitenkaan katsottu niin painavaksi, että se olisi vaikuttanut valittuun ratkaisuun poliisilain 5 luvun osalta. Uhkaperusteisen rikostiedustelun osalta keskusrikospoliisin päällikön osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva päätös on kuitenkin saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi sen osalta, ovatko ehdotetun 5 b luvun 3–5 §:ssä tarkoitettut rikostiedustelukeinon käytön edellytykset olemassa. Ehdotetulla sääntelyllä pyritään erityisesti kompensoimaan rikostiedustelukeinojen väljempää muotoilua ja jättämään viime kädessä tuomioistuimen ratkaistavaksi suhteellisuusperiaatteen toteutuminen yksittäistapauksissa.

Kuten edellä nykytilan kuvausta koskevissa perusteluissa on todettu, perusteltuna pidetään sitä, että osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva päätöksentekorakenne tukee käytännön operatiivista toimintaa. Tästä syystä päätöksenteko osallistuvan tietolähteen käytöstä on mahdollista myös tietolähdetoiminnan organisaatioon kuuluvien henkilöiden toimesta, vaikka valmistelun aikana on myös tunnistettu mahdollisia riskejä, joita voi aiheutua siitä, jos tiedonhankintakeinoa koskeva päätöksenteko on liian lähellä operatiivista tietolähdetoimintaa. Toisaalta päätöksentekotason pitäminen varsin lähellä operatiivista toimintaa varmistaa osaltaan sen, että osallistuvan tietolähdetoiminnan käytöstä tietolähteelle aiheutuvat riskit tulevat korostetusti huomioon otetuiksi.

Esityksessä valittua ratkaisua pidetään mahdollisena myös EIT:n oikeuskäytännön valossa. Eri-tyisten salaisten tiedonhankintakeinojen (lähinnä liittyen peitetoimintaan) osalta EIT on korostanut tarvetta selkeälle ja ennakoitavalle päätöksentekomenettelylle sekä asianmukaiselle valvonnalle. Tosin EIT on samassa yhteydessä pitänyt ongelmallisena sitä, että tapauksessa poliisioperaatiosta on päätetty yksinkertaisella hallinnollisella päätöksellä operaation suorittaneessa organisaatiossa. Toisaalta EIT:n kritiikki tältä osin on kohdistunut enimmäkseen siihen, että kyseisessä tapauksessa operaatioon perustuvassa päätöksessä on ollut hyvin vähän tietoa perusteista ja sen tarkoituksesta koskien operaation toimittamista eikä päätökseen ole liittynyt tuomioistuimen valvontaa tai muuta itsenäistä valvontaa. EIT on katsonut, että salaisten operaatioiden kontrollin kannalta tuomioistuimen valvonta olisi asianmukaisin tapa toteuttaa valvonta, mutta yhtäältä asianmukaista olisi myös muut toteuttamistavat yhdessä asianmukaisten menettelyiden ja suojakeinojen kanssa, esimerkiksi valvonnan toteuttaminen syyttäjän toimesta. Vaihtoehtona syyttäjää ei kuitenkaan pidetä ainoana, vaan kyse on esimerkistä mahdollista näin myös muut asianmukaiset toteuttamistavat. (ks. Bannikova v. Venäjä, 4.11.2010, kohdat 49 ja 50 sekä kohdissa viitatu tapaukset)

Lisäksi ehdotetaan erikseen säädettäväksi tietolähteen turvaamisesta.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että osallistuva tietolähde saisi poliisin ohjauksessa ja valvonnassa tehdä sellaisia toimenpiteitä, jotka mahdollistavat poliisille muun 5 luvussa säädetyn salaisen tiedonhankintakeinon hyödyntämisen siltä osin kuin se on välttämätöntä kyseisen toimivaltuuden käyttämiseksi. Voimassa olevaan lakiin sisältyvät poliisimiehiä koskevat pakkokeinolain 10 luvun 29 § ja poliisilain 5 luvun 30 § ovat tarkoitettut nimenomaan järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan ja soluttautumiseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen (HE 224/2010 s. 118). On kuitenkin huomattava, että järjestäytyneen rikollisuuden ilmenemismuodot ovat olleet voimakkaassa murroksessa viime vuosina. Hierarkkisten rakenteiden tilalle on tullut merkittävässä määrin verkostomainen ja solumainen toiminta, rikollisten palvelujen ostaminen sekä erinäisten rikollista toimintaa mahdollistavien ammattilaisten käyttäminen. Myös järjestäytyneen rikollisuuden ja valtiollisten toimijoiden yhteyksistä on tehty havaintoja. Toimintaympäristön muutokseen liittyen ja ehdotetun osallistuvan tietolähteen toimivaltuuden yhdenmukaistamiseksi edellä mainittujen poliisilain ja pakkokeinolain säännösten kanssa ehdotetaan näitä säännöksiä muokattavaksi. Ehdotetun muutoksen myötä pakkokeinolain 10 luvun 29 §:ssä ja poliisilain 5 luvun 30 §:ssä irtauduttaisiin terminologisesti järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta ja muilta osin laajennettaisiin kohdejoukkoa vastaamaan muuttunutta

Luonnos

toimintaympäristöä sekä rikollisjoukon osalta myös 1.7.2025 voimaan tullutta rikoslain muutosta.

4.1.3 Sijaintitiedon hankkiminen

Ehdotetulla säännöksellä pyritään erityisesti selkeyttämään voimassa olevaa oikeustilaa antamalla poliisille selkeä laissa säädetty toimivaltuus säännöksessä tarkoitettujen tietojen saamiseen tietoyhteiskunnan palveluntarjoajilta. Vastaavasti kuin sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa (SVPL) tietoyhteiskunnan palvelulla tarkoitettaisiin sähköisenä etäpalveluna vastaanottajan henkilökohtaisesta pyynnöstä tavallisesti korvausta vastaan toimitettavaa palvelua (SVPL 3 § 29 kohta). Ehdotettu toimivaltuus laajentaisi myös mahdollisuuksia hankkia sijaintitietoja teleyrityksiltä.

Pykälään ehdotetulla sanamuodolla tavoitellaan teknologianeutraaliutta eikä momentissa rajataisi niitä tahoja, keneltä poliisi voisi saada sijaintitietoja. Kyseeseen voisi siis tulla esimerkiksi teleyritys, tietoyhteiskunnan palveluntarjoaja tai muu toimija, jolla on hallussaan ja saatavilla tarvittava sijaintitieto. Kyse olisi nimenomaan teknisesti tallentuvasta sijaintitiedosta eikä esimerkiksi asiakasrekistereissä olevista tilaajatiedoista (E-evidence-asetus 3 art 9 kohta). Osana palveluitaan eri palveluntarjoajat keräävät viestintään liittymätöntä tai siitä erotettua sijaintitietoa, joka olisi tyypillisesti peräisin satelliittipaikannuksesta, mutta se saattaisi olla peräisin myös muusta lähteestä, kuten esimerkiksi paikalliseen wifi-verkkoon kirjautumisesta. Teleyrityksiltä hankittava tieto olisi pääsääntöisesti peräisin tukiasematiedoista. Poliisilain 5 luvun 61 §:ään tai 62 §:ään eikä pakkokeinolain 10 luvun 63 §:ään tai 64 §:ään ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia, joten luovuttamisvelvollisilla yrityksillä ei olisi lakisääteistä velvollisuutta luoda kyvykkyyttä esimerkiksi niin sanotun reaaliaikaisen sijainnin seurannan mahdollistamiseksi.

Poliisilain osalta toimivaltuuden käyttäminen olisi sidottu samaan epäilyn tasoon kuin muutkin poliisilain 5 luvun mukaiset rikoksen estämiseksi käytettävät salaiset tiedonhankintakeinot eli toimivaltuuden käyttäminen edellyttäisi, että kohdehenkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen. Pakkokeinolain osalta toimivaltuuden käyttäminen olisi sidottu syytä epäillä -kynnykseen. Sijaintitiedon hankkiminen olisi mahdollista sellaisten rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, minkä lisäksi sijaintitietojen hankkiminen olisi mahdollista joidenkin poliisilaissa ja pakkokeinolaissa yksilöityjen rikosten estämiseksi tai selvittämiseksi. Henkilön sijainnin määrittelemiseksi käytettävistä salaisista tiedonhankintakeinoista televalvonta ja henkilön tekninen seuranta ovat lähtökohtaisesti mahdollisia sellaisten rikosten estämiseksi ja selvittämiseksi, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, mutta kyseiset tiedonhankinta- ja pakkokeinot ovat käytettävissä myös eräiden lievempiin rangaistusasteikkoihin sidottujen rikosten, kuten huumausainerikoksen ja törkeän tulliselvitysrikoksen, estämiseksi ja selvittämiseksi.

Unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään todennut, että vakavan rikollisuuden määrittely on jäsenmaiden tehtävä, mutta jäsenmaat eivät kuitenkaan voi vääristellä vakavan rikoksen käsitettä ja laajemmin vakavan rikollisuuden käsitettä sisällyttämällä siihen sellaisia rikoksia, jotka eivät selvästikään ole vakavia (C-178/22 Tribunale di Bolzano, 50 kohta).

Ehdotettua toimivaltuutta voitaisiin käyttää rikoksen paljastamisessa siten kuin poliisilain 5 luvun 3 §:ssä säädetty.

4.1.4 Muut poliisilain 5 lukuun ehdotetut muutokset

Uusien toimivaltuuksien ohella keskeisin poliisilain 5 lukuun ehdotettava muutos on pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan teknisen kuuntelun (asuntokuuntelu)

Luonnos

mahdollistaminen kaikkein vakavimpien rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi. Vastaavasti kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun osalta ehdotetaan asuntokuuntelu käyttö olisi sidottu poliisilain 5 luvun 3 §:n mukaisesti rikoksen paljastamisen perusterikoksiin.

Asuntokuuntelusta päättäisi tuomioistuin pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Ehdotuksen mukaan tuomioistuimen olisi määrättävä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa teknistä kuuntelua koskevan Poliisihallituksen alaisen poliisin tekemän vaatimuksen käsittelyyn pakkokeinonlain 10 luvun 44 §:ssä tarkoitettu julkinen asiamies valvomaan tiedonhankinnan kohteen ja muiden paikkatiedustelun tai kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja. Vastaavasti kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun osalta velvollisuutta määrätä julkinen asiamies asuntokuuntelua koskevan vaatimuksen tuomioistuinkäsittelyyn ei uloteta Suojelupoliisin tekemiin vaatimuksiin, vaikka Suojelupoliisi soveltaa toiminnassaan myös poliisilain 5 lukua. Julkisen asiamiehen instituution hyödyntämistä näissä tilanteissa ei ole pidetty tarpeellisena, koska tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain 2 §:n 3 momentin mukaan tiedusteluvalvontavaltuutettu valvoo muutakin Suojelupoliisin toimintaa kuin tiedustelutoimintaa eli myös poliisilain 5 luvun mukaisten toimivaltuuksien käyttöä.

4.1.5 Uhkaperusteista rikostiedustelua koskevaan 5 b lukuun ehdotettavat täydennykset

Alkuperäisessä esityksessä poliisilakiin ehdotettuun uhkaperusteista rikostiedustelua koskevaan 5 b lukuun ehdotetaan lisättäväksi ensinnäkin sellaiset rikostiedustelukeinot, joiden uhkaperusteisesta käytöstä säätäminen edellyttäisi perustuslain 10 §:n kotirauhan suojaa ja luottamuksellisen viestin suojaa koskevien lakivarausten muuttamista (2 §). Luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvia tiedonhankintakeinoja olisivat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, yhdistymistietojen hankkiminen, tekninen kuuntelu ja tekninen laitetarkkailu.

Kyseiset rikostiedustelukeinot mahdollistaisivat niin sanotun sisältötiedon hankkimisen rikollisen toiminnan laajuudesta, henkilöiden viestinnästä, suunnitelmista, motiiveista, heidän roolistaan rikollisessa tekemisessä sekä esimerkiksi heidän hallussaan olevista muistiinpanoista ja yhteystiedoista. Näillä keinoilla voitaisiin siten parantaa merkittävästi uhkien torjumiseksi merkityksellisen niin sanotun sisältötiedon hankkimista. Alkuperäiseen hallituksen esitykseen sisältyvistä rikostiedustelukeinoista lähinnä tällaista tietoa olisi mahdollista hankkia lähinnä niin sanotun henkilötiedustelun keinoilla. Kuitenkin esimerkiksi peitetoimintaoperaatiot ovat tyyppillisesti varsin pitkäkestoisia, eivätkä ne useinkaan tuota mainittua sisältötietoa sillä tavoin välittömästi tai pian tiedonhankinnan käynnistämisen jälkeen kuin nyt lisättäviksi ehdotettavat telekuuntelu ja tekninen kuuntelu. Tarve edellä mainituille tiedonhankintakeinoille korostuu etenkin nopeasti etenevissä uhkatilanteissa, joissa mahdollisuudet uhkan torjumiseen heikkenevät merkittävästi, jos poliisilla ei ole pääsyä kohdehenkilön luottamuksellisten viestien sisältöön.

Uhkaperusteisen rikostiedustelun rikostiedustelukeinoksi ehdotetaan lisättäväksi myös sijaintitiedon hankkimista koskeva toimivaltuus (2 §). Edellä todetusti sitä ehdotetaan kokonaan uudeksi toimivaltuudeksi myös poliisilain 5 lukuun. Kyseisellä rikostiedustelukeinolla voitaisiin hankkia tarkkaa takautuvaa tai reaaliaikaista tietoa kohdehenkilön sijainnista. Rikostiedustelukeinona sijaintitiedon hankkiminen tulisi useimmiten käytettäväksi tarkkailutoiminnan tukena.

Niin ikään uutena toimivaltuutena ehdotetaan myös 5 b lukuun lisättäväksi paikkatiedustelua sekä siihen liittyviä haltuunoton ja jäljentämisen toimivaltuuksia (2 §). Paikkatiedustelussa tietoa hankittaisiin yksilöidyssä paikassa vakavan rikollisuuden uhkan torjumisen kannalta tarpeellisen esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi tai tarkastamiseksi.

Luonnos

Paikkatiedustelua ei saisi toimittaa sellaisessa paikassa, jossa tiedonhankinnan kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta. Edellä mainittujen rikolliseen toimintaan liittyvien asiakirjojen lisäksi paikkatiedustelulla voitaisiin saada selvyyttä esimerkiksi rikolliseen toimintaan osallisten henkilöiden käyttämistä viestivälineistä taikka muista tilassa säilytettävistä rikollisessa toiminnassa tarvittavista esineistä tai käteisvaroista. Tiedustelun kohteena voisi myös kohteena olevaan tilaan tehdyt rikolliseen toimintaan liittyvät muutostyöt.

Uhkaperusteisen rikostiedustelun rikostiedusteluksiksi ehdotetaan lisättäväksi myös osallistuvan tietolähteen käyttö, joka olisi kokonaan uusi toimivaltuus poliisilain (2 §). Osallistuvan tietolähteen käytöstä ehdotetaan säädetäväksi poliisilain 5 luvussa ja poliisilain 5 b luvussa lähtökohtaisesti yhtenevästi pakkokeinolain kanssa. Tätä voidaan pitää perusteltuna tietolähtetoiminnan käytännön toteuttamisen kannalta. Poliisilain 5 luvun 40 §:n 3 momentin nojalla tietolähteelle on tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta. Oikeusturvasyistä ja tietolähteen turvallisuuden varmistamiseksi näiden oikeuksien ja velvollisuuksien tulee olla mahdollisimman yhdenmukaisia riippumatta siitä, toimitaanko pakkokeinolain 10 luvun, poliisilain 5 luvun vai ehdotetun poliisilain 5 b luvun nojalla. Tietolähteen ei voida olettaa ymmärtävän mainittujen säästösten eroa tai mukauttavan toimintaansa sen mukaisesti.

Pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun mukaisissa soveltamistilanteissa konkreettinen rikosolettama tai –epäily on jo käsillä. Erot lakien soveltamisessa liittyisivät lähinnä siihen, onko rikollinen tekeminen tämentynyt rikoksen estämiseksi käytettävien toimivaltuuksien edellyttämälle tasolle vai onko tilanteessa jo syytä olettaa tai epäillä tapahtuneen rikoksen. Ehdotetun 5 b luvun mukaisessa rikostiedustelussa tiedonhankinnan kohteena olevan uhkaavan toiminnan etäisyys konkreettisiin rikoksiin on pidempi ja sen myötä riski tietolähteen syyllistymisestä rikokseen pienempi. Valmistelun aikana on ehdotetun sääntelyn tarpeellisuuden osalta arvioitu, onko uhkaperusteisessa rikostiedustelussa luontevaa varautua toimivaltapäätöksiin tilanteisiin, joissa mahdollisesti osallistuttaisiin rikokseen, jonka estämisestä, paljastamisesta ja selvittämisestä on säädetty poliisilain 5 luvussa ja pakkokeinolaissa.

On katsottu olevan mahdollista, että myös 5 b luvun nojalla toimittaessa toimenpide, johon tietolähde osana osallistuvan tietolähteen käyttöä ryhtyy, osoittautuu jälkikäteisarviointissa esimerkiksi avunannoksi johonkin rikokseen. Toisaalta 5 b luvussa määritetyn uhkan torjumiseksi voi olla tarpeen osallistua jonkin uhkaan liittymättömän rikokseen, jos sillä on mahdollista hankkia uhkan torjumiseksi tarvittavia tietoja. Osallistuvan tietolähteen käytöstä säätämistä myös 5 b luvussa puoltaa se, että kuten edellä on todettu, ratkaisu osallistuvan tietolähteen rikosvastuun ja sen poissulkemisen osalta tulisi tehdä varhaisemmassa vaiheessa kuin vasta esimerkiksi tietoisuuden perusteella syyteharkinnassa tai tuomioistuinkäsittelyssä.

Rikostiedustelun osalta kaikki yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavat rikostiedustelun kohteet edustavat lähtökohtaisesti niin merkittäviä uhkia, että osallistuvan tietolähteen käyttö on niiden torjumiseksi perusteltua.

Perustuslain 10 §:n kotirauhan suojaan koskevan lakivarauksen muuttamiseen kytkeytyvät tässä esityksessä ehdotettavat säännökset uhkaperusteisten rikostiedusteluksien käyttämahdollisuuksista pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Keskeinen ehdotus sisältyisi ehdotetun 5 b luvun 4 §:ään, jonka mukaan suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa ja teknistä katselua ei saisi kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan. Lisäksi säännöksen mukaan peitetoiminta ja valeosto pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa olisi sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuisi asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Peitetoimintaa tai valeostoa suorittavan poliisimiehen mahdollisuus

Luonnos

mennä kyseisiin tiloihin on välttämätön paljastumisen estämiseksi. Ehdotus vastaisi tältä osin poliisilain 5 luvussa olevaa, kyseisiä salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaa sääntelyä.

Kyseiset rajaukset tarkoittaisivat sitä, että muiden rikostiedustelukeinojen käyttö pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävissä tiloissa olisi sallittua. Kotirauhan suojan kannalta olennaisia rikostiedustelukeinoja olisivat tekninen kuuntelu ja paikkatiedustelu, joita voitaisiin toteuttaa siten asunnoissa. Näillä keinoilla olisi mahdollista hankkia tietoa sellaisista vakavan rikollisuuden muodostaman uhkan piiriin kuuluvista suunnittelu-, valmistelu- ja toteuttamistoimista, jotka pyritään tekemään korostetusti yleisöltä ja etenkin viranomaisilta salassa. Ehdotettu säännös mahdollistaisi myös tietolähteen ohjatun käytön ja osallistuvan tietolähteen käytön osalta sen, että tietolähde voisi toimia kohdehenkilön asunnossa. Tietolähdetoiminta rakentuu keskeisesti tietolähteellä olevien sosiaalisten verkostojen varaan eikä asumiseen käytettäviin tiloihin kohdistuvat rajaukset olisi täten perusteluja.

Muutos mahdollistaisi myös eräiden muiden rikostiedustelukeinojen käytön edellyttämien teknisten asentamistoenpiteiden suorittamisen pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävässä tilassa. Tällaisia rikostiedustelukeinoja, joiden käyttö ei sinänsä kohdistu kohdehenkilön kotirauhaan, ovat muun muassa tekninen laitetarkkailu, eräät teknisen kuuntelun muodot sekä telekuuntelu ja tiedon hankkiminen telekuuntelun sijasta.

Tässä esityksessä uhkaperusteiseen rikostiedusteluun lisättäväksi ehdotettujen rikostiedustelukeinojen päätöksentekotoimivalta ehdotetaan osoitettavaksi lähtökohtaisesti tuomioistuimelle (7 §). Poikkeuksen edellä mainitusta muodostaisi osallistuvan tietolähteen käyttö, jonka käyttämisestä päättäisi keskusrikospoliisin päällikkö (9 §). Kuitenkin osallistuvan tietolähteen käytön edellytysten olemassaolon ratkaisutoimivalta osoitettaisiin tuomioistuimelle. Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt keskusrikospoliisinpäällystöön kuuluva poliisimies päättäisi kuitenkin muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan taikka vapautensa menettämiseen henkilön kohdistuvasta teknisestä kuuntelusta, muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta sekä paikkatiedusteluun liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta (10 §).

Ehdotus sisältäisi myös kiiretilanteiden päätöksentekoa koskevan säännöksen, jonka mukaan, jos asia ei siedä viivytystä, rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saisi päättää televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta ja teknisestä laitetarkkailusta, paikkatiedustelusta ja muuhun kotirauhan suojaamaan tilaan kuin pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvasta teknisestä kuuntelusta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua rikostiedustelukeinon käytön aloittamisesta (10 §). Jos tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, rikostiedustelukeinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistutukset on heti hävitettävä (39 §).

Ehdotuksessa alkuperäiseen esitykseen nähden lisättyjen rikostiedustelukeinojen osalta rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan vaatimuksen (8 §) ja päätöksen (10 ja 11 §) sisältövaatimuksia sekä laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamista ja poisottamista (27 §) koskevia säännöksiä täydennettäisiin lisättyjen rikostiedustelukeinojen edellyttämällä tavalla. Rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan päätöksen voimassaoloaika muiden kuin osallistuvan tietolähteen osalta olisi päätöksen tai luvan antopäivästä alkaen enintään kuukausi. Osallistuvan tietolähteen päätös voitaisiin tehdä enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan (13 §). Lisäksi ehdotetaan, että myös sijaintitiedon hankkimista, teknistä kuuntelua ja osallistuvan tietolähteen käyttöä paikkatiedustelua ja siihen liittyvää haltuunottoa, jäljentämistä ja asiakirjan tarkastelua koskevia

Luonnos

rikostiedustelukeinoja voitaisiin kohdistaa myös henkilöryhmään (5 §). Alkuperäiseen esitykseen sisältyvään katselukieltä koskevaan pykälään (34 §) esitetään lisättäväksi kuuntelukiellot.

Ehdotuksessa alkuperäiseen esitykseen nähden lisätyistä rikostiedustelukeinoista tulisi osallistuvan tietolähteen käyttöä lukuunottamatta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti viipymättä sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Osallistuvan tietolähteen käytöstä ei olisi velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa (40 §).

Tässä esityksessä ehdotettavien rikostiedustelukeinojen johdosta uhkaperusteista rikostiedustelua koskevaan lukuun olisi tarpeen sisällyttää myös säännökset telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttämisestä (38 §), viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuudesta ja pääsystä eräisiin tiloihin (42 §) sekä teleyrityksille maksettavista korvauksista (43 §).

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Paikkatiedustelu

Esityksessä ehdotettujen uusien toimivaltuuksien arvioidaan olevan erittäin merkityksellisiä viranomaisten rikostorjuntatoimivaltuuksien erityisesti järjestäytyneen ja muun vakavimman rikollisuuden torjunnan tehostamisen kannalta. Vaikka paikkatiedustelussa on kyse kokonaan uudenlaisesta sääntelystä ja salaisten tiedonhankintatoimivaltuuksien laajentumisesta, ehdotetulla sääntelyllä ei siltä osin arvioida olevan merkittäviä viranomaisvaikutuksia muutoin kuin rikostorjunnan tehostamisen kannalta.

Pakkokeinolaki edellyttää poliisia kirjaamaan etsinnöistä pöytäkirjan. Laadittujen pöytäkirjojen lukumäärä kuvaa tarkimmin etsintöjen määrää, koska pöytäkirja kirjataan toteutuneesta etsinnästä. Vuonna 2024 poliisi teki pakkokeinolain mukaan yhteensä 13 333 kotietsintää. Paikanetsintöjä vuonna 2024 tehtiin 3 531. Lukumäärät ovat pysyneet vuodesta 2020 lähtien samoissa tasoissa lukuun ottamatta poliisin toimesta suoritettuja kotietsintöjä, jotka ovat vuodesta 2022 lähtien nousseet muutamalla tuhannella.

Poliisilain 5 luku ei sisällä säännöksiä kotietsinnästä tai paikanetsinnästä vastaavista toimenpiteistä, vaan tällaiset etsinnät ovat mahdollisia ainoastaan pakkokeinolain nojalla rikosasian esitutkinnassa. Näin ollen poliisilain mukaisia "kotietsintöjä" tai "paikanetsintöjä" koskevaa tilastotietoa ei ole saatavilla. Lisäksi on huomattava, että poliisilain mukaiset salaiset tiedonhankintakeinot ovat käytettävissä vain rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja marginaalisissa tapauksissa vaaran torjumiseksi.

Esityksessä arvioidaan, että poliisilain mukaisten paikkatiedustelujen, jotka jossakin määrin rinnastuisivat pakkokeinolain mukaisiin etsintöihin, vuosittainen määrä olisi murto-osa yllä mainituista pakkokeinolain mukaisista lähtökohtaisesti kohdehenkilön tietäen tehtyjen kotietsintöjen määrästä ja myös selvästi vähäisempi kuin pakkokeinolain nojalla suoritettujen salaisten kotietsintöjen määrä. Näin ollen arvioidaan, että vuositasolla poliisilain 5 luvun ja ehdotetun 5 b luvun mukaisia paikkatiedusteluja voisi olla arviolta 10–50. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin ja muihin kotirauhan suojaamiin tiloihin paikkatiedustelua kohdistettaisiin arvion mukaan vuositasolla 5–20 tapauksessa.

Luonnos

Poliisin toiminnan kannalta paikkatiedustelun toimittaminen kaikkine ulottuvuuksineen edellyttää resursseja. Kyse on uudesta toimivaltuudesta, jonka turvallinen toteuttaminen edellyttää panostusta. Poliisitoiminnan kokonaisuudessa kyse ei kuitenkaan ole täysin uudesta tiedonhankintakeinosta ja ero pakkokeinolain 8 luvussa säädettyihin etsintöihin on sinänsä ainoastaan niiden tekeminen kohdehenkilöiltä salassa sekä paikkatiedustelulle säädetyt edellytykset. Toki tietystä määrin ensiksi mainittu ero voi olla merkittävä. Pakkokeinolain mukaisiin etsintöihin verrattuna paikkatiedustelussa toimenpiteen tavoite edellytetään myös määritettävän yksityiskohtaisemmin.

Paikkatiedustelu edellyttäisi muun ohella työturvallisuuden näkökulmasta erilaista resurssien käyttöä kuin pakkokeinolain 8 luvun mukaisissa etsinnöissä. Lisäksi on syytä ottaa huomioon, että erilaisiin kohteisiin tehtävät paikkatiedustelut myös eroavat toisistaan ja muun muassa kohteen vaarallisuus, laajuus sekä muut taktiset asiat vaikuttavat kokonaisuudessa. Muutokset edellyttävät myös tietojärjestelmien päivittämistä, josta aiheutuu jonkin verran kustannuksia.

Paikkatiedustelu salaisena tiedonhankintakeinona voisi merkittävästikin vähentää tarvetta käyttää muita poliisilain 5 luvun mukaisia salaisia tiedonhankintakeinoja, kun paikkatiedustelun avulla toimintaa kyettäisiin kohdentamaan yksityiskohtaisemmin mahdollistamalla näin tehokkaamman viranomaisresurssien käyttämisen. Mahdollista on siten muiden perusoikeuksiin merkittävästi puuttuvien salaisten tiedonhankintakeinojen käytön vähentyminen joko kokonaan tai keinojen käyttämisaikojen lyhentymisen tai keinojen kohteena olevan henkilömäärän pientyminen. Paikkatiedustelu salaisena tiedonhankintakeinona voisi esimerkiksi tuottaa selvitystä, jonka perusteella myöhemmin tapahtuva tiedonhankinta voitaisiin kohdistaa täsmällisemmin tiedonhankinnan kohteena olevaan henkilöön. Näin pystyttäisiin vähentämään myös sellaisia tilanteita, joissa salaisia tiedonhankintakeinoja kohdistetaan henkilöihin, joiden liikeytymistä estettävänä tai paljastettavana olevaan rikokseen osoittautuu myöhemmässä vaiheessa poissuljetuksi.

Yhteenvetona voitaneen arvioida, että uuden toimivaltuuden säätämällä ei olisi poliisin kannalta merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, ja uusia toimivaltuuksia voitaisiin käyttää olemassa olevien resurssien puitteissa. Kokonaisuudessa on tosin otettava huomioon henkilöstön eri tasoille annettava tarpeellinen koulutus sekä laillisuusvalvonnan suuntaaminen poliisin hallinnon sisäisessä valvonnassa. Koulutus painottunee erityisesti muutoksien voimaan tulon, mutta edellyttää myös syvempää koulutusta erityisesti etsintöjä toteuttaville henkilöille.

Ehdotetulla sääntelyllä arvioidaan olevan myös vaikutuksia tuomioistuinten toiminnan kannalta. Edellä on arvioitu, että vuositasolla kotirauhan suojaamiin tiloihin tehtäisiin poliisilain 5 luvun tai 5 b luvun mukaista paikkatiedustelua 5–20 tapauksessa. Resurssivaikutusta ratkaisutoiminnan kannalta ei voida pitää merkittävänä, kun lukumäärää verrataan muihin tuomioistuimissa käsiteltävien salaisen tiedonhankinnan asioiden lukumäärään ja erityisesti, kun otetaan huomioon, että edellä mainitut viranomaisresurssien tehostamisvaikutukset koskevat osaltaan myös tuomioistuinkäsittelyitä Kokonaisuudessa on tosin otettava huomioon myös tarvittava henkilöstön koulutus, joka painottunee enimmäkseen muutosten voimaantuloon.

Osallistuvan tietolähteen käyttö

Esityksessä ehdotetun uuden toimivaltuuden arvioidaan olevan erittäin merkityksellinen poliisin rikostorjuntatoimivaltuuksien tehostamisen kannalta. Vaikka kyse on kokonaan uudelta sääntelyllä ja salaisen tiedonhankinnan toimivaltuuksien laajentumisesta, ehdotetulla sääntelyllä ei arvioida sinänsä olevan merkittäviä viranomaisvaikutuksia. Esityksessä ehdotetun mukaisesti osallistuvan tietolähteen käyttö olisi mahdollista osana tietolähteen ohjattua käyttöä. Erona viimeksi mainittuun olisi tietolähteen jossakin määrin aktiivisempi toiminta ja erityisesti mahdollisuus osallistua sellaiseen toimintaan, joka voi täyttää jonkun rikoksen

Luonnos

tunnusmerkistön, esimerkiksi aineen tai esineen kuljettaminen paikasta toiseen. Osallistuvan tietolähteen käyttö tiedonhankintakeinona voi merkittävästikin vähentää tarvetta käyttää muita poliisilain mukaisia salaisia tiedonhankintakeinoja, kun ehdotetun tiedonhankintakeinon avulla saatavan tiedon avulla viranomaistoimintaa kyettäisiin kohdentamaan reaaliaikaisesti ja yksityiskohtaisemmin mahdollistaen näin tehokkaamman viranomaisresurssien käyttämisen ja antaen paremmat edellytykset rikosten estämiselle ennakolta. Mahdollista on siten muiden perusoikeuksiin merkittävästi puuttuvien salaisten tiedonhankinta- tai pakkokeinojen käytön vähentyminen joko kokonaan tai keinojen käyttämisaikojen lyhentymisen tai keinojen kohteena olevien henkilöpiiriin pienentyminen.

Tietolähdetoiminta on vakiintunut osa poliisin salaista tiedonhankintaa ja sillä hankitaan laajasti tietoa poliisin toiminnan suuntaamiseksi sekä rikoslajineutraalisti rikosten ennalta estämiseksi ja selvittämiseksi. Poliisin tietolähdetoiminnassa on käytössä Poliisihallituksen määräämät vakiintuneet prosessit ja valvontakäytännöt. Toiminta on johdettua ja oikeusvarmaa. Erityisesti toiminnan dokumentointiin ja valvontaan on kiinnitetty viimeisten kymmenen vuoden aikana korostettua huomiota. Tietolähteiden ja heiltä saatavien tietojen määrät eivät ole julkista tietoa mutta yleisellä tasolla voidaan todeta, että tiedonhankintakeinona ja pakkokeinona sen tuoma suorituskyky on erittäin merkityksellinen poliisin ja muiden toimivaltaisten viranomaisten tehtävien hoitamisessa. Tietolähteen ohjattu käyttö on kuitenkin ollut vuosittain vähäistä. Vähäinen käyttö johtuu pääasiassa nykysääntelystä seuraavasta toimivaltuuden kapea-alaisuudesta käytännön toiminnassa.

Vaikka tietolähdetoiminta ja ohjatun tietolähteen käyttö toimintamenettelyineen on vakiintunutta, osallistuvan tietolähteen käytössä olisi kyse uudenlaisesta menettelystä henkilöstön koulutustarpeen, operatiivisten toimintamallien sekä tietolähteenä toimivan henkilön korostuneen suojaamistarpeen näkökulmasta. Ehdotettua tiedonhankintakeinoa käytettäisiin pääsääntöisesti vakavan rikollisuuden torjunnassa, minkä vuoksi myös riskitekijät sekä niiden minimoimistarpeet edellyttävät poliisissa henkilöstöresurssien lisäksi tietoteknistä panostusta. Tätä koskevat resurssitarpeet on selostettu osallistuvan tietolähteen toimivaltuuden sisältävässä hallituksen esityksessä laiksi pakkokeinolain 2 ja 10 luvun muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi HE 98/2026 vp. Esityksen mukaan (s. 80–81) esitutkintaviranomaisten koordinoitua tietolähdetoiminnassa on osallistuvan tietolähteen myötä tarkoituksenmukaista vahvistaa edellä mainittujen riskitekijöiden vähentämiseksi, mikä poliisissa voisi tarkoittaa arviolta yhtä henkilötyövuotta. Esityksessä mainittua yhden htv:n kustannusta 68 000 euroa voidaan kuitenkin pitää liian alhaisena todellisen kustannuksen ollessa 84 700 euroa. Esityksessä on myös todettu, että valvonnan ja koulutuksen osalta myös osallistuva tietolähde on huomioitu salaisen paikkaan kohdistuva etsinnän yhteydessä. Tässä täydentävässä esityksessä ei ole tarpeen esittää uusia lisäresurssitarpeita suhteessa mainitussa hallituksen esityksessä lausuttuun.

Sijaintitiedon hankkiminen

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi sijaintitiedon hankkimisen toimivaltuudesta poliisilain 5 luvussa ja pakkokeinolain 10 luvussa. Toimivaltuutta voitaisiin hyödyntää myös uhkaperusteissa rikostiedustelussa ehdotetun 5 b luvun 2 §:n nojalla. Poliisilain 5 luku mahdollistaisi sijaintitiedon hankkimisen sekä vaaran torjumiseksi että rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi. Pelkästään edellä kuvattujen niin sanottuun kiirepaikannukseen liittyvien tilastojen perusteella voidaan arvioida, että poliisilain 5 luvun mukaisia toimivaltuuden soveltamistilanteita tulee olemaan vuosittain satoja. Toisaalta sijaintitiedon hankkiminen tullee olemaan lukumääräisestikin merkittävä toimivaltuus eräiden pakkokeinolain 10 luvun 9 a §:ään ehdotettujen perusterikosten, kuten omaisuusrikosten, selvittämisessä. Tällä perusteella arvioidaan, että ehdotettua toimivaltuutta tullaan soveltamaan pakkokeinolainkin nojalla sadoissa tapauksissa vuosittain.

Luonnos

Arvioon vaikuttaa luonnollisesti se, että säännöksiä voisivat soveltaa myös muut esitutkintaviranomaiset kuin poliisi.

Sijaintiedon hankkimisen toimivaltuudesta säätämällä voidaan arvioida olevan kohtuullisia vaikutuksia esitutkintaviranomaisten ja tuomioistuinten toimintaan. Uudesta toimivaltuudesta säätämisen vaikutusta vähentää se, että jossakin määrin toimivaltuus korvannee käytännön soveltamistilanteissa televalvonnan. Uusi toimivaltuus tehostaa siinä määrin poliisilain 5 luvun mukaisten poliisin tehtävien suorittamista ja rikosten esitutkintaa, että toimivaltuudella ei arvion mukaan ole lisäpanostuksia vaativia resurssivaikutuksia lukuun ottamatta lain voimaantuloon liittyviä tietojärjestelmä- ja koulutusvaikutuksia. Nämä vaikutukset arvioidaan kuitenkin siinä määrin vähäisiksi, että lisäresursointiin ei ole tarvetta. Tuomioistuimiin kohdistuvat resurssivaikutukset käsitellään taloudellisten vaikutusten yhteydessä.

Ehdotettu toimivaltuus selkeyttää myös merkittävästi sääntelytilannetta erityisesti palveluntarjoajiin kohdistuvan tiedonhankinnan osalta.

Muut poliisilain 5 lukuun ehdotetut toimivaltuudet

Poliisilain 5 luvun mukaisen teknisen kuuntelun soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi siten, että jatkossa teknistä kuuntelua voitaisiin tuomioistuimen myöntämän luvan nojalla kohdistaa myös pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan. Vastaava asutokuuntelun toimivaltuus on voimassa olevassa pakkokeinolain 10 luvussa. Hallituksen esityksen HE 98/2026 vp (s. 77) mukaan pakkokeinolain 10 luvun 17 §:n mukaisia asutokuunteluja poliisin toimesta suoritettiin sekä vuonna 2023 että vuonna 2024 molempina vuosina 12. Vaikka ehdotetulla toimivaltuuden laajentamisella arvioidaan olevan merkittäviä rikostorjunnallisia vaikutuksia kaikkein vakavampien rikosten estämisessä ja paljastamisessa, voidaan esitettyjen pakkokeinotilastojen perusteella arvioida, että muut viranomaisvaikutukset jäävät vähäisiksi.

Esityksessä ehdotetaan myös tukiasematietojen hankkimisen toimivaltuus korvattavaksi yhdistymistietojen hankkimisen toimivaltuudella. Ehdotetun muutoksen myötä tiedonhankinta kohdistuisi telejärjestelmään sisältyvien tietojen lisäksi myös tietyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneisiin tai yhdistyviin teleosoitteita ja telepäätelaitteita tai yksilöiviä tunnisteita koskeviin tietoihin. Ehdotetulla toimivaltuudella pyritään tehostamaan rikostorjuntaa, minkä lisäksi sillä tulee olemaan vaikutuksia yrityksiin. Muita viranomaisvaikutuksia ehdotuksella ei ole arvioitu olevan.

Uhkaperusteista rikostiedustelua koskevaan 5 b lukuun ehdotettavat täydennykset

Uhkaperusteista rikostiedustelua koskevan sääntelyn viranomaisvaikutuksia on selostettu täydennettävässä hallituksen esityksessä xx/2026 vp.

Tässä esityksessä uhkaperusteisessa rikostiedustelussa hyödynnettävien rikostiedustelukeinojen piiriä ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan luottamuksellisen viestiin suojaan sekä niin sanotun valtiosääntöoikeudellisen kotirauhan suojaan kohdistuvat rikostiedustelukeinot.

Merkittävimpiä viranomaisvaikutuksia tulee olemaan niin sanottujen telepakkokeinojen käytön mahdollistamisella uhkaperusteisessa rikostiedustelussa. Täydennettävässä hallituksen esityksessä on arvioitu, että esitetyillä resursseilla pystyttäisiin vuositasolla toteuttamaan 10–20 rikostiedusteluprojektia. Arvion mukaan rikostiedustelukeinoja tulnaisiin kohdistamaan enintään 100–150 yksilöityyn henkilöön. Koska uhkaperusteisessa rikostiedustelussa on kyse kaikkein vakavimman rikollisuuden muodostamien uhkien torjumisesta, voidaan arvioida, että rikostiedustelukeinoja tullaan rikostorjunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi käyttämään

Luonnos

yksittäisillä rikostiedusteluprojekteilla laajasti. Varsin varovaisestikin arvioituna luottamukselliseen viestintään kohdistuvista rikostiedustelukeinoista tullaan vuosittain tekemään kymmeniä vaatimuksia tuomioistuimiin. Tällä on vaikutuksia poliisin, tuomioistuinten ja tiedusteluvalvontavaltuutetun toimintaan. Vaikka arvioitu määrä on pieni osa vuositasolla poliisi- ja pakkokeinolakiperusteisesti nykyisin tehtävien vaatimusten määrästä, uhkaperusteisia rikostiedustelukeinoja koskevien vaatimusten käsittelyn aiheuttama työmäärä yksittäistä vaatimusta kohden lienee suurempi suhteessa poliisilain 5 luvun ja pakkokeinolain 10 luvun perusteella tehtyihin vaatimuksiin.

4.2.2 Vaikutukset rikostorjuntaan ja turvallisuuteen

Paikkatiedustelu ja osallistuvan tietolähteen käyttö ovat erityisesti vakavan rikollisuuden torjunnassa käytettäviä uusia toimivaltuuksia. Näihin keinoihin kohdistuvaa sääntelytarvetta, joka samalla kuvaa keinojen tavoiteltuja ja odotettuja rikostorjunnallisia vaikutuksia, on kuvattu tarkemmin jaksoissa 2.2. ja 2.3. Tiivistettynä voidaan todeta, että keinot mahdollistaisivat sellaisen kustannustehokkaan ja nopeasti toteutettavan tiedonhankinnan, mikä lisäisi todennäköisyyttä onnistuneelle vakavan rikollisuuden muodostamien uhkien torjumiselle tai yksittäisten rikosten estämiselle tai paljastamiselle.

Sijaintitiedon hankkimisen toimivaltuuden rikostorjunnallinen merkitys ulottuu vakavan rikollisuuden torjunnasta yksittäisten rikosten estämiseen ja paljastamiseen sekä vaaran torjumiseen. Sijaintitiedon hankkiminen salaisena tiedonhankintakeinona voi liittyä vakavan rikollisuuden torjuntaan esimerkiksi tarkkailun mahdollistavana tai sitä tukevana reaaliaikaisen seurannan toimivaltuutena taikka rikoksen selvittämisessä keinona saada palveluntarjoajilta historiatietoa jonkun henkilön sijainnista. Näistä syistä sijaintitiedon hankkiminen tulee lukumääräisesti mitattuna olemaan paljon paikkatiedustelua ja osallistuvan tietolähteen käyttöä keskeisempi salaisen tiedonhankintakeino. Rikostorjunnallisesti on myös olennaista, että toimivaltuussäännös myös selkeyttää oikeustilaa sen suhteen, millä edellytyksillä palveluntarjoajilta voidaan hankkia tietoja.

Uhkaperusteista rikostiedustelua koskevan sääntelyn vaikutuksia rikostorjuntaan ja turvallisuuteen on selostettu täydennettävässä hallituksen esityksessä xx/2026 vp. Tässä täydentävässä hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset ja rikostiedustelukeinot tehostavat uhkaperusteista rikostiedustelua.

Laajempi rikostiedustelukeinojen valikoima antaa poliisille paremmat mahdollisuudet suunnitella ja toteuttaa uhkaperusteista rikostiedustelua tavalla, joka on taktisesti ja tiedonhankinnan tavoitteiden kannalta tehokkainta ja tarkoituksenmukaisinta. Mikäli tähän täydentävään hallituksen esitykseen sisältyviä rikostiedustelukeinoja ei ole käytettävissä, olisi tiedonhankinta pitkäkestoisempaa, tuloksiltaan epävarmempaa ja resurssi-intensiivisempää. Tämän seurauksena uhkaperusteisen rikostiedustelun kattavuus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus jäisivät heikommaksi.

Järjestäytynyt ja muu vakava rikollisuus on lähes poikkeuksetta kansainvälistä. Yhteiskunnallisesti merkittävät uhkat kehittyvät nopeasti, mikä osaltaan on seurausta siitä, että yksittäiset rikolliset operaatiot etenevät nopeasti. Tämä edellyttää, että rikolliseen toimintaan osallistuvat henkilöt viestivät keskenään sähköisesti yli valtioiden rajojen fyysisten tapaamisten sijaan. Tämä puolestaan korostaa luottamukselliseen viestintään puuttuvien toimivaltuuksien rikostorjunnallista merkitystä. Näiden toimivaltuuksien mahdollistama pääsy niin sanottuun sisältötietoon tuottaa myös täydennettävään hallituksen esitykseen sisältyviin keinoihin verrattuna todennäköisemmin ylimääräistä tietoa, joka hyödyntää muita esitutkinta- ja turvallisuusviranomaisia.

Luonnos

Esitys sisältää ehdotuksia poliisilain 5 lukuun ja 5 b lukuun säädettävistä toimivaltuussäännöksistä, jotka mahdollistavat tiedonhankinnan pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Tällaiset toimivaltuudet on arvioitu rikostorjunnallisesti erittäin merkityksellisiksi jakosssa 2.2.4. tarkemmin kerrotuin perustein.

4.2.3 Yritysvaikutukset

Kuten täydennettävän hallituksen esityksen yritysvaikutusarvioinnissa on todettu, uhkaperusteisella rikostiedustelulla arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia yritysten toimintaan erityisesti sen yhteiskunnan turvallisuutta edistävän vaikutuksen kautta.

Toisaalta telepakkokeinojen käytön mahdollistaminen uhkaperusteisessa rikostiedustelussa vaikuttaa erityisesti teleyritysten toimintaan. Uhkaperusteisten rikostiedustelukeinojen käytön kohteena tulee vuositasolla olemaan kymmeniä telesoitteita tai telepäätelaitteita. Koska kyse on lakiin jo sisältyvistä keinoista, yritysvaikutusten lisäys voi tältä osin olla kuitenkin varsin vähäinen.

Sijaintitietojen hankkimisen ja yhdistymistietojen hankkimisen toimivaltuudet puolestaan lisäävät palveluntarjoajiin kohdistuvia pyyntöjä. Lähtökohtaisesti molempia toimivaltuuksia käytetään vuositasolla jopa satoja kertoja. Yritysvaikutusten arviointi on kuitenkin hyvin vaikeaa, koska ei ole ennakoitavissa, missä määrin toimivaltuuksien käyttö kohdistuu teleyrityksiin ja missä määrin muihin yrityksiin. Sijaintitietojen hankkimisen osalta on myös epäselvää, kuinka paljon pyynnöistä kohdistetaan ulkomaisille palveluntarjoajille. Lisäksi pyynnöt jakautuvat useille eri palveluntarjoajille. Käytössä ei myöskään ole tietoa siitä, kuinka paljon pyyntöjä tehdään jo nyt palveluntarjoajille voimassa olevan sääntelyn nojalla. Ehdotettavan sääntelyn vaikutukset voivat tältä osin jäädä oletettua vähäisemmiksi.

Palveluntarjoajille ei myöskään aseteta vastaavaa avustamisvelvollisuutta kuin viestinnän välittäjille on asetettu poliisilain 5 luvun 61 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 63 §:ssä. Toisaalta myöskään palveluntarjoajille aiheutuvista kustannuksista ei ehdoteta säädettäväksi. Korvauksista teleyrityksille on säädetty poliisilain 5 luvun 62 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 64 §:ssä.

4.2.4 Taloudelliset vaikutukset

Uutta sijaintitiedon hankkimisen toimivaltuutta lukuun ottamatta poliisilain 5 lukuun ja pakkokeinolain 10 lukuun ehdotetuilla uusilla toimivaltuuksilla tai toimivaltuussääntelyn muutoksilla ei arvioida olevan muita merkittäviä kustannuksia kuin sääntelyn voimaantumoon liittyviä vähäisiksi arvioituja koulutuskustannuksia ja mahdollisia tietojärjestelmäkustannuksia.

Kuten edellä viranomaisvaikutusten yhteydessä on esitetty, esitettyä poliisilain 5 luvun tai pakkokeinolain 10 luvun mukaista sijaintitiedon hankkimisen toimivaltuutta arvioidaan käytettävän vuositasolla yhteensä ainakin sadoissa tapauksissa. Vaikka osa asioista ei tule tuomioistuimen päätettäväksi ja vaikka uusi toimivaltuus saattaa korvata jossakin määrin televalvonnan käyttöä, on todennäköistä, että tuomioistuimiinkin tulee käsiteltäväksi vuositasolla satoja tapauksia. Koska toimivaltuuden käyttöä koskevaan ratkaisutoimintaan ei liity työllistäviä erityispiirteitä, lisääntyvän työ määrän arvioidaan olevan noin yksi henkilötyövuosi.

Uhkaperusteisesta rikostiedustelusta säätämistä aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia on käsitelty täydennettävässä hallituksen esityksessä. Siltä osin on olennaista havaita, että ehdotus ei sisällä uusia viranomaistehtäviä. Esityksessä on kuitenkin katsottu, että sääntelyllä tavoitellun rikostorjunnan tehokkuuden varmistamisen kannalta on perusteltua, että uhkaperusteista rikostiedustelua toteuttavan keskusrikospoliisin operatiivista kyvykkyyttä varmistetaan.

Luonnos

Uhkaperusteisen rikostiedustelun kannalta tämän täydentävän hallituksen esityksen merkittävimmät taloudelliset vaikutukset liittyvät siihen, että rikostiedustelukeinojen piiriin lisätään luottamuksellisen suojan piiriin puuttuvia telepakkokeinoja. Edellä on arvioitu, että tällaisia keinoja koskevia asioita tulisi ratkaistavaksi vuositasolla Helsingin käräjäoikeudessa ainakin joi-takin kymmeniä. Täydennettävässä hallituksen esityksessä ei katsottu siinä esitettyjen toimivaltuuksien edellyttävän henkilöresurssin lisäämistä tuomioistuimiin, mutta tähän täydentävään hallituksen esitykseen sisältyvien toimivaltuuksien myötä uhkaperusteisen rikostiedustelun kokonaisuuden katsotaan edellyttävän yhden henkilötyövuoden lisäresursointia tuomioistuimille.

Koska tähän täydentävään hallituksen esitykseen sisältyvät uudet rikostiedustelukeinot ovat läh-tökohtaisesti poliisi- ja pakkokeinolakeihin jo sisältyviä tiedonhankintakeinoja, ei tästä esityk-sestä seuraa juurikaan uusia koulutuskustannuksia suhteessa täydennettävään hallituksen esi-tykseen kirjattuihin kustannuksiin.

Laillisuusvalvonnan, tiedusteluvalvontavaltuutetun suorittaman valvonnan ja tietojärjestelmä-kehityksen (Salpa- ja Aipa-järjestelmät) osalta ei esitetä lisäresursointia suhteessa täydennettä-vässä hallituksen esityksessä esitettyyn. Poliisin tulee kuitenkin seurata täytäntöönpanon kus-tannuksia ja toteumia ja jos täytäntöönpanon vaikutukset ovat esimerkiksi mainittujen valvon-nan tai järjestelmäkehityksen osalta merkittävästi arvioitua suurempia, voidaan tilannetta tar-kastella myöhemmissä talousarvioissa.

4.2.5 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Paikkatiedustelu ja asuntokuuntelu

Esityksessä ehdotetaan säädettävän kohteelta salaa tehtävästä paikkatiedustelusta. Joiltakin osin ehdotettu toimivaltuus puuttuisi perustuslain 10 §:ssä turvattuun kotirauhan sekä osin myös yk-sityiselämän suojaan, sillä poliisi voisi etsinnälle säädetyjen edellytysten täytyessä mennä ko-tirauhan suojaamaan tilaan, mukaan lukien pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Kotirauhan ja yksityiselämän suojaan kohdistuva rajoitus ja toimivaltuuden salainen luonne huomioon ottaen paikkatiedustelun eri muotojen käytölle ehdotetaan asetettavan tiukat edelly-tykset. Samoin toimivaltuuden käyttö ehdotetaan rajattavan vakaviin rikoksiin, joiden estämistä ja paljastamista voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä perusteena puuttua perusoikeutena turvattuihin yksityiselämän ja kotirauhan suojaan. Paikkatiedustelun luonne eroaa myös pakkokeinolain mukaisesta kotietsinnästä siinä, että paikkatiedustelun tar-koituksena on yksilöidyn seikan varmistaminen eikä kohdetilan etsintä laajemmin kuin mitä mainitun seikan varmistaminen tai tarkastaminen edellyttää. Tältä osin ehdotettu toimivaltuus saattaa joissakin tilanteissa rinnastua perusoikeusvaikutuksiltaan enemmänkin poliisilain 5 lu-vun 26 §:n mukaiseen asennustilanteeseen kuin kotietsintään ja poliisilain 2 luvun 4 §:n mukai-seen etsintään henkilön kiinniottamiseksi. Viimeksi mainitussa on kyse sen selvittämisestä, onko henkilö kohteena olevissa tiloissa. Paikkaa tai tilaa ei saa tutkia laajemmalti kuin mainitun tarkoituksen toteuttamiseksi. Oikeuskirjallisuudessa on tältä osin todettu, että ”Henkilöetsintä tulee toteuttaa yksinomaan henkilön löytämiseksi, eikä paikan laajempi tai yksityiskohtaisempi tutkiminen, ole sallittua. Kysymys on sen selvittämisestä, onko henkilö kohteena olevissa ti-loissa, jolloin paikkoja ei saa tutkia laajemmalti kuin mainitun tarkoituksen toteuttamiseksi. Esimerkiksi komeroiden ja muiden säilytystilojen etsiminen on mahdollista vain, jos edellytyk-set yleiseen kotietsintään ovat olemassa ja jos kotietsintä päätös myös kattaa tällaiset toimenpi-teet. (Fredman, Rautio, Tolvanen ja Viitanen 2025: Esitutkinta ja pakkokeinot, s.991.)”

Vastaavasti poliisilain 2 luvun 6 a §:ssä (Sisäänkäynti ja etsintä ampuma-aseiden väli aikaista haltuunottoa koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi) säädetään, että kotirauhan

Luonnos

piiriin kuuluvissa tiloissa suoritettava etsintä ampuma-aseen, aseosien, patruunoiden ja erityisen vaarallisten ammusten väliaikaista haltuunottoa koskevan päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi voidaan toteuttaa ”välttämättömässä laajuudessa”.

Sekä paikkatiedustelua että niin sanottua asuntokuuntelua koskevassa sääntelyssä huomioidaan kotirauhan suojaa koskevasta perustuslain 10 §:n 3 momentin kvalifioidusta lakivarauksesta, perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä sekä perustuslakivaliokunnan merkityksellisestä lausuntokäytännöstä seuraavat vaatimukset. Toimivaltuuksiin ehdotetaan lisäksi liitettävän vastapainona perusoikeuspuuttumiselle tehokkaat oikeussuojatakeet erityisesti tuomioistuimen etu- ja jälkikäteisluvan muodossa. Kotirauhan ydinalueelle eli pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun ja asuntokuuntelun tulee myös olla välttämätöntä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi, minkä lisäksi poliisilain 5 lukua ehdotetaan muutettavaksi siten, että tuomioistuimen olisi määrättävä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua ja teknistä kuuntelua koskevan Poliisihallituksen alaisen poliisin tekemän vaatimuksen käsittelyyn pakkokeinoin 10 luvun 44 §:ssä tarkoitettu julkinen asiamies valvomaan tiedonhankinnan kohteen ja muiden paikkatiedustelun tai kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja. Velvollisuus määrätä käsittelyyn julkisasiamies ei koskisi Suojelupoliisin tekemiä vaatimuksia, koska tiedusteluvalvontavaltuutettu valvoo myös Suojelupoliisin poliisilain 5 luvun mukaista tiedonhankintaa.

Paikkatiedustelun ja asuntokuuntelun katsotaan voivan vähentää merkittävästi tarvetta käyttää muita poliisilain mukaisia salaisia tiedonhankintakeinoja. Perus- ja ihmisoikeusvaikutusten kannalta keskeistä onkin, että vaikka paikkatiedustelun ja teknisen kuuntelun toimivaltuudet voivatkin tilanteen mukaan puuttua esimerkiksi kotirauhan suojaan, ehdotetun sääntelyn seurauksena muiden perusoikeuksiin merkittävästi puuttuvien salaisten pakko- tai tiedonhankintakeinojen käytön vähentyminen joko kokonaan tai ainakin ajallisesti on samanaikaisesti kuitenkin mahdollista.

Yhteiskunnan intressi estää, paljastaa ja selvittää rikos on sitä suurempi mitä vakavammasta rikoksesta on kyse. Paikkatiedustelun ja teknisen kuuntelun eri muotojen arvioidaan olevan erittäin merkityksellisiä viranomaisten rikos- ja rikosprosessitoimivaltuuksien tehostamisen kannalta, mikä osaltaan liittyy tavoitteeseen turvata toisten ihmisten perusoikeuksia.

Osallistuvan tietolähteen käyttö

Poliisilain 5 luvussa säädetään tietolähdetoiminnasta sekä tietolähteen ohjatusta käytöstä. Esityksessä ehdotettavassa osallistuvan tietolähteen käytössä olisi kyse jo poliisin käytössä olevan toimivaltuuden tapauskohtaisesta laajentamismahdollisuudesta. Esityksessä ehdotetaan laajennettavan tietolähteen toimintamahdollisuuksia poliisin valvonnan ja -ohjauksen alaisena sekä toisaalta säädettyä aikaisempaa yksityiskohtaisemmin nimenomaisista keinoista turvata tietolähdettä. Tietolähteen toimintaedellytyksiä koskevan sääntelyn selkeytyminen edistää tietolähteen oikeusturvaa ja turvallisuutta. Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjattu käyttö eivät ole korostuneet perusoikeusjärjestelmän kannalta merkityksellisinä toimivaltuuksina (PeVL 11/2005 vp, PeVL 66/2010 vp, PeVL 67/2010 ja PeVL 35/2018 vp). Ehdotettavan laajennuksen perus- ja ihmisoikeusvaikutukset eivät merkittävästi eroaisi perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetystä tietolähteen ohjatusta käytöstä (PeVL 66/2010 vp ja PeVL 67/2010). Keskeisimpänä muutoksena ehdotettavassa sääntelyssä on lähtökohtaisesti osallistumiselementti.

Esityksessä ehdotetaan, että tietolähde saisi tehdä poliisin ohjauksessa ja valvonnassa rikoksen toteuttamiseen liittyviä avustavia toimia. Kyse olisi tiedonhankintakeinosta, johon voidaan katsoa liittyvän tilanteen mukaan rikosprovokeaation riski. Esityksessä ehdotetusti osallistuvan tietolähteen käyttö olisi kuitenkin sallittua vain, mikäli erittäin pätevin perusteiden voitaisiin olettaa,

Luonnos

että toimenpide tehdään ilman tietolähteen myötävaikutusta. Toimivaltuuden käyttäminen olisi siten sidottu siihen, että tällainen riski rikosprovokaation tapahtumisesta arvioidaan etukäiteksi vähäiseksi. Osallistuvan tietolähteen käyttö ei saisi myöskään peitetoiminnan tavoin yleisesti aiheuttaa vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle. Toimivaltuuteen liittyviä oikeusturvakysymyksiä on arvioitu tarkemmin esityksen säätämisyjärjestystä koskevassa jaksossa.

Esityksessä ehdotetaan poliisille lisäksi oikeutta hyödyntää osallistuvaa tietolähdettä poliisilain 5 luvun mukaisten toimivaltuuksien käytössä. Tietolähteelle ei ehdoteta annettavaksi oikeuksia perusoikeuksien ydinalueelle kohdistuvien toimivaltuuksien käyttöön, vaan kyse olisi yksin viranomaisen toimivaltuudesta. Tietolähdettä ei saisi myöskään käyttää viranomaisille annettujen toimivaltuuksien käyttöä koskevien rajoitusten kiertämiseen. Osallistuvalla tietolähdetoiminnalle on ominaista, että toimivaltuutta käyttämällä on mahdollista rajoittaa ajallisesti tai määrällisesti taikka jopa välttää kokonaisuudessaan muiden perusoikeuksiin syvästi puuttuvien salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö.

Siltä osin kuin muun tiedonhankintakeinon mahdollistavat toimet, esimerkiksi kuuntelulaitteen vieminen tiettyyn tilaan, saattaisivat edellyttää tietolähteen toimia kotirauhan suojaamassa tilassa, ehdotettavaa sääntelyä on arvioitu kotirauhan suojan kannalta tarkemmin esityksen säätämisyjärjestystä koskevassa jaksossa.

Korostetusta tietolähteen turvallisuuden huolehtimisvelvollisuudesta säädetään jo tällä hetkellä poliisilain 5 luvun 40 §:n 3 momentissa, joskaan lain esitöissä ei tarkemmin selosteta, mitä tietolähteen turvallisuudesta huolehtiminen konkreettisesti tarkoittaisi. Tietolähteen turvallisuuden varmistamiseksi esityksessä ehdotetaan säädettävän erinäisistä konkreettisista keinoista suojata tietolähdettä tietolähdetoiminnan aikana ja sen jälkeen. Sääntely perustuisi soveltuvin osin voimassa olevaan vastaavaan sääntelyyn tietolähteen turvaamisesta siviilitiedustelussa. Kyse olisi tietyin edellytyksin tietolähteen asunon tai muun asumiseen käyttämän tilan ja sen välittömän lähiympäristön valvomisesta teknisillä keinoin ja tietolähteen varustamisesta kuuntelun, katselun ja seurannan mahdollistavalla teknisellä laitteella. Sanottuja pidetään tietolähteen perusoikeussuojan kannalta perusteltuna ottaen huomioon tietolähdetoimintaan liittyvä mahdollinen vaara hengelle ja terveydelle.

Sijaintitiedon hankkiminen

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uudesta sijaintitiedon hankkimisen toimivaltuudesta poliisilain 5 luvussa ja pakkokeinolain 10 luvussa. Toimivaltuutta olisi mahdollista käyttää myös ehdotetun poliisilain 5 b luvun mukaisessa uhkaperusteisessa rikostiedustelussa. Sijaintitiedolla tarkoitettaisiin viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee teleosoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnisteiden sijainnin.

Lähtökohtaisesti käyttäjän sijainnin ilmaisevat tiedot paljastavat jotain ihmisen yksityiselämästä niiden kertoessa henkilön toiminnasta fyysisessä maailmassa. Sijainnin ilmaisevien tietojen perusteella voidaan tehdä päätelmiä henkilön elämästä esimerkiksi usein vierailtujen sijaintien perusteella. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitietoa koskevan sääntelyn valtiosääntöoikeudellinen merkitys liittyy perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan, jonka lähtökohtana on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten ja ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista siihen. Sääntely liittyy myös perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen (PeVL 66/2010 vp, s. 7, PeVL 11/2005 vp, s. 5/II, PeVL 9/2004 vp, s. 5/II, PeVL 36/2002 vp, s. 5/II).

Luonnos

Sijaintitiedon hankkimista voi pitää yksityiselämän suojan (PL 10.1 §) ja myös liikkumavapauden (PL 9.1 §) rajoituksena. Näihin perusoikeuksiin ei ole perustuslaissa kytketty erityisiä lakivarauksia (PeVL 36/2002 vp, s. 5/II). Siten sijaintitietojen hankkimista koskevassa toimivaltuudessa on otettava huomioon perusoikeusrajoituksen laajuus ja esitettyä toimivaltuutta tulee arvioida perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta. Ehdotetun toimivaltuuden perusoikeuksiin kajoava luonne ja kajoamisen aste on otettu huomioon ehdotetun toimivaltuuden edellytyksiä ja päätöksentekoa koskevissa säännösehdotuksissa.

Uhkaperusteinen rikostiedustelu

Uhkaperusteisessa rikostiedustelussa hyödynnettävien rikostiedustelukeinojen piiriä ehdotetaan laajennettavaksi kattamaan perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaiseen kotirauhan suojaan ja perustuslain 10 §:n 2 momentin mukaiseen luottamuksellisen viestin suojaan kajoavilla keinoilla. Ehdotetuilla toimivaltuuksilla olisi merkittäviä perus- ja ihmisoikeuksiin ulottuvia vaikutuksia ja niiden valtiosääntöoikeudellinen hyväksyttävyyys edellyttää perustuslain vireillä olevan muutoksen hyväksymistä.

Vaikka uusien rikostiedustelukeinojen perus- ja ihmisoikeusvaikutukset ovatkin lähtökohtaisesti merkittäviä, ne eivät kuitenkaan kohdistu kovinkaan suureen joukkoon ihmisiä. Edellä kerrotusti poliisilain 5 luvun ja ehdotetun poliisilain 5 b luvun mukaista pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin ja muihin kotirauhan suojaamiin tiloihin kohdistuvaa paikkatiedustelua toteutettaisiin arvion mukaan vuositasolla yhteensä 5–20 tapauksessa. Luku pitää sisällään myös niin sanotun rikosoikeudellisen kotirauhan suojan piirin kuuluvat keinot. Poliisilain 5 luvun ja ehdotetun 5 b luvun mukaista asuntokuuntelua tehtäisiin arvion mukaan vuositasolla vain joissakin yksittäisissä tapauksissa. Luottamuksellisen viestin suojaan kajoavia rikostiedustelukeinoja käytettäisiin arvion mukaan joissakin kymmenissä tapauksissa vuosittain. Kun otetaan huomioon, että osa näistä keinoista ei kohdistu luottamuksellisen viestinnän suojan ydinalueelle, voidaan arvioida perus- ja ihmisoikeusvaikutusten kokonaisuuden jäävän varsin vähäiseksi.

Sanotusta huolimatta rikostiedustelukeinoja käytettäessä ovat sen vaikutukset yksilötasolla huomattavia. Kattavan muun muassa tiedusteluvalvontavaltuutetun toteuttaman valvonnan lisäksi mainittuihin perus- ja ihmisoikeuksiin kohdistuva rikostiedustelukeinojen käyttö kuuluu tuomioistuimen etukäteis- ja tai jälkivalvonnan piiriin. Tältä osin on huomattava, että poliisilain 5 luvusta poiketen niin sanotun rikosoikeudellisen kotirauhan piirissä tapahtuvasta uhkaperusteisesta teknisestä kuuntelusta päättäisi tuomioistuin. Poliisilain 5 luvun perusteella tällaisesta tiedonhankinnasta päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Ehdotuksen mukaan telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä laitetarkkailusta sekä paikkatiedustelusta ja siihen liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta olisi viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoituksena on saavutettu.

Ehdotettujen toimivaltuuksien perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia on käsitelty myös perustuslain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä HE 50/2026 vp sekä tämän täydentävän hallituksen esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskevassa jaksossa.

5 Lausuntopalaute

6 Säännöskohtaiset perustelut

6.1 Poliisilaki

5 luku Salaiset tiedonhankintakeinot

1 §. Soveltamisala ja määritelmät. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin uusiksi salaisiksi tiedonhankintakeinoiksi paikkatiedustelu sekä siihen liittyvä haltuunotto ja jäljentäminen. Uudeksi salaiseksi tiedonhankintakeinoksi lisättäisiin myös sijaintitiedon hankkimista koskeva toimivaltuus. Tukiasematietojen hankkimista koskevan muutosehdotuksen johdosta myös tähän pykälään ehdotetaan korvattavaksi keino käsitteellä yhdistymistietojen hankkiminen. Pykälässä oleva maininta tietolähdetoiminnasta kattaa myös ehdotettavan osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevan uuden toimivaltuuden, joten sitä ei ole tarpeen erikseen mainita pykälässä. Uusia keinoja voitaisiin käyttää salassa niiden kohteilta rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen.

2 §. Salaiden tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sijaintitiedon hankkimisen, osallistuvan tietolähteen käytön sekä paikkatiedustelun ja siihen liittyvän haltuunoton ja jäljentämisen edellytykseksi asetettaisiin erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Teknologian kehittymisen ja älylaitteiden käytön yleistymisen myötä momenttiin ehdotetaan myös lisättäväksi, että televalvonnan edellytyksenä olisi, että sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Lisäystä voidaan pitää perusteltuna siitakin syystä, että perustuslain 10 §:ssä turvatun luottamuksellisen viestin salaisuuden osalta perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on irtaannuttu kategorisesta erottelusta perusoikeuden suojan reuna- ja ydinalueen välillä. (PeVL 18/2014 vp, s. 6)

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun ja teknisen kuuntelun käyttäminen edellyttäisi lisäksi, että se olisi välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

Kuten muutkin erittäin tärkeää merkitystä koskevan edellytyksen piiriin kuuluvat salaiset tiedonhankintakeinot, momentin ensimmäiseen virkkeeseen lisättäväksi ehdotetut tiedonhankintakeinot olisivat sellaisia salaisia pakkokeinoja, joilla voidaan puuttua perusoikeuksiin merkittävässä määrin. Tästä syystä menetelmän käytölle on perusteltua myös asettaa tämänkaltainen erityinen edellytys. Erittäin tärkeän merkityksen vaatimus tarkoittaa sitä, että ilman kyseisen tiedonhankintakeinon käyttöä rikoksen estäminen tai paljastaminen aiheuttaisi kohtuuttomia kustannuksia tai muuten olisi hyvin työlästä. Huomioon voidaan myös esimerkiksi ottaa se, että rikoksen estämisen tai paljastamisen pitkittämisestä aiheutuu erityistä vaaraa (vrt. esim. HE 224/2010 vp s. 38–39). Rikoksen estämisen kyseessä ollessa merkitystä on myös sillä, että tiedonhankinnan viiveet voivat lisätä riskiä rikoksen tapahtumisesta.

Kotirauhan ydinalueelle eli pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun ja teknisen kuuntelun (asuntokuuntelu) edellytykseksi asetettu välttämättömyysvaatimus tarkoittaisi käytännössä tiedonhankintakeinon käytön viimesijaisuutta. Se puolestaan edellyttää sitä, että rikoksen estäminen tai paljastaminen olisi olennaisesti vaikeampaa tai mahdotonta käyttämällä rikoksesta epäillyn tai muiden oikeuksiin vähemmän puuttuvia pakkokeinoja (HE 224/2010 vp s. 39 ja 91). Erityisesti rikoksen estämisen ollessa kyseessä operatiiviset tilanteet ovat usein hyvin nopeasti kehittyviä, mikä ehdotetun pykälän osalta tarkoittaisi sitä, että edellytetty välttämättömyysarviointi ja arvio muiden mahdollisten tiedonhankintakeinojen tehokkuudesta jouduttaisiin usein tekemään varsin puutteellisilla tiedoilla.

Luonnos

Sijaintitiedon hankkimisen erityisistä edellytyksistä säädettäisiin 10 a §:ssä, paikkatiedustelun erityisistä edellytyksistä säädettäisiin 27 §:ssä ja osallistuvan tietolähteen käytön erityisistä edellytyksistä säädettäisiin 42 a §:ssä.

10 a §. *Sijaintitiedon hankkiminen ja sen edellytykset.* Pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan poliisille voitaisiin rikoksen estämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen henkilön tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Toimivaltuuden käytön edellytykset vastaisivat täten esimerkiksi televalvonnan edellytyksistä säädettyä. Televalvonta on esitetty sijaintitiedon hankkimista syvemmälle perusoikeuksiin kajoava. Asiaa on käsitelty tarkemmin edellä jaksossa 2.4.

Pykälän 1 momentin toisen virkkeen mukaan sijaintitiedolla tarkoitettaisiin viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee teleosoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnisteiden sijainnin. Sijaintitiedon hankkimisella tarkoitettaisiin tässä tilannetta, jossa toimivaltuutta käyttämällä pyrittäisiin selvittämään henkilön sijainti tietynä ajankohtana selvittämällä hänen käyttämänsä teleosoitteen, telepäätelaitteen tai häneen yhdistettävän yksilöivän tunnisteiden maantieteellinen sijainti. Ehdotettua sääntelyä voitaisiin hyödyntää myös vaarallisten tai kiellettyjen aineiden tai esineiden paikantamisessa, vaikka aine tai esine ei olisikaan kohdehenkilön hallussa. Paikantamistilanteiden lisäksi ehdotettua toimivaltuutta voitaisiin käyttää tiedon saamiseksi henkilön tai esineen sijainnin muutoksista niin sanotun reaaliaikaisen seurannan mahdollistamiseksi tai tukemiseksi (ks. HE 25/2024 vp s. 39). Sijaintitiedon hankkiminen tapahtuisi salaa sen kohteelta. Sijaintitieto voitaisiin hankkia sekä rekisterinpitäjältä että tiedon käsitteijältä, jonka palvelua varten tieto on tuotettu.

Sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa (SVPL) sijaintitiedoilla tarkoitetaan viestintäverkosta tai päätelaitteesta saatavaa tietoa, joka ilmaisee liittymän tai päätelaitteen maantieteellisen sijainnin ja jota käytetään muuhun kuin viestin välittämiseen (SVPL 3 §:n 18 kohta). Ehdotetussa 1 momentissa tarkoitettu sijaintitiedon käsite olisi kuitenkin jossakin määrin SVPL:ssä määriteltyä sijaintitietoa laajempi. Ehdotetulla toimivaltuudella ei hankittaisi tietoa siitä, onko henkilö viestinyt liittymästään tai päätelaitteellaan taikka siitä, mitä viestintä on pitänyt sisällään. Toimivaltuudella hankittaisiin tietoa paikoista, joissa viestintä on tapahtunut vain siinä laajuudessa kuin sijaintitiedon hankkiminen teknisesti edellyttää. Toimivaltuudella ei voisi hankkia tietoa tietokoneessa, telepäätelaitteessa tai muussa vastaavassa teknisessä laitteessa tai tietojärjestelmässä olevasta tietosisällöstä, mistä tietoa haettaisiin tyypillisesti laite- tai toimivaltuudella.

Teleosoite on viestintäverkon rajapinnan tieto tai ominaisuus, joka voidaan yhdistää tiettyyn käyttäjään tai tilaajaan, ja laitteeseen sisältyvä ja sitä myötä myös käyttäjään tai tilaajaan yhdistettävissä oleva tieto tai ominaisuus. Teleosoitteita voivat siten olla esimerkiksi sähköpostiosoite, ip-osoite, käyttäjätunnus ja salasana, profiili tai muu televerkkoon sisältyvä tieto, jonka avulla tele- tai datayhteyden osapuolet voidaan yksilöidä. (HE 224/2010 s. 93)

Vastaavasti kuin sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa telepäätelaitteella tarkoitettaisiin laitetta, joka viestien lähettämiseksi, käsittelemiseksi tai vastaanottamiseksi on tarkoitettu johtimella, radioteitse, optisesti tai muulla sähkömagneettisella tavalla liitettäväksi joko suoraan yleisen viestintäverkon liittymään taikka toimimaan yleisen viestintäverkon yhteydessä kytkettynä suoraan tai epäsuorasti yleisen viestintäverkon liittymään (SVPL 3 § 25 kohta). Päätelaitetta käytetään viestintäverkon liittymässä. Päätelaitteita ovat esimerkiksi puhelimet ja

Luonnos

matkaviestimet, digitaalisten televisio- tai radiolähetysten vastaanottamiseen tarkoitetut laitteet sekä modeemit (HE 221/2013 vp s. 88-89).

Tietyllä yksilöivällä sijainnin ilmaisevalla tunnisteella viitattaisiin esimerkiksi sellaisiin sijainnin ilmaiseviin yksilöitäviin laitteisiin, jotka eivät kuuluisi telepäätelaitteen määritelmän piiriin. Tällaisia voisivat olla muut kuin henkilöiden viestintään käytetyt laitteet, jotka eivät kykene itse kommunikoidaan verkkoon, mutta joiden hallintasovellukseen tai sen pilvitalennusversioon tallentuisi niiden sijainti. Kyse voisi myös olla sellaisesta käyttäjätunnuksen alitunnuksesta, joka ei täytä teleosoitteen määritelmää.

Esineiden paikantaminen ehdotetun toimivaltuuden avulla voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteissa, jossa tiettyyn autoon, jonka sijaintia ei tiedetä, epäillään asennetun autopommin tai muun rikoksen estämisen kannalta olennaisen esineen. Tällaisissa tilanteissa rikoksen estämisen kannalta olennaista ei ole auton haltijan tai muun henkilön paikantaminen, vaan nimenomaan esineen paikantaminen. Tällaisissakin tilanteissa edellytettäisiin, että jonkun mahdollisesti tuntemattoman henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen. Luonnollisesti osaan näistä tilanteista voitaisiin soveltaa ehdotetun pykälän 3 momenttia.

Pykälän 2 momentin mukaan poliisille voitaisiin lisäksi rikoksen estämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen henkilön tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen, 2) paritukseen, 3) pahoinpitelyyn, 4) törkeään kotirauhan rikkomiseen, 5) vapaudenriistoon, 6) varkauteen, 7) törkeään luvattomaan käyttöön, 8) moottorikulkuneuvon käyttövarkauteen, 9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen; 10) terroristiseen matkustamiseen; 11) terroristisen matkustamisen edistämiseen; 12) terroristiseen julkiseen kehottamiseen, 13) kiristykseen, 14) salakuljetukseen, 15) törkeään tulliselvitysrikokseen, 16) ympäristön turmelemiseen, 17) metsästysrikokseen, 18) luonnonsuojelurikokseen tai 19) huumausainerikokseen.

Ehdotettuun 2 momenttiin olisi listattu rikoksia, joiden estämiseksi olisi mahdollista hankkia sijaintitietoja, sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädettäisiin. Lista sisältyvien rikosten ankarin rangaistus on lievempi kuin 1 momentissa mainittu neljä vuotta vankeutta. Listatuista rikoksista terroristisessa tarkoituksessa tehtävät rikokset sekä törkeä tulliselvitysrikos ja huumausainerikos ovat myös televalvonnan perusterikoksia. Eräät muut rikosnimikkeet ovat tyypillisiä järjestäytyneen rikollisuuden piirissä tapahtuvia ja usein lisäksi myös luonteeltaan toistuvia tai jatkuvia, mikä tulee otettavaksi huomioon vakavuusarvioinnissa. Tällaisia rikoksia ovat järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, paritus, kiristys, salakuljetus, törkeä tulliselvitysrikos ja huumausainerikos. Muut listalla mainitut rikokset ovat luonteeltaan sellaisia, että niiden tapahtuminen on usein paikkasidonnaista eikä niitä juurikaan toteuteta esimerkiksi tietoverkoissa, minkä seurauksena epäillyn tai oletetun rikoksen tekijän fyysisellä sijainnilla on suurta merkitystä rikoksen estämisen ja selvittämisen kannalta. Toimivaltuudesta seuraavaa perusoikeusrajoitusta voidaan pitää tietyssä mielessä välttämättömänä, jos rikosta ei pystytä useinkaan selvittämään tai estämään ilman pakkokeinon käyttämistä (PeVL 32/2013 vp, s. 4/II.) Tällaisia rikoksia ovat pahoinpitely, törkeä kotirauhan rikkominen, vapaudenriisto, varkaus, törkeä luvaton käyttö, moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, ympäristön turmeleminen, metsästysrikos ja luonnonsuojelurikos.

Pykälän 4 momentin mukaan poliisilla olisi lisäksi oikeus sijaintitiedon hankkimiseen 1 momentin estämättä, jos se on tarpeen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Säätelyn selkeyttämisellä olisi käytännön poliisitoimen kannalta varsin suurta merkitystä. Poliisi teki

Luonnos

vuonna 2024 yli 450 hätäpyyntöä välittömän hengen ja terveyden vaaran torjumiseksi. Tyypillisesti nämä tapaukset liittyivät esimerkiksi verkossa tehtyihin koulu-uhkauksiin tai muihin vastaaviin julkisella tapahtuviin tekoihin, kadonneisiin tai hengenvaarassa oleviin henkilöihin taikka itsetuhoisiin henkilöihin. Itsemurhaukseen ja kadonneisiin henkilöihin liittyviä pyyntöjä oli yllä mainitusta kokonaismäärästä yli 120. Vuonna 2025 toimenpiteiden kohteena olleet tapaukset liittyivät muun muassa lapsikaappaukseen, törkeän henkeen ja terveyteen kohdistuvan teon valmisteluun, itsemurhaukukseen, kadonneeseen henkilöön, koulu-uhkaukseen, raiskaukseen ja tapon yritykseen. Sekä hätäpyyntöjen kokonaismäärän että itsemurhaukseen ja kadonneisiin henkilöihin liittyvien pyyntöjen määrän arvioitiin kasvavan vuoden 2024 lukumäärästä.

Ehdotetun 4 momentin nojalla paikannettavien henkilöiden piiriä ei ole rajoitettu. Kyseeseen voisi siten tulla vaaran aiheuttajan lisäksi myös potentiaalisen uhrin paikantaminen. Myös itsemurhaukseen tehnyt henkilö tai luonnon ilmiön takia vaaraan joutunut henkilö voitaisiin lähtökohtaisesti paikantaa ehdotetun momentin nojalla. Toisin kuin televalvontatoimivaltuutta koskevassa vastaavassa säännöksessä ehdotetussa momentissa ei edellyttäisi vaaralta tai toimivaltuuden toteuttamiselta välittömyyttä. Tällaista aikajänteen pidentämistä voidaan pitää perusteltuna, kun otetaan huomioon kyseessä oleviin toimivaltuuksiin sisältyvä perusoikeuksiin kajoaminen. Toimivaltuuden käyttö edellyttäisi kuitenkin sitä, että kyseessä on konkreettinen vaara eikä etäisempi henkeen ja terveyteen kohdistuva uhka.

Lähtökohtaisesti sekä sijaintitiedon hankkiminen että SVPL:n 321 §:n mukainen hätäpaikannus voivat soveltua samaan tapaukseen. Näissä tilanteissa tulisi poliisilain 5 luvun 2 §:n mukaisesti ensisijaisesti hyödyntää hätäpaikannusta, mutta ehdotettu sijaintitiedon hankkiminen olisi mahdollista, jos hätäpaikannus olisi kyseisessä tapauksessa todettu tuloksettomaksi tai ennakkotietojen perusteella sitä ei voitaisi olettaa tehokkaaksi keinoksi itsetuhoisen tai kadonneen henkilön sijainnin selvittämiseksi.

10 b §. Sijaintitiedon hankkimisesta päättäminen. Pykälän 1 momentin mukaan sijaintitiedon hankkimisesta päättäisi pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta tuomioistuim, jos vaatimus koskisi päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään kuukausi.

Pykälän 2 momentin mukaan sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, sijaintitiedon hankkimisesta päättäisi pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies, jos lupa koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, joka on enintään viikko, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään viikko.

Ehdotettujen momenttien mukaan päätöksentekotaho määräytyisi sen mukaan, kuinka pitkää tulevaisuuteen tai osin myös päätöksen tekemistä edeltävään aikaan kohdistuvaa ajanjaksoa lupa koskisi. Tulevaisuuteen suuntautuvan sijaintitietojen hankkimisen suhteen tuomioistuim voisi pykälän 1 momentin mukaan päättää enintään kuukauden pituisesta ajanjaksosta, mikä laskettaisiin päätöksentekopäivästä. Takautuvan sijaintitiedon hankkimisen osalta vastaavaa ajallista rajoitusta ei ole.

Ehdotetun 2 momentin mukaisesti lyhyempää ajanjaksoa koskevat päätökset voisi tehdä pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies, joka voisi päättää toimivaltuuden käytöstä, jos lupa koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, joka on enintään viikko, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään viikko. Tältä osin päätöksentekotaso vastaisi muun muassa suunnitelmallisesta tarkkailusta ja muusta teknisestä seurannasta kuin henkilön teknisestä seurannasta säädettyä sillä erotuksella, että mainittuja tiedonhankintakeinoja koskevat päätökset voidaan tehdä kerrallaan enintään kuudeksi

kuukaudeksi. Vastaavasti kuin tuomioistuimen päättäessä toimivaltuuden käytöstä tulevaisuuteen suuntautuvassa sijaintitiedon hankkimisessa viikon ajanjakso laskettaisiin päätöksentekopäivästä, kun taas takautuvan sijaintitiedon hankkimisen osalta vastaavaa rajoitusta ei ole eli kyseessä voisi olla mikä tahansa yhdestä ajanjaksosta muodostuva enintään viikon mittainen ajanjakso menneisyydessä.

Pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen mahdollisuutta päättää lyhyestä takautuvasta ajanjaksosta pidetään perusteltuna, koska operatiivisessa poliisitoiminnassa sijaintitietojen hankkimisella lyhyeltä takautuvalla ajanjaksolta tuetaan tyypillisesti reaaliaikaisen tiedonhankinnan, kuten suunnitelmallisen tarkkailun, toteuttamista. Toisaalta reaaliaikaisen tiedonhankinnan aloittaminen edellyttää tyypillisesti huomattavan nopeasti tehtäviä päätöksiä tiedonhankintakeinon käytöstä, mistä syystä päätöksenteon keskittäminen tuomioistuimeen kaikissa tilanteissa erityisesti tulevaan aikaan kohdistuvissa päätöksentekotilanteissa ei ole tarkoituksenmukaista eikä keinon luonne huomioon ottaen perusteltuakaan. Pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätösvaltaa puoltaa myös se, että edes teleyritysten hallussa oleviin tukiasematietoihin kohdistuessaan päätös ei väistämättä koske säilyttämisvelvollisuuden perusteella säilytettäviä tietoja, vaan kyse voi olla tiedoista, joita teleyritykset säilyttävät esimerkiksi laskutusta varten.¹

Tiedonhankinnan kohdehenkilön liikkeiden niin sanotun reaaliaikaisen seurannan lisäksi on tärkeää saada tietoa siitä, missä henkilö on aiemmin liikkunut, onko hän esimerkiksi tehnyt ennakkotiedusteluksi arvioitavia toimia jossakin kohteessa, hankkinut estettävään rikokseen liittyviä tiloja ja onko samassa sijainnissa liikkunut muita asiakokonaisuuteen liittyviä henkilöitä. Koska pidemmältä ajanjaksolta hankittava sijaintitieto puuttuu vahvemmin kohdehenkilön henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan mahdollistaen päätelmien tekemisen tämän yksityiselämästä, katsotaan, että perusteltu päätöksentekotasoa olisi tuomioistuimien. Toisaalta laajemman sijaintitietoaineiston perusteella tehtävä analyysi kohdehenkilön todennäköisestä olinpaikasta saattaisi vähentää tarvetta käyttää muita yksityisyyden suojaan enemmän puuttuvia tiedonhankintakeinoja.

Ehdotettu säännös mahdollistaa uusien tuomioistuimen päätösten osalta niin sanottujen jatko-päätösten tekemisen samassa asiassa, mutta kunkin päätöksen yhteydessä tulee erikseen arvioida, ovatko salaisen tiedonhankintakeinon käytölle asetetut edellytykset edelleen voimassa. Poliisimies ei sitä vastoin voi tehdä samassa asiassa samaa kohdetta koskevia jatkopäätöksiä, ellei päätösten välillä ole merkittävää esimerkiksi joidenkin viikkojen väliä.

Pykälän 3 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättäisi 10 a §:n 3 momentissa tarkoitettua sijaintitiedon hankkimisesta eli kyse on tilanteessa, jossa sijaintitiedon hankkiminen on tarpeen henkeä tai terveyttä

¹ Vrt. Yhdistetyt asiat C-203/15 ja C-698/15 Tele2 Sverige AB (C-203/15) vastaan Post- och telestyrelsen 21.12.2016 ECLI:EU:C:2016:970 kohta 120: ”Sen takaamiseksi, että näitä edellytyksiä noudatetaan käytännössä täysimääräisesti, on olennaista se, että toimivaltaisten kansallisten viranomaisten oikeus saada säilytetyt tiedot edellyttää lähtökohtaisesti asianmukaisesti perusteltuja kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta joko tuomioistuimen tai riippumattoman hallinnollisen elimen etukäteisvalvontaa ja sitä, että kyseisen tuomioistuimen tai elimen ratkaisu annetaan perustellusta pyynnöstä, jonka nämä viranomaiset esittävät rikoksen estämis-, selvittämisen- tai syyteharkintamenettelyssä (ks. analogisesti direktiivin 2006/24 osalta tuomio Digital Rights, 62 kohta; ks. myös analogisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan osalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 12.1.2016, Szabó ja Vissy v. Unkari, CE:ECHR:2016:0112JUD003713814, 77 ja 80 kohta).”

Luonnos

uhkaavan vaaran torjumiseksi. Päätöksentekotasoa vastaisi muun muassa televalvonnasta päättämistä koskevan 10 §:n 4 momentissa omaksuttua sääntelyratkaisua.

Pykälän 4 momentin mukaan sijaintitiedon hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä olisi mainittava 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu teko-aika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara; 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen 10 a §:ssä tarkoitettuun rikokseen tai henkilön ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite, telepäätelaitte tai muu yksilöivä tunnistus; 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja sijaintitiedon hankkimisen edellytykset perustuvat; 4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella; 5) sijaintitiedon hankkimisen suorittamista johtava ja valvova poliisimies ja 6) mahdolliset sijaintitiedon hankkimisen rajoitukset ja ehdot. Momentti vastaisi keskeisiltä osin televalvontaa ja telekuuntelua koskevista päätöksistä säädettyä. Tiedonhankinta kohdistettaisiin lähtökohtaisesti henkilöön, mutta kohdehenkilön ollessa tuntematon vaatimuksessa ja päätöksessä yksilöitäisiin teleosoite, telepäätelaitte tai muu yksilöivä tunnistus.

Pykälän 5 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystön kuuluva poliisimies päättäisi ulkomaiselle palveluntarjoajalle tehtävästä 10 a §:n mukaisia tietoja koskevasta pyynnöstä. Pynnön tekeminen edellyttäisi tämän pykälän 1–4 momenttien mukaista päätöstä sijaintitiedon hankkimisesta.

Momentissa säädetäisiin pidättämiseen oikeutetulle poliisimiehelle tai suojelupoliisin päällystön kuulvalle poliisimiehelle valtuus pyytää sijaintitietoja ulkomaiselta palveluntarjoajalta. Pynnön tekeminen edellyttäisi 10 b §:n 1–4 momenttien mukaista päätöstä sijaintitiedon hankkimisesta. Ehdotettu säännös on katsottu tarpeelliseksi erityisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2022/2065 (digipalvelusäädös) 10 artiklan johdosta. Artiklan mukaan välityspalvelun tarjoajan tiedonantovelvollisuus perustuu erityisesti kansallisen oikeus- tai hallintoviranomaisen kansalliseen lainsäädäntöön perustuvaan toimivaltaan esittää tietoja koskeva pyyntö.

11 §. Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset. Pykälän otsikkoa sekä 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi, siten että tukiasematietojen hankkimisen sijaan toimivaltuus laajennettaisiin ja muutettaisiin koskemaan niin sanottuja yhdistymistietoja. Ehdotetun säännöksen mukaan yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitettaisiin tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tietyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista, telepäätelaitteista ja yksilöivistä tunnistuksista.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan teknologian kehityksestä ja muista edellä nykytilan kuvauksessa selostetuista perusteista johtuen muutettavaksi siten, että siinä huomioitaisiin tukiasematietojen ohella sijaintitiedot, joita sähköisen viestinnän palveluntarjoajat keräävät muun muassa asiakkaidensa telepäätelaitteista ja teleosoitteista. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se mahdollistaisi tiedon hankkimisen tukiasematiedon lisäksi myös tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan tietyssä määritellyssä maantieteellisessä sijainnissa tallentuneista telepäätelaitteista, teleosoitteista ja yksilöivistä tunnistuksista vastaavilla edellytyksillä. Muutoksella siirryttäisiin kohti teknologianeutraalia sääntelyä ja yhdessä ehdotetun uuden 10 a §:n kanssa 11 §:ään ehdotettu muutos selkeyttäisi voimassa olevaa oikeustilaa antamalla poliisille selkeän laissa säädetyn toimivaltuuden kuvattujen tietojen saamiseen tietoyhteiskunnan palveluntarjoajilta.

Käytännössä sijainti- ja yhdistymistiedot ovat osoittautuneet hyvin merkityksellisiksi erityisesti erilaisten henkeen ja terveyteen kohdistuvien vaarojen, uhkien ja valmistelutekojen

Luonnos

torjumisessa. Mikäli potentiaalisten tekijöiden kohdejoukko olisi jo rajautunut muiden käytössä olevien tietojen perusteella, vaatimus ja päätös voisivat rajautua sen selvittämiseen, ovatko jotkut henkilöt olleet määrätynä hetkenä rikoksen estämisen kannalta merkityksellisessä paikassa.

Ehdotettu säännös ei edellytä tietoyhteiskunnan palveluntarjoajia rakentamaan yhdistymistietojen keräämiseen, käsittelyyn tai viranomaisille toimittamiseen liittyviä teknisiä kyvykkyyksiä. Säännös ei myöskään perusta erillistä yhdistymistietojen säilytysvelvollisuutta.

Myös pykälän 2 momenttia ja 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että voimassa olevan säännöksen ilmaus tukiasematieto korvattaisiin 1 momenttiin ehdotetun sisällöllisen muutoksen seurauksena ilmaisulla yhdistymistieto. Toimivaltuuden käytön edellytyksiä ei ehdoteta muutettavaksi ja ne olisi jatkossakin sidottu 2 momentin viittauksella televalvontaa ja sen edellytyksiä koskevaan säännökseen.

12 §. Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi luvun 11 §:ään ehdotettavan muutoksen takia siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta puhuttaisiin yhdistymistiedoista. Lisäksi samasta syystä pykälän 2 momentin 4 kohdassa olisi jatkossa perusteltua edellyttää yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä mainittavan tukiaseman sijaan paikka, jota päätös koskee. Vaatimuksessa ja päätöksessä tulisi myös määritellä paikan maantieteellinen laajuus siten, että vaatimus ja päätös olisivat poliisilain 1 luvun 3 §:ssä määritetyn suhteellisuusperiaatteen mukaisia.

17 §. Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset. Poliisilain 5 luvussa ehdotetaan säädettäväksi pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvasta teknisestä kuuntelusta (asuntokuuntelu) Voimassa olevaan poliisilain pykälään tehdään toimivaltuuden laajennuksen edellyttämät muutokset.

Pykälän 1 momentissa viitattaisiin ehdotetun muutoksen myötä 4 momentin sijasta 3 ja 4 momentteihin, joissa säädettäisiin teknisen kuuntelun edellytyksistä sen tapahtuessa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa (3 momentti) tai muussa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa (4 momentti).

Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi nykyinen 2 momentti, jonka mukaan teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Ehdotettu uusi 2 momentti vastaa sisällöltään pääosin nykyistä 3 momenttia, mutta sen ensimmäistä virkettä esitetään muokattavaksi teknisen kuuntelun toimivaltuuden laajentamisen edellyttämällä tavalla.

Pykälän 3 momentin mukaan pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvan teknisen kuuntelun edellytyksenä olisi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Mainittua 3 §:ää on ehdotettu muutettavaksi hallituksen esityksessä HE xx/2026 vp. Ehdotetun muutoksen jälkeen 3 §:ssä tarkoitettuja rikoksia olisivat rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kymmenen vuotta vankeutta. Lisäksi säännöksessä olisi erikseen listattu seuraavat rikosnimikkeet: turvallisuussalaisuuden paljastaminen, törkeä kiristys, luvaton tiedustelutoiminta, kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitetun rikoksen rahoittaminen, terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos, terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos, terrorismirikoksen valmistelu, terroristiryhmän johtaminen, terroristiryhmän toimintaan osallistuminen, terroristinen koulutuksen antaminen, terroristinen kouluttautuminen, terroristinen värväys, terroristinen rikoksen rahoittaminen, terrorismin rahoittaminen, terroristinen matkustaminen, terroristisen matkustamisen edistäminen sekä terroristinen julkinen kehottaminen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta. Säännökseen piiriin kuuluvat rikokset ovat ankarasti kriminalisoituja tai liittyvät kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitetun rikoksen rahoittamista ja

Luonnos

törkeää kiristystä lukuun ottamatta valtion turvallisuuteen tai terrorismiin. Törkeä kiristykseen osalta on hallituksen esityksessä xx/2026 s. xx todettu sen olevan esimerkki järjestäytyneelle rikollisuudelle ominaisesta piilorikollisuudesta.

Pykälän 4 momentti vastaisi voimassa olevan pykälän 4 momenttia sellaisena kuin se on laissa 417/2026 sillä erotuksella, että momenttiin lisättäisiin maininta siitä, että sitä sovelletaan tilanteissa, joissa tekninen kuuntelu tapahtuu muussa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa. Lisäys on tarpeen, koska ehdotuksen mukaisesti teknistä kuuntelua voitaisiin jatkossa kohdistaa myös pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviin tiloihin.

Pykälän 5 momentti vastaisi sisällöllisesti voimassa olevan lain kyseistä säännöstä. Poliisilla olisi jatkossakin aina 3 tai 4 momentin estämättä oikeus tekniseen kuunteluun, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

18 §. Teknisestä kuuntelusta päättäminen. Ehdotetaan muutettavaksi pykälän 1 momenttia. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien päätäisi pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvasta teknisestä kuuntelusta ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Päätöksenteko niin sanotusta asun- tokuuntelusta ehdotetaan säädettäväksi tuomioistuimissa tapahtuvaksi. Muilta osin momentti vastaa voimassa olevassa laissa säädettyä.

27 a §. Paikkatiedustelu ja sen edellytykset. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin paikkatiedustelun määritelmästä. Momentin mukaan paikkatiedustelulla tarkoitettaisiin yksilöidyssä paikassa toimitettavaa tiedonhankintaa rikoksen estämisen kannalta tarpeellisen esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi tai tarkastamiseksi. Toimivaltuus olisi uusi poliisilain 5 luvussa, mutta poliisilain 5 a luvun 26–27 §:ssä säädetään osittain vastaavasta toimivaltuudesta. Paikkatiedustelu toteutettaisiin lähtökohtaisesti salaa niin, ettei paikan omistaja, haltija tai muu henkilö tietäisi poliisin käyvän siellä. Tätä ilmentää välillisesti myös tiedonhankintakeinon nimi, jossa viitataan tiedustelutoimintaan.

Pykälän 1 momentin 2 virkkeen mukaan paikkatiedustelua ei saisi toimittaa sellaisessa paikassa, jossa tiedonhankinnan kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20, 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta. Säännöksessä tarkoitettuja paikkoja olisivat esimerkiksi lääkärin vastaanotot, asianajo- ja lakiasiaintuimistot, mediatilat ja lehtien toimitukset ja uskonnonvapauslaissa (453/2003) tarkoitetun rekisteröidyn uskonnollisen yhdyskunnan papin tilat.

Paikkatiedustelu kohdistuisi määritelmänsä mukaisesti paikkaan, joka käsittää myös tilan. Ilmaisua paikka käytetään yläkäsitteenä, joka käsittää tilat ja muut paikat. Viimeksi mainittuja olisivat lähinnä ulkoalueet. Ilmaisulla tila tarkoitetaan seinin ja usein myös katolla rajattuja paikkoja.

Paikkatiedustelu kohdistettaisiin ennalta yksilöityyn paikkaan, joita voi olla erityyppisiä. Kyse voisi esimerkiksi olla paikasta, johon ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy siihen on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, taikka ajoneuvosta. Esineen tai asiakirjan löytämiseksi ja jäljentämiseksi auton tavaratilaan tai hansikaslokeroon kohdistuva salassa tehtävä etsintä olisi tyyppiesimerkki paikkatiedustelusta. Muina esimerkkeinä tällaisista tiloista olisivat myymälät, virastot, kahvilat tai liiketilojen huoneet.

Luonnos

Paikkatiedustelu voisi kohdistua rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa kotirauhan suojaamaan paikkaan. Rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaan kotirauhan suojaamia ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitetut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen. Näistä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävänä tiloina pidettäisiin lähtökohtaisesti asuntoja ja loma-asuntoja. Kotirauhan suojaamien tilojen osalta arvioinnissa on myös otettava huomioon tilan tosiallinen käyttötarkoitus. Viime kädessä tilan tosiallinen käyttötarkoitus ratkaisee suojan piirin, sillä esimerkiksi asuinhuoneistoa ei välttämättä käytetä asumiseen, mutta toisaalta varastoakin voidaan jossakin tilanteessa käyttää asumiseen (ks. esim. KKO 2009:54). Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2025:31 perusteella olennaista on paikan tosiasiallinen käyttö silloin, kun paikkatiedustelua koskeva vaatimus ratkaistaan. Korkeimman oikeuden mukaan, jos paikka on asuinhuoneisto ja siten lähtökohtaisesti valtiosääntöoikeudellisen kotirauhan suojaama, hakijan asiana on esittää selvitys lähtökohdan kumoamiseksi. Järjestäytyneen ja muun vakavan rikollisuuden torjunnassa tarve tällaisen selvityksen esittämiselle ei liene poikkeuksellista, sillä järjestäytyneessä rikollisuudessa hyödynnetään usein lyhytaikaisesti vuokrattuja huoneistoja, hotellihuoneita tai asuntoja tarkoituksena muun muassa säilyttää, varastoida tai välittää huumausaineita tai ampuma-aseita.

Suljettuun tilaan meneminen saattaisi joissain tapauksissa edellyttää esteen poistamista, kuten esimerkiksi lukitun oven tai lukitun kaapinoven avaamista olosuhteisiin soveltuvalla tavalla. Tämä sisältyisi toimivaltuuteen.

Paikkatiedustelussa tarkoituksena on löytää rikoksen estämisen tai paljastamisen kannalta olennaista tietoa. Ehdotetun momentin mukaan paikkatiedustelun tavoite tulee olla rikoksen estämisen kannalta tarpeellisen esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytäminen tai tarkastaminen. Poiketen poliisilain 5 a luvun 26 §:ssä määritellystä paikkatiedustelusta siviilitiedustelussa sekä pakkokeinolakiin ehdotetusta salaisen kotietsinnän toimivaltuudesta poliisilain 5 luvun mukainen rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tehtävä paikkatiedustelu edellyttäisi, että etsinnän tarkoitus yksilöitäisiin tarkemmin kuin mainituissa säännöksissä. Käytännössä kyse voisi olla siitä, että paikkatiedustelussa pyrittäisiin tarkastamaan, onko paikkatiedustelun kohteena olevassa tilassa jokin rikossuunnitelman kannalta keskeinen esine tai esimerkiksi rahaerä. Riittävänä yksilöintinä pidettäisiin myös sitä, että paikkatiedustelun tavoitteeksi määritettäisiin kohdehenkilön päätelaitteen löytäminen tai jäljentäminen taikka esimerkiksi paperimuodossa olevien suunnitelmien löytäminen.

Pykälän 2 momentin mukaan pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä olisi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Muussa rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaamassa paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä olisi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 5 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen.

Poliisilain 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettuja rikoksia olisivat täydennettävässä esityksessä esitetyn mukaisesti sellaiset rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kymmenen vuotta vankeutta, ja lisäksi turvallisuussalaisuuden paljastaminen, törkeä kiristys, luvaton tiedustelutoiminta, kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitettujen rikosten rahoittaminen, terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos, terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos, terrorismirikoksen valmistelu, terroristiryhmän johtaminen, terroristiryhmän toimintaan osallistuminen, terroristinen koulutuksen antaminen, terroristinen kouluttautuminen, terroristinen värväys, terroristinen rikoksen rahoittaminen, terrorismin rahoittaminen, terroristinen

Luonnos

matkustaminen, terroristisen matkustamisen edistäminen ja terroristinen julkinen kehottaminen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta.

Poliisilain 5 luvun 2 §:n 2 ja 3 momenteissa tarkoitettuja rikoksia olisivat täydennettävässä esityksessä esitetyn mukaisesti sellaiset rikokset, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, sekä turvallisuussalaisuuden paljastaminen, törkeä lahjuksen antaminen, virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, törkeä lahjuksen antaminen kansanedustajalle, väkivaltaisen mellakan johtaminen, törkeä vapaudenriisto, törkeä yleisvaaran tuottamus, terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos, terrorismirikoksen valmistelu, terroristinen kouluttautuminen, terroristinen matkustaminen, terroristinen julkinen kehottaminen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, törkeä petos, törkeä tietoliikenteen häirintä, törkeä tietojärjestelmän häirintä, törkeä tietomurto, törkeä lahjuksen ottaminen, törkeä lahjuksen ottaminen kansanedustajana, törkeä virka-aseman väärinkäyttäminen, törkeään ampuma-aserikos ja törkeä luonnonsuojelurikos.

Pykälän 3 *momentin* mukaan sellaisessa paikassa, joka ei ole rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettua kotirauhan suojaama paikka, mutta johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty paikkatiedustelun toimittamisajankohtana, tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä olisi, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on neljä vuotta vankeutta. Toimivaltuutta ei olisi tarpeen ulottaa paikkaan, johon on rajoittamaton yleinen pääsy, koska tällaisen paikan tiedustelu/tiedonhankinta ei edellyttäisi erillistä toimivaltuutta.

Paikkatiedustelun toimivaltuutta voitaisiin käyttää poliisilain 5 luvun 1 §:n 3 momentin ja 3 §:n mukaisesti myös rikoksen paljastamiseksi, mutta käytettäessä paikkatiedustelun toimivaltuutta rikoksen estämiseksi edellytyksenä on kaikissa tilanteissa, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän mainittuihin rikoksiin. Edellytys liittyisi epäilyyn tekeillä olevan tai tulevaisuudessa tapahtuvan rikoksen tekemisestä ja etsinnän tavoitteisiin. Päätöksenteossa tulee kiinnittää huomiota konkreettisiin tosiseikkoihin, joiden perusteella olisi pääteltävissä epäily rikoksen tapahtumisesta. Edellytyksen mukaisesti paikkatiedustelun ei pitäisi perustua pelkkään vihjetietoon, vaan käytössä pitäisi olla myös muuta epäilyä tukevaa selvitystä tai tietoa, jotka muodostaisivat perustellun oletuksen. Rikoksen estämiseksi tapahtuvan paikkatiedustelun edellytysten sitominen perusteltuun oletukseen edesauttaa myös paikkatiedustelun tavoitteiden määrittämistä säännöksen edellyttämällä tarkkuudella. Kotirauhan piirissä tapahtuvan paikkatiedustelun osalta edellytettäisiin lisäksi, että mainittu perusteltu oletus syyllistymisestä rikoksiin perustuu henkilön lausumiin, uhkauksiin tai käyttäytymiseen. Kyse voisi olla uhkaavasta viestinnästä tietoverkossa tai suullisesti esitetyistä uhkauksista, konkreettisista toimista, kuten rikokseen liittyvien tilojen, kulkuneuvojen, tekovälineiden tai raaka-aineiden hankinnasta taikka esimerkiksi rikoksen tekopaikan etukäteistiedustelusta.

Kuten todettua, poliisilain 5 luvun 1 §:n 3 momentin mukaisesti paikkatiedustelu voitaisiin tehdä rikoksen paljastamiseksi luvun 3 §:n mukaisten rikosten kyseessä ollessa, jos henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty. Voidaan olettaa -kynnys on matalampi kuin perustellusti olettaa -kynnys, minkä johdosta toimiminen lähtökohtaisesti uskottavina pidettävien vihjetietojen perusteellakin olisi mahdollista. (ks. HE 224/2010 vp s. 90). Tätä voidaan pitää perusteltuna, kun otetaan huomioon, kuinka vakavia 3 §:ssä yksilöidyt rikokset ovat.

Pykälän 4 *momentin* mukaan paikkatiedustelu saadaan toimittaa paikassa, joka ei ole 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen syyllistyväksi oletetun henkilön hallinnassa vain, jos on perusteltua syytä olettaa, että rikos tullaan tekemään siellä tai jos muuten voidaan erittäin

pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy edellä tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

Pykälän 5 momentin mukaan poliisilla olisi 2–4 momentin estämättä oikeus paikkatiedusteluun, jos se olisi välttämätöntä henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Säännös vastaa poliisilain 5 luvun 17 §:n 5 momentissa (tekninen kuuntelu ja sen edellytykset), 19 §:n 5 momentissa (tekninen katselu ja sen edellytykset sekä 21 § 4 momentissa (tekninen seuranta ja sen edellytykset) säädettyä. Lisäksi televalvonnan edellytyksiä sääntelevässä poliisilain 5 luvun 7 §:n 3 momentissa on todettu, että poliisilla on oikeus televalvontaan, jos sen välitön toteuttaminen on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Momentin mukaista tiedonhankintaa ei lähtökohtaisesti olisi rajattu rikoksesta johtuvaan vaaraan, mutta tyyppillisenä soveltamistilanteena voitaneen pitää tilannetta, jossa paikkatiedustelulla pyrittäisiin hankkimaan nopeasti etenevässä tilanteessa tietoa esimerkiksi henkilön käyttämästä ajoneuvosta, liikkumisesta tai paikasta, jossa estettävä rikos on suunniteltu tehtäväksi. Säännöksen soveltamisala tulee olemaan jossain määrin päällekkäinen sellaisten toimivaltuuksien kanssa, jotka ovat käytettävissä esimerkiksi rikoslain 21 luvun 6 a §:ssä kriminalisoidun törkeän henkeen tai terveyteen kohdistuvan rikoksen valmistelun selvittämiseksi. Tätä voidaan pitää hyväksyttävänä, kun otetaan huomioon toimivaltuuksilla suojattavien oikeushyvien tärkeys.

27 b §. Paikkatiedustelusta päättäminen. Paikkatiedustelua koskevassa päätöksenteossa tulee kiinnittää erityistä huomiota 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettuun perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen periaatteeseen erityisesti silloin, kun harkitaan paikkatiedustelun kohdistamista kotirauhan suojan alueelle. Ennen paikkatiedustelutoimivaltuuden käyttöä koskevan päätöksenteon muun muassa tilan luonne, tilanteen kiireellisyys sekä käytettävissä olevat resurssit. Esimerkiksi, jos paikkatiedustelun kohde on tavaroiden kuljettamiseen käytettävä pakettiauto, tilaa voidaan lähtökohtaisesti pitää muuna kuin kotirauhan suojan piiriin kuuluvana tilana. Mikäli asianmukaisesti laaditulla pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen tekemällä päätöksellä tehtävän paikkatiedustelun aikana ilmenisi, että esimerkiksi mainittua pakettiautoa käytettäisiin pysyväisluonteiseen asumiseen, paikkatiedustelu voitaisiin tästä huolimatta toteuttaa suunnitelman mukaisesti siinä tarkoituksessa, mitä varten paikkatiedusteluun on ryhdytty. Tilanteissa olisi luonnollisesti mahdollista tehdä myös ehdotetun 5 luvun 27 b §:n 2 momentin mukainen kiirepäätös pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimiehen toimesta.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien päätäisi paikkatiedustelusta, jos se kohdistuu pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan, pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Ehdotetun 45 a §:n perusteella tuomioistuimen olisi määrättävä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua ja teknistä kuuntelua koskevan Poliisihallituksen alaisen poliisin tekemän vaatimuksen käsittelyyn pakkokeinolain 10 luvun 44 §:ssä tarkoitettu julkinen asiamies valvomaan tiedonhankinnan kohteen ja muiden paikkatiedustelun tai kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos pykälän 1 momentissa tarkoitettu asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies saisi päättää paikkatiedustelusta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se olisi mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta. Vaikka säännös mahdollistaisi pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen kiirepäätöksellä tapahtuvan paikkatiedustelun

Luonnos

pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa, tulisi kiiretilanteen päätöksenteon olla näissä tapauksissa hyvin poikkeuksellisesta, erityisesti ottaen huomioon tuomioistuinten päivystysjärjestelyt. Kiiretilanteita koskevassa päätöksenteossa tulisi ottaa korostetusti huomioon poliisilain 1 luvun mukaiset periaatteet, kuten suhteellisuusperiaate ja vähimmän haitan periaate.

Pykälän 3 *momentin* mukaan pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättäisi muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta paikkatiedustelusta. Mainitussa asemassa olevat poliisimiehet päättäisivät siis muusta kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta.

Pykälän 4 *momentin* mukaan lupa voitaisiin antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Ehdotettu voimassaoloaika vastaisi muun muassa poliisilain 5 luvun mukaisten teletiedonhankintakeinojen ja teknisen kuuntelun voimassaoloaika. Paikkatiedustelu on tiedonhankintakeino, jonka tarkoituksena on löytää tietoja, jotka ovat olennaisen tai jopa kriittisen tärkeitä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi. Tästä syystä olisi mahdollista, että tiettyssä paikassa ilmenisi tarvetta käydä useammin kuin kerran, jolloin päätös paikkatiedustelun käyttämisestä ei voisi olla kertaluonteinen. Muissa kuin kiireellisissä tilanteissa on myös mahdollista, että toimenpiteen toteuttamisajankohta ei vielä päätöksentekohetkellä ole edes päivien tarkkuudella tiedossa.

Pykälän 5 *momentin* mukaan paikkatiedustelua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä olisi riittävällä tarkkuudella yksilöitävä 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu teko-aika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara, 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 27 a §:ssä tarkoitettuun rikokseen, 3) paikkatiedustelun kohteena oleva paikka, 4) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja paikkatiedustelun edellytykset perustuvat, 5) luvan voimassaoloaika, 6) esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelulla pyritään löytämään tai tarkastamaan, 7) paikkatiedustelun suorittamista johtava ja valvova 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu poliisimies ja 8) mahdolliset paikkatiedustelun rajoitukset ja ehdot.

Pykälän 6 *momentin* mukaan asian kiireellisyyden sitä edellyttäessä paikkatiedustelua koskeva päätös saataisiin kirjata paikkatiedustelun toimittamisen jälkeen. Momentin maininta kiireellisyyden edellyttäessä tarkoittaisi sitä, että päätös tulisi kirjata jo ennen tiedonhankintakeinon käyttöä, ellei se olisi kiireellisyyden johdosta mahdotonta. Säännös mahdollistaisi suullisen päätöksen tekemisen tilanteessa, jossa kirjaaminen aiheuttaisi toimenpiteen toteuttamisen tai sen tavoitteiden saavuttamisen kannalta haitallisen viiveen.

Paikkatiedustelusta ilmoittamisesta tiedustelun kohteelle sekä paikan omistajalle tai haltijalle säädettäisiin 58 §:ssä.

27 c §. Haltuunotto, jäljentäminen ja asiakirjan tarkastelu. Pykälän 1 *momentin* mukaan poliisilla olisi oikeus paikkatiedustelussa jäljentää esine, omaisuus tai asiakirja sekä tarkastella yksityistä avaamatonta asiakirjaa. Asiakirja voitaisiin käytännössä jäljentää ottamalla siitä valokuva tai skannaamalla asiakirja esimerkiksi puhelimeen asennetulla skannausohjelmalla. Esineen jäljentämisellä tarkoitettaisiin esimerkiksi tilannetta, jossa olisi tarpeen jäljentää esine käyttämällä 3D-skanneria.

Pykälän 2 *momentin* mukaan rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tarpeellinen esine, asiakirja tai omaisuus voitaisiin ottaa tilapäisesti haltuun pakkokeinolain 7 luvussa tarkoitettua takavarikoimista tai jäljentämistä varten. Paikkatiedustelun yhteydessä voisi olla tarve tilapäisesti ottaa haltuun asia tai esine sen tarkemman tutkimisen tai sitä koskevan jäljentämistarpeen vuoksi. Kyse voisi olla esimerkiksi vaarallisten esineiden tai aineiden tarkemmasta tutkimisesta

Luonnos

joko etsittävässä tilassa, sen ulkopuolella olevassa toimivaltaisen viranomaisen ajoneuvossa tai jopa viranomaisen tiloissa, mikäli se olisi ajallisesti mahdollista.

Tilapäisyydellä tarkoitettaisiin tapauskohtaiseen arviointiin perustuvaa lyhykestoista ja ohimenevää tilaa, joka ei ole pysyvää, ottaen huomioon rikoksen estämis- ja paljastamistarpeet. Tuntitai päivämääristä enimmäismäärää ei asetettaisi, mutta lähtökohtana olisi väliaikainen toimenpide, joka mahdollistaisi paikkatiedustelun tarkoituksenmukaisen suorittamisen. Esimerkiksi pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun osalta kyse olisi usein todennäköisesti minuuteista tai tunneista, mutta erilaisten varastotilojen osalta kyse voisi olla esimerkiksi muutamasta päivästä. Esineen, asiakirjan tai omaisuuden vieminen paikkatiedustelun kohteena olevan tilan ulkopuolelle sekä tutkiminen tai jäljentäminen siellä sisältyisi paikkatiedustelun toimivaltuuteen.

Paikkatiedustelussa löytyvien esineiden, asiakirjojen, omaisuuden sekä tietoon tulevien seikkojen osalta on syytä ottaa huomioon myös 5 luvun 46 §:ssä säädetty salaisen tiedonhankintakeinon käytön suojaaminen puuttumisvelvollisuuden osalta sekä 58 §:ssä säädetty salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen sisältäen tässä esityksessä esitetyt muutokset viimeksi mainittuun pykälään.

Pykälän 3 *momentin* mukaan mitä pykälän 2 momentissa säädetään tilapäisestä haltuunotosta, koskee myös tietoa, joka on teknisessä laitteessa tai muussa vastaavassa tietojärjestelmässä taikka sen tallennusalueella (data). Asiakirjasta säädettyä sovellettaisiin myös datan muodossa olevaan asiakirjaan. Tällainen datan muodossa oleva tieto voisi selvittää teknisen laitetarkkailun yhteydessä. Kuten edellä on todettu, teknisen laitetarkkailun toimittaminen paikkatiedustelun yhteydessä olisi itsenäinen ja paikkatiedustelusta erillinen salainen tiedonhankintakeino, jota koskee omat edellytykset ja päätöksentekomenettely. Esimerkiksi mikäli olisi tarvetta toimittaa paikkatiedustelun yhteydessä tekninen laitetarkkailu ennalta tuntemattomaan laitteeseen, tulisi asiasta tehdä teknisen laitetarkkailun kiirepäätös, joka tulisi saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi jälkikäteisesti poliisilain 5 luvun 24 §:n mukaisesti. Tekninen laitetarkkailu olisi siis mahdollista suorittaa esityksessä ehdotetun paikkatiedustelun yhteydessä, mikäli edellytykset sille muutoin täyttyisivät. Pykälän 1 *momentin* mukainen jäljentäminen koskisi reaali maailmassa olevia fyysisiä asiakirjoja ja esineitä. Silloin, kun tiedot olisivat tekniseen laitteeseen tallennettuna asiakirjassa, tiedot tulisi toisin sanoen hankkia lähtökohtaisesti teknisellä laitetarkkailulla.

Datan jäljentäminen ei sisältyisi paikkatiedustelun toimivaltuuteen.

27 d §. Jäljentämiskiellot. Pykälässä säädettäisiin jäljentämiskielloista. Poliisilain 5 luvun mukaisilla salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatua tietoa ei lähtökohtaisesti ole tarkoitus käyttää rikosprosessissa todisteena. Jäljentämiskielloille ei siten ole vastaavanlaista funktiota kuin mitä niillä on rikosprosessuaalisessa takavarikossa tai jäljentämisessä. Jäljentämiskielloista ei myöskään ole tästä syystä tarkoituksenmukaista säätää yhtenevästi vastaavien takavarikoimis- ja jäljentämiskiellojen sekä todistelukielloja koskevien säännösten kanssa.

Pykälän 1 *momentin* mukaan 27 a §:ssä tarkoitettua paikkatiedustelun kohteena olevaa esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa ei saisi jäljentää, jos kohde sisältäisi tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n nojalla on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta. Ottaen huomioon toimintaympäristön ja rikollisuuden muodostamien uhkien muutokset sekä poliisin rooli sisäisen turvallisuuden yleisviranomaisena jäljentämiskiellojen alaan ei kuitenkaan sisällytettäisi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 10 §:ää, joka koskee valtion turvallisuutta, Suomen suhteita toiseen valtioon tai kansainväliseen järjestöön eikä 12 §:ää, joka koskee tietoja, jotka voivat kuulua virkasalaisuuden piiriin. Näiden pykälien mukaisia tietoja

jäljennettäessä ja käsiteltäessä tulee kuitenkin huolehtia korostuneesti tarvittavista tietoturvajärjestelyistä.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos salassapitovelvollisuus tai -oikeus perustuisi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 §:n 2 tai 3 momenttiin tai 13, 14, 16 tai 20 §:ään, edellytyksenä kiellolle 1 momentissa säädetyn lisäksi olisi, että paikkatiedustelun kohde on mainitussa lainkohdassa tarkoitettun henkilön tai häneen mainitun luvun 22 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevan henkilön hallussa taikka sen hallussa, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus tai -oikeus on säädetty. Sääntely vastaisi tältä osin pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n 2 momentissa säädettyjä jäljentämiskieltoja. Kielto olisi voimassa vain, milloin asiakirja on momentissa mainitun henkilön hallussa tai sen hallussa, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty. Hallussa olemista tulkittaisiin vastaavalla tavalla kuin voimassa olevassa lainsäädännössä. Hallussapito käsittäisi näin myös postin, kuriirin tai muun kolmannen osapuolen kuljetettavana olevan lähetyksen.

Pykälän 3 momentin mukaan jäljentämiskieltoa ei kuitenkaan olisi, jos 1) oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 §:n 2 tai 3 momentissa, 13 §:n 1 tai 3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa taikka 16 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, suostuu jäljentämiseen tai 2) oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö suostuu jäljentämiseen.

27 e §. Jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta päättäminen paikkatiedustelussa. Pykälän mukaan pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättäisi jäljentämisestä ja yksityisen avaamattoman asiakirjan tarkastelusta. Jos asia ei sietäisi viivytystä, myös muu poliisimies saisi yksittäistapauksessa päättää jäljentämisestä ja yksityisen avaamattoman asiakirjan tarkastelusta, kunnes pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies olisi ratkaissut asian. Asia olisi saatettava pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

Lähtökohtaisesti jäljentämisestä päättäisi päällystöön kuuluva poliisimies, koska päätöksentekijän olisi erityisen tärkeää osata tehdä rajanveto jäljentämisen ja muiden tiedonhankintakeinojen, kuten teknisen laitetarkkailun välillä. Näihin liittyisi olennaisesti jäljentämiskieltojen hallitseminen. Kiiretilanteessa päätöksen voisi kuitenkin tehdä muu poliisimies. Kiirepäästösten mahdollistaminen kuvatulla tavalla on välttämätöntä, koska tilanne voisi useinkin olla se, ettei päällystöön kuuluva poliisimies ole operatiivisessa kenttätoiminnassa mukana tai että paikkatiedustelu olisi tehtävä sellaisissa olosuhteissa, ettei päällystöön kuuluvaan poliisimieheen olisi mahdollista olla yhteydessä. Esimerkiksi näissä tilanteissa olisi tarpeen pystyä tekemään kiirepäästös. Yksityisen avaamattoman asiakirjan tarkastelu tai asiakirjan pikaisen jäljentämisen tarve voisi johtua myös tilanteen yllätyksellisyydestä. Yksityisen asiakirjan osalta momentissa säädetty vastaisi pakkokeinolain 7 luvun 11 §:ssä säädettyä koskien eräiden asiakirjojen avaamista ja tutkimista.

27 f §. Jäljennöksen hävittäminen. Pykälän mukaan jäljennös olisi hävitettävä viipymättä, jos kävisi ilmi, että on jäljennetty materiaalia, jonka jäljentäminen on kielletty, tai tietoa ei tarvittaisi 27 a §:ssä mainitun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tai 5 b luvun 3 §:ssä tarkoitettujen uhkien torjumiseksi.

Pykälässä tarkoitettu tilanne konkretisoituisi lähinnä silloin, kun vasta jäljennöksen ottamisen jälkeen kävisi ilmi, että jäljentäminen on kohdistunut asiakirjaan tai esineeseen, jota koskee jäljentämiskielto. Tällainen tieto olisi hävitettävä eikä sitä saisi millään tavalla hyödyntää.

Luonnos

Hävittämisvelvollisuus koskisi luonnollisesti myös tietoja, jotka jäljennökseen tutustumisen yhteydessä tallennetaan muulle tietopalustalle.

Jos kävisi ilmi, että jäljennöksellä ei olisi rikostorjunnallista merkitystä, niin jäljennös tulisi myös tässä tapauksessa heti hävittää. Jäljennöksen hävittämisestä tulisi tehdä merkintä. Käytetty ilmaisu ”käy ilmi” viittaa tilanteisiin, joissa on jokseenkin varmaa, ettei tiedolla ole rikostorjunnallista merkitystä.

Pykälän 2 momentin mukaan, jos paikkatiedustelun aikana ilmeni, että tiedonhankinta on kohdistunut tietoon, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta, olisi tiedonhankinta siltä osin heti lopetettava ja tietoa koskevat muistiinpanot ja jäljennökset heti hävitettävä.

30 §. Järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen. Muutettavaksi ehdotetun voimassa olevan 5 luvun 30 §:n nojalla poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan tehdä vastaavia toimia kuin tietolähde ehdotetussa osallistuvan tietolähteen toimivaltuudessa. Voimassa olevaa säännöstä on tarkoitettu sovellettavan siten, että avustavilla toimilla avustetaan juuri sen ryhmän toimintaa, jonka toimintaan osallistutaan. Voimassa olevan pykälän muotoilu *osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan* viittaaakin lähinnä osallistumista edeltäneeseen soluttautumiseen rikollisryhmään ja sitä tulee tulkita suhteessa avustamistoimiin. Sinällään sitä ei ole ilmeisesti tarkoitettu erilliseksi toimivaltuuden käytön edellytykseksi. (HE 224/2010 vp s. 117–119) Ilmaisu ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan järjestäytyneessä rikollisuudessa tapahtuneita muutoksia. Uudeksi muotoiluksi ehdotetaan *osallistuessaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan*. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi pykälän otsikkoon. Ehdotettu muutos vastaisi paremmin myös käytännön rikostorjunnallisia tarpeita, kun se ei sanamuodollaan viittaa erityisesti osallistumiseen järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, vaan riittävää olisi lähtökohtaisesti se, että peitepoliisi olisi peite toimintaa suorittaessaan siten asemoitunut suhteessa varsin laajasti ymmärrettävään järjestäytyneeseen rikollisuuteen, että voisi avustaa esimerkiksi rikollisverkostoja pykälässä yksilöidyillä tavoilla.

Vastaavasti toimintaympäristön ja järjestäytyneen rikollisuuden ilmenemismuodoissa tapahtunutta muutosta mukaillen ilmaisu rikollisryhmää korvataan ilmaisulla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää.

Pykälää ehdotetaan muokattavaksi myös rakenteeltaan samankaltaiseksi kuin ehdotettua osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva säännös. Nykyinen 1 momentti jaetaan 1 ja 2 momenteiksi ja nykyisestä 2 momentista tulee uusi 3 momentti. Pykälän uudistetusta muotoilusta huolimatta pykälän 1 momentin 1-4 kohdissa kuvattujen avustavien osallistumistoimien tulee jatkossakin liittyä järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan siten ymmärrettynä kuin yllä on todettu.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti, jonka nojalla peite toimintaa suorittavalla poliisimiehellä olisi lisäksi aina oikeus osallistua 1 ja 3 momenteissa kuvatuin tavoin järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan tai valvottuun läpilaskuun, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi. Vastaavasti kuin osallistuvan tietolähteen käytön osalta momentin mukainen toimivaltuus tulisi sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa peitepoliisille tarjoutuu mahdollisuus kiireisessä operatiivisessa tilanteessa osallistua kuljetukseen, johon sisältyisi vähäinen määrä huumausaineita ja vaarallisen suuri määrä sinänsä laillista, mutta vaarallista kemikaalia, kuten huumausaineiden tai räjähteiden lähtöainetta.

42 a §. Osallistuvan tietolähteen käyttö. Pykälässä säädettäisiin osallistuvan tietolähteen käytöstä ja edellytyksistä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin osallistuvan tietolähteen määritelmästä ja poliisin mahdollisuudesta käyttää osana 40 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietolähteen ohjattua käyttöä yksittäistapauksessa osallistuvaa tietolähdettä. Osallistuvan tietolähteen käyttämisessä olisi kyse 42 §:ssä säädetyn ohjatun tietolähteen käyttöalan tapauskohtaisesta laajentamisesta. Tämä tarkoittaisi myös 40 §:n 2 ja 3 momenttien säännösten soveltumista osallistuvan tietolähteen käyttämiseen. Mainitun 40 §:n 3 momentin rajoitus, jonka mukaan tietoja ei saa pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä, koskisi edelleen ohjattua tietolähteen käyttöä, mutta ei koskisi täysimääräisesti osallistuvan tietolähteen käyttöä siltä osin kuin kyse olisi rikolliseen toimintaan osallistumisesta tai toimista, jotka mahdollistaisivat toimivaltaiselle viranomaiselle muiden poliisilain 5 luvun tiedonhankintakeinojen käyttämisen. Kyseinen rajoitus ohjatun tietolähteen käytössä tarkoittaa, ettei tietoja saa hankkia esimerkiksi peitetoiminnaksi katsottavaa soluttautumista edellyttävillä tavoilla eikä tietolähde saisi hankkia tietoja muillakaan poliisille kuuluvilla keinoilla, kuten teknisellä kuuntelulla tai kotietsinnällä.

Osallistuvan tietolähteen käytössä vastaava rajoitus tarkoittaisi, ettei tietoja saisi hankkia sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä, mutta osallistuva tietolähde saisi kuitenkin osallistua rikolliseen toimintaan ehdotetussa 1 momentissa tarkemmin säädetyllä tavalla. Osallistuvaa tietolähdettä ei kuitenkaan voisi käyttää poliisille säädettyjen toimivaltuuksien käyttöä koskevien rajoitusten kiertämiseen. Osallistuva tietolähde ei voisi esimerkiksi suorittaa kotietsintää. Selvyyden vuoksi on huomioitava, että yksilöityjen seikkojen tarkistaminen tai havaitseminen tietyssä tilassa (esimerkiksi asunnossa) olisi edelleen mahdollista. Näissä tilanteissa kyse olisi ennemmin perusmuotoisesta tietolähdetoiminnasta tai ohjatun tietolähteen käyttämisestä, joista säädetään erikseen.

Ehdotetun 1 momentin mukaan sen estämättä, mitä 5 luvun 3 §:ssä ja 40 §:n 3 momentissa todetaan, osallistuva tietolähde saisi yksittäistapauksessa rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi osana 40 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietolähteen ohjattua käyttöä poliisin ohjauksessa ja valvonnassa 1) hankkia toimitiloja, kulku- tai muita sellaisia välineitä, 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, 3) hoitaa taloudellisia asioita taikka 4) avustaa muilla 1–3 kohdissa tarkoitettuihin tapoihin rinnastettavalla tavalla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää. Kuten edellä on todettu 30 §:n osalta, myös 1–3 kohdissa kuvattujen avustavien osallistumistoimien tulee liittyä 4 kohdassa mainittujen yhteenliittymien tai rikollisorganisaatioiden toimintaan.

Momentissa poliisin ohjauksella ja valvonnalla tarkoitettaisiin mahdollisuutta suorittaa ennakolta tarkoin määriteltyjä toimenpiteitä, jotka voisivat täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Ohjauksella tarkoitettaisiin erityisesti poliisin ennen operaatiota tietolähteelle antamia ohjeita suoritettavista toimista sekä näihin liittyvistä rajauksista. Ohjaus voisi tapahtua myös suoritettun valvonnan perusteella operaation kuluessa, mikäli se olisi taktisesti mahdollista. Tietolähteen toimien valvonnassa tulisi pyrkiä kattavuuteen ja reaaliaikaisuuteen esimerkiksi hyödyntämällä muita käynnissä olevia tiedonhankintakeinoja. Sekä ohjaus- että valvontatarkoituksessa tehdyt toimet tulisi dokumentoida asianmukaisesti.

Tietolähde ei voisi oma-aloitteisesti aloittaa tietyn toiminnan tekemistä tai päättää osallistumisestaan tiettyyn toimintaan eikä tietolähteen osallistuva toiminta perustuisi tai sisältäisi tietolähteelle kuuluvaa itsenäistä toimivaltuuden käyttöön liittyvä harkinta- tai päätöksentekovaltaa. Tavanomaiseen sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyvät toimet olisivat kuitenkin tietolähteen

Luonnos

päätettävissä siltä osin kuin kyse ei olisi poliisin harkintavastuulle kuuluvasta toiminnasta ja kyse olisi sellaisesta toiminnasta, joka liittyisi ainoastaan tietolähteenä toimivan henkilön tavanomaiseen kanssakäymiseen muiden henkilöiden kanssa. Tietolähde ei esimerkiksi voisi itenäisesti päättää, että henkilöiden, tavaroiden tai aineiden kuljettamisen lisäksi hän hankkisi toimitiloja tavaroiden tai aineiden säilyttämistä tai varastoimista varten.

Ehdotetussa säännöksessä osallistuvan tietolähteen toiminta liittyisi rikollisryhmän, -joukon, -verkoston tai muun näihin verrattavissa olevan rikosten toteuttamiseksi muodostetun henkilöiden yhteenliittymän avustamiseen. Rikosten toteuttamiseksi muodostetulla henkilöiden yhteenliittymällä tarkoitettaisiin lähtökohtaisesti kahta tai useampaa henkilöä. Kyse voisi olla myös toisistaan tietämättömistä henkilöistä, jotka osallistuvat samaisten rikollisen toiminnan tekemiseen. Määritelmä kattaisi myös sellaiset yksittäiset toimijat, jotka tarvitsevat muiden henkilöiden apua tai toimenpiteitä rikoksen toteuttamiseksi sekä sellaiset toimijat, jotka tuottavat niin sanottuja rikollisia palveluja tai mahdollistavat muiden rikollista toimintaa esimerkiksi rahoittamalla rikollista toimintaa tai antamalla rikoksen tekemiseen liittyvää juridista neuvontaa. Kyse voisi olla esimerkiksi pimeässä verkossa esitetystä pyynnöstä suorittaa jokin tietty toimenpide maksua vastaan, jolloin osapuolten katsottaisiin muodostavan rikoksen toteuttamiseksi muodostetun yhteenliittymän.

Pykälän 2 momentin mukaan edellytyksenä 1 momentissa tarkoitettujen toimien tekemiselle olisi, että erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että 1) toimenpide tehtäisiin ilman tietolähteen myötävaikutusta, 2) tietolähteen toiminta ei aiheuttaisi vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle, ja 3) avustaminen edistäisi merkittävästi tietolähdetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Toimivaltuutta käytettäessä tietolähteen toiminta tulisi olla luonteeltaan sellaista, että toimenpide tehtäisiin ilman tietolähteen myötävaikutusta. Edellytys kuvastaa osallistuvan tietolähteen toiminnan luonnetta helposti korvattavissa olevana osana joka tapauksessa tapahtuvaa toimintaa. Esimerkiksi kuljetustilanteissa toimenpiteen hoitaisi ennemmin tai myöhemmin joku muu henkilö, mikäli tietolähde ei toimenpidettä suorittaisi. Kyse voisi olla esimerkiksi kuljetustehdävää koskevasta tarjouksesta, josta ilmenisi myös se, että tehtävä tarjottaisiin jollekin muulle, mikäli henkilö ei pystyisi tehtävää hoitamaan. Arvio tästä tehtäisiin käsillä olevien tietojen perusteella eikä erityistä selonottovelvollisuutta ole tarkoitettu asettaa.

Vaaran ja vahingon aiheutumisen osalta kyse olisi konkreettisen vaaran aiheutumisesta tai sen riskistä eikä välillisestä vaaran aiheutumisesta tai mahdollisten heijastevaikutusten huomioon ottamisesta. Esimerkiksi pelkkä vaarallisten aineiden tai esineiden, kuten aseiden, kuljettaminen tai muutoin kuljettamiseen tai sen järjestämiseen osallistuminen ei vielä välttämättä tarkoittaisi momentissa tarkoitettua konkreettista vaaraa tai vahinkoa. Toisaalta erityisen vaarallisten aineiden osalta konkreettinenkin vaara voisi olla käsillä, esimerkiksi jos kyse on erityisen räjähdysherkkien tai muiden vaikeasti kontrolloitavien aineiden kuljettamisesta. Mikäli kyse olisi konkreettisesti vaaran tai vahingon aiheutumisesta, osallistuvaa tietolähdettä ei saisi käyttää, ellei vaaran tai vahingon riskiä muutoin pystyttäisi hallitsemaan tai vähentämään. Tämä edellytys ja kielto koskisi myös tietolähteen ja muiden henkilöiden turvallisuutta. Mikäli toimintaan osallistuvien henkilöiden turvallisuutta ei voitaisi poliisin toimesta turvata, osallistuvaa tietolähdettä ei saisi käyttää. Lähtökohtaisesti turvallisuuden riittävä turvaaminen voisi toteutua esimerkiksi siten, että varmistettaisiin poliisin nopea puuttumismahdollisuus osallistuvana tietolähteenä toimivan henkilön tai muiden turvaamiseksi. Lisäksi vaaran ja vahingon aiheutumisen arvioinnissa olisi otettava huomioon se, että osallistuvan tietolähteen käyttäminen, esimerkiksi toimitukseen tai kuljetukseen osallistuminen, voisi myös vähentää vaaran tai vahingon aiheutumisen todennäköisyyttä poliisin tilannekontrollin parantuessa. Tämä tulisi ottaa huomioon arvioitaessa,

Luonnos

täyttyvätkö osallistuvan tietolähteen käyttämistä koskevat edellytykset. Vaaran aiheutumisen ja turvallisuuden vaarantumisen arvioinnissa korostuu tapauskohtainen arviointi.

Edellytyksenä olisi lisäksi, että avustaminen edistäisi merkittävästi tietolähdetoiminnan tavoitteen saavuttamista. Tavoitteella tarkoitetaan poliisilain 5 luvun 40 §:n mukaisesti poliisilain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista ottaen huomioon myös 2 §:ssä säädettyt yleiset edellytykset tietolähteen käyttämiseksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että osallistuva tietolähde saisi poliisin ohjauksessa ja valvonnassa tehdä sellaisia toimenpiteitä, jotka mahdollistaisivat poliisille muun 5 luvussa säädetyn salaisen tiedonhankintakeinon hyödyntämisen siltä osin kuin se olisi välttämätöntä kyseisen toimivaltuuden käyttämiseksi. Välttämättömyysvaatimus tarkoittaisi tässä yhteydessä sitä, että voitaisiin osoittaa, että tiedonhankintakeinon toteuttaminen ei olisi muuten mahdollista tai ainakin vaatisi oleellisesti enemmän voimavaroja tai viivyttäisi rikoksen paljastamista tai estämistä taikka vaaran torjumista kohtuuttomasti. Kyse voisi olla esimerkiksi teknisessä tarkkailussa käytettävän laitteen viemisestä johonkin määrättyyn kohteeseen, johon toimivaltaisella viranomaisella ei olisi käytännössä mahdollista päästä kohdehenkilöiltä salassa. Tietolähde ei näissäkään tilanteissa tulisi toteuttamaan tiedonhankintakeinoja, vaan esimerkiksi laitteen tekninen hallinta, sen toiminnan ohjaaminen, tallenteiden tarkastaminen ja arviointi toimenpiteen keskeyttämisestä säilyisivät toimivaltaisella viranomaisella. Momentin mukaisissa tilanteissa tietolähteelle ei tulisi paljastaa salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä laajemmin kuin on välttämätöntä toimenpiteen toteuttamiseksi. Mikäli mainittuihin menetelmiin liittyy erityisen korostunut salassapidon tarve, osallistuvaa tietolähdettä ei tulisi käyttää. Teknisen tarkkailun mahdollistavassa toimenpiteessä voisi olla kyse myös siitä, että tietolähde mahdollistaa poliisin pääsyn johonkin tilaan, johon poliisilla ei olisi pääsyä ilman tietolähteen myötävaikutusta.

Mahdollista olisi myös, että tietolähde tekisi varsinaisen esineen, aineen tai omaisuuden oston osana poliisin suunnittelemaa, johtamaa ja valvomaa valeosto-operaatiota. Näissä tilanteissa tietolähteen osallistuminen edellyttäisi sitä, että tietolähteen osallistuminen kuvatuin tavoin valeostoon olisi erittäin tärkeää rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi eikä esimerkiksi olisi mahdollista, että tietolähde vain tutustuttaisi peitepoliisin ja valeoston kohdehenkilöön. Mahdollista olisi myös, että tietolähde osallistuisi valeoston toteuttamiseen joillakin muilla tavoin kuin varsinaiseen ostotilanteeseen osallistumalla, esimerkiksi rahoja siirtämällä, sijaintitietoja välittämällä tai kuljettajana toimimalla.

Käytettävien muiden salaisten tiedonhankintakeinojen osalta niistä säädetty edellytykset tulisi erikseen myös täyttyä ja luonnollisesti myös niiden osalta tulisi noudattaa säädettyä päätöksentekomenettelyä lupineen. Tietolähdettä ei saisi käyttää viranomaisille annettujen toimivaltuuksien käyttöä koskevien rajoitusten kiertämiseen.

Pykälän 4 momentin mukaan poliisilla olisi lisäksi aina oikeus osallistuvan tietolähteen käyttöön, jos se olisi välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi. Momentti tulisi sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa tietolähdettä on pyydetty osallistumaan kuljetukseen, johon sisältyisi vähäinen määrä huumausaineita ja vaarallisen suuri määrä sinänsä laillista, mutta vaarallista kemikaalia, kuten huumausaineiden tai räjähteiden lähtöainetta. Yleisesti ottaen momentti mahdollistaisi taktisesti ja poliisitoiminnallisen tavoitteen kannalta tarkoituksenmukaisimman ratkaisuvaihtoehdon valitsemisen tilanteessa, jossa ei ole selvää, liittyykö vaaran lähteeseen rikollista toimintaa.

42 b §. *Osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva esitys ja suunnitelma.* Pykälässä säädettäisiin niistä seikoista, jotka olisi mainittava osallistuvaa tietolähdettä koskevassa esityksessä ja

Luonnos

suunnitelmassa. Suunnitelma toimisi aineistona osallistuvan tietolähteen käyttämisestä päättämiseksi 42 c §:ssä säädetyllä tavalla.

Pykälän *1 momentin* mukaan osallistuvaa tietolähdettä koskevassa esityksessä olisi mainittava 1) toimenpiteen esittäjä; 2) tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö tai 42 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ryhmä riittävästi yksilöitynä; 3) toimenpiteen perusteena oleva rikos taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara riittävästi yksilöitynä; 4) osallistuvan tietolähteen käytön tavoite; 5) osallistuvan tietolähteen käytön tarpeellisuus ja 6) muut osallistuvan tietolähteen käytön edellytysten arviointia varten tarvittavat tiedot.

Mainitussa 2 kohdassa kohteen riittävä yksilöinti ei rajautuisi vain ryhmään vaan koskisi kaikkia 42 a §:n 1 momentin 4 kohdassa mainittuja tahoja. Momentin 4 kohdassa mainittu toimivaltuuden käytön tavoite tulisi liittyä rikoksen estämiseen tai paljastamiseen taikka 42 a §:n 4 momentin mukaisissa tilanteissa vaaran torjumiseen. Lisäksi 6 kohdassa tarkoitettu muu tarvittava tieto voisi koskea esimerkiksi 42 a §:n 3 momentin mukaista toimintaa muiden 5 luvun mukaisten toimivaltuuksien käytön mahdollistamiseksi. Tällainen toiminta olisi myös mainittava esityksessä ja tarpeen mukaan tulisi riittävällä tarkkuudella selostaa 5 luvun mukaisen tiedonhankintakeinon käyttämistä koskevien edellytysten täyttyminen ja sen käyttämiseksi saatu lupa.

Pykälän *2 momentin* mukaan osallistuvan tietolähteen käytön toteuttamisesta olisi laadittava kirjallinen suunnitelma, jonka tulee sisältää osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevan päätöksenteon ja käytön toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelmaa olisi olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

42 c §. Osallistuvan tietolähteen käytöstä päättäminen. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin osallistuvan tietolähteen käytöstä päättämisestä soveltuvin osin vastaavasti kuin säädetään tietolähteen ohjatusta käytöstä päättämisestä 42 §:ssä. Päätöksenteko olisi keskitetty keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikölle, tietolähdetoimintaan määräytyille salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetuille pidättämiseen oikeutetuille poliisimiehille tai tietolähdetoimintaan määräytyille suojelupoliisin päällystään kuuluville poliisimiehille.

Pykälän *2 momentissa* todettaisiin, että tietolähteen osallistuvaa käyttöä koskeva päätös voitaisiin antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Tämä vastaisi ohjatun tietolähteen käytöstä päättämistä koskevaa 42 §:n 2 momenttia. Päätös tulisi määrätä olemaan voimassa vain niin kauan kuin se on tosiasiallisesti tarpeen. Kuuden kuukauden ajanjaksoksi tehtävä päätös voisi olla tarpeen esimerkiksi tilanteissa, joissa tietolähde osallistuu rikolliseen toimintaan vuokraamalla jonkun tilan rikollisorganisaation käytettäväksi ja osallistuu kyseisenä ajanjaksona tilan hallinnointiin. Toisaalta mikäli tilan vuokraamisessa ja muussa toimessa on pistemäisestä toimenpiteestä, jonka toteuttamisajankohta on kohtuullisen tarkasti määritettävissä, tulee päätös tehdä kuutta kuukautta lyhyemmäksi tarkoituksenmukaiseksi ajanjaksoksi. Osallistuvan tietolähteen rikosoikeudellisen vastuun osalta on olennaista, että tietolähde olisi rikosoikeudellista vastuusta vapaa, vaikka hänen nimiinsä pidempään vuokrattua tilaa käytettäisiin rikolliseen toimintaan pidempään kuin tiedonhankintapäätös on voimassa, jos hänen toimensa perustuvat asianmukaiseen päätökseen osallistuvan tietolähteen käytöstä.

Operatiiviseen tilanteeseen liittyvistä epävarmuuksista johtuen olisi mahdollista tehdä esimerkiksi kaksi kuukautta voimassa oleva päätös osallistuvan tietolähteen käytöstä, vaikka itse osallistumisteko kestäisi vain lyhyen aikaa, kuten joitakin tunteja. Tällöin operatiivinen esimies täsmäntäisi toteuttamisajankohdan, yksittäisiä toimia ja tapauskohtaisesti toimenpiteen rajoituksia annetun aikaikkunan puitteissa.

Luonnos

Edellytysten täytyessä olisi mahdollista tehdä uusia niin sanottuja jatkopäätöksiä osallistuvan tietolähteen käytöstä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että päätös tietolähteen osallistuvasta käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Tämä vastaisi ohjattua tietolähteen käyttämistä ja sitä vastaavasti päätöksessä olisi mainittava 1) toimenpiteen esittäjä; 2) toimenpiteen toteuttava poliisiyksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava virkamies; 3) tunnistetiedot tietolähteestä; 4) toimenpiteen perusteena oleva rikos taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara riittävästi yksilöitynä; 5) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 4 kohdassa tarkoitettuun rikokseen; 6) toimenpiteen kohteena oleva henkilö tai 42 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ryhmä riittävästi yksilöitynä; 7) tosiseikat, joihin epäily ja osallistuvan tietolähteen käytön edellytykset perustuvat; 8) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma; 9) päätöksen voimassaoloaika ja 10) mahdolliset osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot. Momentin 8 kohdan osalta olisi myös huomioitava 42 a §:n 3 momentti, jonka mukaan osallistuva tietolähde saisi poliisin ohjauksessa ja valvonnassa tehdä sellaisia toimenpiteitä, jotka mahdollistavat poliisille muun 5 luvussa säädetyn salaisen tiedonhankintakeinon hyödyntämisen siltä osin kuin se on välttämätöntä kyseisen toimivaltuuden käyttämiseksi. Tällainen toiminta olisi myös mainittava päätöksessä ja kuvattava tarpeen mukaan riittävällä tarkkuudella vastaavasti kuin osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevassa esityksessä.

Osallistuvan tietolähteen käyttämisessä olisi kyse 40 §:ssä säädetyn ohjatun tietolähteen käyttöalan tapauskohtaisesta laajentamisesta. Soveltamistilanteessa ei kuitenkaan olisi tarpeen tehdä päätöstä tietolähteen ohjatusta käytöstä ja osallistuvan tietolähteen käytöstä, mutta osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevassa päätöksessä tulisi kuitenkin ottaa huomioon 42 §:n edellyttämät seikat.

Pykälän 4 momentin mukaan päätöstä olisi olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Osallistuvan tietolähteen käytön lopettamisesta olisi tehtävä kirjallinen päätös. Säätely vastaisi ohjatun tietolähteen käytöstä säädettyä.

42 d §. Tietolähteen turvaaminen. Poliisilla on korostettu velvollisuus huolehtia tietolähteidensä turvallisuudesta tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen. Viimesijaisena keinona tietolähteen turvallisuudesta tulisi huolehtia todistajansuojeluohjelmasta annetussa laissa (88/2015) säädettyin keinoin.

Pykälän 1 momentin mukaan tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies voisi päättää, että tietolähteen suostumuksella valvotaan tämän asuntoa tai muuta tietolähteen asumiseen käyttämää tilaa ja sen välitöntä lähiympäristöä kameran tai muun paikkaan sijoitetun teknisen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston avulla, jos se on tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Suostumuksen saamisella varmistetaan se, että tietolähde myös itse haluaa tulla turvatuksi. Tietolähteen turvaamisesta ei tarvitsisi ilmoittaa sivullisille tai esimerkiksi henkilölle, jonka voidaan arvioida muodostavan uhkan tietolähteelle. Momentissa mahdollistettaisiin erilaisten tietolähteiden turvaamiseksi tarpeellisten turvajärjestelmien, kuten esimerkiksi valvontakameroiden, liiketunnistimien ja muiden anturien asentaminen suojelun tarpeessa olevan tietolähteen asuntoon ja sen välittömään lähiympäristöön. Muulla tietolähteen asumiseen käyttämällä tilalla tarkoitettaisiin esimerkiksi hotellihuonetta. Toisin kuin teknisessä katselussa, valvonta ei tapahtuisi tiedonhankintatarkoituksessa. Valvonnan tarkoituksena olisi tietolähteen turvaaminen, mutta välillisesti tietolähteen turvaamiseen liittyisi myös tiedonhankintatarkoitus esimerkiksi siitä, keitä alueella liikkuisi.

Luonnos

Valvontaa ei saisi suorittaa, ellei se olisi tarpeen tietolähteen henkeä ja terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että tietolähteen henkeen ja terveyteen kohdistuisi ainakin potentiaalinen vaara. Lähtökohtaisesti osallistuvan tietolähteen käyttötilanteissa, kuten muussakin tietolähdetoiminnassa, on aina käsillä jonkinasteinen potentiaalinen vaara, mikä tulisi ottaa huomioon sekä osallistuvan tietolähteen toimivaltuuden käyttöedellytysten, vaaran ja tietolähteen turvaamistarpeen arvioinnissa. Momentin mukaisia tietolähteen turvaamistoimia ei ole tarkoitettu sidottavaksi yksittäisten esimerkiksi tietolähteen ohjattua käyttöä ja osallistuvan tietolähteen käyttöä sisältävien operaatioiden keston, vaan turvaamistoimia voitaisiin tehdä pidempäänkin, mikäli turvaamiselle olisi ehdotuksessa tarkoitettut perusteet.

Säännös koskisi myös tilanteita, joissa suojeltavan kotiin tai sen välittömään lähiympäristöön asennetut laitteet ulottuisivat jonkun toisen kotirauhan suojaamalle alueelle, joskaan ei sen ydinalueelle. Tällainen tilanne voisi olla kerrostalossa, jossa turvakamera kuvaisi myös taloyhtiön asukkaiden yhteistä rappukäytävää tai rivitalossa, jolloin kuvaaminen saattaisi ulottua myös yhteisille piha-alueille. Tietolähteen turvaaminen edellyttäisi, ettei kamera- ja muusta valvonnasta tiedoteta tai ilmoiteta jälkikäteen sivullisille paljastumisriskin välttämiseksi ja tietolähteen hengen ja terveyden suojaamiseksi.

Lisäksi momentin mukaan valvonta olisi lopetettava viipymättä, jos se ei olisi enää tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Tämä tarkoittaisi sitä, että kun tietolähteen turvaamiselle ei olisi enää perustetta olemassa, niin turvaamistoimet tulisi lopettaa välittömästi.

Pykälän 2 momentti koskisi niin sanottua turvakuuntelua, -katselua ja -seurantaa. Tietolähdetoiminta kohdistuu ensisijaisesti järjestäytyneen ja muun vakavan rikollisuuden ytimeen, mistä seuraa, että tietolähteeksi suostuessaan henkilö saattaa altistaa itsensä hengen ja terveyden vaaralle. Tietolähteiden kannalta riskit saattavat kasvaa erityisesti osallistuvan tietolähteen käytön tilanteissa. Tietolähteillä ei todennäköisesti ole vastaavanlaista koulutusta ja kokemusta kuin toimivaltaisilla viranomaisilla, minkä takia heidän turvallisuudestaan huolehtiminen viranomaistoimenpitein nousee erittäin tärkeään asemaan.

Salakuuntelua koskevan rangaistussäännöksen perusteella omien keskustelujen nauhoittaminen salaa ei ole rangaistavaa. Momentissa tarkoitettu laitteen käyttäminen ei olisi muutenkaan sellaista oikeudetonta toimintaa, jonka perusteella voisi seurata rangaistusvastuu salakuuntelusta tai salakatselusta. Ilmaisuu ”kuuntelun, katselun ja seurannan” tarkoittaisi sitä, että tapauksesta riippuen voitaisiin käyttää joko kuuntelun, katselun tai seurannan mahdollistavaa laitetta taikka sekä kuuntelun, katselun että seurannan mahdollistavaa laitetta. Tietolähteen varustaminen turvakuuntelun, -katselun ja -seurannan mahdollistavilla teknisillä laitteilla olisi sallittua ainoastaan lyhytaikaisesti sellaisissa tilanteissa, joissa välttämättömyysvaatimuksen mukaisesti tietolähteen turvallisuutta ei voitaisi taata muilla viranomaistoimilla riittävän tehokkaasti tai tietolähteen turvaaminen olisi muilla keinoin lähes mahdotonta. Yksittäistapauksellisuudella tarkoitettaisiin sitä, että toimenpide rajoittuisi johonkin yksittäiseen tiedonhankintaa koskevaan tahtumaan.

Päätöksentekijällä tulisi olla riittävä perehtyneisyys tietolähdetoimintaan. Tätä ilmentäisi muun muassa se, että toimenpiteestä päättäisi tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Kyseisen virkamiehen päätöksen lisäksi turvakuuntelun, -katselun ja -valvonnan tulisi perustua tietolähteen suostumukseen. Koska turvakuuntelu, -katselu ja -valvonta perustuisivat poliisimiehen päätökseen, tulisi päätöksentekijän mahdollisuuksien mukaan varmistua siitä, että tietolähde on henkilökohtaisilta

Luonnos

ominaisuuksiltaan sellainen, että hän kykenisi toimimaan luontevasti, vaikka hänen yllään olisi turvaamisen mahdollistava tekninen laite. Kuuntelu, katselu ja seuranta saataisiin tallentaa.

Turvaamistoimenpiteiden tarkoituksena olisi ainoastaan tietolähteen turvaaminen. Turvaamistoimenpiteillä ei saisi kiertää teknistä kuuntelua, katselua ja seurantaa. Tätä ilmentäisi se, että kuuntelu-, katselu- ja seurantallenteet olisi *3 momentin* mukaan lähtökohtaisesti hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita tietolähteen turvaamiseen. Pykälän *3 momentin* mukaan *1 ja 2 momentissa* tarkoitettussa valvonnassa kertyneet tallenteet olisi hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita tietolähteen turvaamiseen. Jos niitä olisi kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saataisiin säilyttää ja niitä saataisiin käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet olisi hävitettävä, kun asia olisi lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Momentti sisältäisi turvakuuntelu-, katselu- ja seurantatallenteiden säilyttämis- ja hyödyntämisrajoitukset. Tallenteita ei saisi säilyttää ja käyttää muuhun kuin säännöksessä mainittuun tarkoitukseen. Näissä tapauksissa kysymys saattaisi olla esimerkiksi siitä, että tietolähteesen on kohdistettu väkivaltaa tai että hän on joutunut käyttämään väkivaltaa taikka että osallistuvan tietolähteen käytön yhteydessä on jollekin aiheutunut vahinkoa. Näissä tapauksissa tallenteita saatettaisiin tarvita rikosasian tai vahingonkorvausasian käsittelyn yhteydessä. Momentin muotoilu vastaa poliisimiehen turvaamisessa muodostuneiden tallenteiden säilyttämisestä poliisilain *5 luvun 39 § 2 momentissa* säädettyä.

Pykälän *4 momentissa* säädettäisiin tietolähteen hengen ja terveyden suojaamisesta. Momentissa tarkoitettu suojaamisesta päättäisi *42 a §:n 1 momentissa* tarkoitettu päällikkö eli keskusrikospoliisin päällikkö tai suojelupoliisin päällikkö. Momentissa olisi kyse tietolähteelle lyhytaikaisesti luotavasta suojasta väärin, harhauttavien tai peiteltyjen tietojen tai rekisterimerkintöjen taikka väärin asiakirjojen avulla. Kyse ei olisi tiedonhankintatoimivaltuudesta, vaan toimivaltuudesta, jolla suojattaisiin tiedonhankintaa ja viime kädessä tietolähteen turvallisuutta.

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä olisi, että toimenpiteen olisi oltava välttämätön tietolähteen hengen ja terveyden suojaamiseksi. Tietolähteen suojaaminen voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteissa, jossa väärillä tiedoilla pystyttäisiin turvaamaan osallistuvan tietolähteen osallistuminen rikolliseen toimintaan, esimerkiksi aineiden tai esineiden kuljetus- tai säilytystehtäviin taikka rikollisesta toiminnasta peräisin olevien rahojen vastaanottamiseen. Tältä osin on syytä ottaa huomioon ero peitetoimintatoimivaltuuteen. Peitetoiminnalla tarkoitetaan henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään vääriä asiakirjoja. Osallistuvan tietolähteen käytössä muun ohella väärin tietojen käyttämisessä ei olisi kyse soluttautumisesta eikä se johtaisi soluttautumiseen, vaan kyse olisi ainoastaan tietolähteen suojaamisesta.

Ehdotetun *4 momentin* mukaisia suojaamistoimenpiteitä voitaisiin tehdä myös tietolähteen ohjatun käytön tilanteissa sekä niin sanotun perusmuotoisen tietolähdetoiminnan tilanteissa. Vaikka viimeksi mainituissa tilanteissa ei olekaan kyse poliisin ohjauksessa tapahtuvasta tiedonhankinnasta, katsotaan suojaamistoimivaltuuden ulottaminen näihin tilanteisiin perusteluksi niissä tilanteissa, joissa suojaamistoimien tarve liittyy tietolähdetoimintaan ja ne ovat välttämättömiä tietolähteen hengen ja terveyden suojaamiseksi. Muut kuin tietolähdetoimintaan liittyvät tarpeet tämän momentin mukaisten suojaamistoimenpiteiden tekemiseksi tulevat arvioitavaksi viime kädessä todistajansuojeluohjelmasta annetun lain perusteella.

Momentin viimeisen virkkeen mukaan rekisterimerkintä olisi oikaistava sen jälkeen, kun momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole. Tämä tarkoittaisi sitä, että kun tietolähteen turvaaminen ei enää olisi välttämätöntä tietolähteen hengen ja terveyden suojaamisen kannalta,

Luonnos

väärät rekisterimerkinnot olisi korjattava mahdollisuuksien mukaan ja niihin perustuvat asiakirjat olisi otettava pois tietolähteeltä. Tietolähde ei saisi käyttää momentissa tarkoitettuja tietoja ja asiakirjoja muuten kuin oman henkensä ja terveytensä suojaamiseksi.

45 a §. Julkinen asiamies. Pykälän mukaan tuomioistuimen olisi määrättävä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua ja teknistä kuuntelua koskevan Poliisihallituksen alaisen poliisin tekemän vaatimuksen käsittelyyn pakkokeinolain 10 luvun 44 §:ssä tarkoitettu julkinen asiamies valvomaan tiedonhankinnan kohteen ja muiden paikkatiedustelun tai kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja.

Julkinen asiamies tulisi määrätä myös niin sanottua jälkikäteistä tuomioistuinvalvontaa edustaviin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua koskeviin käsittelyihin tilanteessa, jossa pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies olisi tehnyt paikkatiedustelua koskevan kiirepäätöksen.

Tuomioistuimen määräämän julkisen asiamiehen kelpoisuusvaatimuksiin sovellettaisiin pakkokeinolain 10 luvun 45 §:ään ja julkiselle asiamiehelle maksettavaan palkkioon ja korvaukseen vastaavasti mainitun luvun 46 §:ää.

Vaikka myös suojelupoliisi soveltaa toiminnassaan poliisilain 5 lukua, velvollisuutta määrätä julkisasiamies pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua ja asuntokuuntelua koskevan vaatimuksen käsittelyyn ei edellä kerrotuin perustein ulotettaisi suojelupoliisiin tekemiin vaatimuksiin.

58 §. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen. Paikkatiedusteluun toimivaltuutena sisältyy merkittävää kajoamista yksityisyyden ja jopa valtiosääntöoikeudellisen kotirauhan suojaan. Tästä johtuen ehdotetaan pykälän 1 momentissa säädettäväksi, että paikkatiedustelusta ja siihen liittyvästä haltuunottamisesta ja jäljentämisestä olisi lähtökohtaisesti viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu.

Pykälän 5 momenttiin lisättäisiin uutena salaisena tiedonhankintakeinona osallistuvan tietolähteen käyttö, josta olisi ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa aloitetaan esitutkinta. Tällöin noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä säädetään. Tiedonhankintakeinon arvioidaan tältä osin rinnastuvan muihin pykälässä mainittuihin henkilötiedustelukeinoihin eli peiteltyyn tiedonhankintaan, peitetoimintaan, valeostoon ja tietolähteen ohjattuun käyttöön.

5 a luku Siviilitiedustelu

2 §. Tiedustelumenetelmät siviilitiedustelussa. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi 5 luvun 11 §:ään ehdotettavan muutoksen takia siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta pykälässä säädettäisiin yhdistymistiedoista. Mainittuun 11 §:ään esitettyjen muutosten perusteita on käsitelty tarkemmin 5 luvun perustelujen yhteydessä.

8 §. Yhdistymistietojen hankkimisesta siviilitiedustelussa päättäminen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi 5 luvun 11 §:ään ja tämän luvun 2 §:ään ehdotettujen muutosten johdosta siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta säädettäisiin yhdistymistiedoista. Toimivaltuudella hankittavien tietojen muuttuessa pykälän 2 momentin 4 kohdassa olisi jatkossa perusteltua edellyttää yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä mainittavan tukiaseman sijaan paikka, jota päätös koskee. Vaatimuksessa ja päätöksessä tulisi myös määritellä

Luonnos

paikan maantieteellinen laajuus siten, että vaatimus ja päätös ovat pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä määritetyn suhteellisuusperiaatteen mukaisia.

30 §. *Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät jäljentämiskiellot.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi 5 luvun 11 §:ään ja tämän luvun 2 §:ään ehdotettujen muutosten johdosta siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta säädettäisiin yhdistymistiedoista.

45 §. *Tiedustelumenetelmällä saatujen tietojen hävittäminen.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi 5 luvun 11 §:ään ja tämän luvun 2 §:ään ehdotettujen muutosten johdosta siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta säädettäisiin yhdistymistiedoista.

46 §. *Kiiretilanteessa saadun tiedon hävittäminen.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi 5 luvun 11 §:ään ja tämän luvun 2 §:ään ehdotettujen muutosten johdosta siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta säädettäisiin yhdistymistiedoista.

5 b luku **Rikostiedustelu vakavan rikollisuuden torjumiseksi**

2 §. *Rikostiedustelukeinot.* Alkuperäiseen hallituksen esitykseen sisältyvää pykälää ehdotetun 5 b luvun mukaisista rikostiedustelukeinoista täydennettäisiin telekuuntelulla, tietojen hankkimisella telekuuntelun sijasta, televalvonnalla, yhdistymistietojen hankkimisella, sijaintitiedon hankkimisella, teknisellä kuuntelulla, teknisellä laitetarkkailulla ja osallistuvan tietolähteen käytöllä sekä poliisilain 5 luvun mukaisilla paikkatiedustelulla sekä siihen liittyvillä haltuunotolla ja jäljentämisellä. Lisäyksen jälkeen 5 b luvussa tarkoitettuja rikostiedustelukeinoja olisivat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, yhdistymistietojen hankkiminen, sijaintitiedon hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta, valeosto, valvottu läpilasku, tietolähteen ohjattu käyttö ja osallistuvan tietolähteen käyttö sekä poliisilain 5 luvun mukaiset paikkatiedustelu sekä siihen liittyvät haltuunotto ja jäljentäminen.

Yllä mainituista keinoista, jotka ovat uusia suhteessa täydennettävään hallituksen esitykseen, sijaintitiedon hankkimista, osallistuvan tietolähteen käyttöä sekä paikkatiedustelua sekä siihen liittyviä haltuunottoa ja jäljentämistä ehdotetaan tässä täydentävässä hallituksen esityksessä lisättäväksi myös poliisilain 5 lukuun uusina salaisina tiedonhankintakeinoina. Lisäksi sisällön muutoksen johdosta tukiasematietojen hankkiminen ehdotetaan korvattavaksi yhdistymistietojen hankkimisen toimivaltuudella. Paikkatiedustelun määritelmä eroaa jossain määrin poliisilain 5 a luvun määritelmästä, mistä syystä pykälässä ehdotetaan nimenomaisesti viitattavaksi poliisilain 5 luvun mukaiseen paikkatiedusteluun sekä siihen liittyviin haltuunottoon ja jäljentämiseen. Vastaavasti kuin alkuperäisessä hallituksen esityksessä on todettu, myös tässä täydentävässä hallituksen esityksessä lisättäväksi esitetyt rikostiedustelukeinot vastaisivat 5 luvussa säädettyjä salaisia tiedonhankintakeinoja tässä esityksessä ehdotetuina lisäyksin, mutta niiden käyttöedellytyksistä säädettäisiin ehdotetussa 5 b luvussa 5 luvusta poikkeavalla tavalla.

Telekuuntelulla tarkoitetaan poliisilain 5 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 43 kohdassa tarkoitettussa yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitettyssä viestintäverkossa välitettävänä olevan viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 8 §:ssä tarkoitettujen välitystietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain siltä henkilöltä lähtöisin olevaan tai sellaiselle henkilölle tarkoitettuun viestiin, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen 2 momentissa mainittuun rikokseen.

Luonnos

Tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta toimivaltuuden poliisilain 5 luvun 6 §:n 1 momentin mukaisen määritelmän mukaan poliisille voidaan antaa rikoksen estämiseksi lupa tietojen hankkimiseen viestinnän välittäjän hallusta 5 §:ssä säädettyillä edellytyksillä, jos on todennäköistä, että yllä mainitussa 5 §:ssä tarkoitettua viestiä ja siihen liittyviä välitystietoja ei ole enää saatavissa telekuuntelulla. Mainitun 6 §:n 2 momentin mukaan 5 §:ssä säädettyjen edellytysten täytyessä poliisille voidaan antaa rikoksen estämiseksi lupa tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, jos tietojen hankkiminen kohdistetaan viestin sisällön selvittämiseksi telepäätelaitteeseen välittömästi yhteydessä olevaan viestin lähettämiseen ja vastaanottamiseen soveltuvaan henkilökohtaiseen tekniseen laitteeseen tai tällaisen laitteen ja telepäätelaitteen väliseen yhteyteen.

Televalvonnalla puolestaan tarkoitetaan poliisilain 5 luvun 8 §:n mukaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 36 kohdassa tarkoitettua viestinnän välittäjän hallussa olevien välitystietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty tämän luvun 5 §:ssä tarkoitettuun viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. Välitystiedolla tässä laissa tarkoitetaan sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 7 kohdassa tarkoitettuun käyttäjään tai mainitun pykälän 30 kohdassa tarkoitettuun tilaajaan yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Tässä täydentävässä hallituksen esityksessä tukiasematietojen hankkiminen ehdotetaan korvattavaksi yhdistymistietojen hankkiminen toimivaltuudella. Voimassa olevan poliisilain 5 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista telepäätelaitteista ja teleosoitteista. Yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitettaisiin tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tiettyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista, telepäätelaitteista ja yksilöivistä tunnistuksista. Toimivaltuus laajennettaisiin kattamaan teleyritysten hallussa olevien tietojen lisäksi myös tietoyhteiskunnan palveluntarjoajien hallussa olevat sijainnin ilmaisevat tiedot. Vastaava muutos ehdotetaan tehtäväksi pakkokeinolain 10 lukuun.

Tässä täydentävässä hallituksen esityksessä ehdotetaan pakkokeinolakiin, poliisilain 5 lukuun ja käsillä olevan pykälän mukaisesti ehdotettuun 5 b lukuun myös sijaintitiedon hankkimista koskeva toimivaltuus. Poliisilain 5 lukuun ehdotetun 10 a §:n 3 momentin mukaisesti sijaintitiedolla tarkoitettaisiin viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee teleosoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnisteen sijainnin.

Suhteessa täydennettävään hallituksen esitykseen 5 b luvun rikostiedusteluaineiksi ehdotetaan tässä esityksessä lisättäväksi teknisen tarkkailun yleiskäsitteen piiriin kuuluvat teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun toimivaltuudet. Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan poliisilain 5 luvun 17 §:n 1 momentin mukaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka pykälän 4 momentissa tarkoitettua henkilön toiminnan selvittämiseksi. Teknisellä laitetarkkailulla tarkoitetaan 5 luvun 23 §:n 1 momentin mukaan tietokoneen tai muun vastaavan teknisen laitteen taikka sen ohjelmiston toiminnan, sisältämien tietojen tai yksilöintitietojen muuta kuin yksinomaan aistinvaraista tarkkailua, tallentamista tai muuta käsittelyä rikoksen estämiseksi merkityksellisen seikan tutkimiseksi.

Luonnos

Uutena toimivaltuutena ehdotetaan tässä täydentävässä esityksessä poliisilain 5 lukuun ja ehdotettuun 5 b lukuun paikkatiedustelun toimivaltuutta sekä siihen liittyviä haltuunoton ja jäljentämisen toimivaltuuksia. Paikkatiedustelulla tarkoitettaisiin yksilöidyssä paikassa toimitettavaa tiedonhankintaa rikoksen estämisen kannalta tarpeellisen esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi tai tarkastamiseksi. Paikkatiedustelua ei saisi toimittaa sellaisessa paikassa, jossa tiedonhankinnan kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta.

Uudeksi henkilötiedustelun toimivaltuudeksi poliisilain 5 lukuun ja 5 b lukuun ehdotetaan osallistuvan tietolähteen käytön toimivaltuutta. Täydennettävässä hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi valvotusta läpilaskusta sekä rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistumisesta. Vaikka ehdotetun 5 b luvun mukaisessa uhkaperusteisessa rikostiedustelussa tiedonhankintaa kohdennetaan toimintaan, joka ei ole vielä edennyt yksilöidyn ja konkreettisen estettävän tai selvitettävän rikoksen tasolle, on mainittu ehdotus katsottu perustelluksi erityisesti henkilötiedusteluun liittyvien henkeen ja terveyteen kohdistuvien riskien hallitsemiseksi. Esimerkiksi tilanteessa, jossa poliisi sallii jonkin sellaisen esineen tai paketin siirtämisen tai osallistuu sellaisen esineen tai paketin siirtämiseen, jonka sisällöstä ei ole tarkempaa tietoa, voi jälkikäteisarvioinnissa tulla selvitettäväksi, onko poliisi syyllistynyt puuttumatta jättämisellä tai kuljetukseen osallistumisella johonkin virkarikokseen tai muuhun rikokseen. Tällaisesta jälkikäteisestä selvitystyöstä aiheutuu väistämättä paljastumisriski viranomaistoiminnalle, virkamiehille ja mahdollisesti myös viranomaistoimintaa tukeville tietolähteille. Vastaavasti tässä täydentävässä hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi osallistuvan tietolähteen käytöstä, mikä mahdollistaisi kokonaisvaltaisen riskiarvioinnin tekemisen jo rikokseen osallistumisen mahdollistavaa päätöstä tehtäessä tilanteessa, jossa osallistuminen rikokseen on epävarmaa, mutta sinänsä mahdollista.

Kuten alkuperäisessä hallituksen esityksessä on tarkemmin kuvattu, uhkaperusteisen rikostiedustelun tilanteet ovat hyvin erityyppisiä vaihdellen rikostiedustelutyöstä, joka kohdistuu laajempaa rikosilmiötä edustavaan vakavaan rikollisuuteen, yksittäisen vaarallisen tapahtuman tai teon estämiseen. Rikostiedustelun kohteiden eroavaisuuksista huolimatta tehokkaiksi oletettavat tiedonhankintakeinot eivät juurikaan eroa kohdekohtaisesti eikä mitään tiedonhankintakeinoja voida ennen konkreettista soveltamistilannetta arvioida tehottamaksi jonkin tyyppisen uhkan torjumisessa. Sääntelyn tavoitteet huomioon ottaen rikostiedustelun tiedonhankinnan keinovalikoiman tulisikin olla mahdollisimman kattava. Tähän täydentävään hallitukseen esitykseen sisältyvät rikostiedustelukeinot parantaisivat merkittäväällä tavalla uhkien torjumiseksi merkityksellisen niin sanotun sisältötiedon hankkimista. Termillä viitattaisiin muun muassa tietoon henkilöiden motiiveista, rooleista, rikolliseen toimintaan liittyvistä suunnitelmista ja henkilöiden välisestä viestinnästä. Alkuperäiseen hallituksen esitykseen sisältyvistä rikostiedustelukeinoista lähinnä niin sanotun henkilötiedustelun keinoilla (peitetoiminta, valeostot, valvotut läpilaskut, tietolähdetoiminta) olisi mahdollista hankkia tällaista tietoa. Esimerkiksi rikollispiireihin soluttautumista edellyttävät peitetoimintaoperaatiot ovat kuitenkin tyyppillisesti varsin pitkäkestoisia eivätkä ne useinkaan tuota mainittua sisältötietoa sillä tavoin välittömästi tai pian tiedonhankinnan käynnistämisen jälkeen kuin esimerkiksi telekuuntelu ja tekninen kuuntelu. Tähän esitykseen sisältyvien telepakkokeinojen sekä jossain määrin myös teknisen tarkkailun keinojen merkitys korostuu nopeasti etenevissä uhkatilanteissa, joissa mahdollisuudet uhkan torjumiseen heikkenevät merkittävästi, jos poliisilla ei ole pääsyä kohdehenkilön luottamuksellisten viestien sisältöön. Toisaalta tiedonhankintakeinojen tehokas ja turvallinen käyttö edellyttää joissakin tilanteissa myös toimimista kotirauhan suojan piirissä.

Eri tiedonhankintakeinoja käytetään tyyppillisesti samanaikaisesti pyrkimyksenä optimoida mahdollisuudet saada tiedonhankinnan tavoitteiden kannalta merkityksellistä tietoa. Sen lisäksi,

että eri tiedonhankintakeinojen taktisesti järkevä samanaikainen käyttö on tiedonhankinnan tavoitteiden ja resurssien käytön kannalta tehokasta, vähentää se tyypillisesti myös kohdehenkilöihin kohdistuvien toimivaltuuksien kokonaismäärää ja -kestoa.

4 §. Rikostiedustelukeinojen käytön edellytykset. Pykälän 2 momenttiin alkuperäisen hallituksen esityksen mukaan sisältyvää kategorista kieltoa kohdistaa rikostiedustelua pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kavennettaisiin koskemaan ainoastaan suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa ja teknistä katselua. Sääntely vastaisi tältä osin poliisilain 5 luvussa olevaa sääntelyä, jossa kyseisten salaisten tiedonhankintamenetelmien käyttö vakituiseen asumiseen käytettävissä tiloissa on suljettu kokonaan pois.

Käytännössä ehdotettu muutos mahdollistaisi teknisen kuuntelun ja paikkatiedustelun käytön pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tilassa. Pysyväisluonteiseen asumiseen tarkoitettuja paikkoja käytetään merkittävässä määrin vakavan rikollisuuden piiriin kuuluvien rikosten suunnitteluun, valmisteluun ja toteuttamiseen sekä esineiden ja tietojen säilyttämiseen. Jos tiedonhankintaa vakavasta rikollisuudesta ei olisi mahdollisuutta tehdä kotirauhan suojan piiriin ulottuvilla toimivaltuuksilla, rikosten valmisteluun ja toteuttamiseen liittyvät toimenpiteet toteutettaisiin todennäköisemmin kotirauhan suojaamissa tiloissa viranomaisten tiedonhankintakeinojen ulottumattomissa. Pysyväisluonteiseen ja muuhunkin asumiseen käytettäviin tiloihin kohdistuvalla teknisellä kuuntelulla ja paikkatiedustelulla olisi mahdollista hankkia tietoa sellaisista vakavan rikollisuuden muodostaman uhkan piiriin kuuluvista suunnittelu-, valmistelu- ja toteuttamistoimista, jotka pyritään tekemään korostetusti yleisöltä ja etenkin viranomaisilta salassa. Sääntelyllä pyritään ehkäisemään sitä, että lainsäädännöllä ei luotaisi ilmeisiä ”turvapaikkoja” mainittujen toimien toteuttamiselle.

Ehdotettu muutos mahdollistaisi myös tietolähteen ohjatun käytön ja osallistuvan tietolähteen käytön osalta sen, että tietolähde voisi toimia kohdehenkilön asunnossa. Tätä pidetään perusteluna erityisesti siitä syystä, että tietolähdetoiminta rakentuu keskeisesti tietolähteellä olevien sosiaalisten verkostojen varaan eikä asumiseen käytettäviin tiloihin kohdistuvat rajaukset olisi täten perusteluja.

Muutos mahdollistaisi myös eräiden muiden rikostiedustelukeinojen käytön edellyttämien teknisten asentamistoimenpiteiden suorittamisen pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tilassa. Tällaisia rikostiedustelukeinoja, joiden käyttö ei sinänsä kohdistu kohdehenkilön kotirauhaan, ovat muun muassa tekninen lait tarkkailu, eräät teknisen kuuntelun muodot sekä telekuuntelu ja tiedon hankkiminen telekuuntelun sijasta. Viimeksi mainittujen keinojen kohteena ovat kohdehenkilöiden hallussa olevat erilaiset pääte- tai muut tekniset laitteet, niiden kautta tapahtuva viestintä ja niille digitaalisessa muodossa tallennettu tieto. Rikostiedustelun tuloksellisuuden kannalta kyseisten keinojen merkitys on keskeinen, koska suuri osa kohteena olevasta informaatiosta liikkuu pääte- tai muiden teknisten laitteiden välillä taikka tallennetaan niille.

Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, joka mahdollistaisi peitetoimintaa ja valeostoa koskevan rikostiedustelukeinon käytön pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tilassa silloin, kun sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Sääntely vastaisi poliisilain 5 luvussa olevaa sääntelyä. Peitetoiminnan tai valeoston tarkoituksena ei varsinaisesti ole tiedon hankkiminen kohdehenkilön tai muun henkilön asunnossa, mutta peitetoimintaa tai valeostoa suorittavalla poliisimiehellä tulisi olla oikeus paljastumisen estämiseksi mennä kyseisiin tiloihin käyttämällä hyväkseen luotua peitettä. Peitetoiminta perustuu menetelmällisesti soluttautumiseen, ja onnistuneen peitetoiminnan edellytyksenä on pitkäkestoisen ja luottamuksellisen suhteen luominen tiedonhankinnan kohdehenkilöön. Osapuolten välisen luottamuksuhteen syvetessä kohdehenkilön on luontevaa pyytää peitetoimijaa vierailemaan asunnossaan. Ilman mahdollisuutta vieraila kohdehenkilön asunnossa tämän pyynnöstä voisi

Luonnos

pitkäkestoisen suhteen luominen kohdehenkilöön vaikeutua ja sitä kautta aiheuttaa tarpeen arvioida tiedonhankinnan turvallisen jatkamisen edellytyksiä. Toistuva ja luonnon vierailupyynnöistä kieltäytyminen olisi omiaan herättämään epävarmuutta ja epäilyksiä tiedonhankinnan kohdehenkilöissä. Peitetoimintaa suorittava poliisimies ei siis useinkaan voisi paljastumatta kieltäytyä tällaisessa tilanteessa esimerkiksi asuinhuoneistoon menosta. Paljastuminen saattaisi aiheuttaa peitehenkilölle hengen ja terveyden vaaran. Lisäksi tiedonhankinnan kohde voisi käyttää asuntoon kutsumista keinona testata peitehenkilöksi epäilemäänsä onko kyseessä peitehenkilö vai ei. Puheena olevan sääntelyn ulottaminen koskemaan myös valeostoa olisi oikeusturvasyistä perusteltua, koska valeosto voidaan toteuttaa myös asunnossa.

Alkuperäisessä hallituksen esityksessä pykälän 3 ja 4 momentissa oleva sääntely siirtyisi pykälän 4 ja 5 momenteiksi.

5 §. *Rikostiedustelukeinon kohdentaminen.* Pykälän 2 momenttia, jossa säädettäisiin tiettyjen rikostiedustelukeinon kohdentamisesta ryhmään, laajennettaisiin koskemaan sijaintitiedon hankkimista, teknistä kuuntelua ja osallistuvan tietolähteen käyttöä sekä paikkatiedustelua ja siihen liittyvää haltuunottoa, jäljentämistä ja asiakirjan tarkastelua koskevia rikostiedustelukeinoja.

Poliisilain 5 luvussa säädetyn tavoin, myös uhkaperusteisessa rikostiedustelussa teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön selvittämiseksi. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. Poliisi saa kohdistaa pelkästään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua sen sijaintipaikasta riippumatta.

Poliisilain 5 luvusta poiketen ehdotetaan, että teknistä kuuntelua voitaisiin kohdistaa myös tässä momentissa tarkoitettuun ryhmään, mikäli tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä. Teknisen kuuntelun tarkoituksena on hankkia tietoa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta vakavaan rikollisuuteen kytkeytyvästä toiminnasta. Kuuntelun kohdentaminen ryhmään voisi tapahtua esimerkiksi tilassa, jossa kohteena olevan ryhmän oletetaan tapaavan ja suunnittelevan rikollista toimintaansa. Lähtökohtaisesti tilakuuntelulla pyrittäisiin saamaan tietoa tilassa olevista henkilöistä ja heidän keskinäisestä kanssakäymisestä. Toisaalta tilakuuntelu voi olla merkityksellistä myös sen selvittämiseksi, ettei tiettyä tilaa käytetä rikostiedustelun kohteena olevan vakavasti uhkaavan rikollisuuden suunnittelussa, valmistelussa tai toteuttamisessa. Keinon käytön tarkoituksena voi olla tiedonhankinta kyseisestä henkilöryhmästä, organisaatiosta, ryhmään kuuluvista henkilöistä ja ryhmän toiminnan eri muodoista ja keskinäisistä suhteista. Vastaavalla tavalla ryhmään voitaisiin kohdentaa paikkatiedustelua ja sen liitännäistoimivaltuuksia tarkoituksin esimerkiksi hankkia tietoa tilassa säilytettävistä asiakirjoista, esineistä taikka tilasta itsessään. Paikkatiedustelun kohteena olisi tyypillisesti rikollisryhmän käyttämä kokoontumistila, mutta kyse voisi myös olla ryhmän johonkin yksilöityyn tarkoitukseen vuokraamasta tilasta.

On mahdollista, että rikostiedustelukeinon laueampien kohdistamisedellytysten – henkilö tai henkilöryhmä - takia myös muut kuin rikostiedustelun kannalta relevantit henkilöt voivat joutua kuuntelun kohteeksi. Tätä asetelmaa tasapainotettaisiin tiedusteluvalvontavaltuutetun poliisiin kohdistamalla oikeudellisella valvonnalla.

Vastaavasti kuin alkuperäiseen hallituksen esitykseen sisältyviä peitetoimintaa ja tietolähteen ohjattua käyttöä voitaisiin myös osallistuvan tietolähteen käyttö kohdistaa ryhmään. Kaikki

mainitut keinot ovat niin sanottuja henkilötiedustelukeinoja, joiden käytölle on tyypillistä liikkuminen rikollispiireissä joko olemassa olevia sosiaalisia verkostoja tai soluttautumista hyödyntäen. Rikostiedustelun kohdistuessa organisoituneeseen rikolliseen toimintaan on varsin tyypillistä, että tiedonhankintaa tulisi kohdentaa yksittäisten henkilöiden sijasta ryhmään tai sen yksilöityyn osaan.

Sijaintitiedon hankkimista koskeva toimivaltuus voitaisiin kohdentaa poikkeuksellisesti ryhmään esimerkiksi tilanteissa, joissa poliisilla on tiedustelutietoa siitä, että jotakin telepäätelaitetta tai liittymää taikka ajoneuvoa käytetään lähes yksinomaan ryhmän tai yhteenliittymän rikollisessa toiminnassa. Tiedonhankinnan kannalta näissä tilanteissa ei ole olennaista niinkään yksittäisen ryhmän jäsenen liikkuminen, vaan mainitun telepäätelaitteen, liittymän tai ajoneuvon sijainti ja liikkuminen jonkun ryhmän jäsenen käyttäessä sitä ryhmän rikollisen toiminnan edistämiseksi.

7 §. *Tuomioistuimen päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa.* Pykälän uudessa 2 momentissa säädettäisiin tuomioistuimen päätöksentekotoimivaltaan kuuluvaksi teknisestä kuuntelusta päättäminen rikostiedustelussa silloin, kun kuuntelu kohdistuisi rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön. Tilalla tarkoitettaisiin seinillä ja katolla taikka vastaavilla rakenteilla rajattua paikkaa. Tila siis erotetaan jollakin rakenteellisella tavalla paikasta, joka puolestaan voi olla yleinen tai yksityinen paikka. Teknisen kuuntelun käyttämisessä kotirauhan suojan piiriin kuuluvien tilojen ja muiden paikkojen rajaus tulisi määrittää tapauskohtaisesti. Tekniseen kuunteluun liittyisi lupavaatimuksen tekevän tai rikostiedustelukeinosta päättävän rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluvan poliisimiehen arviointivollisuus, ja tarvittaessa olosuhteiden salliessa myös selonottovöllisuus. Jos tila tai muu paikka olisi kotirauhan suojan piirissä tai kohdistuisi vapautensa menettäneeseen henkilöön, kuuluisi teknistä kuuntelua käyttöä koskeva päätöksentekotoimivalta tuomioistuimelle. Muussa tapauksessa keinon käytöstä päättäisi 10 §:ssä ehdotetun mukaisesti keskusrikospoliisin rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies.

Päätöksentekotasoa vastaisi vapautensa menettäneen henkilön osalta poliisilain 5 luvun 18 §:ssä säädettyä. Siltä osin kun kuuntelu kohdistuisi kotirauhan ytimeen eli vakituiseen asumiseen vastaisi päätöksentekotasoa pakkokeinolain 10 luvun 18 §:ssä asuntokuuntelun päätöksenteosta säädettyä. Poliisilain 5 luvun mukaan teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen kohdistettavaan tilaan lukuunottamatta tilanteita, joissa se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvallisesti suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Tässä esityksessä teknistä kuuntelua rikoksen estämiseksi ehdotetaan tosin laajennettavaksi koskemaan myös tietyin edellytyksin asuntoa. Muuhun rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan teknisen kuuntelun osalta päätöksentekotasoa vastaisi poliisilain 5 luvun 18 §:n 2 momenttia ja 5 a luvun 11 § 1 momenttia.

Alkuperäisen hallituksen esityksen mukaisesta pykälän 2 momentista tulisi 3 momentti ja siihen lisättäisiin tuomioistuimen päätöksentekotoimivaltaan henkilön teknisen seurannan ja edellä todetun teknisen kuuntelun lisäksi useita muita rikostiedustelukeinoja. Ehdotuksen mukaan tuomioistuin päättäisi myös telekuuntelusta ja tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, yhdistymistietojen hankkimisesta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä laitetakailusta sekä paikkatiedustelusta, kun paikkatiedustelu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan. Päätöksentekotasoa vastaisi muutoin poliisilain 5 luvussa kyseisille salaisille tiedonhankintamenetelmille säädettyä, mutta 5 luvusta se poikkeaisi siten, että myös muut kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävien tilojen

Luonnos

kotirauhan suojaa nauttivat tilat ja paikat olisivat 5 b luvussa tuomioistuimen päätöksentekovaltaan kuuluvia.

Momentin mukaan tuomioistuin päättäisi toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteissa tilanteissa, joissa toimenpiteen kohteena oleva henkilö on tuntematon. Henkilön ollessa tiedossa teleosoitteista ja telepäätelaitteista päättäisi 10 §:n 2 momentissa ehdotetun mukaisesti rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies. Näissä tapauksissa telekuuntelu- ja televalvontaa koskevaa tuomioistuimen lupaa haetaan ja se määrätään henkilösidonnaisesti.

Pykälään lisättäisiin uusi *4 momentti*. Sen mukaan tuomioistuin päättäisi telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, tekniseen tarkkailuun kuunteluun tai tekniseen seurantaan käytettävään laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

8 §. *Rikostiedustelukeinoina koskevan vaatimuksen sisältö.* Rikostiedustelulukuun ehdotettavien uusien rikostiedustelukeinoiden takia pykälää ehdotetaan täydennettäväksi. Kohtaan 3 lisättäisiin haettavan telekuunteluluvan ja televalvonnan kohdistamiseksi ”kohteena olevan henkilön ollessa tuntematon teleosoite tai telepäätelaitte”. Teleosoite ja -päätelaitte mainitaan vaatimuksessa ja päätöksessä vain, jos luvan kohteena oleva henkilö on tuntematon. Niissä tapauksissa, joissa henkilö on tiedossa, päätöksen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista tekisi poliisi.

Kohdan 3 luetteloon lisättäisiin myös yhdistymistietojen hankkimisen kannalta merkityksellinen paikka, joka tulisi yksilöidä, jos tuomioistuimelle tehdään vaatimus yhdistymistietojen hankkimista koskevan luvan saamiseksi. Teknistä laitetarkkailua koskevassa vaatimuksessa tulisi mainita tekninen laite tai ohjelmisto, johon tekninen laitetarkkailu kohdistuu. Teknistä katselua ja kuuntelua koskevissa lupavaatimuksissa tulisi yksilöidä toimenpiteen kohteena oleva tila tai muu paikka, johon tekninen kuuntelu tai katselu kohdistuu. Teknisen kuuntelun tai katselun kohdistuessa muuhun paikkaan kuin tilaan, luvassa ja päätöksessä olisi määriteltävä niin täsmällisesti kuin mahdollista, kuinka suurelle alueelle teknistä kuuntelua tai katselua on tarkoitus kohdistaa. Kohteena oleva alue olisi mahdollisuuksien mukaan rajattava niin pieneksi kuin teknisesti ja tiedonhankinnan tavoitteiden kannalta on mahdollista.

9 §. *Keskusrikospoliisin päällikön päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa.* Keskusrikospoliisin päätöksentekotoimivaltaa koskevan pykälän *1 momenttiin* lisättäisiin osallistuvan tietolähteen käytöstä päättäminen. Päätöksentekotasoa vastaisi 5 luvun 42 §:ssä tietolähteen ohjatusta käytöstä päättämisestä säädettyä sekä 5 luvun 42 c §:ään ehdotettua päätöksentekoa osallistuvan tietolähteen käytöstä, joskin 5 luvun 42 §:n mukaan myös tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies voi päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä. Erona 5 luvun sääntelyyn olisi myös se, että uhkaperusteisen rikostiedustelun osalta osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva päätös olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi sen osalta, ovatko 3–5 §:ssä tarkoitetut rikostiedustelukeinon käytön edellytykset olemassa. Tuomioistuinkontrollilla pyrittäisiin varmistamaan, että kyseisen epäkonventionaalisen rikostiedustelukeinon osalta riippumattomalla tuomioistuimella olisi toimivalta tarkastaa laissa säädettyjen käyttöedellytysten käsillä olo. Tämä vahvistaisi osaltaan ennakkollista oikeusturvaa. Tiedonhankinnan edellytysten etäännyessä konkreettisista rikoksista tuomioistuinkontrollia pidetään perusteluna. Osallistuvan tietolähteen käyttöä ei voitaisi käynnistää ennen tuomioistuimen päätöstä. Tämän vuoksi ei ole tarpeen säätää aikarajasta, jonka kuluessa päätös tulisi viedä tuomioistuimen ratkaistavaksi. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin velvollisuus laatia osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevan päätöksen tekemiseksi osallistuvan tietolähteen käytöstä esitys ja suunnitelma. Esityksen ja suunnitelman sisällöstä ehdotetaan

säädettäväksi 5 luvun 42 b §:ssä. Suunnitelma toimisi aineistona osallistuvan tietolähteen käyttämistä koskevan päätöksen valmistelussa. Kirjallisen suunnitelman tulisi sisältää osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevan päätöksenteon ja käytön toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelmaa olisi olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

10 §. *Rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystään kuuluvan poliisimiehen päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin yksi kolme uutta kohtaa. Kohdan 10 mukaan rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystään kuuluva poliisimies päättäisi rikostiedustelussa tehtävästä muusta kuin 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua teknisestä kuuntelusta. Käytännössä tämä tarkoittaisi tilanteita, joissa kuuntelu kohdistuisi muuhun tilaan kuin rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön. Kyseeseen voisi olla tulla esimerkiksi teknisen kuuntelun kohdistaminen varastohalliin tai muuhun tilaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan todennäköisesti olettaa olekskelevan ja käyvän ja jossa kuuntelulla voidaan olettaa saatavan tärkeitä tietoja rikostiedustelun kohteena olevasta yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta rikollisesta toiminnasta.

Kohdan 11 perusteella rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystään kuuluva poliisimies päättäisi rikostiedustelussa tehtävästä muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta sekä kohdan 12 perusteella paikkatiedusteluun liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta. Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystään kuuluva poliisimies päättäisi siis aina paikkatiedusteluun liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta, vaikka paikkatiedustelusta päättäisi tuomioistuimien 7 § 3 momentin nojalla.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti. Siinä säädettäisiin poliisilain 5 luvun 7 §:n 4 momenttia ja 10 §:n 7 momenttia vastaavasti poliisin oikeudesta päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa kohdehenkilö on tuntematon. Päätöksessä olisi mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle. Tuomioistuimen lupaa telekuuntelulle tai -valvonnalle ei siis lähtökohtaisesti rajoitettaisi vain tiettyihin luvan hakemisen hetkellä tiedossa oleviin teleosoitteisiin tai telepäätelaitteisiin. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että tuomioistuimien voisi myöntää telekuuntelua koskevan luvan viesteihin tai televalvontaa koskevan luvan viestin välitystietoihin, jotka ovat lähtöisin tiedonhankinnan kohteena olevan hallussa olevasta tai hänen oletettavasti muuten käyttämästä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettavina tällaiseen laitteeseen näitä osoitteita tai laitteita yksilöimättä. Poliisin ei tarvitsisi hakea erikseen yksittäisiä lupia myöskään sellaisille henkilön hallussa oleville teleosoitteille tai -laitteille, jotka selviävät vasta luvan myöntämisen jälkeen. Myös tällaisiin teleosoitteisiin tai -laitteisiin kohdistuvia toimenpiteitä koskisi kuitenkin alkuperäisen päätöksen voimassaoloaika.

Rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystään kuuluvan poliisimiehen vastuulla olisi selvittää henkilön käyttämät teleliittymät ja telepäätelaitteet. Päätös tulisi tehdä sekä silloin, jos kysymys olisi uutta telekuuntelu- tai valvontalupaa koskevasta teleosoitteista tai telepäätelaitteista että silloin, jos kysymys olisi uuden teleosoitteen tai telepäätelaitteen lisäämisestä saman henkilön samaa rikostiedustelun kohdeuhkaa koskevasta asiasta. Perusteluilla toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle tarkoitettaisiin asianmukaisia perusteluita siitä, miksi juuri kyseisten osoitteiden tai laitteiden on katsottava olevan tietyn henkilön hallussa tai sellaisia, että hän oletettavasti niitä muuten käyttää. Tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön käyttämien teleosoitteiden ja -päätelaitteiden, joihin telekuuntelu kohdistuisi, yksilöintitietojen selvittäminen olisi kyseisen poliisimiehen

virkevastuulla selvitettävä asia. Riittävän etukäteisselvittämisen kautta osaltaan vähennettäisiin tilanteita, joissa telekuuntelu kohdistuisi muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin. Sääntelyratkaisulla välttyään samoissa asioissa useiden peräkkäisten telekuuntelu- ja valvontalupien valmistelu- ja käsittelyprosesseilta poliisissa ja tuomioistuimissa.

Telekuuntelu- tai televalvontalupaa haettaessa ja myönnettäessä tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö voi kuitenkin olla myös tuntematon. Tällaisissa tapauksissa olisi perusteltua, että tuomioistuin myöntäisi luvan teleosoite- tai telepäätelaittekohtaisesti. Uusien osoitteiden tai laitteiden lisäämisessä käytössä olisi 5 b luvun 14 §:n uudeksi 4 momentiksi ehdotetun sääntelyn mukainen menettely, jossa tuomioistuin saa tutkia ja ratkaista asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa 3 §:ssä tarkoitettua rikostiedustelun perusteuhkaa koskevan lupa-asian suullisesta käsitte-lystä.

Tässä esityksessä uhkaperusteiseen rikostiedusteluun ehdotettavien, tuomioistuimen päätöksen-tekovaaltaan osoitettujen rikostiedustelukeinojen osalta ehdotetaan, että jos asia ei siedä viivy-tystä, rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saisi päättää televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä katselusta, tekni-kestä seurannasta, teknisestä laitetarkkailusta, paikkatiedustelusta ja muuhun kotirauhan suoja-maan tilaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvasta teknisestä kuuntelusta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaati-muksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuiten-kin viimeistään 24 tunnin kuluttua rikostiedustelukeinon käytön aloittamisesta. Säännös ei siis mahdollistaisi asuntokuuntelun toteuttamista kiirepäätösmenettelyllä. Muuhun kotirauhan suo-jaamaan tilaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan teknisen kuuntelun kiirepäätösmahdollisuutta pidetään perusteluna, koska poliisilain 5 luvun 18 §:n 2 momentin nojalla pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekni-kestä kuuntelusta.

11 §. *Rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan päätöksen sisältö.* Pykälän 2 momenttia, jossa säädetään rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan päätöksen sisältövaatimuksista, täydennettäi-siin ehdotettujen, lisättävien rikostiedustelukeinojen edellyttämällä tavalla. Vastaavasti kuin tuomioistuimen lupavaatimusta koskevassa 8 §:n 3 kohdassa, myös päätöksessä tulisi yksilöidä kohteena olevan henkilön ollessa tuntematon teleosoite tai telepäätelaitte, yhdistymistietojen hankkimisen kannalta merkityksellinen paikka, tekninen laite tai ohjelmisto, johon tekninen lai-tetarkkailu kohdistuu, muu yksilöivä tunniste sijaintitiedon hankkimisessa, tila tai muu paikka, johon tekninen kuuntelu tai katselu kohdistuu taikka esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelussa pyritään löytämään tai tarkastamaan.

12 §. *Eräitä rikostiedustelukeinoja koskevien päätösten erityiset sisältövaatimukset.* Pykälään lisättäisiin osallistuvan tietolähteen käyttö. Sitä koskevasta päätöksestä tulisi 11 §:ssä säädetty-jen vaatimusten lisäksi käydä ilmi rikostiedustelukeinon esittäjä, tietolähteen tunnistetiedot, tie-donhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma sekä osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot.

13 §. *Rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan päätöksen voimassaoloaika.* Päätöksen voimas-aoloaika koskevan pykälän 1 momenttia muutettaisiin alkuperäiseen esitykseen nähden siten, kuuden kuukauden päätöksiä koskevien rikostiedustelukeinojen joukkoon lisättäisiin osallistu- van tietolähteen käyttöä koskeva keino. Sen lisäksi kuuden kuukauden enimmäisvoimassaolo- aika koskisi pykälän mukaan suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä

katselua, teknistä seurantaa, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa ja ohjattua tietolähdetoimintaa käyttöä.

Pykälän 2 momentissa lueteltaisiin ne rikostiedustelukeinot, joita koskevat päätökset voitaisiin tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Alkuperäisessä esityksessä olevan valvotun läpilaskun päätöksen lisäksi telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, teknistä kuuntelua, teknistä laitetarkkailua, sijaintitiedon hankkimista ja yhdistymistietojen hankkimista koskevat luvat voitaisiin antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä alkaen enintään kuukaudeksi kerrallaan. Voimassaoloajat vastaavat poliisilain 5 luvussa säädettyä.

14 §. Tuomioistuinmenettely rikostiedustelussa. Tuomioistuinmenettelyä koskevan pykälän uudeksi 4 momentiksi ehdotetaan telekuunteluun ja televalvontaan liittyvää säännöstä. Se koskee tilanteita, joissa tuomioistuin on myöntänyt telekuuntelua tai televalvontaa koskevan luvan ja kohdehenkilö on tuntematon. Tällaisissa tilanteissa tuomioistuin päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista. Säännöksen mukaan tuomioistuin saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa 3 §:ssä tarkoitettua rikostiedustelun kohteena olevaa uhkaa ja henkilöä koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Kevennetyllä menettelyllä edistetään viranomaisien voimavarojen tarkoituksenmukaista ja tehokasta käyttöä tilanteissa, joissa tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö vaihtaa teleosoitteita tai telepäätelaitteita tarkoituksellisesti erittäin tiuhaan. Kevennetyn menettelyn käyttäminen olisi tuomioistuimen harkinnassa ja sitä voitaisiin käyttää vain luvan voimassa ollessa. Lupa-asia tulisi siten käsitellä vähintään kerran kuukaudessa vaatimuksen esittämisestä huolehtivan virkamiehen läsnä ollessa. Lisäksi kevennetyn menettelyn edellytyksenä olisi, että kysymys on samasta henkilöstä ja samasta rikostiedustelukeinon käytön perusteena olevasta vakavan rikollisuuden uhkasta kuin aikaisemmin myönnettyssä luvussa.

Pykälään lisättävän uuden 4 momentin johdosta täydennettävän esityksen mukaisesta 7 momentista tulisi 8 momentti ja siihen lisättäisiin osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva toimivaltuus. Säännöksen mukaan käsiteltäessä 9 §:n 3 momentin mukaisesti peitetoimintaa, valeostoa tai osallistuvan tietolähteen käyttämistä koskevaa asiaa tuomioistuimessa tuomioistuimelle on toimitettava ainoastaan asian käsittelemiseksi välttämättömät tiedot. Säännöksellä painotetaan kyseisiin henkilötiedustelukeinoihin liittyviä korostettuja salassapitotarpeita ja pyritään turvaamaan tiedonhankintaa suorittavien henkeä ja terveyttä.

20 §. Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin teknisluonteinen muutos. Alkuperäisessä hallituksen esityksessä rikostiedustelukeinoja koskevasta ilmoituksesta on ehdotettu säädettäväksi 38 §:ssä. Täydentävään esitykseen lisättyjen pykälien johdosta ilmoittamisesta säädettäisiin 40 §:ssä. Poiketen siitä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:ssä säädetään henkilöllä, jonka oikeutta tai velvollisuutta asia koskee, ei ole oikeutta saada tietoa tässä luvussa tarkoitettun rikostiedustelukeinon käytöstä, ennen kuin 40 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty.

24 §. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin teknisluonteinen muutos. Toisen momentin 3 kohdan mukaan keskusrikospoliisin olisi mahdollisimman pian ilmoitettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle päätöksestä, joka koskee 40 §:n 1 momentissa tarkoitettun ilmoituksen siirtämistä. Alkuperäisessä hallituksen esityksessä ilmoituksesta on ehdotettu säädettäväksi 38 §:ssä. Täydentävään esitykseen lisättyjen pykälien johdosta ilmoittamisesta säädettäisiin 40 §:ssä.

27 §. Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen. Pykälää täydennettäisiin 2 §:ään lisätyillä rikostiedustelukeinoilla, joiden käyttöön saaminen edellyttää laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamista. Pykälään lisättäisiin edellä todetun johdosta telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta ja televalvonta sekä korvattaisiin teknistä katselua ja teknistä seurantaa koskevat ilmaiset teknisen tarkkailun käsitteellä, joka kattaa edellä mainittujen lisäksi myös teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun. Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen olisi toissijainen toimivaltuussäännös, joka mahdollistaisi varsinaisen rikostiedustelukeinon käytön. Tämä ei poistaisi velvollisuutta hakea lupaa esimerkiksi telekuuntelun tai televalvonnan käytön osalta. Oikeus laitteiden asentamiseen olisi poliisin palveluksessa olevalla virkämiehellä. Tällä mahdollistettaisiin se, että asentamisessa ja poisottamisessa voitaisiin käyttää myös muuta virkamiestä kuin poliisivirkamiestä. Teknisen kehityksen myötä rikostiedustelukeinojen käyttäminen voi edellyttää laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisessa ja poisottamisessa teknisen asiantuntijan käyttämistä. Esimerkiksi eräiden kohteiden tai tietojärjestelmien suojaus tulee voida tilapäisesti kiertää, purkaa tai ohittaa.

Täydennettävän esityksen pykälässä oleva kategorinen kieltö asentaa tai poisottaa laite, menetelmä tai ohjelmisto pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa poistettaisiin, koska kyseisten rikostiedustelukeinojen käyttöönotto saattaa edellyttää asentamistoimien suorittamista asunnossa. Rikostiedustelutoiminnan luonteesta johtuen eteen voi tulla tilanteita, joissa laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen edellyttää kotirauhan suojan piiriin menemistä, sillä esimerkiksi teknisessä laitetarkkailussa laite tai ohjelmisto voi olla tarpeen asentaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa esimerkiksi tekniselle laitteelle. Teknistä katselua ei kuitenkaan olisi ehdotetun 4 §:n 2 momentin mukaan sallittua jatkossakaan kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Pykälään lisättäisiin *2 momentti*, jossa säädettäisiin, että laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saisi asentaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan vain, jos tuomioistuimien on antanut siihen luvan rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystään kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Tuomioistuimen toimivallasta päättää laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa ehdotetaan säädettäväksi nimenomaisesti 7 §:n 4 momentissa. Jos tuomioistuin antaa luvan rikostiedustelukeinon käyttöön, sen on rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystään kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta erikseen päätettävä myös luvan antamisesta laitteen sijoittamisesta tällaiseen tilaan. Tämä yleensä koskisi tapauksia, joissa tekninen tarkkailu itsessään kohdistuisi pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan. On myös mahdollista, että laite, menetelmä tai ohjelmisto joudutaan sijoittamaan pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan, vaikka tarkkailu kohdistuu sen ulkopuolella olevaan tilaan tai muuhun paikkaan. Jos tällaisessa tapauksessa rikostiedustelukeinon käyttöön ei tarvittaisi tuomioistuimen lupaa, sellainen lupa olisi kuitenkin hankittava laitteen, menetelmän tai ohjelmiston sijoittamista varten. Lupa olisi haettava ennen kuin rikostiedustelukeinoa ryhdytään käyttämään. Lupaa ei enää tarvittaisi erikseen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston poistamiseen.

34 §. Kuuntelu- ja katselukiellot rikostiedustelussa. Pykälän otsikkoa muutettaisiin lisäämällä siihen myös kuuntelukiellot. Uhkaperusteista rikostiedustelua koskevan 5 b luvun 2 §:ään ehdotetaan täydennettäväksi useita rikostiedustelukeinoja, joilla voidaan kuunnella viestejä ja puhetta. Tästä johtuen pykälän 1, 2 ja 3 momentteihin ehdotetaan täydennettäväksi telekuuntelua, telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista, teknistä kuuntelua ja teknistä laitetarkkailua koskevat rikostiedustelukeinot. Kyseisiä keinoja ei 1 momentin mukaan saisi kohdistaa sellaiseen viestintään, josta viestinnän osapuoli ei saisi todistaa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16, 17, 20 tai 22 §:n 2 momentin nojalla. Pykälän 2 momentissa säädetään viivytyksettömästi keskeyttämis- ja hävittämisvelvollisuudesta tilanteessa, jossa ilmenee, että 1

momentissa säädettyjä kohdentamiskieltoa on loukattu. Sääntely täydentää 1 momentin kuuntelu- ja katselukiellojen noudattamista. Pykälässä tarkoitettut kuuntelu- ja katselukiellot eivät kuitenkaan 3 momentin mukaan koskisi tapauksia, joissa 1 momentissa tarkoitettu henkilö osallistuu 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan, ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta tai teknisestä laitetarkkailusta. Pykälän 1 momentissa tarkoitettun kohdentamiskiellon alaa, joka kattaa viestinnän, josta viestinnän osapuoli ei saa todistaa tai josta hänellä on oikeus olla todistamatta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16, 17 tai 20 §:n tai 22 §:n 2 momentin nojalla, selostetaan tarkemmin täydennettävän esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa.

38 §. Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen. Pykälä olisi kokonaan uusi verrattuna alkuperäiseen hallituksen esitykseen. Pykälän 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan, jos käy ilmi, että telekuuntelu tai televalvonta kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, rikostiedusteluaineiston käyttö on tältä osin keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tällaiset kuuntelulla saadut tallenteet ja televalvonnalla saadut tiedot sekä tällaisilla rikostiedusteluaineistoilla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Pykälän 2 momentin mukaan velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa, taikka että toimenpiteen kohteena oleva henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

Pykälässä tarkoitetuissa tapauksissa on kysymys tilanteista, joissa rikostiedusteluaineisto on tahattomasti kohdistettu tavalla, johon sitä ei ole lupapäätöksessä hyväksytty käytettävän. Välttämättä keskeyttämisvelvollisuutta sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämismuutoksen velvollisuutta koskevalla sääntelyllä pyritään minimoimaan ulkopuoliseen tahoon kohdistunut, poliisiin toiminnasta aiheutunut perusoikeuksiin puuttuminen. Ehdotettu sääntely on tältä osin johdonmukainen poliisilain 5 luvun 56 §:ssä säädetyn sekä pakkokeinolain 10 luvun 58 §:ssä säädetyn kanssa.

Myös tiedusteluvalvontavaltuutetulla on tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain 15 §:n mukaan oikeus määrätä tiedustelumenetelmän käyttö keskeytettäväksi tai lopetettavaksi, jos hän katsoo valvottavan menetelleen lainvastaisesti tiedustelutoiminnassa sekä oikeus määrätä lainvastaisesti hankitut tiedot viipymättä hävitettäväksi. Tällä esityksellä täydennettävässä hallituksen esityksessä (xx /2026 vp) ehdotetaan säännöstä muutettavaksi siten, että se koskisi myös rikostiedusteluaineistojen keskeyttämisoikeutta.

39 §. Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen. Pykälä olisi kokonaan uusi verrattuna alkuperäiseen hallituksen esitykseen. Pykälän mukaan jos rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystön kuuluva poliisimies olisi 10 §:n 3 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta, teknisestä laitetarkkailusta, televalvonnasta tai sijaintitiedon hankkimisesta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, rikostiedusteluaineiston käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Kiirepäätöksiä koskevan sääntelyn lähtökohtana on, että rikostiedustelutehtävään määrätyn, rikostiedusteluun perehtyneen päällystön kuuluvan tekemä kiirepäätös on voimassa, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen ja kyseessä olisi tällöin

lähtökohtaisesti laillisella päätöksellä hankitut tiedot. Tehdystä kiirepäätöksestä sekä vaatimuk-
sen johdosta tehdystä tuomioistuimen päätöksestä tulisi 24 §:n mukaisesti ilmoittaa tiedustelu-
valvontavaltuutetulle mahdollisimman pian päätöksen tekemisen tai luvan antamisen jälkeen.

40 §. Rikostiedustelukeinon käytöstä ilmoittaminen. Alkuperäisessä hallituksen esityksessä
oleva 38 § ehdotetaan siirrettäväksi 40 §:ksi. Pykälän *1 momentissa* säädetään velvollisuudesta
ilmoittaa kirjallisesti tiettyjen rikostiedustelukeinojen käytöstä tiedonhankinnan kohteelle vii-
pymättä sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Kohteelle ilmoittamisesta
olisi samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle. Rikostiedustelu-
keinon käytöstä olisi kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden ku-
luttua sen käytön lopettamisesta. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin telekuuntelua, tietojen hank-
kimisesta telekuuntelun sijasta, televalvontaa, sijaintitiedon hankkimista, teknistä kuuntelua ja
teknistä lait tarkkailua koskevat rikostiedustelukeinot. Kyse olisi sellaisista rikostiedustelukei-
noista, joilla puututtaisiin tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön luottamuksellisen viestin
suojaan.

Tehtävän ilmoituksen tulisi olla riittävän yksilöity, jotta tiedonhankinnan kohde voi pyrkiä sel-
vittämään häneen kohdistetun rikostiedustelukeinon käytön perusteita. Ilmoituksessa olisi yksi-
löitävä käytetty rikostiedustelukeino sekä esimerkiksi tiedonhankinnan aika ja paikka. Ilmoitus
voitaisiin tehdä tiedonhankinnan kohteelle esimerkiksi kirjeitse viimeiseen tiedossa olevaan
osoitteeseen. Velvollisuus ilmoittaa rikostiedustelukeinon käytöstä koskee vain rikostiedustelu-
keinoa koskevan päätöksen mukaista tiedonhankinnan kohdetta eikä muita henkilöitä. Jos esi-
merkiksi teknisen katselun piiriin on tullut muita henkilöitä kuin rikostiedustelukeinon kohde,
näille ei tarvitse ilmoittaa tiedonhankinnasta.

Jos rikostiedustelukeinon käyttö kohdistuisi johonkin tiettyyn henkilöryhmään ja ryhmästä yk-
silöityisi henkilö niin, että hänen henkilöllisyytensä selviäisi, niin rikostiedustelukeinon käy-
töstä ilmoittamiseen sovellettaisiin ehdotettua säännöstä samalla tavoin kuin rikostiedustelu-
keino olisi kohdistettu henkilöön.

Tiedonhankinnan tarkoitus katsotaan saavutetuksi esimerkiksi silloin, kun sillä tavoiteltu tieto
on saatu ja tiedon perusteella on ryhdytty vaikuttamistoimiin uhkan torjumiseksi. Vaikka toimia
uhkan torjumiseksi ei olisikaan vielä aloitettu eikä uhka muutoinkaan olisi väistynyt, rikos-
tiedustelukeinosta olisi ilmoitettava sen kohteelle viimeistään vuoden kuluessa rikostiedustelu-
keinon käytön lopettamisesta. Lisäksi ilmoitus tulisi tehtäväksi silloin, kun rikostiedustelukei-
non käyttö on lopetettu tuloksettomana eikä keinolla saadun tiedon voida olettaa olevan sen
laatuista, että se myöhemmin johtaisi jatkotoimenpiteisiin tai toimisi esimerkiksi rikosproses-
sissa todisteena. Ilmaisulla ”viimeistään” tarkoitettaisiin sitä, että ilmoitusta ei saisi aiheetto-
masti viivyttää. Tilanteissa, joissa rikostiedustelukeinon käyttö on arvioitu tuloksettomaksi ja
lopetettu, ilmoitusta voitaisiin ilman tuomioistuimen erillistä päätöstä lykätä enimmillään vuosi,
mikäli samaan henkilöön kohdistetaan edelleen rikostiedustelukeinoja tai muuta tiedonhankin-
taa. Tällaisissa tilanteissa voidaan arvioida olevan mahdollista, että muut käynnissä olevat kei-
not tuottavat tietoja, jotka vaikuttavat päätetyllä keinolla hankittujen tietojen merkityksellisyys-
den arviointiin.

Rikostiedustelukeinon käyttö katsottaisiin lopetetun siinä vaiheessa, kun tiedonhankinta on to-
siasiallisesti päättynyt riippumatta siitä, päättykö luvan tai päätöksen voimassaolo tuolla het-
kellä. Kuten poliisilain 5 luvunkin osalta, vuoden määräaika laskettaisiin viimeisen samaa asiaa
koskevan tiedonhankinnan tosiasiallisesta lopettamisesta, jos samaa 3 §:n mukaista uhkaa ja
samaa tiedonhankinnan kohteena olevaa henkilöä koskien on tehty uusi päätös saman rikos-
tiedustelukeinon käytöstä. Päätösten voimassaolon välillä voidaan hyväksyä muutaman päivän
katkoksia, jotta tiedonhankintaa voidaan kuvatuin tavoin pitää yhdenjaksoisena.

Pykälän mukaista ilmoittamisvelvollisuutta ei ole, jos rikostiedustelukeinoa ei ole käytetty. Näissä tilanteissa kohdehenkilön oikeusasemaan ei ole kajottu eikä ilmoittamisvelvollisuuden varaan rakentuvalla oikeussuojakeinojen käytölle ole tarvetta.

Pykälän 5 momentissa säädetään niistä rikostiedustelukeinoista, joiden käyttämisestä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2–7 momentin säännöksiä. Momenttiin liittäisiin osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva rikostiedustelukeino, josta ei siis olisi velvollisuutta ilmoittaa kohdehenkilölle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa 5 b luvun mukaisella rikostiedustelukeinolla hankitun tiedon perusteella.

41 §. Pöytäkirja. Alkuperäisessä hallituksen esityksessä oleva pöytäkirjaamista koskeva 39 § siirtyisi lukuun lisättyjen uusien 38 ja 39 §:ien johdosta 41 §:ksi.

42 §. Viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin. Pykälä olisi kokonaan uusi verrattuna alkuperäiseen hallituksen esitykseen. Pykälässä säädettäisiin poliisilain 5 luvun 61 §:ää vastaavasti viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuudesta ja pääsystä eräisiin tiloihin. Pykälän 1 momentin mukaan viestinnän välittäjän olisi tehtävä ilman aiheutonta viivytystä televerkkoon telekuuntelun ja televalvonnan edellyttämät kytkennät sekä annettava poliisiviranomaisen käyttöön telekuuntelun toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot, välineet ja henkilöstö. Sama koskisi myös niitä tilanteita, joissa telekuuntelu tai televalvonta toteutetaan poliisiviranomaisen toimesta teknisellä laitteella. Viestinnän välittäjän olisi lisäksi annettava rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluvan poliisimiehen käyttöön hallussaan olevat teknisen seurannan toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot.

Pykälän 2 momentin mukaan poliisilla sekä toimenpiteen suorittajalla ja avustavalla henkilöstöllä olisi oikeus telekuuntelua varten tarpeellisen yhteyden kytkemiseksi päästä myös muihin kuin viestinnän välittäjän hallinnassa oleviin tiloihin, ei kuitenkaan vakituiseen asumiseen käytettyihin tiloihin. Toimenpiteestä päättäisi rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies. Selvyyden vuoksi 2 momentissa mainittaisiin siitä, että kotietsinnästä säädetään erikseen.

43 §. Korvaus teleyritykselle. Pykälä olisi kokonaan uusi verrattuna alkuperäiseen hallituksen esitykseen. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin poliisilain 5 luvun 62 §:ää vastaavasti

Teleyrityksen oikeudesta saada valtion varoista korvaus tässä luvussa tarkoitettusta viranomaisen avustamisesta ja tietojen antamisesta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Korvauksesta säädetään sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 §:ssä. Korvauksen maksamisesta päättäisi toimenpiteen suorittaneen poliisiviranomaisen yksikkö.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 §:n 1 momentin mukaan teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus yksinomaan viranomaisen avustamiseksi hankittujen järjestelmien, laitteistojen ja ohjelmistojen investoinneista ja ylläpidosta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Kustannusten korvaamisesta päättää tarvittaessa Liikenne- ja viestintävirasto. Mainitun pykälän perustelujen (HE 221/2013 vp) mukaan teleyritys saa korvauksen järjestelmien, laitteistojen ja ohjelmistojen ylläpidosta, kuten ohjelmistojen päivityksistä ja huollosta aiheutuvista kuluista. Sen sijaan järjestelmien, laitteistojen ja ohjelmistojen käytöstä aiheutuvia henkilöstökuluja ei korvata. Kyseisen muutoksen tavoitteena on ollut yhdenmukaistaa kustannusten korvaamista koskevaa sääntelyä. Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 §:n 2 momentin mukaan korvauksen maksaa viranomainen, jonka avustamiseksi hankinta on tehty.

Luonnos

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin oikeudesta vaatia oikaisua korvausta koskevaan päätökseen. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa. Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Pykälän 3 momentin mukaan hallinto-oikeuden on varattava Liikenne- ja viestintävirastolle tilaisuus tulla kuulluksi.

44 §. Kansainvälinen yhteistyö. Alkuperäisessä hallituksen esityksessä oleva kansainvälistä yhteistyöstä koskeva 40 § siirtyisi lukuun lisättyjen uusien 38, 39, 42 ja 43 §:ien johdosta 44 §:ksi.

6.2 Pakkokeinolaki

7 luku Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen

4 §. Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi 10 luvun 10 §:ään ehdotettavan muutoksen takia siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta puhuttaisiin yhdistymistiedoista.

10 luku Salaiset pakkokeinot

1 §. Soveltamisala. Luvun soveltamisalaan ehdotetaan lisättäväksi uusi sijaintitiedon hankkiminen toimivaltuus. Lisäksi tukiasematietojen hankkimista koskevan muutosehdotuksen johdosta pykälän käsite tukiasematietojen hankkiminen ehdotetaan korvattavaksi käsitteellä yhdistymistietojen hankkiminen.

2 §. Salaisten pakkokeinojen käytön edellytykset. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että uudeksi toimivaltuudeksi pakkokeinolain 10 lukuun ehdotettavan sijaintitiedon hankkimisen yleiseksi edellytykseksi asetettaisiin vaatimus siitä, että pakkokeinolla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Vaatimus vastaisi muun muassa telepakkokeinoista säädettyä.

9 a §. Sijaintitiedon hankkiminen ja sen edellytykset. Pykälän 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaiselle voitaisiin rikoksen selvittämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen rikoksesta epäillyn tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Toimivaltuuden käytön edellytykset vastaisivat täten lähtökohtaisesti esimerkiksi televalvonnan edellytyksistä säädettyä. Esitetyn toimivaltuuden suhdetta muihin salaisiin tiedonhankintakeinoihin on käsitelty tarkemmin jaksossa 2.4.

Sijaintitiedolla tarkoitettaisiin viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee teleosoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnisteiden sijainnin. Sijaintitiedon hankkimisella tarkoitettaisiin tässä tilannetta, jossa toimivaltuutta käyttämällä pyrittäisiin selvittämään henkilön sijainti tietynä ajankohtana selvittämällä hänen käyttämänsä teleosoitteen, telepäätelaitteen tai häneen yhdistettävän yksilöivän tunnisteiden maantieteellinen sijainti. Kyse voisi olla sen selvittämisestä, onko rikoksesta epäilty henkilö ollut rikoksen tekopaikalla tekoaikana tai liikkunut muussa rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellisessä sijainnissa. Ehdotettua sääntelyä voitaisiin hyödyntää myös vaarallisten tai kiellettyjen aineiden tai esineiden paikantamisessa, vaikka aine tai esine ei olisikaan kohdehenkilön hallussa. Paikantamistilanteiden lisäksi ehdotettua toimivaltuutta voitaisiin käyttää tiedon saamiseksi henkilön tai esineen sijainnin muutoksista niin sanotun reaaliaikaisen seurannan mahdollistamiseksi tai tukemiseksi (ks. HE 25/2024 vp s. 39).

Luonnos

Sijaintitiedon hankkiminen tapahtuisi salaa sen kohteelta. Sijaintitieto voitaisiin hankkia sekä rekisterinpitäjältä että tiedon käsittelijältä, jonka palvelua varten tieto on tuotettu.

Sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa sijaintitiedoilla tarkoitetaan viestintäverkosta tai päätelaitteesta saatavaa tietoa, joka ilmaisee liittymän tai päätelaitteen maantieteellisen sijainnin ja jota käytetään muuhun kuin viestin välittämiseen (SVPL 3 § 18 kohta). 1 momentissa tarkoitettu sijaintitiedon käsite olisi kuitenkin sähköisen viestinnän palvelulaissa määriteltyä sijaintitietoa laajempi. Ehdotetulla toimivaltuudella ei hankittaisi tietoa siitä, onko henkilö viestinyt liittymästään tai päätelaitteellaan taikka siitä, mitä viestintä on pitänyt sisällään. Toimivaltuudella hankittaisiin tietoa paikoista, joissa viestintä on tapahtunut vain siinä laajuudessa kuin sijaintitiedon hankkiminen teknisesti edellyttää. Toimivaltuudella ei voisi hankkia tietoa tietokoneesta, telepätelaitteesta tai muussa vastaavassa teknisessä laitteesta tai tietojärjestelmässä olevasta tietosisällöstä, mistä tietoa haettaisiin tyypillisesti laite-etsintätoimivaltuudella tai teknisen laitetarkkailun toimivaltuudella.

Teleosoite on viestintäverkon rajapinnan tieto tai ominaisuus, joka voidaan yhdistää tiettyyn käyttäjään tai tilaajaan, ja laitteeseen sisältyvä ja sitä myötä myös käyttäjään tai tilaajaan yhdistettävissä oleva tieto tai ominaisuus. Teleosoitteita voivat siten olla esimerkiksi sähköpostiosoite, ip-osoite, käyttäjätunnus ja salasana, profiili tai muu televerkkoon sisältyvä tieto, jonka avulla tele- tai datayhteyden osapuolet voidaan yksilöidä. (HE 224/2010 s. 93)

Vastaavasti kuin sähköisen viestinnän palveluista annetussa laissa telepätelaitteella tarkoitettaisiin laitetta, joka viestien lähettämiseksi, käsittelemiseksi tai vastaanottamiseksi on tarkoitettu johtimella, radioteitse, optisesti tai muulla sähkömagneettisella tavalla liitettäväksi joko suoraan yleisen viestintäverkon liittymään taikka toimimaan yleisen viestintäverkon yhteydessä kytkettynä suoraan tai epäsuorasti yleisen viestintäverkon liittymään (SVPL 3 § 25 kohta). Päätelaitetta käytetään viestintäverkon liittymässä. Päätelaitteita ovat esimerkiksi puhelimet ja matkaviestimet, digitaalisten televisio- tai radiolähetysten vastaanottamiseen tarkoitettut laitteet sekä modeemit (HE 221/2013 vp s. 88-89).

Tietyllä yksilöivällä sijainnin ilmaisevalla tunnisteella viitattaisiin esimerkiksi sellaisiin sijainnin ilmaiseviin yksilöitäviin laitteisiin, jotka eivät kuuluisi telepätelaitteen määritelmän piiriin. Tällaisia voisivat olla muut kuin henkilöiden viestintään käytetyt laitteet, jotka eivät kykene itse kommunikoidaan verkkoon, mutta joiden hallintasovellukseen tai sen pilvitallennusversioon tallentuisi niiden sijainti. Kyse voisi myös olla sellaisesta käyttäjätunnuksen alitunnuksesta, joka ei täytä teleosoitteen määritelmää.

Esineiden paikantaminen ehdotetun toimivaltuuden avulla voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteissa, jossa tietyn rikoksen tekemisessä käytetyn ajoneuvon sijaintitiedon selvittämiseksi voitaisiin saada selvitystä rikosentekijöiden henkilöllisyydestä. Esineiden paikantaminen voisi tulla kyseeseen myös tilanteissa, jossa ajoneuvoon epäillään kätketyn rikoksiin liittyviä esineitä tai aineita ja kyseisen ajoneuvon paikantaminen olisi rikoksen selvittämisen kannalta tarpeen. Tällaisissakin tilanteissa edellytettäisiin, että jotakin, mahdollisesti tuntematonta, henkilöä on syytä epäillä rikoksesta 1 tai 2 momentissa tarkoitettusta rikoksesta.

Pykälän 2 momentin mukaan esitutkintaviranomaiselle voitaisiin lisäksi rikoksen selvittämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen rikoksesta epäillyn tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos epäiltyä on syytä epäillä 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta, 2) parituksesta, 3) pahoinpitelystä, 4) törkeästä kotirauhan rikkomisesta, 5) vapaudenriistosta, 6) varkaudesta, 7) törkeästä luvattomasta käytöstä, 8) moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta, 9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, 10) terroristisesta matkustamisesta, 11) terroristisen

Luonnos

matkustamisen edistämisestä, 12 terroristisesta julkisesta kehottamisesta, 14) kiristyksestä, 15) salakuljetuksesta, 16) törkeästä tulliselvitysrikoksesta, 17) ympäristön turmelemisesta, 18) metsästysrikoksesta, 19) luonnonsuojelurikoksesta tai 20) huumausainerikoksesta. Momenttiin olisi listattu rikoksia, joiden selvittämiseksi olisi mahdollista hankkia sijaintitietoja, sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädettäisiin. Listaan sisältyvien rikosten ankarin rangaistus on lievempi kuin 1 momentissa mainittu neljä vuotta vankeutta. Listatuista rikoksista terroristisessa tarkoituksessa tehtävät rikokset sekä törkeä tulliselvitysrikos ja huumausainerikos ovat myös televalvonnan peruserikoksia. Eräät muut rikosnimikkeet ovat tyypillisiä järjestäytyneen rikollisuuden piirissä tapahtuvia ja usein lisäksi myös luonteeltaan toistuvia tai jatkuvia, mikä tulee otettavaksi huomioon vakavuusarvioinnissa. Tällaisia rikoksia ovat järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, paritus, kiristys, salakuljetus, törkeä tulliselvitysrikos ja huumausainerikos. Muut listalla mainitut rikoksen ovat luonteeltaan sellaisia, että niiden tapahtuminen on usein paikkasidonnaista eikä niitä juurikaan toteuteta esimerkiksi tietoverkoissa, minkä seurauksena epäillyn tai oletetun rikoksen tekijän fyysisellä sijainnilla on suurta merkitystä rikoksen selvittämisen kannalta. (ks. PeVL 32/2013 vp, s. 4/II) Tällaisia rikoksia ovat pahoinpitely, törkeä kotirauhan rikkominen, vapaudenriisto, varkaus, törkeä luvaton käyttö, moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, ympäristön turmeleminen, metsästysrikos ja luonnonsuojelurikos. Voidaan arvioida, että sijaintitiedon selvittäminen voi varsin usein olla ratkaisevaa näiden rikosten selvittämiseksi.

9 b §. *Sijaintitiedon hankkimisesta päättäminen.* Pykälän 1 momentin mukaan sijaintitiedon hankkimisesta päättäisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta tuomioistuimien, jos vaatimus koskisi päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään kuukausi.

Pykälän 2 momentin mukaan sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, sijaintitiedon hankkimisesta päättäisi pidättämiseen oikeutettu virkamies, jos lupa koskisi päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, joka on enintään viikko, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään viikko.

Ehdotettujen momenttien mukaan päätöksentekotaho määräytyisi sen mukaan, kuinka pitkää tulevaisuuteen tai osin myös päätöksen tekemistä edeltävään aikaan kohdistuvaa ajanjaksoa lupa koskisi. Tulevaisuuteen suuntautuvan sijaintitietojen hankkimisen suhteen tuomioistuimien voisi päättää enintään kuukauden pituisesta ajanjaksosta, mikä laskettaisiin päätöksentekopäivästä. Takautuvan sijaintitiedon hankkimisen osalta vastaavaa ajallista rajoitusta ei ole.

Ehdotetun 2 momentin mukaisesti lyhyempää ajanjaksoa koskevat päätökset voisi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies, joka voisi päättää toimivaltuuden käytöstä, jos lupa koskisi päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, joka on enintään viikko, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään viikko. Tältä osin päätöksentekotasoa vastaisi muun muassa suunnitelmallisesta tarkkailusta ja muusta teknisestä seurannasta kuin henkilön teknisestä seurannasta säädettyä sillä erotuksella, että mainittuja tiedonhankintakeinoja koskevat päätökset voidaan tehdä kerrallaan enintään kuudeksi kuukaudeksi. Vastaavasti kuin tuomioistuimen päättäessä toimivaltuuden käytöstä tulevaisuuteen suuntautuvassa sijaintitiedon hankkimisessa viikon ajanjakso laskettaisiin päätöksentekopäivästä, kun taas takautuvan sijaintitiedon hankkimisen osalta vastaavaa rajoitusta ei ole eli kysessä voisi olla mikä tahansa yhdestä ajanjaksosta muodostuva enintään viikon mittainen ajanjakso menneisyydessä. Tällaisen soveltamistilanteen voidaan arvioida olevan hyvin tyypillinen esimerkiksi omaisuusrikosten selvittämisessä, jolloin toimivaltuutta käyttämällä henkilö voitaisiin yhdistää rikoksen tekopaikkaan.

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen mahdollisuutta päättää lyhyestä takautuvasta ajanjaksosta pidetään perusteltuna, koska operatiivisessa poliisitoiminnassa sijaintitietojen

Luonnos

hankkimisella lyhyeltä takautuvalta jaksolta tuetaan tyypillisesti reaaliaikaisen tiedonhankinnan toteuttamista. Toisaalta reaaliaikaisen tiedonhankinnan aloittaminen edellyttää tyypillisesti huomattavan nopeasti tehtäviä päätöksiä tiedonhankintakeinon käytöstä, mistä syystä päätöksenteon keskittäminen tuomioistuimeen kaikissa tilanteissa erityisesti tulevaan aikaan kohdistuvissa päätöksentekotilanteissa ei ole tarkoituksenmukaista eikä keinon luonne huomioon ottaen perusteltuakaan. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätösvaltaa puoltaa myös se, että edes teleyritysten hallussa oleviin tukiasematietoihin kohdistuessaan päätös ei väistämättä koske säilyttämisvelvollisuuden perusteella säilytettäviä tietoja, vaan kyse voi olla tiedoista, joita teleyritykset säilyttävät esimerkiksi laskutusta varten.²

Koska pidemmältä ajanjaksolta hankittava sijaintitieto puuttuu vahvemmin kohdehenkilön henkilötietojen ja yksityisyyden suojaan mahdollistaen päätelmien tekemisen tämän yksityiselämästä, katsotaan, että perusteltu päätöksentekotaso olisi tuomioistuin. Toisaalta laajemman sijaintitietoaineiston perusteella tehtävä analyysi kohdehenkilön fyysisestä olinpaikasta saattaisi vähentää usein tarvetta käyttää muita yksityisyyden suojaan enemmän puuttuvia tiedonhankintakeinoja.

Ehdotettu säännös mahdollistaa uusien tuomioistuimen päätösten osalta niin sanottujen jatko-päätösten tekemisen samassa asiassa, mutta kunkin päätöksen yhteydessä tulee erikseen arvioida, ovatko salaisen tiedonhankintakeinon käytölle asetetut edellytykset edelleen voimassa. Poliisimies ei sitä vastoin voisi tehdä samassa asiassa samaa kohdetta koskevia jatkopäätöksiä, ellei päätösten välillä ole merkittävää esimerkiksi joidenkin viikkojen väliä.

Pykälän 3 *momentin* mukaan sijaintitiedon hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä olisi mainittava 1) epäilty rikos ja sen teko-aika, 2) rikoksesta epäilty tai epäillyn ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite, telepäätelaitte tai muu yksilöivä tunnistus, 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja sijaintitiedon hankkimisen edellytykset perustuvat, 4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella, 5) sijaintitiedon hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies ja 6) mahdolliset sijaintitiedon hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Momentti vastaisi keskeisiltä osin televalvontaa ja telekuuntelua koskevista päätöksistä säädettyä. Tiedonhankinta kohdistettaisiin lähtökohtaisesti henkilöön, mutta kohdehenkilön ollessa tuntematon vaatimuksessa ja päätöksessä yksilöitäisiin teleosoite, telepäätelaitte tai muu yksilöivä tunnistus.

Pykälän 4 *momentin* mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies päättäisi ulkomaiselle palveluntarjoajalle tehtävästä 9 a §:n mukaisia tietoja koskevasta pyynnöstä. Pynnön tekeminen edellyttäisi tämän pykälän 1–3 momenttien mukaista päätöstä sijaintitiedon hankkimisesta.

² Vrt. Yhdistetyt asiat C-203/15 ja C-698/15 Tele2 Sverige AB (C-203/15) vastaan Post- och telestyrelsen 21.12.2016 ECLI:EU:C:2016:970 kohta 120: ”Sen takaamiseksi, että näitä edellytyksiä noudatetaan käytännössä täysimääräisesti, on olennaista se, että toimivaltaisten kansallisten viranomaisten oikeus saada säilytetyt tiedot edellyttää lähtökohtaisesti asianmukaisesti perusteltuja kiireellisiä tapauksia lukuun ottamatta joko tuomioistuimen tai riippumattoman hallinnollisen elimen etukäteisvalvontaa ja sitä, että kyseisen tuomioistuimen tai elimen ratkaisu annetaan perustellusta pyynnöstä, jonka nämä viranomaiset esittävät rikoksen estämisen, selvittämisen tai syyteharkintamenettelyssä (ks. analogisesti direktiivin 2006/24 osalta tuomio Digital Rights, 62 kohta; ks. myös analogisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan osalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 12.1.2016, Szabó ja Vissy v. Unkari, CE:ECHR:2016:0112JUD003713814, 77 ja 80 kohta).”

Luonnos

Momentissa säädettäisiin pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle valtuus pyytää sijaintitietoja ulkomaiselta palveluntarjoajalta. Pyynnön tekeminen edellyttäisi 9 b §:n 1–3 momenttien mukaista päätöstä sijaintitiedon hankkimisesta. Ehdotettu säännös on katsottu tarpeelliseksi erityisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2022/2065 (digipalvelusäädös) 10 artiklan johdosta. Artiklan mukaan välityspalvelun tarjoajan tiedonantovelvollisuus perustuu erityisesti kansallisen oikeus- tai hallintoviranomaisen kansalliseen lainsäädäntöön perustuvaan toimivaltaan esittää tietoja koskeva pyyntö.

10 §. Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi, siten että tukiasematietojen hankkimisen sijaan toimivaltuus laajennettaisiin ja muutettaisiin koskemaan niin sanottuja yhdistymistietoja. Ehdotetun säännöksen mukaan yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitettaisiin tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tietyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista tai yksilöivistä tunnisteista.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan teknologian kehityksestä ja muista edellä nykytilan kuvauksessa selostetuista perusteista johtuen muutettavaksi siten, että siinä huomioitaisiin tukiasematietojen ohella sijaintitiedot, joita sähköisen viestinnän palveluntarjoajat keräävät muun muassa asiakkaidensa telepäätelaitteista ja teleosoitteista. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että se mahdollistaisi tiedon hankkimisen tukiasematiedon lisäksi myös tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan tietyssä määritellyssä maantieteellisessä sijainnissa tallentuneista telepäätelaitteista, teleosoitteista ja yksilöivistä tunnisteista vastaavilla edellytyksillä. Muutoksella siirryttäisiin kohti teknologianeutraalia sääntelyä ja yhdessä ehdotetun uuden 9 a §:n kanssa 10 §:ään ehdotettu muutos selkeyttäisi voimassa olevaa oikeustilaa antamalla poliisille selkeän laissa säädetyn toimivaltuuden kuvattujen tietojen saamiseen tietoyhteiskunnan palveluntarjoajilta.

Ehdotettu säännös ei edellytä tietoyhteiskunnan palveluntarjoajia rakentamaan yhdistymistietojen keräämiseen, käsittelyyn tai viranomaisille toimittamiseen liittyviä teknisiä kyvykkyyksiä. Säännös ei myöskään perusta erillistä yhdistymistietojen säilytysvelvollisuutta.

Myös pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että voimassa olevan säännöksen ilmaus tukiasematieto korvattaisiin 1 momenttiin ehdotetun sisällöllisen muutoksen seurauksena ilmaisulla yhdistymistieto. Toimivaltuuden käytön edellytyksiä ei ehdoteta muutettavaksi ja ne olisi jatkossakin sidottu 2 momentin viittauksella televalvontaa ja sen edellytyksiä koskemaan säännökseen.

11 §. Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi luvun 10 §:ään ehdotettavan muutoksen takia siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta käytettäisiin käsitettä yhdistymistiedot. Lisäksi samasta syystä pykälän 2 momentin 4 kohdassa olisi jatkossa perusteltua edellyttää yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä mainittavan tukiaseman sijaan paikka, jota päätös koskee. Vaatimuksessa ja päätöksessä tulisi myös määritellä paikan maantieteellinen laajuus siten, että vaatimus ja päätös ovat pakkokeinoinen 1 luvun 2 §:ssä määritetyn suhteellisuusperiaatteen mukaisia.

29 §. Järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen. Muutettavaksi ehdotetun voimassa olevan 10 luvun 29 §:n nojalla poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan tehdä vastaavia toimia kuin tietolähde ehdotetussa osallistuvan tietolähteen toimivaltuudessa.

Vaikka voimassa oleva pykälä onkin muotoiltu jossakin määrin ehdotetusta osallistuvan tietolähteen käytön toimivaltuudesta poiketen, on voimassa olevaa säännöstä tarkoitettu

Luonnos

sovellettavan siten, että avustavilla toimilla avustetaan juuri sen ryhmän toimintaa, jonka toimintaan osallistutaan. Voimassa olevan pykälän muotoilu *osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan* viittaa lähinnä osallistumista edeltäneeseen soluttautumiseen rikollisryhmään ja sitä tulee tulkita suhteessa avustamistoimiin. Sinällään sitä ei ole ilmeisesti tarkoitettu erilliseksi toimivaltuuden käytön edellytykseksi. (HE 222/2010 vp s. 340–342) Ilmaisuu ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan järjestäytyneessä rikollisuudessa tapahtuneita muutoksia. Uudeksi muotoiluksi ehdotetaan *osallistuessaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan*. Ehdotettu muutos vastaisi paremmin myös käytännön rikostorjunnallisia tarpeita, kun se ei sanamuodollaan viittaa erityisesti osallistumiseen järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan, vaan riittävää olisi lähtökohtaisesti se, että peitepoliisi olisi peitetoimintaa suorittaessaan siten asemoitunut suhteessa varsin laajasti ymmärrettävään järjestäytyneeseen rikollisuuteen, että voisi avustaa esimerkiksi rikollisverkostoja pykälässä yksilöidyillä tavoilla.

Vastaavasti toimintaympäristön ja järjestäytyneen rikollisuuden ilmenemismuodoissa tapahtunut muutos mukailen ilmaisu *rikollisryhmää* korvataan ilmaisulla *rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää*.

Pykälää ehdotetaan muokattavaksi myös rakenteeltaan samankaltaiseksi kuin ehdotettua osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva säännös. Nykyinen 1 momentti jaetaan 1 ja 2 momenteiksi ja nykyisestä 2 momentista tulee uusi 3 momentti.

55 §. Ylimääräinen tieto. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi luvun 10 §:ään ehdotettavan muutoksen takia siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta puhuttaisiin yhdistymistiedoista.

57 §. Tietojen hävittäminen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi luvun 10 §:ään ehdotettavan muutoksen takia siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta puhuttaisiin yhdistymistiedoista.

59 §. Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi luvun 10 §:ään ehdotettavan muutoksen takia siten, että jatkossa tukiasematietojen sijasta puhuttaisiin yhdistymistiedoista.

60 §. Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen. Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamista koskevan 60 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisätään uutena salaisena pakkokeinona sijaintitiedon hankkiminen. Keinon käytöstä pitäisi ilmoittaa epäillylle vastaavasti kuin esimerkiksi telepakkokeinoista.

7 Voimaantulo

Alkuperäiseen hallituksen esitykseen sisältynyt ehdotus poliisilain muuttamiseksi tässä esityksessä ehdotetulla tavalla muutettuna sekä alkuperäiseen esitykseen sisältynyt ehdotus pakkokeinolain muuttamisesta ehdotetaan tulevaksi voimaan 1.6.2027.

Poliisilakiin lisättäväksi ehdotetun uuden 5 b luvun, sellaisena kuin se tässä esityksessä on, hyväksyminen ja voimaantulo riippuu kuitenkin perustuslain 10 §:n muuttamisesta annetun lakiesityksen etenemisestä sekä mahdollisesta hyväksymisestä ja käsittelyjärjestyksestä. Toisin sanoen 5 b luvun, sellaisena kuin se tässä esityksessä on, säätämisen edellytyksenä on perustuslakiin esitettyjen muutosten voimaantulo.

Ehdotuksella pyritään saattamaan poliisin rikostorjuntatoimivaltuudet toimintaympäristössä jo tapahtuneiden sekä käynnissä olevien muutosten edellyttämälle tasolle, mikä puoltaa sääntelyn voimaantuloa ehdotetulla tavalla 1.6.2027.

Luonnos

Rikollisuustilanne on järjestäytyneen ja muun vakavimman rikollisuuden osalta kehittynyt ja kehittymässä nopeasti huonompaan suuntaan. Muutoksen taustalla on ollut erityisesti vakavan rikollisuuden kansainvälistymisestä seurannut järjestäytyneen rikollisuuden kasvu ja väkivaltaisten toimintamallien yleistymisen. Arvioiden mukaan järjestäytyneen rikollisuus on tulevaisuudessa entistä vaikeammin tunnistettavaa, verkostomaista, monikansallista ja ammattimaista. Edelleen on esitetty, että sekä kansainväliset että kansalliset järjestäytyneen rikollisuuden ryhmät ja katujengit jatkavat nuorten rekrytoimista muun muassa ampuma-aseväkivaltaan. Samanaikaisesti Suomessa toimivan järjestäytyneen rikollisuuden ”välimatka” kansainvälisiin toimijoihin lyhenee ja kansainvälisen kentän tietotaito ja kontaktit ovat entistä paremmin ja nopeammin saatavilla.

Muutoksen on havaittu olevan hyvin nopea ja tulevaisuudessa erilaisten ei-toivottavien kansainvälisten kehityskulkujen arvioidaan tavoittavan Suomen entistä nopeammin. Tilanne muissa Pohjoismaissa on osoittanut, kuinka tärkeää on pyrkiä torjumaan haitallisia kehityskulkuja jo ennalta, jolloin todennäköisyys torjuntatoimien onnistumiselle on merkittävästi suurempi kuin myöhäisemmässä vaiheessa.

Torjuttavissa ilmiöissä voi olla kyse uusista rikosten tekotavoista, uusista erittäin vaarallisista huumausaineista tai esimerkiksi kansainvälisesti vaarallisimpina pidettyjen rikollisorganisaatioiden toiminnan ulottumisesta Suomeen. Uusien haitallisimpien rikollisuusilmiöiden arvioidaan vaikuttavan rikollisuustilanteeseen merkittäväällä tavalla nopeasti niiden rantautumisen myötä, millä voi rikollisuustilanteen lisäksi olla välittömiä vaikutuksia myös yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen. Esimerkiksi tilauksesta tehtävien väkivaltarikosten ja äärimmäistä väkivaltaa sisältävien tekoapojen yleistymisen heikentää myös sivullisten turvallisuutta.

Vaikka niin sanotun piilorikollisuuden määrä arvioidaan suureksi, on viime aikojen kehitys ilmi tulleessa rikollisuudessa osoittanut, että merkittävät muutokset vakavassa rikollisuudessa voivat tapahtua hyvin nopeasti. Nopeasti kehittyvässä tilanteessa poliisi- ja pakkokeinolin mukaisten tiedonhankintakeinojen käyttäminen on tyyppillisesti mahdollista vasta reaktiivisesti ilmiöiden jo saavuttua Suomeen. Tiedonhankinnan mahdollistaminen varhaisemmassa vaiheessa tuottaisi kattavampaa torjuntatoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa hyödynnettävää tietoa, mikä luonnollisesti lisäisi yhteiskunnan mahdollisuuksia suojautua haitallisimmilta uusilta rikosilmiöiltä.

Edellä todetuista muutoksista johtuvista syistä vakavan rikollisuuden tehokkaan torjunnan mahdollistamiseksi ehdotetut säännökset tulisi saattaa kokonaisuudessaan voimaan mahdollisimman nopeasti.

Esitykseen sisältyvän poliisilain muuttamista koskevan lakiehdotuksen 5 b luvussa ehdotetaan säädettäväksi telekuuntelusta ja tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä kuuntelusta, yhdistymistietojen hankkimisesta, teknisestä laitetarkkailusta, paikkatiedustelusta ja siihen liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta (2 §). Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi rikostiedustelukeinojen käytön mahdollistamisesta tietyin rajauksin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa (4 §). Kyseiset ehdotukset liittyvät hallituksen esitykseen perustuslakisääntelyn tarkistamisesta (HE 50/2026 vp). Perustuslain 10 §:n muuttamista koskeva ehdotus on käsiteltävä perustuslain 73 §:ssä säädetyssä järjestyksessä.

Jos perustuslain muutosehdotus käsiteltäisiin perustuslain 73 §:n 1 momentin mukaisessa sääntämisenjärjestyksessä, poliisilain 5 b luku, sellaisena kuin se on tässä esityksessä, voisi tulla voimaan seuraavan vaalikauden alkupuolella, mahdollisesti keväällä 2028. Voimaantuloaikatauluun ja sääntelyn sisältöön vaikuttaisivat kuitenkin muun muassa perustuslain käsittelyaikataulu

Luonnos

eduskunnassa ja käsittelyssä mahdollisesti tulkintaa koskevat linjaukset sekä niiden ottaminen huomioon tavallisen lain valmistelussa.

Sen sijaan, jos perustuslain muutosehdotukset käsiteltäisiin perustuslain 73 §:n 2 momentin mukaisessa säätämisyjärjestyksessä, poliisilain 5 b luku sellaisena kuin se on tässä esityksessä, voisi tulla voimaan 1.6.2027.

Jos perustuslain muutosehdotus käsiteltäisiin perustuslain 73 §:n 1 momentin mukaisessa säätämisyjärjestyksessä, muut kuin perustuslain muuttamista edellyttävät säännösehdoitukset ehdotetaan kuitenkin tulevaisuuteen voimaan 1.6.2027.

8 Suhde täydennettävään esitykseen

Esitys liittyy eduskunnalle x.x.2026 annettuun hallituksen esitykseen rikostiedustelua koskeksi lainsäädännöksi (HE xx/2026 vp).

Esityksessä ehdotetaan sen lisäksi, mitä alkuperäisessä esityksessä ehdotetaan, muutettavaksi täydennettävään esitykseen sisältyvää 1. lakiehdotusta (laki poliisilain muuttamisesta). Poliisilain 5 lukuun ehdotetaan alkuperäisessä esityksessä ehdotettujen muutosten lisäksi muutettavaksi 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 2 momentti, 11 §, 12 §:n 1 ja 3 momentti, 17, 18 ja 30 §:t ja 58 §:n 1 ja 5 momentti sekä lisättäväksi kokonaan uudet 10 a ja 10 b §, 27 a – 27 f § ja 42 a – 42 d §:t. Poliisilain 5 a luvun 2 §:n 1 momenttia, 8 ja 30 §:ää, 45 §:n 3 momenttia ja 46 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi 5 lukuun ehdotettavien muutosten johdosta.

Alkuperäisessä esityksessä poliisilakiin lisättäväksi ehdotettu uusi 5 b luku ehdotetaan säädettäväksi nyt esitetyn sisältöisenä edellyttäen, että perustuslain 10 §:n muuttamista koskeva esitys (HE 50/2026 vp) hyväksytään ja saatetaan voimaan kuluvan vaalikauden aikana siten, että tämä esitys ehditään käsittelemään eduskunnassa ennen vaalikauden loppua.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutoksia täydennettävään esitykseen sisältyvää 6. lakiehdotukseen (laki pakkokeinolain muuttamisesta). Tietoteknisistä syistä alkuperäisen hallituksen esityksen 6. lakiehdotus on ollut välttämätöntä numeroida tämän esityksen 2. lakiehdotukseksi. Pakkokeinolakiin ehdotetaan alkuperäisessä esityksessä ehdotettujen muutosten lisäksi muutettavaksi 7 luvun 4 §:n otsikko ja 1 momentti, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 2 momentti, 10, 11, 29 ja 55 §:t, 57 §:n 3 momentti, 59 § ja 60 §:n 1 momentti sekä lisättäväksi 10 lukuun kokonaan uudet 9 a ja 9 b §:t.

Esitys on perustuslain 71 §:ssä tarkoitettu täydentävä esitys ja se tulee käsitellä yhdessä alkuperäisen esityksen kanssa.

9 Suhde muihin esityksiin

Valtioneuvosto antoi 16.4.2026 hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi Suomen perustuslain 10 §:n muuttamisesta (HE 50/2026 vp). Hallituksen esityksessä ehdotetaan muun muassa muutettavaksi perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momenttien kotirauhan suojaa ja luottamuksellisen viestin suojaa koskevia lakivaroja siten, että mahdollistettaisiin kyseisten perusoikeuksien välttämättömän rajoittaminen tiedon hankkimiseksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumiseksi.

Toteutuessaan kyseinen perustuslain muutos mahdollistaisi uhkaperusteisessa rikostiedustelulainsäädännössä välttämättömistä luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan ja kotirauhan suojaan puuttuvista rikostiedusteluaineista säätämisen.

Luonnos

Poliisilakiin ehdotetun uuden 5 b luvun säätämisen edellytyksenä tässä esityksessä ehdotetussa muodossa on perustuslain 10 §:ään esitettyjen muutosten voimaansaattaminen.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pakkokeinolain 2 ja 10 luvun muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 98/2026 vp). Esityksessä pakkokeinolakiin lisättäisiin säännökset salaisesta paikkaan kohdistuvasta etsinnästä ja osallistuvan tietolähteen käytöstä.

Sisäministeriön rajavartio-osastolla on käynnissä Rajavartiolaitoksen rikostiedustelulainsäädäntöä koskeva hanke. Valtiovarainministeriössä puolestaan valmistellaan Tullin rikostiedustelulainsäädäntöä.

Sisäministeriössä on myös käynnissä siviilitiedustelulainsäädännön ja poliisin henkilötietolain 7 luvun tarkistamista koskeva lainsäädäntöhanke (vaihe 2, SM040:00/2024). Hankkeessa valmisteltu luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi poliisilain 5 a luvun muuttamiseksi ja eräksi muiksi laeiksi oli lausuntokierroksella 7.4. - 20.5.2026. Esitysluonnokseen sisältyi ehdotus poliisilain 5 a luvun 46 §:n muuttamiseksi. Samaa säännöstä koskeva muutos sisältyy myös tässä esityksessä ehdotettuun lakiesitykseen.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Paikkatiedustelu ja asuntokuuntelu

Voimassa oleva poliisilaki mahdollistaa eräiden poliisin toimivaltuuksien, kuten salaisten tiedonhankintakeinojen kohdistamisen rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuihin kotirauhan suojaamiin tiloihin ja osin, joskin rajatumminkin, myös vakituiseen asumiseen käytettyyn tilaan.

Poliisille ehdotetaan säädettävän rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi uutena toimivaltuutena oikeudesta mennä kotirauhan suojaamaan paikkaan, mukaan lukien vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, salassa kohdehenkilöltä paikkatiedustelun toimittamiseksi. Jo tällä hetkellä poliisilla on oikeus päästä kotirauhan tai julkisrauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan tai tilaan tai muuhun paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä, taikka kulkuneuvoon ja suorittaa siellä tarvittaessa etsintä poliisilain 2 luvun 6 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Poliisilla on myös osana salaista tiedonhankintaa oikeus mennä vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan peitetoiminnan yhteydessä taikka teknisen tarkkailun edellyttämän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi tai poisottamiseksi. Näissä tilanteissa kotietsintä ei ole kuitenkaan sallittua. Poliisilla on myös oikeus kohdistaa poliisilain 5 luvun 17 §:n 5 momentin perusteella teknistä kuuntelua ja 19 §:n 5 momentin perusteella teknistä katselua vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

Perustuslakivaliokunta on käytännössään katsonut kotirauhan suojan piiriin ulottuvan toimen olevan hyväksyttävä ”rikosten selvittämiseksi”, jos toimi sidotaan siihen, että on olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä lakia rikotun tai rikottavan (esim. PeVL 12/2001 vp, s. 3-4, PeVL 12/2002 vp, s. 3 PeVL 40/2002 vp, s. 2, PeVL 44/2002 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on sinänsä jo varsin pian perusoikeusuudistuksen jälkeen katsottu, että kotirauhaa koskevassa kvalifioidussa lakivarauksessa tarkoitettu rikoksen selvittäminen pitää sisällään myös sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen tai yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei vielä olisi ehtinyt toteutetun teon asteelle (PeVL 2/1996 vp, s. 2). Valiokunnan mukaan monen rikoksen luonteesta johtuu, että niiden selvittäminen ei ole mahdollista, mikäli rikoksen tekeminen ei ylipäänsä paljastu. Tämä taas saattaa vaatia

Luonnos

ennakollista varautumista rikoksen tapahtumiseen (PeVL 2/1996 vp, s. 2/I). Sittemmin valiokunta on katsonut pitävänsä perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momentin tarkoittamassa mielessä rikoksen selvittämisenä tai tutkintana myös sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei olisi vielä ehtinyt toteutetun teon asteelle (PeVL 5/1999 vp, s. 3). Epäilyn tulee kohdistua rikoksena rangaistavaan tekoon eli siihen, onko esimerkiksi jotakin toimintaa koskevia säännöksiä syytä epäillä rikotun tai rikottavan laissa rangaistavaksi säädetyllä tavalla (PeVL 69/2002 vp, s. 3).

Kun kysymys on ollut ”rikosten selvittämiseksi” kotirauhan suojaan puuttuvan toimivaltuuden arvioinnista, sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön lähtökohtana on ollut, että kotirauhan suojaan ei tule puuttua enimmillään sakolla rangaistavien, moitittavuudeltaan vähäisten rikkomusten selvittämiseksi (PeVL 40/2002 vp, s. 2 ja PeVL 26/2001 vp, s. 5/I). Valiokunta on pitänyt sakonuhkaiseen tekoon ulottuvan tarkastustoimivaltuuden poistamista myös edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelylle tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 40/2002 vp, s. 2/II). Toisaalta valiokunnan käytännössä on myös katsottu, että kotirauhan piiriin ulottuva tarkastus julkisista varoista myönnettyjen tukien ja avustusten asianmukaisen käytön valvomiseksi on ollut perustuslain kannalta hyväksyttävä sellaisiakin rangaistavaksi säädetyjä rikkomuksia koskevien perusteltujen epäilyjen johdosta, joista voi enimmillään seurata sakkorangaistus (PeVL 69/2002 vp, s. 2–3). Lisäksi valiokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että tarkastusoikeus on voitu tavallisella lailla kytkeä myös rangaistusluonteisella hallinnollisella seuraamusmaksulla sanktioituun tekoon (esim. PeVL 7/2004 vp, s. 2/II, PeVL 39/2005 vp, s. 2/II ja PeVL 2/2017 vp, s. 3).

Kotirauhan suoja koskevan rajoituslausekkeen sisältämä välttämättömyysvaatimus rajoittaa tilanteita, joihin kotirauhan suojan piiriin ulottuva tarkastusvaltuus voidaan antaa sekä laajuutta, jossa sitä voidaan käyttää (HE 309/1993 vp, s. 54). Perustuslakivaliokunta on katsonut aikaisemmin, ettei pakkokeinolakiin perustuvia kotietsintävaltuuksia tulisi laajentaa tarpeettomasti eikä ilman perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä erityisiä syitä (PeVL 26/2001 vp, s. 5). Samoin kokonaan uusien toimivaltuuksien perusteeksi valiokunta on edellyttänyt perusoikeustarkastelussa erityisen painavia syitä (PeVL 5/1999 vp, s. 5). Paikkatiedustelulla tehostet-
tasiin vakavien rikosten estämistä ja paljastamista. Vakavien rikosten estäminen ja paljastaminen on tavoite, jonka saavuttamista yleinen etu ja yhteiskunnallinen intressi voimakkaasti edellyttävät. Intressi rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi liittyy myös tavoitteeseen turvata toisten ihmisten perusoikeuksia.

Voimassa olevan pakkokeinolain kotietsintäsääntelyn nojalla kotietsintä voidaan tapauskohtaisesti toimittaa ilman paikan haltijan, muun paikassa luvallisesti oleskelevan tai todistajan läsnäoloa, mikäli etsinnän toimittaminen muutoin viivästyisi merkittävästi. Kyse ei ole kuitenkaan salaisesta kotietsinnästä, vaan etsinnästä on ilmoitettava viipymättä sille, jonka luona etsintä on toimitettu. Voimassa oleva pakkokeinolaki mahdollistaa kuitenkin myös asuntokuuntelun eräiden vakavien rikosten selvittämiseksi.

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt jo perusoikeusuudistusta edeltäneessä lausuntokäytännössään huomiota pakkokeinon kohdehenkilön tietoisuuteen kotirauhan suojan piiriin kohdistuvasta toimenpiteestä. Valiokunta on pitänyt salaisena pakkokeinona teknistä tarkkailua ankarimpana kotirauhaan puuttumisen muotona, kun vertailukohteena on ollut asianomaisen läsnä ollessa tai muutoin tämän tietensä tapahtuva kotirauhan piiriin meneminen (PeVL 15/1994 vp, s. 2). Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin luonnehtinut teknisen tarkkailun merkitsevän suhteellisen ankaraa puuttumista perusoikeuksiin erityisesti toimenpiteen salavihkaisen luonteen vuoksi, minkä takia sen sallittavuudelle on tullut asettaa tiukat edellytykset (PeVL 5/1999 vp, s. 4, PeVL 12/1998 vp, s. 5, PeVL 2/1996 vp, s. 3 ja PeVL 8/1994 vp, s. 3). Ehdotetun toimivaltuuden salavihkainen luonne huomioon ottaen erityisesti kotirauhan suojaamiin tiloihin

Luonnos

kohdistuvan paikkatiedustelun ja asuntokuuntelun käyttöalan ehdotetaan olevan hyvin rajattu ja sen käytön edellytykset ehdotetaan asetettavan tiukaksi.

Esityksessä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun ja teknisen kuuntelun ehdotetaan olevan mahdollista vain poliisilain 5 luvun 3 §:ssä yksilöityjen tyypillisesti hyvin törkeiden rikosten kyseessä ollessa. Muihin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua koskeva toimivaltuus ehdotetaan kytkettäväksi poliisilain 5 luvun 5 §:n mukaisesti telekuuntelun perusterikoksiin. Tämän arvioidaan olevan perustuslakivaliokunnan käytännön mukaista, sillä valiokunta on perustuslain 10 §:ää koskevassa tulkintakäytännössään useasti korostanut perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuuden sekä 10 §:n 3 momentissa ilmaistun välttämättömyysvaatimuksen näkökulmasta, ettei kotietsintävaltuuksia tulisi voida kytkeä kuinka vähäisiin rikoksiin tahansa (PeVL 40/2002 vp, s. 2, PeVL 6/1998 vp, s. 2–3 ja PeVL 36/2002 vp, s. 6/II). Poliisilain 5 luvun 3 §:ssä ja 5 §:ssä tarkoitetuissa rikoksissa on kyse vakavista rikoksista, joiden estämistä ja paljastamista voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä perusteena puuttua perusoikeutena turvattuun yksityiselämään ja kotirauhan suojaan.

Nykyiset salaiset tiedonhankinta- tai pakkokeinot eivät vastaa kaikilta osin täysin rikosten tutkinnan tarpeisiin, jolloin tapauskohtaisesti paikkatiedustelu ja asuntokuuntelu voisivat olla välttämätöntä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi. On huomioitava, että myös muuttunut toimintaympäristö on muuttanut tilannetta siten, että nykysääntelyn puitteissa sallitut keinot eivät välttämättä useinkaan ole riittäviä. Paikoin vakavien rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä paikkatiedustelun tai asuntokuuntelun toimittamisen voidaan arvioida olevan välttämätöntä myös muiden toimivaltuuksien tehokkaaksi hyödyntämiseksi sekä niiden käytön rajaamiseksi. Paikkatiedustelu esimerkiksi täydentäisi välttämättömin osin voimassa olevan poliisilain mukaisia toimivaltuuksia, sillä toimivaltuutta käyttämällä voitaisiin varmistaa esimerkiksi suunnitellun henkirikoksen tekemisessä hyödynnettävien erityisen vaarallisten ampumaseiden, räjähdysaineiden taikka sinänsä laillisten aineiden tai esineiden sijainti ilman, että saman tiedon saamiseksi kohdehenkilöä tulisi seurata mahdollisesti useita eri salaisia tiedonhankintakeinoja hyödyntäen pitkiäkin aikoja.

Poliisilain 5 luvun 2 §:ssä salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö on sidottu toimivaltuuden mukaan eri asteisiin edellytyksiin. Esityksessä paikkatiedustelun toimittamisen ehdotetaan edellyttävän sitä, että sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle ja paljastamiselle. Tämä katsotaan asianmukaiseksi ottaen huomioon tiedonhankintakeinon edellä kuvattu paikoin myös muita toimivaltuuksia tehostava ja toisaalta rajaava luonne. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistettavan paikkatiedustelun ja teknisen kuuntelun tulee olla myös välttämätöntä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi. Sanottuun poliisilain mukaiseen välttämättömyyteen on sidottu myös muun muassa valeosto ja peitetoiminta. Myös pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n mukaan asuntokuuntelun käyttäminen edellyttää, että se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi. Toisaalta vaikka paikkatiedustelusta seuraavan perusoikeuspuuttumisen arvioidaan olevan huomattavasti rajallisempi sekä suojeltaviin oikeushyviin nähden että toisaalta myös ajallisesti kuin peitetoiminnassa, kyse on kuitenkin luonteeltaan siinä määrin salavihkaisesta keinosta, että kotirauhan ydinalueeseen kohdistuva paikkatiedustelu on katsottu aiheelliseksi sitoa välttämättömyysvaatimukseen. Kotirauhan suojaan verrattain hetkellisesti puuttuvan paikkatiedustelun toimittamisella mahdollistettaisiin se, että muiden kohdehenkilön perusoikeuksiin merkittävästi ja mahdollisesti myös pitkäaikaisesti puuttuvien salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö ei olisi välttämätöntä tai niitä voitaisiin rajoittaa ainakin ajallisesti vähäisempään. Näin muista eri keinoista seuraavat perusoikeuspuuttumiset rajautuisivat poliisilain 1 luvun 3 ja 4 §:n suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteiden mukaisesti vain välttämättömään.

Luonnos

Perustuslakivaliokunta on pitänyt aikaisemmin salavihkaisia kotirauhan suojan piiriin ulottuvia toimenpidevaltuuksia perusoikeusjärjestelmään soveltuvina edellyttäen, että puuttumisen perusteista säädetään tarpeeksi täsmällisesti ja yleiset oikeusturvajärjestelyt ovat riittävät (PeVL 15/1994 vp, s. 2). Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuin päättäisi pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta ja teknisestä kuuntelusta salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen esityksestä. Tämä katsotaan perustelluksi ottaen huomioon, että mainitut tiedonhankintakeinot puuttuvat varsin voimakkaasti tiedonhankinnan kohteena olevan ja mahdollisten muiden henkilöiden yksityisyyteen ja kotirauhan suojaan eikä niiden kohteeksi joutuvat henkilöt kykene itse valvomaan oikeuksiensa toteutumista. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun osalta tuomioistuimen päätöksenteosta voisi poiketa kiireellisissä tapauksissa, jolloin asia tulisi kuitenkin saattaa tuomioistuimen päätettäväksi jälkikäteisesti.

Lupa-asian käsittelyyn osallistuisi julkinen asiamies. Esityksessä ehdotetaan, että tuomioistuimen olisi määrättävä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua ja teknistä kuuntelua koskevan Poliisihallituksen alaisen poliisin tekemän vaatimuksen käsittelyyn pakkokeinolain 10 luvun 44 §:ssä tarkoitettu julkinen asiamies valvomaan tiedonhankinnan kohteen ja muiden paikkatiedustelun tai kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja. Suojelupoliisin osalta valvontaa suorittaisi ja siten kohdehenkilöiden oikeusturvaa vahvistaisi kuitenkin tiedusteluvalvontavaltuutettu. Tämä katsotaan perustelluksi ottaen huomioon, että paikkatiedustelu ja asuntokuuntelu puuttuvat voimakkaasti tiedonhankinnan kohteen ja mahdollisten muiden henkilöiden yksityisyyteen ja kotirauhan suojaan eikä sen kohteeksi joutuvat henkilöt kykene itse valvomaan oikeuksiensa toteutumista. Julkisen asiamiehen käytöllä lupa-asian käsittelyssä turvattaisiin etsinnän kohteeksi joutuvien oikeusturvaa. Oikeusturvamekanismina toimisi lisäksi paikkatiedustelusta ja asuntokuuntelusta laadittava pöytäkirja (59 §).

Ehdotetun sääntelyn katsotaan täyttävän perustuslain 10 §:n 3 momentissa säädetyn kotirauhan suojaa koskevan rajoituslausekkeen välttämättömyysvaatimuksen erityisesti, kun paikkatiedustelun ja asuntokuuntelun toimittaminen poliisilain 5 luvun nojalla olisi mahdollista vain hyvin rajallisissa tilanteissa vakavien rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi, ja sääntelyssä turvattaisiin oikeusturvakeinot.

Paikkatiedustelu voi olla tarpeen kohdistaa myös tiedonhankinnan kohteen käyttämään varasto-, liike- tai muuhun vastaavaan tilaan taikka kulkuneuvoon. Kyse on tiloista, jotka eivät lähtökohtaisesti ole tyypillisiä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettäviä tiloja. Muun muassa teknistä kuuntelua ja katselua saadaan kohdistaa tiettyyn henkilöön tämän ollessa varasto- tai muussa sellaisessa tilassa, jota ei käytetä vakituiseen asumiseen. Perustuslakivaliokunta on arvioinut valtuuden olevan rajatusta muodossaan sopuosinnassa kotirauhaa koskevaan säännökseen (PeVL 12/1998 vp, s. 5).

Erilaiset liike- tai varastotilat taikka kulkuvälineet saattavat joissakin tilanteissa sisältää kotirauhan suojan piiriin lukeutuvia tiloja. Esimerkiksi EIT:n oikeuskäytännössä kodin käsitteen on paikoin katsottu laajentuvan koskemaan tiettyjä kodin ulkopuolisia tiloja, kuten liikehuoneistoja ja muita ammattikäytössä olevia huoneistoja, jolloin myös yrityksen liiketilan on katsottu nauttivan kodin suojaa (Société Colas Est ym. v. Ranska 16.4.2002, kohta 41, Niemietz v. Saksa 16.12.1992, kohta 27–33). Tällainen suoja ei kuitenkaan - ainakaan, jos kysymys ei ole esimerkiksi asianajajan kaltaisen tai kotona työskentelevän ammatinharjoittajan tiloista - näyttäisi olevan täysin samaistettavissa luonnollisen henkilön kodin nauttimaan suojaan (PeVL 5/2010 vp, s. 2).

Luonnos

Paikkatiedustelua koskeva sääntelyssä ehdotetaan arvioitavaksi eri tavoin ne tilat, joissa paikkatiedustelu ei ulotu rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaiseen kotirauhan suojaamaan paikkaan eikä siten myöskään perustuslain 10 §:n turvaaman kotirauhan suojan piiriin. Ehdotetun sääntelyn ei siten arvioida olevan perustuslain 10 §:n tarkoitetun kotirauhan suojan osalta ongelmallinen, mutta näissäkin tilanteissa tiedonhankintakeinoa voidaan käyttää lähtökohtaisesti vain törkeiden rikosten estämiseksi ja paljastamiseksi, mikäli kyse on tilasta, johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty paikkatiedustelun toimittamisajankohtana.

Osallistuva tietolähde

Ehdotettu sääntely osallistuvan tietolähteen käytöstä on merkityksellistä perustuslain 2 §:n 3 momentissa säädetyn oikeusvaltioperiaatteen, 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan, 21 §:ssä säädetyn oikeusturvan, 22 §:ssä säädetyn perusoikeuksien turvaamisen ja 124 §:ssä säädetyn julkisen hallintotehtävän antamista koskevan perustuslain säännöksen kannalta. Osallistuvasta tietolähdetoiminnasta säädettäisiin poliisilain 5 luvun 42 a–d §:ssä. Kyse olisi poliisilakiin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetyn ohjatun tietolähteen käytön tapauskohtaisesta laajentamismahdollisuudesta (PeVL 67/2010 vp). Toimivaltuuden laajentaminen kohdistuisi käytännössä tietolähteen toimintamahdollisuuksiin viranomaisvalvonnan ja -ohjauksen alaisena siten, että tietolähde voisi ensinnäkin suorittaa tarkoin määriteltyjä toimenpiteitä, jotka voivat tilanteen mukaan täyttää jonkin rikoksen tunnusmerkistön, sekä toisaalta tehdä poliisin ohjauksessa ja valvonnassa toimenpiteitä, jotka mahdollistavat tälle muun 5 luvussa säädetyn salaisen tiedonhankintakeinon hyödyntämisen sikäli kuin niitä koskevat muut edellytyksineen täyttyvät.

Tietolähdetoiminnasta säädettiin Suomessa lain tasolla ensimmäisen kerran 2005 voimaan tulleissa poliisilain (525/2005) 3 luvun 28 §:ssä ja 36 a §:ssä. Poliisilain 28 § sisälsi tietolähdetoiminnan määritelmän, kun taas lain 36 a §:ssä säädettiin poliisin oikeudesta käyttää poliisihallinnon ulkopuolista henkilöä tietolähteenä tehtäviensä hoitamiseksi, tietolähteen antamien tietojen käsittelystä sekä palkkion maksusta. Tietolähdetoimintaa koskevan säännöksen lisääminen lakiin katsottiin tarpeelliseksi erityisesti hallinnon lainalaisuusperiaatteen näkökulmasta (HE 266/2004 vp s. 24). Tietolähdetoiminnasta säädettiin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Esityksessä ehdotettiin useita muutoksia poliisilakiin eikä valiokunta arvioinut lausunnossaan nimenomaisesti tietolähdetoimintaa koskevan toimivaltuuden perustuslainmukaisuutta (PeVL 11/2005 vp).

Säännöstä muutettiin poliisi- ja pakkokeinolakien kokonaisuudistuksen yhteydessä (806/2011 ja 872/2011), mutta myöskään tässä yhteydessä toimivaltuutta ei nimenomaisesti käsitelty perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 66/2010 vp ja PeVL 67/2010 vp). Edelleen säädettäessä tietolähdetoiminnasta siviilitiedustelua koskevassa poliisilain 5 a luvussa tietolähdetoimintaa ei arvioitu erityisesti perustuslain kannalta (PeVL 35/2018 vp). Tietolähdetoimintaa ei siten ole arvioitu perustuslakivaliokunnan tähänastisessa lausuntokäytännössä erityisesti minkään perusoikeuden kannalta.

Tietolähdetoiminta, tietolähteen ohjattu käyttö sekä esityksessä ehdotettava osallistuvan tietolähteen käyttö perustuvat lähtökohtaisesti tietolähteen olemassa oleviin kontakteihin ja ihmisiin sekä ihmisten väliseen tavanomaiseen kanssakäymiseen. Tietolähdetoimintaa ei tulisi arvioida perusoikeussuojan rajoittamisen kannalta samoista lähtökohdista kuin esimerkiksi peitetöimintää, koska ehdotetussa toimivaltuudessa on kyse tietolähteen käytössä olevien sellaisten verkostojen hyödyntämisestä, joihin viranomaisella ei lähtökohtaisesti ole vastaavaa pääsyä. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että jos tietolähde ei kykenisi tietoja hankittaessa toimimaan tavalla, joka on normaalia ihmisten välisessä kanssakäymisessä, voisi tämä johtaa jopa vaarantilanteisiin.

Tietolähdetoiminnassa ei katsota olevan kyse niinkään julkisen vallan puuttumisesta henkilön yksityiselämään, vaan yksilöiden keskinäisistä suhteista ja kanssakäymisestä sekä niiden hyödyntämisestä poliisin tehtävien suorittamiseksi. Esityksessä ehdotetaan laajennettavan tietolähteen ohjattua käyttöä siten, että poliisilain 5 luvun 42 a §:n mukaan tietolähde saisi poliisin ohjauksessa ja valvonnassa tehdä tietyin edellytyksin rikoksen toteuttamiseen liittyviä toimia. Keskeisenä eroavaisuutena tietolähteen ohjattuun käyttöön on siten tietolähteen käytön rikolliseen toimintaan tai toimivaltuuksien käyttöön osallistuva luonne. Perustuslakivaliokunta on peitet toimintaan liittyen luonnehtinut epäsovinnaiseksi toimivaltuudeksi sellaista tutkintakeinoa, joka merkitsee poliisin oikeutta toimia vastoin joitain rikosoikeudellisia kieltoja ilman virkavastuuta. Valiokunnan lausunnon mukaan hallinnon lainalaisuuden periaatteen voidaan katsoa merkitsevän muun ohella sitä, että viranomaiselle ei ilman erittäin painavia syitä ja täsmällisesti määriteltyjä edellytyksiä voida antaa uudenlaista toimivaltaa suorittaa toimia, jotka muutoin ovat rikosoikeudellisesti sanktioituja myös viranomaisen tekeminä (PeVL 5/1999 vp, s. 5).

Esityksessä ehdotetaan säädettävän tietolähdetoimintaa koskien rikolliseen toimintaan liittyvistä toimista, jotka voisivat täyttää tilanteen mukaan jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Toimenpiteet vastaavat pitkälti sitä, mitä peitet toiminnasta on säädetty poliisilain 5 luvun 30 §:ssä. Tietolähdetoiminnassa saattaa ilmetä tilanteita, joissa tiedonhankinnan turvaamiseksi tietolähteen tulisi voida avustaa rikolliseen toimintaan liittyvissä toimissa. Mahdollisuus käyttää esitetävää toimivaltuutta voisi myös tukea tietolähteiden turvallisuutta, koska tietolähteellä ei olisi tarvetta liioitellusti vältellä osallistumista toimintaan, joka saattaisi potentiaalisesti sisältää rikoksen elementtejä. Ehdotetun sääntelyn taustalla katsotaan siten olevan erittäin painavat rikosten estämiseen ja paljastamiseen sekä tietolähteen perusoikeuksien turvaamiseen pohjautuvat syyt (ks. PeVL 5/1999 vp, s. 5). Sääntelyn tarkoituksena ei kuitenkaan ole vapauttaa tietolähdettä rikosoikeudellisesta vastuusta tilanteissa, joihin tämä on ilman viranomaisohjausta päätynyt.

Peitet toimintaa vastaavasti osallistuvan tietolähteen käyttö on toimivaltuudelle säädettävien edellytysten mukaan sallittua vain, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että toimenpide tehdään ilman tietolähteen myötävaikutusta, tietolähteen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle ja avustaminen edistää merkittävästi tietolähdetoiminnan tavoitteen saavuttamista. Sanoituista edellytyksistä ensimmäinen kytkeytyy läheisesti jäljempänä oikeusturvajärjestelyiden yhteydessä käsiteltävään rikosprovokaatioon. Lisäksi osallistuvan tietolähteen käyttö edellyttäisi poliisilain 1 luvun yleisten periaatteiden sekä 5 luvun 2 §:n yleisten edellytysten täyttymistä. Osallistuvan tietolähteen käytössä olisi kyse poliisille kuuluvasta toimivaltuudesta ja avustustoimia olisi mahdollista suorittaa yksinomaan poliisin valvonnassa ja ohjauksessa. Toimiessaan vastoin saamaansa ohjeistusta tietolähde olisi rikosoikeudellisessa vastuussa toimistaan.

Tietolähteen ohjattua käyttöä ei ole sidottu poliisilaisiin mihinkään perusterikoksiin, vaan poliisin poliisilain 1 luvun 1 §:n mukaisten tehtävien hoitamiseen. Ehdotettu poliisilain 5 luvun mukainen osallistuvan tietolähteen käyttö rajataan rikosten paljastamiseen ja estämiseen sekä vaaran ja vahingon torjumiseen. Edellä todetusti tietolähdetoiminta ei rinnastu luonteeltaan peitet toimintaan eikä toimivaltuutta ole siten perusoikeusnäkökohdat huomioiden tarpeen sitoa peitet toiminnan tavoin perusterikoksiin. Osallistuvan tietolähteen käyttö ei edellyttäisi yksityiselämän suojan kannalta merkityksellistä soluttautumista, vaan kyse olisi tapauskohtaisesta mahdollisuudesta laajentaa tietolähteen ohjattu käyttö tiettyihin toimintoihin, jotka voitaisiin katsoa rikolliseen toimintaan osallistumiseksi. Toimivaltuuden laajentaminen kohdistuisi tietolähteen osallistuvaan luonteeseen liittyen edellä todetusti myös poliisin ohjauksessa ja valvonnassa suoritettuihin teknisuontoisiin toimenpiteisiin, jotka mahdollistavat viranomaiselle jonkin 5 luvussa säädetyn salaisen tiedonhankintakeinon hyödyntämisen. Sanotun myötä tietolähdetoiminta muuttuu jossakin määrin aktiivisemmaksi, mutta tästä huolimatta ei katsota olevan

Luonnos

perusteita arvioida osallistuvan tietolähteen käyttöä sen epäitsenäinen luonne huomioiden tietolähteen ohjatusta käytöstä poiketen.

Ehdotetun sääntelyn ei katsota osallistumiselementtiin liittyen perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta muutoin eroavan perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädetystä tietolähteen ohjatun käytöstä (PeVL 66/2010 vp ja PeVL 67/2010). Kokonaisarvioinnissa on myös syytä huomioida, että osallistuvan tietolähteen käytöllä saatavien tietojen perusteella on mahdollista kohdentaa tarkemmin myös muita salaisia tiedonhankintakeinoja. Tällä arvioidaan olevan perusoikeusmyönteisiä vaikutuksia, kun muiden perusoikeuksiin merkittävästikin puuttuvien salisten tiedonhankintakeinojen käyttäjät ja -tarpeet voisivat vähentyä.

Poliisilain 5 luvun 40 §:n 3 momentissa säädetään korostetusta tietolähteen turvallisuuden huolehtimisvelvollisuudesta. Lain esitöissä ei kuitenkaan tarkemmin selosteta, mitä tietolähteen turvallisuudesta huolehtiminen konkreettisesti tarkoittaisi. Esityksessä ehdotetaan säädetävän poliisilain 5 luvun 42 d §:ssä tietolähteen turvaamisesta yksityiskohtaisemmin kuin voimassa olevassa tietolähdetoimintaa koskevassa sääntelyssä kattaen perusmuotoisen tietolähdetoiminnan, tietolähteen ohjatun käytön sekä osallistuvan tietolähteen käytön tilanteet.

Siviilitiedustelun osalta tietolähteen turvaamisesta säädetään poliisilain 5 lukua ja pakkokeinolakia yksityiskohtaisemmin voimassa olevan, perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella hyväksytyin poliisilain 5 a luvun 25 §:ssä (HE 202/2017 vp). Tietolähteen suostumuksella voidaan valvoa tietolähteen asuntoa tai muuta tämän asumiseen käyttämää tilaa ja sen välitöntä lähiympäristöä kameran tai muun paikkaan sijoitetun teknisen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston avulla, jos se on tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Valvonta on lopetettava viipymättä, jos se ei ole enää tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi ja valvonnassa kertyneet tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita tietolähteen turvaamiseen, ellei niitä ole tarpeen säilyttää ja käyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä. Lisäksi tietolähde voidaan tämän suostumuksella varustaa kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on yksittäistapauksessa välttämätöntä tämän turvallisuuden varmistamiseksi. Kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita tietolähteen turvaamiseen. Samoin peitetoiminnan, valeoston ja peitellyn tiedonhankinnan osalta poliisilaisissa säädetään poliisimiehen turvaamisesta varustamalla tämä kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua poliisimiehen turvallisuuden varmistamiseksi.

Esityksessä ehdotetaan, että tietolähteen asuntoa tai muuta tämän asumiseen käyttämää tilaa ja sen välitöntä lähiympäristöä voitaisiin tietolähteen suostumuksella valvoa kameran tai muun paikkaan sijoitetun teknisen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston avulla, jos se olisi tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Ehdotettu säännös vastaisi siviilitiedustelussa tietolähteen turvaamisesta perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyä (PeVL 35/2018 vp). Ehdotettu säännös merkitsisi rajoitusta kotirauhan suojaan, mutta se arvioidaan perustuslain kannalta ongelmattomaksi, sillä rajoitus olisi välttämätön perusoikeuksien turvaamiseksi – käytännössä tietolähteen hengen ja terveyden suojaamiseksi. Valvonta edellyttäisi lisäksi tietolähteen antamaa suostumusta.

Tietolähde voitaisiin lisäksi esityksessä ehdotetusti varustaa tämän suostumuksella kuuntelun, katselun ja seurannan mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen olisi yksittäistapauksessa välttämätöntä tietolähteen turvallisuuden varmistamiseksi. Kuuntelu, katselu ja seuranta saataisiin tallentaa. Myös tältä osin ehdotettu vastaisi pitkälti siviilitiedustelun osalta säädettyä. Tietolähteen turvaamista koskevaa sääntelyä ei ole nimenomaisesti arvioitu perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 35/2018 vp). Selvää on, että tietolähteen turvaamisen varmistamiseksi käytettävien teknisten kuuntelu- tai katselulaitteiden hyödyntämisen tarkoituksena

ei saa olla tiedonhankinta viranomaisten toimivaltuuksia koskevien edellytysten ja rajoitusten kiertämiseksi, vaan kyse olisi nimenomaisesti tietolähteen turvaamisesta. Vaikka poliisilain kokonaisuudistuksen yhteydessä lain esitöissä on todettu, että poliisi ei voisi varustaa tietolähdettä kuuntelun tai katselun mahdollistavilla laitteilla (HE 224/2010 vp, s. 125), on sanottu kielto esitetty suhteessa tietolähteelle sallittuun ja kiellettyyn toimintaan eikä sen tarkoituksena ole tietolähteen turvallisuudesta huolehtimisen estäminen.

Tietolähteen varustamisella turvakuuntelun, -katselun ja -seurannan mahdollistavilla teknisillä laitteilla voidaan puuttua tietolähteen seurassa olevien henkilöiden yksityiselämän suojaan (Uzun v. Saksa 2.9.2010, kohta 52). Tietolähteen varustaminen tällä tavoin olisi kuitenkin sallittu ainoastaan lyhytaikaisesti ja sellaisissa tilanteissa, joissa tietolähteen turvallisuutta ei voitaisi muilla viranomaistoimilla riittävän tehokkaasti taata. Joissakin satunnaisissa tilanteissa on mahdollista, että turvavälinein varustettu tietolähde joutuisi tilanteen mukaan menemään kotirauhan suojaamaan tilaan. Tämä olisi välttämätöntä, sillä tietolähdetoiminta perustuu luottamuksellisten ihmissuhteiden varaan, minkä seurauksena tietoja hankittaessa pitää myös kyetä toimimaan tavalla, joka on normaalia ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Näissä tilanteissa teknisillä laitteilla varustetun tietolähteen toimintavoi rajoittaa perustuslain 10 §:n mukaista kotirauhan suojaa. Ottaen huomioon, että tietolähteen varustamisen turvakuuntelun, -katselun ja -seurannan mahdollistavilla teknisillä laitteilla perusteena on tarkoitus suojella viime kädessä tietolähteen perusoikeuksia ja sanottu on rajattu suhteellisuusvaatimus huomioiden vain välttämättömiin tilanteisiin, joissa tietolähteen turvallisuutta ei pystyittäisi millään muulla keinoin turvaamaan, katsotaan ehdotettavan sääntelyn olevan perustuslain 10 §:n 3 momentin mukainen.

Tietolähteen voisi ehdotetusti varustaa ääniyhteyden mahdollistavalla teknisellä laitteella. Siiviilitiedustelun osalta sanottua ei ole arvioitu perustuslain 10 §:n 2 momentin kannalta (PeVL 35/2018 vp). Perustuslain 10 §:n 2 momentti ei suojaa tavallisella kuuloetäisyydellä käytävän keskustelun sisältöä, mutta luottamukselliseksi tarkoitettun viestin kuunteleminen teknisillä apuvälineillä on puuttumista säännöksessä turvattuihin oikeuksiin (HE 309/1993 vp, s. 53). Viestin kuuntelemisella teknisin apuvälinein katsotaan tarkoitettun esimerkiksi telekuuntelua tai teknistä kuuntelua eikä esityksessä käsillä olevaa tilannetta, jossa ääniyhteyden tarkoituksena on tietolähteen turvaaminen eikä tiedonhankinta. Tietolähdetoiminta on luonteeltaan poikkeuksellista ja ääniyhteyden käyttäminen rajautuisi tilanteisiin, joissa tietolähteen turvallisuutta ei voitaisi muilla viranomaistoimilla riittävän tehokkaasti taata. Teknisellä laitteella ei ole tarkoitus hankkia tietoa luottamuksellisesta viestinnästä eikä tietolähteen avulla voida kiertää laissa säädettyjä perustuslain 10 §:n 2 momentin rajoittamista tarkoitettujen keinojen käytön edellytyksiä. Näin ollen katsotaan, että kysymys ei ole perustuslain 10 §:ssä tarkoitettun luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan piiriin kuuluvasta toiminnasta.

Tietolähteen turvaamisesta säättäminen ehdotetulla tavoin katsotaan perustuslain 22 §:ssä säädetyn perusoikeuksien turvaamisen näkökulmasta perustelluksi. Myös perustuslakivaliokunta on katsonut, että muun ohella yksityiselämän suoja tulee suhteuttaa toisiin perus- ja ihmisoi-
keuksiin sekä muihin painaviin yhteiskunnallisiin intresseihin (PeVL 14/2018 vp, s. 6).

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain viranomaiselle. Julkisella hallintotehtävällä viitataan verraten laajaan hallinnollisten tehtävien kokonaisuuteen, johon kuuluu muun ohella lakien toimeenpanoon sekä yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen oikeuksia, velvollisuuksia ja etuja koskevaan päätöksentekoon liittyviä tehtäviä (PeVL 8/2022 vp, s. 3–4).

Luonnos

Perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuna julkiseen hallintotehtävään liittyen lähtökohtana on, että tällaisten tehtävien antaminen yksityiselle ei saa vaarantaa perusoikeuksia, oikeusturvaa eikä muita hyvän hallinnon vaatimuksia (ks. esim. PeVL 48/2001 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä on katsottu, että oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen perustuslain 124 §:ssä tarkoitettussa merkityksessä edellyttää, että asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja ja että asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla (PeVL 3/2009 vp, s. 4 ja PeVL 20/2006 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä on arvioitu useissa eri yhteyksissä erinäisiä toimintoja suhteessa niiden luonteeseen julkisena hallintotehtävänä (ks. esim. PeVL 26/2017 vp). Perustuslakivaliokunnan käytännössä julkisen hallintotehtävän hoitamisena on pidetty muun muassa yksityisten palveluntuottajien tarjoamia lakisääteisiä sosiaali- ja terveyspalveluja (PeVL 15/2018 vp), järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä (PeVL 20/2002 vp, s. 2), vartioimisliiketoimintaa (PeVL 28/2001 vp, s. 5), viranomaisen yhteishankintayhtiönä toimimista (PeVL 15/2019 vp), meripelastustoimea (PeVL 24/2001 vp), lakisääteistä työeläkevakuutusta (PeVL 45/1996 vp), viranomaisen vastuulla olevaa neuvontaa (PeVL 11/2006 vp) ja jätehuoltotehtäviä (PeVL 58/2010 vp).

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan merkittävänä julkisen vallan käyttönä on pidettävä esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta puuttua merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin (HE 1/1998 vp, s. 179/II, ks. myös PeVL 48/2001 vp, s. 3/II, PeVL 20/2002 vp, s. 3 ja PeVL 30/2010 vp, s. 10/I, ks. myös PeVL 62/2010 vp, s. 6).

Tietolähdetoimintaa ei ole sen sijaan arvioitu perustuslain 124 §:n kannalta perustuslakivaliokunnan tähänastisessa lausuntokäytännössä. Esityksessä katsotaan, että tietolähdetoiminnassa ei ole kyse yksityiselle henkilölle annettavasta julkisesta hallintotehtävästä. Vaikka esityksessä ehdotetaan lisättävän jo käytössä olevaan toimivaltuuteen osallistumista koskeva elementti, ei tämän katsota muuttavan toimivaltuuden luonnetta siten, että osallistuvan tietolähteen toiminta tulisi katsoa perustuslain 124 §:ssä tarkoitetuksi julkiseksi hallintotehtäväksi. Perusmuotoinen tietolähdetoiminta on passiivista, sillä kyse on tietojen vastaanottamisesta ja välittämisestä viranomaisille (poliisilaki 5 luku 40 § 1 mom.). Tietolähteen ohjatussa käytössä on puolestaan kyse jossakin määrin aktiivisemmasta toiminnasta tietojen hankkimiseksi eikä pelkästään tietojen vastaanottamisesta ja välittämisestä (poliisilaki 5 luku 40 § 2 mom.). Samoin esityksessä ehdotettavan tapauskohtaisen laajennuksen osallistuvan tietolähteen käyttöön voidaan katsoa ilmentävän tietolähteen aktiivisempaa toimintaa.

Tietolähdetoiminnassa tietolähteenä toimivan henkilön kannalta on lähtökohtaisesti kyse sellaisesta toiminnasta, jota viranomaiset eivät pystyisi tekemään muita tutkintakeinoja käyttämällä, tai kyse voi olla tilanteesta, jossa muiden keinojen käyttäminen tavoitteisiin pääsemiseksi ei olisi tarkoituksenmukaista tai mahdollista aika- tai resurssirajoitteiden vuoksi. Tiivistetysti tietolähdetoiminnassa on kyse muun kuin viranomaisen eli yksityisen henkilön jo olemassa olevien sosiaalisten kontaktien ja muiden tietojen sekä mahdollisuuksien hyödyntämisestä. Tietolähdetoiminnassa hyväksyttävää on esimerkiksi se, että nimenomaisesti tietolähde suhteidensa avulla liikkuu rikollisten keskuudessa tai rikollisryhmissäkin, tapaa entuudestaan tuntemiaan henkilöitä sekä keskustelee heidän kanssaan. Voimassa olevan sääntelyn mukaan kielletyksi toiminta muuttuu silloin, jos tietolähteen on poliisin pyytämien tai tarvitsemien tietojen saamiseksi soluttauduttava sellaiseen rikollisryhmään, johon hän ei entuudestaan kuulu (HE 224/2010, s. 126, ks. myös Esitutkinta ja pakkokeinot (2025): Fredman, Rautio, Tolvanen, Viitanen, s. 1 128). Tällöin kyse olisi viranomaisille kuuluvan peitetoimintatoimivaltuuden käyttämisestä.

Vaikka tietolähteiden hyödyntäminen rikostorjunnassa on ollut pitkään osa viranomaisten rikostorjuntakeinovalikoimaa, tietolähdetoiminnasta päädyttiin aikanaan säätämään tarkemmin lailla perustuen siihen, että kaiken viranomaistoiminnan tulee perustua laista selkeästi ilmeneviin toimintamahdollisuuksiin (ks. esim. HE 266/2004, s. 6 ja 24). Selvää on, että tietolähdetoiminnan käyttämisessä on kyse yksinomaan viranomaiselle kuuluvasta toimivaltuudesta, vaikka konkreettista tietojen passiivista vastaanottamista ja välittämistä (perusmuotoinen tietolähdetoiminta) tai aktiivisempaa hankkimista (tietolähteen ohjattu käyttö ja osallistuvan tietolähteen käyttö) ei ole mahdollista tai tietyissä tilanteissa tarkoituksenmukaista tehdä viranomaisten toimesta. Tietolähdetoiminnassa on kyse tietolähteen jo olemassa olevien sosiaalisten suhteiden sekä henkilöiden normaaliin kanssakäymiseen perustuvan tietolähteen saatavilla olevan tiedon tai tiedonsaantimahdollisuuksien hyödyntämisestä. Vaikka tietolähteen rooli on tietolähteen ohjatussa käytössä ja esityksessä ehdotettavassa osallistuvan tietolähteen käytössä tietyissä määrin konkreettisempi kuin perusmuotoisessa tietolähdetoiminnassa, kun kyse ei olisi yksin tietojen passiivisesta vastaanottamisesta ja tietojen välittämisestä viranomaisille, tietolähdetoiminta ei näissäkään tilanteissa muodostu luonteeltaan sellaiseksi, että siinä annettaisiin yksityiselle henkilölle sellainen tehtävä, jota tulisi arvioida julkisena hallintotehtävänä. Tietolähdetoiminta ei perustuisi tietolähteen itsenäiseen harkinta- ja päätöksentekovaltaan eikä tietolähteenä toimiva henkilö tekisi toiminnan osana itsenäisesti sellaisia ratkaisuja, jotka vaikuttaisivat yksityisten oikeuksiin tai velvollisuuksiin.

Osallistuvan tietolähteen käytössä olisi aina kyse poliisin päätökseen ja harkintaan perustuvasta toiminnasta. Tietolähteen rooli säilyisi samana ja toiminta epäitsenäisenä tietolähteen toimiessa viranomaisen tarkoin asettamissa puitteissa sekä ohjeiden ja valvonnan alaisena. Toimivaltuuden perustana toimisi aina viranomaisen päätös tiedonhankintakeinon käyttämisestä ja toimivaltuutta käytettäisiin viranomaisen päätöksen mukaisesti täsmällisesti määritettyjen toimien suorittamiseen suunnitelmallisesti ja tapauskohtaisesti ominaisuuksiltaan sopivaksi arvioidun tietolähteen toimesta. Tietolähde ei tulisi käyttämään tehtävässään julkista valtaa, vaan kyseessä olisi nimenomaisesti viranomaisen toimivaltuus, jossa tiedonhankintaa toteuttaisi yksityinen henkilö viranomaisen ohjauksessa ja valvonnassa.

Osallistuvalla tietolähteelle ehdotetaan säädettävän viranomaisen ohjauksessa ja valvonnassa mahdollisuus toteuttaa teknisluonteisia toimenpiteitä, joiden tuella viranomainen voisi toteuttaa jotakin 5 luvussa säädettyä salaista tiedonhankintakeinoja. Tältä osin kyse olisi käytännössä viranomaisten toimivaltuuksien käytön tukemisesta hyödyntäen tietolähteen jo olemassa olevia sosiaalisia suhteita ja asemaa rikollisissa piireissä. Tietolähteen suorittamat toimet olisivat hyvin tarkoin rajattuja ja myös tältä osin luonteeltaan epäitsenäisiä, kun kyse olisi esimerkiksi kuuntelulaitteen jättämisestä tiettyyn ennalta määrättyyn paikkaan.

Tietolähteelle ei ehdoteta annettavaksi oikeuksia perusoikeuksien ydinalueelle kohdistuvien toimivaltuuksien käyttöön, vaan kyse olisi edellä todetusti yksinomaan viranomaisen toimivaltuudesta. Ehdotettavasta sääntelystä ei katsota toiminnan epäitsenäisenä luonne huomioiden seuraavan myöskään tältä osin julkisen hallintotehtävän antamista yksityiselle henkilölle. Siltä osin kuin tietolähteen suorittama toimenpide, esimerkiksi kuuntelulaitteen asettaminen tiettyyn paikkaan, edellyttäisi tietolähteen toimia kotirauhan suojaamassa tilassa, on toiminnan sallittavuutta arvioitava kotirauhan suojan kannalta erityisesti huomioiden sanottuun perusoikeussäännökseen sisältyvä kvalifioitu lakivaraus sekä perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset. Asiaa ei ole syytä arvioida yksittäisten poliisilain 5 luvun toimivaltuuksien ja niistä seuraavien perusoikeusrajoitusten kannalta, vaan merkityksellistä on enemmän se, rajoittaako tietolähde toimea suorittaessaan perusoikeussuojaa.

Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan lailla voidaan säätää rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan suojan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Teknisluontoisten tietolähteen

Luonnos

suorittamien toimien osalta ehdotetun sääntelyn katsotaan rajautuvan perustuslain 10 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla rikosten selvittämisen kannalta välttämättömään, koska säännöksessä edellytetään, että toimenpiteen suorittaminen tietolähteen toimesta olisi välttämätöntä kyseisen toimivaltuuden käyttämiseksi. Se että tietolähde suorittaisi toimenpiteen voisi olla välttämätöntä tilanteissa, joissa vain tietolähteellä olisi pääsy sellaisiin tiloihin tai paikkoihin taikka henkilöpiireihin, joihin poliisilla ei muutoin olisi käytännön syistä mahdollisuutta päästä, vaikka oikeudellisesti tämä olisikin sallittua. Näistä tietolähteen toimesta tehtävistä toimista säädetäisiin sääntelyn tarkoitukseen nähden ja sääntely-yhteys huomioon ottaen riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti ehdotetussa poliisilain 5 luvun 42 a §:n 3 momentissa.

Ehdotettu sääntely tehostaisi tietolähdetoimintaa ja muiden tiedonhankintakeinojen käyttömahdollisuuksia sekä siten yleisesti perustuslain mukaisessa arvioinnissa rikoksen selvittämisen piiriin kuuluvaa rikoksen estämistä ja paljastamista, mitä voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävänä perusteena rajoittaa kotirauhan suojaa. Ehdotettavaa sääntelyä voidaan pitää oikeasuhtaisena, sillä osallisuus toimenpiteisiin olisi rajattu pelkästään tilanteisiin, joissa se olisi välttämätöntä toimivaltaisen viranomaisen toimivaltuuden käyttämiseksi. Sääntelyn oikeasuhtaisuuden sekä oikeusturvajärjestelyjen osalta on huomionarvoista, että tietolähdettä ei voitaisi käyttää viranomaisille annettujen toimivaltuuksien käyttöä koskevien edellytysten tai rajoitusten kiertämiseen, vaan tilanteen mukaan kyseessä olevalle poliisilain 5 luvun mukaiselle toimivaltuudelle asetettujen edellytysten tulisi aina täytyä eikä toimivaltuuskohtaisesta päätöksentekomenettelystä voitaisi poiketa (Allan v. Yhdistynyt kuningaskunta 5.11.2002, Van Vonder v. Alankomaat 25.10.2007, M.M. v. Alankomaat 8.4.2003 ja A. v. Ranska 23.11.1993).

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytössä on olennaista varmistaa menettelylliset oikeusturvatakeet (ks. esim. PeVL 98/2022 vp, s. 2). Tietolähdetoiminnan on siitä poliisilaisissa säädetäessä tunnistettu muodostavan tehokkuudestaan huolimatta riskin tietolähdetoiminnassa mukana olevien poliisimiesten ja tietolähteiden oikeusturvalle. Esitöissä on viitattu muun muassa tietolähteen käyttämiseen valeostossa esimerkiksi huumausaineita koskevissa kauppaneuvotteluissa huomioiden, että se ei vapauta tietolähdettä rangaistusvastuusta omasta osallisuudestaan huumausaineen kauppajärjestelyissä tehtyyn rikokseen. Tällöin arvioitavaksi voi tulla myös tietolähdettä käyttäneen poliisimiehen varsinainen osallisuus tietolähteen rikokseen. Tämän vuoksi sekä tietolähdettä ohjaavan virkamiehen että tietolähteen oikeusturvan kannalta on pidetty erityisen tärkeänä, että tietolähde on tietoinen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä lain mukaan sallitun ja kielletyn toiminnan rajoista (HE 224/2010 vp, s. 50–51).

Osallistuvaa tietolähdetoimintaa koskevien säännösten katsotaan selkeyttävän oikeusturvaan liittyvää oikeustilaa mahdollistaen samanaikaisesti tehokkaamman ja paremmin kontrolloidun tietolähdetoiminnan, kun toiminnassa ei jouduta oikeusturvariskien vuoksi pidättäytymään tietyistä toimista, jotka voisivat tulla tilanteen mukaan arvioitavaksi jonkin rikoksen tunnusmerkistön täyttäväksi. Osallistuvaan tietolähdetoimintaan liittyen oikeusturvaa, mukaan lukien oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten turvaaminen, toteutetaan lisäksi sillä, että päätösvalta toimivaltuuden käyttämisestä säädetään poliisiin sisällä hyvin rajatulle henkilökunnalle. Osallistuvan tietolähteen käytöstä päättäisi keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö tai tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies.

Edellä kerrotuin perustein osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevaa päätöksenteon osoittamista tuomioistuimelle ehdotetun 5 b luvun mukaista edellytysarviointia lukuun ottamatta ei arvioida tarkoituksenmukaiseksi. Poliisilain kokonaisuudistuksen yhteydessä peiteltyä tiedonhankinnan, peitetöiminnan, valeoston, tietolähteen ohjatun käytön ja valvotun läpilaskun katsottiin muodostavan päätöksentekotoimivallan osalta oman ryhmänsä. Lain esitöissä todetusti

Luonnos

tuomioistuimen tulisi osallistua peitet toimintaa koskevaan päätöksentekoon, mutta ihmis- ja perusoikeusnäkökohdat huomioon ottaen tämä ei ole tarpeen muiden mainittujen menetelmien osalta (HE 224/2010 vp, s. 53). Oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen tarpeellisenä ei lähtökohtaisesti pidetä päätöksentekotoimivallan säätämistä tuomioistuimelle myöskään osallistuvaa tietolähdetoimintaa koskien. Tässä suhteessa merkityksellistä on myös se, että tietolähdetoiminnalla ei tyypillisesti hankita todisteita rikosprosessiin, vaan niin sanottua suuntaavaa tiedustelutietoa.

Rikoksesta epäillyn oikeusturvaan ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyen olennaisena voidaan pitää rikoksesta epäillyn ja tämän puolustajan oikeutta saada tieto ja lausua kaikesta asiaan vaikuttavasta aineistosta, jolla voi olla vaikutusta annettavaan tuomioon (PeVL 5/1999 vp, s. 6). Oikeusturvatarve korostuu oikeudenkäynnissä (HE 224/2010 s. 138). Poliisilain 5 luvun 58 §:n 5 momenttiin ehdotetun muutoksen mukaan osallistuvan tietolähteen käytöstä ei olisikaan velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Tilanteissa, joissa esitutkinta aloitetaan, noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä pakkokeinolaain 10 luvun 60 §:ssä säädetään. Osallistuvan tietolähteen käyttöä koskien on huomionarvoista, että poliisilain 5 luvun 58 §:n 2 momentin mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskeva ilmoitus voidaan tuomioistuimen päätöksestä jättää kokonaan tekemättä, jos se on perusteltua muun ohella hengen tai terveyden suojaamiseksi. Tietolähdetoiminnan luonne huomioiden tietolähteen hengen ja terveyden suojaaminen saattaisivat edellyttää paikoin ilmoituksen tekemättä jättämistä. Kyse on kuitenkin harkintaan perustuvasta päätöksestä yksittäistapauksessa eikä ilmoitusta voi jättää tekemättä kaavamaisesti. Päätös voidaan tehdä ennen tiedonhankinnan käynnistämistä tai sen jälkeen. Tilanne ei poikkeaisi tietolähteen ohjatusta käytöstä. On myös huomioitava, että säännöksen 6 momentin mukaan harkittaessa ilmoituksen tekemättä jättämistä muun muassa 5 momentissa tarkoitettussa tapauksessa on otettava huomioon asianosaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Oikeusturvaan ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kytkeytyvät näkökulmat korostuvat erityisesti arvioitaessa osallistuvan tietolähteen käyttöä rikosprovokaation näkökulmasta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kiinnittänyt oikeudenmukaisen rikosoikeudenkäynnin vaatimusten näkökulmasta ratkaisukäytännössään huomiota yllytyksen seurauksena saatujen todisteiden käytön oikeudettomuuteen (Teixeira de Castro v. Portugali 9.5.1998, kohta 35–36 ja Vanyan v. Venäjä 15.3.2006, kohta 46). Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan salainen tiedonhankinta ei itsessään voi loukata oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusta, joskin keinon käyttöön mahdollisesti liittyvän rikosprovokaation riskin vuoksi pakkokeinon käytölle on asetettava selkeät rajat. Keskeisenä arvioinnissa on pidetty erityisesti sitä, olisiko rikos tehty ilman viranomaisen vaikutusta (Bannikova v. Venäjä 4.11.2010, kohta 35 ja 37). Osallistuvan tietolähteen käytön ei sanotuilta osin katsota vaarantavan oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Tältä osin on huomioitava toimivaltuuden käytölle asetettavat tiukat edellytykset. Osallistuvan tietolähteen käyttö olisi sallittua vain, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että toimenpide tehdään ilman tietolähteen myötävaikutusta. Rikosprovokaationkielto ilmenee siten säännöstasoisesti, ja se on sidottu erityisen korkeaan näyttökynnykseen (HE 14/1985 vp, s. 17). Osallistuvaa tietolähdetoimintaa valvottaisiin poliisilain 5 luvun 63 §:n mukaisesti.

Sijaintitiedon hankkiminen

Lähtökohtaisesti käyttäjän sijainnin ilmaisevat tiedot paljastavat jotain ihmisen yksityiselämästä niiden kertoessa henkilön toiminnasta fyysisessä maailmassa. Sijainnin ilmaisevien tietojen perusteella voidaan tehdä päätelmiä henkilön elämästä esimerkiksi usein vierailtujen sijaintien perusteella. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitietoa koskevan sääntelyn valtiosääntöoikeudellinen merkitys liittyy perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan, jonka lähtökohtana on yksilön oikeus elää omaa elämäänsä ilman

Luonnos

viranomaisten ja ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista siihen. Sääntely liittyy myös perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen (PeVL 66/2010 vp, s. 7, PeVL 11/2005 vp, s. 5/II, PeVL 9/2004 vp, s. 5/II, PeVL 36/2002 vp, s. 5/II).

Yksityiselämän suojaan (PL 10.1 §) ja liikkumisvapauteen (PL 9.1 §) ei ole perustuslaissa kytetty erityisiä lakivaruksia (PeVL 36/2002 vp, s. 5/II). Siten esitettyä toimivaltuutta tulee arvioida perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kannalta. Vain sellainen rajoitus voidaan säätää, jota voidaan pitää välttämättömänä ja oikeasuhtaisena. Toimivaltuutta ei tee välttämättömäksi pelkästään havainto valtuuden tehokkuudesta (PeVL 36/2002 vp s. 6), vaan perusoikeusrajoitusta voidaan pitää välttämättömänä, jos rikosta ei pystytä useinkaan selvittämään ilman pakkokeinon käyttämistä (PeVL 32/2013 vp s. 4).

Sijaintietojen osalta vaihtoehtoisena tiedonhankintakeinona voidaan joissakin rikostorjunnallisissa tilanteissa pitää televalvontaa. Televalvonta ei kuitenkaan ulotu palveluntarjoajiin, minkä johdosta sen käyttöala on ehdotettua säännöstä merkittävästi suppeampi. Televalvonnan käyttöala on myös estettävien ja selvittävien rikosten osalta ehdotettua toimivaltuutta suppeampi johtuen muun muassa siitä syystä, että televalvonnalla hankintaa sijaintitietojen lisäksi myös välitystietoja. Tällä perusteella ehdotettu sääntely on välttämättömänä rikostorjunnallisesti välttämättömien sijaintitietojen hankkimiseksi.

Käsitellessään hallituksen esitystä laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä eräiden näihin liittyvien lakien muuttamisesta (HE 52/2002 vp) perustuslakivaliokunta on arvioinut tukiasematietojen hankkimistoimivaltuutta perusoikeuksien ja perusoikeusrajoituksen oikeasuhtaisuuden näkökulmasta (PeVL 36/2002 s. 5, ks. myös PeVL 11/2005 s. 5). Valiokunta katsonut merkitykselliseksi, että ”(k)ysymys on matkaviestimien pelkästä paikantamisesta eikä esimerkiksi siitä, onko matkaviestimellä otettu yhteys” ja edelleen, että ”kysymyksessä oleva yksityiselämän suojan rajoitus on varsin vähäinen verrattuna rajoituksen perusteena olevan yhteiskunnallisen intressin tärkeyteen.” Perustuslakivaliokunta on antanut suurta painoa sille, että kysymyksessä oleva yksityiselämän suojan rajoitus on varsin vähäinen verrattuna rajoituksen perusteena olevan yhteiskunnallisen intressin tärkeyteen (PeVL 66/2010 vp, s. 7, PeVL 36/2002 vp, s. 5/II). Viitatuissa lausunnoissaan perustuslakivaliokunta on kuitenkin pitänyt tärkeänä, että sijaintia koskevan tiedon saamiselle on asetetut tiukat edellytykset tai edellyttänyt sääntelyn rajaamista, jotta ehdotus ei olisi liian laaja (PeVL 66/2010 vp, s. 7, ks. myös PeVL 11/2005 s. 5).

Mainitussa lausunnossaan PeVL 36/2002 vp perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota mm. siihen, että oikeus saada tukiasematietoja on sidottu varsin tiukkaan edellytykseen, että sijaintitietojen saamisella voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi ja kysymykseen tulevat rikokset ovat lisäksi verraten törkeitä (samoin PeVL 11/2005 vp). Arvio koski erityisesti rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellisen paikan läheisyydessä sijaitsevan tukiaseman tietojen hankkimista (tuolloin matkaviestimien sijaintitiedon hankkiminen). Poliisilain 5 luvun 11 §:n 1 momentin mukaisesti tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista telepäätelaitteista ja teleosoitteista. Ehdotetusta toimivaltuudesta poiketen tiedonhankinta kohdistuu lähtökohtaisesti useiden eri ihmisten telepäätelaitteiden tai teleosoitteiden sijaintiin. Näiden henkilöiden määrä on luonnollisesti riippuvainen tukiaseman sijainnista ja ajanjaksosta, jota lupa koskee. Toisaalta yksittäisen henkilön sijainnista saatava tieto olisi pistemäinen.

Ehdotetun toimivaltuuden kannalta merkityksellisempänä voidaankin pitää perustuslakivaliokunnan lausuntoa, jonka se antoi arvioidessaan ehdotusta laajentaa televalvonnan käyttöalaa tuomittujen tavoittamiseen (pakkokeinolaki 10 luku 8 §). Perustuslakivaliokunta toisti aiemman arvionsa ja katsoi, että kysymyksessä oleva yksityiselämän suojan rajoitus on varsin vähäinen verrattuna rajoituksen perusteena olevan yhteiskunnallisen intressin tärkeyteen, mitä pidettiin

Luonnos

soveltavana lähtökohtana myös käsiteltävänä olleen ehdotuksen arvioinnille (PeVL 66/2010 vp s. 7–8).

Myös nyt ehdotetun sijaintitiedon hankkimista koskevan toimivaltuuden osalta voidaan todeta, että sen yhteiskunnallista merkitystä vaaran torjumisen, rikosten estämisen ja paljastamisen sekä rikosten selvittämisen osalta voidaan pitää painavampana seikkana kuin keinosta aiheutuva varsin vähäistä yksityiselämän suojan ja liikkumisvapauden rajoitusta.

Valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa on toki otettava huomioon myös tekniikan kehittyminen ja sen myötä tapahtuva sijaintitiedon tarkkuuden parantuminen. Sijaintia koskevan tiedon tarkkuuden parantuminen tekee luonnollisesti sijaintitiedosta merkityksellisempää sekä rikos- ja yhteiskunnallisten intressien että perusoikeuksiin kajoamisen kannalta. Toisaalta tekniikan kehittyminen ja käyttötilanteiden yleistymisen puoltavat erityisesti palveluntarjoajilta tapahtuvasta sijaintitiedon hankkimisesta säättämistä. Vastaavat seikat liittyvät myös ehdotettuun muutokseen tukiasematietojen hankkimisen korvaamisesta yhdistymistietojen hankkimisella.

Ehdotetusta toimivaltuudesta seuraavan perusrajoituksen oikeasuhtaisuutta voidaan arvioida myös vertaamalla ehdotettua toimivaltuutta poliisilaisissa jo oleviin perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella säädettyihin toimivaltuuksiin niiden ilmentämien perusoikeusrajoitusten ja toimivaltuuden soveltamiskynnyksen kannalta.

Esimerkiksi suhteessa televalvontaan, jolla hankitaan myös viestien välitystietoja, sijaintitiedon hankkimisen vaikutukset kohdehenkilön oikeusasemaan olisivat jo mainittujen tiedonhankintakeinojen lakiin kirjattujen määritelmien nojalla vähäisemmät, sillä toimivaltuudella ei voisi hankkia muuta viestintään liittyvää tietoa. Tarkoituksena olisi saada vain tieto käyttäjän tai laitteen sijainnista. Myös suhteessa henkilön tekniseen seurantaan esitetty toimivaltuus on henkilön oikeusasemaan ja yksityisyyteen vähemmän kajoava siltä osin kuin kyse olisi niin sanotusta reaaliaikaisesta seurannasta. Toisin kuin henkilön teknisessä seurannassa sijaintitiedon hankkimisen kyseessä ollessa kohdehenkilö voisi omilla päätelaitteiden ja palveluiden käyttöön liittyvillä ratkaisuillaan vaikuttaa poliisiin ja muun esitutkintaviranomaisen mahdollisuuksiin saada sijaintitietoa. Poliisilla ja muulla esitutkintaviranomaisella ei toisin sanoen ole vastaavaa teknistä kontrollia henkilön liikkeiden seurantaan kuin tilanteissa, joissa henkilöä seurataan viranomaisten omilla laitteilla. Merkitystä on myös sillä, että seuranta toteutetaan päätelaitteiden ja palveluiden kautta eikä esimerkiksi henkilön vaatteissa olevan teknisen laitteen avulla, mikä vaikuttaa seurannan tarkkuuteen ja jatkuvuuteen esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilöllä on käytössään eri päätelaitteita eri tilanteisiin. Poliisi tai muu esitutkintaviranomainen voisi kohdistaa sijaintitiedon hankkimista useampaan päätelaitteeseen, mutta tämä luonnollisesti edellyttää, että viranomaisilla on tieto kaikista henkilön käytössä olevista laitteista, mikä ei esimerkiksi ammattirikollisten kyseessä ollessa ole kovinkaan tyypillistä. Toisaalta näissä tilanteissa tiedonhankintakeinolla saatavan tiedon käytettävyyden väheneminen merkittävästi, mikäli henkilön käytössä olevat eri laitteet osoittavat eri sijaintia.

Sijaintitiedon hankkimisen toimivaltuuden vertaaminen tekniseen seurantaan ei ole yksiselitteistä. Poliisilain 5 luvun 21 §:n mukaisella teknisellä seurannalla tarkoitetaan esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaan siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla. Mikäli seurantalaitte sijoitetaan henkilön yllä oleviin vaatteisiin tai mukanaan olevaan esineeseen, kyse on henkilön teknisestä seurannasta. Poliisilain hallituksen esityksen HE 224/2010 vp s. 111 mukaan ”Henkilön tekninen seuranta voitaisiin toteuttaa esimerkiksi sijoittamalla seurantalaitte seurattavan henkilön yllään olevaan takkiin tai muuhun vaatekappaleen tai hänen mukanaan olevaan salkkuun, mutta kulkuneuvon seuranta olisi kuitenkin aina teknistä seurantaan.” Näin

ollen, mikäli ehdotetulla toimivaltuudella määritettäisiin henkilön sijaintia esimerkiksi hankkimalla sijaintitieto hänen käytössään olevan matkapuhelimen sijainnista, vertautuisi toimivaltuus kohdehenkilön yksityisyyden näkökulmasta henkilön tekniseen seurantaan, kun taas hankittaessa tieto henkilön käyttämän kulkuneuvon sijainnista toimivaltuus rinnastuisi tekniseen seurantaan.

Kuvattu eroavaisuus on merkityksellinen myös soveltamiskynnyksen kannalta, sillä kuten televalvonnan, myös henkilön teknisen seurannan edellytyksenä on pääasiassa epäily sellaisista rikoksista, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, vaikkakin molemmat tiedonhankintakeinot ovat mahdollisia myös eräiden lievemmin kriminalisoitujen tekojen estämiseksi.

Televalvonta on mahdollista muun muassa niissä tilanteissa, joissa henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai on syytä epäillä hänen syyllistyneen sellaiseen telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn, automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvaan luvattomaan käyttöön, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöön, lapsen houkuttelemiseen seksuaalisiin tarkoituksiin tai paritukseen, huumausainerikokseen tai törkeään tulliselvitysrikokseen. Kahta vuotta koskeva edellytys lisättiin televalvontasääntöön mietintövaliokunnassa (HaVM 42/2010 vp) perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 67/2010 vp) johdosta. Perustuslakivaliokunta totesi, että ”ehdotetut muutokset laajentavat televalvonnan myös sellaisten rikosten estämiseen, joita ei voida pitää perustuslaissa tarkoitettuina yksilön ja yhteiskunnan turvallisuutta vaarantavina rikoksina. Jotta lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä, on 2 kohta rajattava koskemaan mainitun tyyppisiä tai niihin törkeysasteeltaan verrattavia rikoksia.” Hallintovaliokunnan tekemä lisäys perustui pelkästään kahden vuoden rangaistusminimiin eikä sitä arvioitu uudelleen perustuslakivaliokunnassa, joten voimassa olevan lain sisällöstä ei voi tehdä suorita johtopäätöksiä perustuslain tulkinnasta. Vaikka perustuslakivaliokunnan kannanotto liittyi osin perustuslain 10 §:n kvalifioituun lakivaraukseen, siihen sisältyy myös rikosten törkeysastetta koskeva vaatimus. Perusoikeuden rajoitus vaikuttaisi olevan olennaisesti vähäisempi silloin, jos hankitaan piste-
mäisesti sijaintitietoja kuin silloin, jos kyseessä on henkilön reaaliaikainen seuranta.

Myös henkilön tekninen seuranta on mahdollista huumausainerikoksen tai törkeän tulliselvitysrikoksen kyseessä ollessa. Näistä rikoksista huumausainerikoksesta säädetty ankarin rangaistus on kaksi vuotta vankeutta, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä säädetty ankarin rangaistus kuusi kuukautta vankeutta ja lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin säädetty ankarin rangaistus vuosi vankeutta.

Muun kuin henkilön teknisen seurannan edellytyksenä on, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Poliisilain 5 luvun 22 §:n 1 momentin ja pakkokeinolain 10 luvun 22 §:n 1 momentin nojalla tuomioistuin päättää henkilön teknisestä seurannasta ja muusta kuin henkilön teknisestä seurannasta päättää poliisilain 5 luvun 22 §:n 2 momentin nojalla poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies ja pakkokeinolain 10 luvun 22 §:n 2 momentin nojalla pidättämiseen oikeutettu virkamies. Teknisen seurannan päätös voidaan tehdä kuudeksi kuukaudeksi.

Erityisesti perustuslain 10 § 1 momentilla suojattua yksityisyyttä rajoittavista poliisin toimivaltuuksista suunnitelmallinen tarkkailu on puolestaan mahdollista, jos henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, tai häntä on syytä epäillä tällaisesta rikoksesta. Suunnitelmallisesta tarkkailusta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies. Ehdotettuun sijaintitiedon hankkimista koskevaan toimivaltuuteen verrattuna suunnitelmallisella

Luonnos

tarkkailulla pystytään tarkkailua tehtäessä tekemään henkilön yksityiselämästä varsin monipuolisesti erilaisia tietoja. Sijainnin lisäksi voidaan tehdä havaintoja muun muassa kohdehenkilön tapaamista muista ihmisistä, omistuksista ja hankinnoista. Toisaalta ehdotetulla toimivaltuudella saadaan ajallisesti kattavammin sijaintia koskevaa tietoa kuin suunnitelmallisella tarkkailulla johtuen lähinnä siitä, että suunnitelmallinen tarkkailu on hyvin resurssi-intensiivistä eikä pitkäkestoinen jatkuva tarkkailu ole useinkaan mahdollista. Suunnitelmallisen tarkkailun päätös voidaan sinällään tehdä kuudeksi kuukaudeksi.

Ehdotetussa toimivaltuudessa ei poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen toimesta hankita sijaintia yksityisyyttä rajoittavalla tavalla suoraan kohdehenkilöltä, vaan tieto hankittaisiin viestinnän välittäjältä tai tietoyhteiskunnan palveluntarjoajalta.

Sijaintitiedon hankkiminen kohdistuisi pääsääntöisesti tietoihin, joita yritykset säilyttävät muihin tarkoituksiin kuin viranomaistarpeisiin. Viranomaistarpeita varten tapahtuvaa säilyttämistä sääntelevässä SVPL 157 §:ssä säädettyt rajaukset eivät sovellu tilanteisiin, joissa tietopyyntö kohdistuu esimerkiksi teleyritysten omia tarpeitaan varten säilyttämiin tietoihin.³ Teleyritykset säilyttävät viestinnän välitystietoja jonkin aikaa omia tarkoituksiansa, esimerkiksi laskutusta, varten.

Toisaalta osa teleyrityksiltä hankittavasta tiedosta voi olla säilytysvelvollisuuden johdosta säilytettävää tietoa, jolloin SVPL 157 §:ssä säädettyt rajoitukset tulevat sovellettavaksi. SVPL 157 §:n 3 momentin mukaan matkaviestinverkon puhelinpalvelun tai tekstiviestipalvelun osalta säilytysvelvollisuus koskee tietoa, jonka avulla voidaan yksilöidä viestintään käytetty laite sekä laitteen ja siinä käytetyn liittymän sijainti viestintätapahtuman alkaessa. Säilytysvelvollisuuden piiriin kuuluu myös muun muassa tieto viestinnän vastaanottajasta sekä viestinnän ajankohdasta ja kestosta (matkaviestinverkon puhelinpalvelu tai tekstiviestipalvelu sekä internetpuhelinpalvelu). Pykälän 1 momentin mukaan säilytettäviä tietoja saa käyttää ainoastaan pakkokeinolain 10 luvun 6 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rikosten selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi. SVPL 157 §:n soveltamisala on säännöksen tekstissä rajattu rikosten selvittämiseen ja syyteharkintaan saattamiseen, mutta käytännössä pykälän on tulkittu koskevan myös rikosten estämistä.

Tietoyhteiskuntakaarta (nyk. laki sähköisen viestinnän palveluista) koskevassa hallituksen esityksessä (HE 221/2013 s. 156) ehdotettiin käyttötarkoituksen laajentamista vastaamaan vuoden 2014 alussa voimaan tulleita pakkokeinolain televalvontaa ja sen edellytyksiä koskevaa 10 luvun 6 §:ää. Ehdotuksessa todettiin, että säilytettäviä tietoja voitaisiin siten käyttää myös teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdyn rikoksen estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Ehdotuksen mukaan laajennus tarkoittaisi sitä, että säilytettäviä tietoja voitaisiin käyttää näiden rikosten tutkimiseen.

Voimassa olevan toimivaltuussäätelyn sisältö huomioon ottaen tässä esityksessä sijaintitiedon hankkimiselle rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi esitettyjen edellytysten katsotaan täyttävän toimivaltuudesta säättämiseksi asetetun vaatimuksen rikoksen vakavuudesta myös siltä osin kuin kyse on SVPL 157 §:ssä säilytysvelvollisuuden piiriin kuuluvista tiedoista. Kokonaisarviointissa on otettava huomioon myös se, että perustuslakivaliokunta on tiedon käsittelyyn liittyviä toimivaltuuksia arvioidessaan suhtautunut sallivammin esimerkiksi telekuuntelulla saadun tiedon käyttämiseen rikoksen estämiseksi kuin sen käyttämiseen rikoksen selvittämiseksi.

³ Sähköisen viestinnän välitystietojen säilytysvelvollisuus. Arviomuistio kansallisen lainsäädännön täsmentämisen vaihtoehtoista. Liikenne- ja viestintäministeriö, Helsinki 2024 s. 14 av. 28.

Luonnos

(PeVL 32/2013 vp s. 5–7, PeVL 35/2018 vp s. 21–23) Sijaintitiedolla hankkimisella saadun niin sanotun ylimääräisen tiedon käytöstä säädetään x §:ssä.

Uhkaperusteinen rikostiedustelu on mahdollista vain vakavan rikollisuuden muodostamien uhkien torjumiseksi. Säilytysvelvollisuuden piiriin kuuluvien tietojen käyttämisen näihin tarkoituksiin katsotaan olevan johdonmukaista suhteessa siihen, kuinka tietoja voidaan käyttää rikosten selvittämiseksi tai rikosten estämiseksi.⁴

Esitetty sijaintitietoa koskeva toimivaltuus on merkityksellinen myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artikloissa turvattujen yksityiselämän suojan, viestinnän luottamuksellisuuden ja sananvapauden kannalta. Euroopan unionin tuomioistuinkäytäntö on merkityksellistä erityisesti niiltä osin kuin ehdotettu sijaintitiedon hankkimistoimivaltuus kohdistuisi joiltakin osin niin sanottuihin historiatietoihin, joita teleyritykset säilyttävät säilyttämisvelvollisuuden perusteella.

Unionin tuomioistuin on katsonut, että sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivin 2002/58/EY 15 artiklan soveltamisalaan kuuluu paitsi lainsäädännöllinen toimenpide, jossa sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajat veloitetaan säilyttämään liikenne- ja paikkatiedot, myös lainsäädännöllinen toimenpide, jossa ne veloitetaan antamaan toimivaltaisille viranomaisille oikeus saada näitä tietoja.⁵ Unionin tuomioistuin onkin käsitellyt sijaintitietoja etenkin osana sähköisen viestinnän välitystietojen säilyttämistä ja viranomaisille luovuttamista koskevia ratkaisuja. Näissä ratkaisuissa unionin tuomioistuin on arvioinut asiaa Euroopan unionin perusoikeuskirjan 7, 8 ja 11 artiklojen valossa. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä käsitellään yhdessä sähköisten viestintäpalvelujen tarjoajien hallussa olevia liikenne- että paikkatietoja. On jossakin määrin epäselvää, miltä osin näistä ratkaisuista voidaan tehdä johtopäätöksiä suhteessa liikennetiedoista erotettujen paikkatietojen käsittelyyn ja toisaalta suhteessa muulla perusteella kuin säilytysvelvollisuuden perusteella säilytettävien liikenne- ja paikkatietojen käsittelyyn.

EU-tuomioistuin on joka tapauksessa vakiintuneesti katsonut, että suhteellisuusperiaatteen ja yksityiselämän suojaa koskevan perusoikeuden noudattamiseksi henkilötietojen suojaa koskevat poikkeukset ja rajoitukset toteutetaan täysin välttämättömän rajoissa. Perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa taattujen oikeuksien rajoittaminen on arvioitava mittaamalla tällaiseen rajoittamiseen sisältyvän puuttumisen vakavuus ja tarkastamalla, että kyseisen rajoituksen yleisen edun mukaisen tavoitteen tärkeys on suhteessa tähän vakavuuteen (tuomio 2.10.2018, Ministerio Fiscal, C-207/16, 55 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja tuomio 5.4.2022, Commissioner of An Garda Síochána ym., C-140/20, 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

Yksityisyyden suojan kannalta pidetään Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaan ongelmallisena sellaista kansallista sääntelyä, jossa annetaan viranomaisille oikeus saada joukko sellaisia liikenne- ja paikkatietoja, jotka ovat omiaan antamaan tietoja sähköisen viestintävälineen käyttäjän harjoittamasta viestinnästä tai tämän käyttämien päätelaitteiden sijainnista ja joista voidaan tehdä täsmällisiä tämän yksityiselämää koskevia päätelmiä, rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa varten ilman, että kyseinen tietojen saanti rajoitetaan koskemaan vain menettelyjä, joilla pyritään torjumaan vakavaa rikollisuutta tai ehkäisemään yleiseen turvallisuuteen kohdistuvia vakavia uhkia. (C-746/18, Prokuratuur, tuomiolauselma.)]

⁴ Yhdistetyt asiat C-511/18, C-512/18 ja C-520/18 La Quadrature du Net ym. vastaan Premier ministre ym., 6.10.2020, ECLI:EU:C:2020:791 kohta 140.

⁵ Tele2 kohta 76; Privacy International kohta 39.

Luonnos

Rikostorjunnan osalta unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännössä vain vakavaan rikollisuuteen liittyvät toimenpiteet ovat voineet oikeuttaa pitkälle menevät eli vakavat puuttumiset yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan (Prokuratuur C-746/18, 33 kohta; ks. myös tuomio La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, 140 kohta oikeuskäytäntöviittauksiin) ja yleensä vain sellaiset puuttumiset mainittuihin perusoikeuksiin, jotka eivät ole vakavia, voidaan oikeuttaa rikosten ehkäisemistä, tutkintaa, selvittämistä ja syyteharkintaa yleisesti koskevalla tavoitteella. (Yhdistetyt asiat C-511/18, C-512/18 ja C-520/18 La Quadrature du Net ym. vastaan Premier ministre ym., 6.10.2020, ECLI:EU:C:2020:791 kohta 140; ks. vastaavasti tuomio 21.12.2016, Tele2, C-203/15 ja C-698/15, EU:C:2016:970, 102 kohta; tuomio 2.10.2018, Ministerio Fiscal, C-207/16, EU:C:2018:788, 56 ja 57 kohta sekä lausunto 1/15 (EU:n ja Kanadan välinen PNR-sopimus), 26.7.2017, EU:C:2017:592, 149 kohta).

Vakavuusarvioinnissa on EU-tuomioistuimen ratkaisukäytännön huomioimiseksi arvioitava sitä, miten täsmällisten päätelmien tekemisen henkilön yksityiselämästä tietojen käsittely voi mahdollistaa (ks. esim. Landeck, C-548/21, 91-94 kohdat; La Quadrature du Net ym. C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, 117-119 kohdat; Commissioner of An Garda Síochána ym. C-140/20, 45-47 kohta sekä SpaceNet ja Telekom Deutschland C-793/19 ja C-794/19, 61; Ligue des droits humains C-817/19, kohdat 100, 104 ja 111). Tuomioistuin on katsonut, että joukko liikenne- ja paikkatietoja voi tosiasiallisesti antaa mahdollisuuden tehdä tarkkoja tai jopa hyvin tarkkoja päätelmiä henkilöiden yksityiselämästä, kuten elämäntavoista, vakituksista tai tilapäisistä oleskelupaikoista, päivittäisestä tai muusta liikkumisesta, toiminnasta sekä näiden henkilöiden sosiaalisista suhteista ja heidän sosiaalisesta ympäristöstään (Prokuratuur C-746/18, 36 kohta ja La Quadrature du Net ym., C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, 117 kohta).

Perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa taattuun perusoikeuksiin puuttuminen, jota viranomaisen oikeus saada joukko liikenne- ja paikkatietoja, jotka ovat omiaan antamaan tietoa sähköisen viestintävälineen käyttäjän harjoittamasta viestinnästä tai tämän käyttämien päätelaitteiden sijainnista, merkitsee, on joka tapauksessa vakava riippumatta sen ajanjakson kestosta, jolta mainittujen tietojen saantia pyydetään, ja tällaiselta ajanjaksolta saatavilla olevien tietojen määrästä tai laadusta, kun – kuten pääasiassa kyseessä olevassa asiassa – kyseisen tietojen joukon perusteella voidaan tehdä täsmällisiä päätelmiä kyseessä olevan henkilön tai olevien henkilöiden yksityiselämästä. Tältä osin jopa oikeus saada rajoitettu määrä liikenne- tai paikkatietoja tai oikeus saada tietoja lyhyeltä ajanjaksolta saattaa antaa täsmällisiä tietoja sähköisen viestintävälineen käyttäjän yksityiselämästä. (C-746/18, Prokuratuur, kohdat 37-40)

Päätelaitteen sijaintipaikan määrittämisen mahdollistavasta reaaliajassa tapahtuvasta tietojen keräämisestä aiheutuva puuttuminen on erityisen vakavaa, koska nämä tiedot tarjoavat toimivaltaisille kansallisille viranomaisille keinon seurata täsmällisesti ja jatkuvasti matkapuhelinten käyttäjien liikkumista. Koska näitä tietoja on siis pidettävä erityisen arkaluonteisina, toimivaltaisten viranomaisten oikeus saada tällaisia tietoja reaaliajassa on erotettava kyseisten tietojen saamisesta viiveellä, sillä tietojen saaminen reaaliajassa on rajoittavampaa siltä osin kuin se mahdollistaa näiden käyttäjien lähes täydellisen valvonnan” (La Quadrature du Net ym. C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, 187 kohta, ks. analogisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan osalta Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 8.2.2018, Ben Faiza v. Ranska, 74 kohta).

Unionin tuomioistuin on pitänyt tuomioistuimen tai muun riippumattoman hallintoelimen suorittamaa etukäteisvalvontaa olennaisen tärkeänä, kun toimivaltaisten kansallisten viranomaisten pääsy aiheuttaa vaaran vakavasta tai jopa erityisen vakavasta puuttumisesta rekisteröidyn perusoikeuksiin (tuomio Bezirkshauptmannschaft Landeck, C-548/21, 102 kohta Prokuratuur C-746/18, 48-51 kohta). Tuomioistuin on ensinnäkin edellyttänyt, että saannin edellytyksenä on tuomioistuimen tai riippumattoman hallintoviranomaisten suorittama ennakkovalvonta,

Luonnos

lukuun ottamatta perusteltuja kiiretapauksia (Tele2 kohta 120). Toimivaltaisten kansallisten viranomaisten on varmistettava jokaisessa yksittäistapauksessa, että sekä kyseessä olevien tietojen luokka tai luokat että ajanjakso, jolta kyseisten tietojen saantia pyydetään, ovat asian olosuhteet huomioon ottaen rajattu kyseessä olevan tutkinnan kannalta täysin välttämättömään. (Prokuratuur kohta 38). On myös tärkeää, että toimivaltaiset kansalliset viranomaiset, joille on annettu oikeus saada säilytettyjä tietoja, tiedottavat tästä asianomaisille henkilöille sovellettavien kansallisten menettelyjen mukaisesti heti, kun tämä tiedoksianto ei vaaranna kyseisten viranomaisten suorittamia tutkimuksia. (Tele2 kohta 121)

Henkilötietojen suojaa koskevassa oikeuskäytännössään EU-tuomioistuimien on kiinnittänyt kaikkiaan huomiota muun muassa arvioinnin kohteena olevan järjestelyn valvontaan, käytettävissä oleviin riittäviin oikeussuojakeinoihin, tiedon antamiseen ja tietoturvaan sekä henkilöpiiriä, ennakkolupaa, tietoihin pääsyä, tietojen käyttötarkoituksia, tietojen säilytysaikaa ja niiden hävittämistä koskeviin edellytyksiin (ks. esim. Ligue des droits humains, C-817/19, Prokuratuur, C-746/18, 50 kohta; Tele2 Sverige, C-203/15 ja C-698/15, 106–111, 117–119, 120–122 kohta; WebMind, C-419/14, 77–78 kohta; tuomio Schrems, C-362/14, 40 ja 95 kohta; Digital Rights Ireland, C-293/12 ja C-594/12, 56–67 kohta; UGT-Rioja ym., C-428/06 – C-434/06, 80 kohta.)”

Toisaalta unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan jopa rajoitetun liikenne- tai paikkatiedon määrän säilyttäminen tai niiden säilyttäminen lyhyen aikaa, kuten neljä viikkoa, saattaa antaa täsmällisiä tietoja sähköisen viestintävälineen käyttäjän yksityiselämästä, jolloin voidaan hyvin täsmällisiä johtopäätöksiä esimerkiksi henkilöiden vakituista tai tilapäisistä oleskelupaikoista tai päivittäisestä tai muusta liikkumisesta tai toiminnastaan (C-793/19 ja C-794/19 SpaceNet, kohdat 89-90).

Ehdotetun toimivaltuussäätelyn osalta onkin keskeistä ensisijaisesti arvioida puuttumisen vakavuutta edellä kuvatun unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön pohjalta siltä osin kuin ratkaisukäytännön voidaan katsoa soveltuvan ehdotettuun toimivaltuussäätelyyn. Koska sijaintitiedon hankkimisen toimivaltuus ei rajaa perusoikeuksia vastaavalla tavalla kuin sijainti- ja välitystietojen hankkiminen, on esityksessä päädytty ehdottamaan pidättämiseen oikeutetuille virkamiehille ja suojelupoliisin päällystään kuuluvalle poliisimiehelle mahdollisuutta itsenäisesti päättää sijaintitietojen hankkimisesta lyhyeltä viikon ajanjaksolta, myös niin sanotun reaaliaikaisen seurannan tilanteissa. Tällaiselta lyhyeltä ajanjaksolta hankittujen sijaintitietojen perusteella ei useinkaan ole mahdollista tehdä yksityiskohtaisia ja täsmällisiä kohdehenkilön yksityiselämää koskevia päätelmiä. Pidempiä ajanjaksoja koskevien sijaintitietojen hankkimisesta päättäisi tuomioistuin.

Uhkaperusteiseen rikostiedusteluun täydennettävät säännökset

Täydennettävässä hallituksen esityksessä HE x/2026 vp on arvioitu poliisilakiin ehdotetun vakavan rikollisuuden torjuntaa koskevan 5 b luvun säännösten perustuslainmukaisuutta. Seuraavassa pyritään arvioimaan tässä esityksessä kyseiseen lukuun lisättäväksi tai ikään kuin muutettaviksi ehdotettujen säännösten suhdetta perustuslakiin ja erityisesti perustuslain 10 §:n säännöksiin sellaisina kuin ne olisivat muutettuina lakiesityksessä HE/2026 vp ehdotetulla tavalla. Lisäksi säännöksiä pyritään arvioimaan perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa.

Telekuuntelua ja tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, yhdistymistietojen hankkimista, sijaintitiedon hankkimista, teknistä kuuntelua, teknistä laitetarkkailua, haltuunottoa, jäljentämistä ja asiakirjan tarkastelua olisi pidettävä puuttumisena perustuslain 10 §:n 2 momentissa turvattuun luottamuksellisen viestin salaisuuteen. Vaikka televalvontaa on aiemmin pidetty telekuuntelua vähäisempänä kajoamisena luottamuksellisen viestinnän suojaan, sähköisen viestinnän tunnistamistiedot sekä mahdollisuus niiden kokoamiseen ja yhdistämiseen

Luonnos

voivat olla yksityiselämän suojan näkökulmasta siinä määrin ongelmallisia, ettei kategorinen erottelu suojan reuna- ja ydinalueeseen ole enää perusteltua, vaan huomiota on yleisemmin kiinnitettävä myös rajoitusten merkittävyyteen (PeVL 18/2014 vp, s. 6).

Selvää on, että perustuslain voimassaolevan 10 §:n 4 momentin nojalla ei ole mahdollista säätää sellaisista rajoituksista viestin salaisuuteen, joiden tarkoituksena ei olisi yksilöidyn rikoksen torjuminen, vaan laajemmalti tiedon hankkiminen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta rikollisuudesta. Näin ollen telekuuntelun ja sen sijasta tehtävän tietojen hankkimisen, televalvonnan, sijaintitiedon hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen laitetarkkailun, haltuunoton, jäljentämisen ja asiakirjan tarkastelun keinoin tehtävästä tiedonhankinnasta vakavaa rikollisuutta koskevien uhkien torjumiseksi olisi mahdollista säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä vain perustuslain 10 §:n 4 momenttiin ehdotetun tiedon hankkimista koskevan uuden rajoitusperusteen nojalla ja edellyttäen, että sääntely täyttää perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset.

Perustuslain 10 §:ssä turvatus kotirauhan suojan kannalta merkityksellisiä rikostiedustelukeinoja olisivat suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, peitetoiminta, valeosto, ohjatun tietolähteen käyttö ja osallistuvan tietolähteen käyttö sekä paikkatiedustelu. Ilman perustuslakiin ehdotettua muutosta kyseisiä rikostiedustelukeinoja ei olisi mahdollista ehdottaa toteutettavaksi pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Lisäksi kotirauhan suojaa koskevalla sääntelyllä on merkitystä myös telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, tekniseen tarkkailuun kuunteluun tai tekniseen seurantaan käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisen mahdollistamisessa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Perustuslain 10 §:n muuttamista koskevassa lakiesityksessä (HE 50/2026 vp) 10 §:n 3 ja 4 momentteihin ehdotetaan lisättäväksi uusi rajoitusperuste, joka sallisi kotirauhan suojan tai luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan rajoittamisen tiedon hankkimiseksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumista varten. Ehdotettu uusi rajoitusperuste mahdollistaisi sellaisten toimivaltuuksien säätämisen, joilla hankitaan tietoa vakavasta rikollisuudesta voimassa olevaa sääntelyä väljemmin edellytyksin uhkaperusteisesti ja laajempaa henkilöpiiriä koskien. Muutoksen tarkoituksena olisi mahdollistaa kotirauhan suojaan ja luottamuksellisen viestin salaisuuteen puuttuvien toimivaltuuksien säätäminen tiedon ennakkolliseksi hankkimiseksi rikollisuuden torjumista varten tavalla, joka irtaantuu voimassa olevan perustuslain 10 §:n mukaisesta edellytyksestä, jonka mukaan rikostutkinnallisen rajoituksen perusteena tulee olla konkreettinen ja yksilöity rikosepäily.

Rajoitusperuste sisältää yhtäältä uhkan vakavuutta ja toisaalta rikollisuuden vakavuutta koskevat määreet. Uhkalla tarkoitetaan vakavan rikollisuuden toiminnasta seuraavaa haitallista tapahtumaa tai kehityskulkua, joka ei kuitenkaan välttämättä aiheuta välitöntä vaaraa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuudelle. Uhkan käsite viittaa välitöntä vaaraa epävarmempaan kehityskulkuun ja ajallisesti etäisempään haitalliseen tapahtumaan. Rajoitusperusteeseen sisältyvä edellytys ”vakavasti uhkaava” rajaa siten soveltamisalan uhkiin, joihin liittyvät vahingolliset kehityskulut olisivat rikoksiksi konkretisoituessaan seurauksiltaan poikkeuksellisen vakavia ja joista tiedon hankkimiseksi on välttämätöntä irtaantua konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn edellytyksestä. Uhkaa voidaan pitää vakavana myös siihen liittyvien laajamittaisten vaikutusten vuoksi.

Rajoitusperuste edellyttää, että uhkaperusteista rikostiedustelua koskevat toimivaltuudet rajattaisiin vain vakavimpiin uhkiin ja vakavimpiin rikollisuuden muotoihin. Soveltamisalaan kuuluisivat esityksen perustuslain muuttamista koskevan esityksen perusteluiden mukaan ainakin vakavimmat yksilön henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvat uhat sekä yhteiskunnan

Luonnos

toimintaan ja kollektiivisiin intresseihin kuten oikeusvaltioon, demokratiaan, julkiseen talouteen ja ympäristöön kohdistuvat uhat.

Uhkan tulisi olla myös luonteeltaan sellainen, että se uhkaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta. Vastaavaa rajausta käytetään voimassa olevan 4 momentin rajoitusperusteessa ”yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa”. Perustuslain tulkintakäytännössä yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavina rikoksina on pidetty esimerkiksi huumausainerikoksia, törkeitä väkivaltarikoksia, maan- ja valtiopetosrikoksia, sotarikoksia, rikoksia ihmisyyttä vastaan sekä yleisvaarallisten rikosten vakavampia tekemuotoja, vakavimpia vapauteen kohdistuvia rikoksia sekä joidenkin terrorismirikosten ja ympäristön turmelemisen törkeitä tekemuotoja (PeVL 26/2025 vp). Käsitteen piiriin ei ole lähtökohtaisesti sisällytetty yksinomaan omaisuuteen kohdistuvia rikoksia. Vastaavasti uuden rajoitusperusteen kohteena voisi olla tiedonhankinta sellaisesta rikollisuudesta, jonka piirissä voidaan perustellusti olettaa organisoidusti suunniteltavan ja toteutettavan edellä mainitun kaltaisia rikoksia niiden vakavimpina tekemuotoina. Kyseessä voisi olla esimerkiksi törkeää väkivaltarikosta kuten joukkosurmaa tietoverkossa suunnitteleva yhteisö tai törkeitä huumausainerikoksia esimerkiksi laajamittaisen huumeiden maahantuonnin ja myynnin muodossa toteuttava rikollisverkosto.

Ehdotetun uhkaperusteisen rikostiedustelun kohteet määriteltäisiin laissa tyhjentävästi (poliisilain 5 b luku 3 §). Rikostiedustelun kohteena olisi ensinnäkin yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava järjestäytynyt rikollisuus. Järjestäytynyt rikollisuus on yksi vakavimmista sisäisen turvallisuuden uhkista. Järjestäytynyt rikollisuus toimii lähtökohtaisesti kaikilla rikollisuuden aloilla ja sen perimmäisenä tavoitteena rikollisen taloudellisen hyödyn maksimointi. Vakavimmillaan järjestäytynyt rikollisuus ulottuu yhteiskunnan rakenteisiin ja vaikuttaa laajasti koko yhteiskuntaan. Rikostiedustelun kohteena olisi järjestäytynyt rikollisuus laveasti ymmärrettynä, koska järjestäytyneen rikollisuuden toimintatavat ovat kehittyneet yhä enemmän kohti verkostoimaista toimintaa ja koska epävarmuuden henkilöiden rooleista ja rikollisen toiminnan rakenteista ei tulisi muodostaa estettä yksilön ja yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien uhkien torjumiseksi välttämättömien tietojen hankkimisessa.

Vakava rikollisuus muodostuu rikoksista. Tämänhetkisen järjestäytyneen rikollisuuden tilannekuvan perusteella tyypillisiä rikosnimikkeitä, joita järjestäytyneeseen rikollisuuden liittyvät uhat täyttäisivät konkretisoituessaan rikollisiksi teoiksi, ovat väkivaltarikokset (rikoslaki 21 luku), törkeä huumausainerikos, törkeä ampuma-aserikos, törkeä rahanpesu, törkeä varkaus, törkeä kätkemisrikos, törkeä kiristys, törkeä ryöstö, törkeä kiskonta ja törkeä petos. Vakavaa järjestäytyntä rikollisuutta liittyy myös muun muassa ihmiskauppaan (rikoslaki 25 luku), lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön (rikoslaki 20 luku), korruptioon (rikoslaki 30 luku ja 40 luku), rikoksiin oikeudenkäyttöä ja viranomaisia kohtaan (rikoslaki 15 luku ja 16 luku), tietoverkkorikollisuuteen (rikoslaki 38 luku) sekä erityisesti rikoslain 29 luvussa, 30 luvussa ja 39 luvussa kriminalisoiuihin talousrikoksiin.

Toisen momentin mukaan rikostiedustelun kohteena olisi lisäksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava vakava rikollisuus, joka muodostaa vaikutuksiltaan merkittävän uhkan julkiselle taloudelle, rahoitus- ja vakuutusjärjestelmien toimivuudelle tai kriittiselle infrastruktuurille, uhkaa suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä, muodostaa vaikutuksiltaan laajamittaisen uhkan ympäristölle, uhkaa oikeusvaltion perustoimintoja tai uhkaa laajamittaisesti yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

Toisen momentin 1 kohdassa tarkoitettut uhat voivat toteutua esimerkiksi kyberrikollisuutena, vaikutuksiltaan vakavana markkinoiden manipulointina tai poikkeuksellisen laajamittaisena rahanpesuna. Uhat voivat konkretisoitua myös esimerkiksi laajamittaisina vahingontekoina tai

Luonnos

kriittisten kohteiden sabotaaseina. Konkretisoituessaan rikoksiksi tämän kohdan soveltamisalaan kuuluvat uhkat täyttäisivät tyypillisesti rikoslain 29 luvussa (rikokset julkista taloutta vastaan), 32 luvussa (kätkemis- ja rahanpesurikokset), 34 luvussa (yleisvaaralliset rikokset), 38 luvussa (tieto- ja viestintärikokset) tai 51 luvussa (arvopaperi- ja kryptovaramarkkinarikokset) kriminalisoidun teon tunnusmerkistön. Mahdollista on myös esimerkiksi rikoslain 16 luvussa (rikokset viranomaisia vastaan) kriminalisoidun teon tapahtuminen.

Toisen momentin 2 kohdassa olevalla suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä vakavasti uhkaavalla rikollisuudella tarkoitetaan erityisesti kohdennettua, suunnitelmallista vakavaa väkivaltarikollisuutta, kuten terrori-iskuja sekä muita joukkosurmia ja koulu-uhkauksia. Kohdassa 3 oleva vaikutuksiltaan laajamittainen uhka ympäristölle voisi puolestaan konkretisoitua rikollisiksi teoiksi ympäristöön täyttäen tyypillisesti jonkin rikoslain 48 luvussa kriminalisoidun teon tunnusmerkistön. Kohdan 4 oikeusvaltion perustoimintoja uhkaava vakavan rikollisuuden ilmenemismuotoja olisi muun muassa virkamiehiin kohdistuva väkivalta ja uhkailu sekä korruptio niiden vakavimmissa muodoissaan. Kohdan 5 laajamittaisesti yleistä järjestystä ja turvallisuutta uhkaava vakava rikollisuus liittyy erityisesti vakavaan rikollisuuteen kytkeytyneeseen katujen-girikollisuuteen sekä erilaisiin yleisötilaisuuksiin kohdistuviin vakaviin järjestyshäiriöihin, kuten mellakoihin, osana ennalta sovittua, suunniteltua ja organisoitua toimintaa.

Koska ehdotetun rikostiedustelusäätelyn tarkoituksena on mahdollistaa tiedonhankinnan käynnistäminen vakavan rikollisuuden uhkista ennen kuin käsillä on yksilöity ja konkreettinen rikosepäily, ei tiedonhankinnan edellytyksiä ja rikostiedustelun kohteita ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista määritellä siten, että tiedonhankinnan edellytykset kytkettäisiin esimerkiksi tiettyihin rikosnimikkeisiin. Rikostiedustelun kohteena olevia vakavan rikollisuuden uhkia ja niiden mahdollisia toteutumisen muotoja vakavina rikoksina on pyritty kuvailemaan täydennettävässä hallituksen esityksessä rikostiedustelun kohteita koskevan säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa. Lailta edellytettävän täsmällisyyden arvioidaan täyttyvän rikostiedustelun kohteita koskevassa säännöksessä olevien, rikollisuutta täsmentävien lisämääreiden, kuten ”yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava” ja ”vakava” rikollisuus avulla. Lisäksi kohdeluettelon toisen momentin kohteiden osalta torjuttavalta vakavalta rikollisuudelta edellytetään esimerkiksi vaikutusten merkittävyyttä (1 kohta) tai laajamittaisuutta (3 ja 5 kohdat).

Perustuslain muuttamista koskevan esityksen perusteluissa todetaan, että kotirauhan suojan ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan rajoittamisen olisi oltava perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momenttien mukaan välttämätöntä. Tämä edellytys seuraa myös perusoikeuksien yleisistä rajoitusedellytyksistä. Välttämättömyys tarkoittaa, että rajoitus on sallittu vain, jollei hyväksyttävä tavoite (tiedon hankkiminen säännöksessä tarkoitettusta rikollisuudesta) ole saavutettavissa kotirauhan suojaan ja luottamuksellisen viestin salaisuuteen vähemmän puuttuvin keinoin.

Toimivaltuuksia koskevassa sääntelyssä toimivaltuuksiin tulisi liittää korkea soveltamiskynnys, joka ottaa huomioon säännökseen sisältyvän erityisen edellytyksen rajoituksen välttämättömyydestä, yleiset edellytykset perusoikeusrajoitusten oikeasuhtaisuudesta ja perusoikeuden ydinalueen suojasta sekä kotirauhan suojan ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojan merkityksen yksityiselämän suojan keskeisinä osa-alueina.

Rikostiedustelukeinojen käytön yleisistä edellytyksistä säädettäisiin poliisilakiin ehdotettavan 5 b luvun 4 §:ssä. Kaikkia rikostiedustelukeinoja koskeva yleinen edellytys olisi, että sen käyttäminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi sellaisesta 3 §:ssä tarkoitettusta rikostiedustelun kohteesta, joka uhkaa vakavasti yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta. Välttämättömyydellä tarkoitetaan viimesijaisuutta eli sitä, että tietojen hankkiminen muulla keinolla olisi mahdotonta tai esimerkiksi vaatisi oleellisesti enemmän voimavaroja tai viivästyttäisi tiedonhankintaa kohtuuttomasti tai olisi kohtuuttoman vaikeaa. Välttämättömyydellä viitataan

Luonnos

ensinnäkin siihen, että uhkan torjumisen kannalta tärkeiden tietojen saaminen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta 3 §:ssä mainitusta rikostiedustelun kohteesta ei ole mahdollista henkilön perusoikeuksiin vähemmän puuttuvin keinoin. Tärkeiden tietojen hankkiminen ei ole esimerkiksi mahdollista kohdistamalla johonkin uhkaan liittyvään henkilöön tiedonhankintaa poliisilain 5 luvun tai pakkokeinolain nojalla tai esimerkiksi avointen lähteiden tiedonhankinnalla, rekisteritietojen avulla tai tietopyynnöillä perusteella. Välttämättömyyden asettaminen rikostiedustelukeinojen käytön yleiseksi edellytykseksi ilmentää rikostiedustelutoimivaltuuksien käytön oikeasuhtaisuudelle asetettuja vaatimuksia sekä uhkaperusteisen rikostiedustelun yksilöidystä ja konkreettisesta rikosepäilystä irtautunutta luonnetta. Välttämättömyys sisältää vaatimuksen siitä, että käytettävän rikostiedustelukeinon oletetaan olevan tehokas. Välttämättömyyteen liittyisi siis tietynlainen tuloksellisuusodotus rikostiedustelukeinon avulla saatavissa olevista tärkeistä tiedoista yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta rikostiedustelun kohteesta. Saatavissa olevien tärkeiden tietojen välttämättömyys tulisi kyetä perustelemaan kussakin yksittäistapauksessa keinokohtaisesti.

Perustuslain muuttamista koskevan esityksen perustelujen mukaan välttämättömyyskriteeri pitää sisällään vaatimuksen mainittuihin perusoikeuksiin puuttumisesta mahdollisimman kohdentetusti ja rajoitetusti. Tyypillinen säännöksessä tarkoitettu tilanne olisi tiedonhankintatoimivaltuuksien kohdistaminen sellaisiin henkilöihin, joiden tiedetään toimivan osana organisoitunutta rikollista toimintaa. Tiedonhankintaan rikollisuudesta liittyvä rajoitusperuste ei kiinnittyisi yksittäiseen rikosepäilyyn, jolloin sen puitteissa olisi sinänsä mahdollista säätää toimivaltuuksista, joilla voidaan rajoittaa torjuttavaan rikollisuuteen kytkeytyvän henkilön kotirauhan suojaa tai luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaa ilman, että häneen itseensä kohdistuu nimenomainen perusteltu rikosepäily. Koska säännöksen mukaan rajoituksen on oltava välttämätön, henkilön yhteyden torjuttavaan rikollisuuteen tulee kuitenkin olla konkreettinen ja osoitettavissa ja toimivaltuuksien kohdistaminen häneen tulee pystyä perustelemaan. Tämän varmistamiseksi soveltamedellytyksistä tulee säätää laissa tarkkarajaisesti.

Esitetyn 5 b luvun henkilöllisestä kohdentamisesta ehdotetaan säädettäväksi 5 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan rikostiedustelukeino voitaisiin kohdentaa henkilöön, jonka voidaan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen taikka olosuhteiden perusteella olettaa osallistuvan rikostiedustelun kohteena olevaan, yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan. Salaisia tiedonhankintakeinoja rikoksen estämiseksi koskevassa poliisilain 5 luvussa on henkilöllinen kohdistamisen osalta esimerkiksi peiteltyä tiedonhankintaa koskevassa säännöksessä edellytetty, että henkilön voidaan hänen lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän säännöksessä mainittuun perusterikokseen. Uhkaperusteisessa rikostiedustelussa oletus voisi perustua myös olosuhteisiin ja kynnys olisi myös hiukan matalampi, eli ei edellytettäisi perusteltua oletusta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan, että tiettyjä rikostiedustelukeinoja voitaisiin kohdistaa henkilöryhmään, jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä. Henkilöryhmään kohdistamisen toissijaisuus ilmentää poliisilain 1 luvun 4 §:ssä tarkoitettua vähimmän haitan periaatetta, jonka voidaan katsoa tarkoittavan, että rikostiedustelukeinon käyttö tulisi ensisijaisesti kohdistaa tiettyyn henkilöön. Henkilöryhmällä tarkoitettaisiin vähintään kolmen henkilön muodostamaa yhteenliittymää, jonka voidaan olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan.

Viimesijaisesti rikostiedustelukeino voitaisiin kohdentaa myös muuhun henkilöön, jos keinon rikostiedustelukeinoa ei ole mahdollista kohdentaa 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön tai henkilöryhmään ja käytöllä voidaan henkilön lausumien, käyttäytymisen tai erityisten olosuhteiden johdosta erittäin pätevin perustein olettaa saatavan 3 §:ssä tarkoitettua yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa toimintaa koskevaa tärkeää tietoa. Tällainen

rikostiedustelukeinon kohdentaminen saattaisi olla välttämätöntä esimerkiksi tilanteissa, joissa jostakin vakavan rikollisuuden muodostamasta uhkasta on luotettavaa tiedustelutietoa ja ainoaksi keinoksi lisätiedon hankkimiseen on todettu tiedonhankinnan kohdistaminen henkilöön, jonka voidaan erittäin pätevin perustein olettaa tietävän rikollisuuden muodostamasta uhkasta, vaikka henkilön itsensä osallistumisesta uhkaavaan toimintaan ei olisikaan selvitystä. Käsitys henkilön tietoisuudesta voisi perustua esimerkiksi jollakin toisella asialla käytetyllä tiedonhankintakeinolla saatuun tietoon. Tällaisissa tilanteissa tiedonhankinta on tyypillisesti välttämätöntä uhkan torjumiseksi, minkä lisäksi rikostiedustelukeinon käytön ja sen aiheuttaman perusoikeusrajoituksen tulee olla hyväksyttävässä suhteessa torjuttavaan uhkaan.

Rikostiedustelukeinoa koskevan vaatimuksen (8 §) ja päätöksen (11 §) tietosisällöstä ehdotetaan säädettäväksi tarkasti. Vaatimuksesta ja päätöksestä tulisi käydä ilmi muun muassa toimenpiteen kohteena oleva henkilö tai henkilöryhmä riittävästi yksilöitynä sekä tosiseikat, joihin rikostiedustelukeinon käytön edellytykset ja kohdistaminen perustuvat. Rikostiedustelukeinon käytön edellytysten täyttymistä koskevan arvioinnin kannalta kohteena olevan toiminnan ja kohteena olevien toimijoiden riittävän laaja kuvaaminen rikostiedustelukeinon käyttöä koskevissa lupavaatimuksissa ja päätöksissä korostuu.

Perustuslain muuttamista koskevassa esityksessä todetaan, että kunkin toimivaltuuden ja siitä seuraavan perusoikeusrajoituksen välttämättömyys tulee pystyä perustelevaan. Toimivaltuuksien säätämistä vakavien rikosten torjuntaan liittyen tulisi arvioida muun muassa välttämättömyys- ja suhteellisuusperiaatteiden kannalta. Arvioinnissa merkitystä on sillä, että rajoitusta ei ole kytketty konkreettiseen ja yksilöityyn rikosepäilyyn. Lisäksi on otettava huomioon perusoikeuteen puuttumisen aste ja ulottuminen sivullisiin, esimerkiksi perheenjäseniin. Pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistettuina osaa tarkkailutyypisistä toimivaltuuksista kuten teknistä kuuntelua (asuntokuuntelu) ja teknistä katselua (asuntokatselu) voi pitää erityisen syvällisesti kotirauhan suojaan puuttuvina (vrt. LaVM 8/2013 vp, s. 4–5), joten niitä koskevaa toimivaltuussäätelyä voi pitää välttämättömyys- ja suhteellisuusperiaatteet huomioon ottaen mahdollisena vain, jos toimivaltuuden käyttämisellä saavutettavalla tiedolla voidaan odottaa olevan poikkeuksellisen tärkeä painoarvo.

Rikostiedustelukeinon käytön edellytyksiä koskevassa 4 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa ja teknistä katselua ei saisi kohdistaa lainkaan pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävään tilaan. Säätely vastaisi tältä osin poliisilain 5 luvussa olevaa säätelyä, jossa kyseisten salaisten tiedonhankintamenetelmien käyttö vakituiseseen asumiseen käytettävissä tiloissa on suljettu kokonaan pois. Pykälän 3 momentti mahdollistaisi peitetoimintaa ja valeostoa koskevan rikostiedustelukeinon käytön pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävässä tilassa silloin, kun sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Säätely vastaisi poliisilain 5 luvussa olevaa säätelyä.

Kyseisillä rajauksilla mahdollistettaisiin siten muiden rikostiedustelukeinon käyttö pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävissä tiloissa. Käytännössä säätely olisi merkityksellistä teknisen kuuntelun, paikkatiedustelun ja tietolähdetoiminnan osalta, ja mahdollistaisi niiden käytön pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävässä tilassa. Pysyväisluonteeseen ja muuhunkin asumiseen käytettäviin tiloihin kohdistuvalla teknisellä kuuntelulla ja paikkatiedustelulla olisi mahdollista hankkia tietoa sellaisista vakavan rikollisuuden muodostaman uhkan piiriin kuuluvista suunnittelu-, valmistelu- ja toteuttamistoimista, jotka pyritään tekemään korostetusti yleisöltä ja etenkin viranomaisilta salassa. Tietolähdetoiminta puolestaan rakentuu keskeisesti tietolähteellä olevien sosiaalisten verkostojen varaan, eikä asumiseen käytettäviin tiloihin kohdistuvat rajaukset ole perusteltuja. Pahimmillaan asuntoa koskevat rajaukset voisivat aiheuttaa riskin tietolähteen paljastumisesta ja siitä seuraavista ongelmista.

Luonnos

Rikostiedustelukeinojen käytön salliminen kotirauhan suojaamisessa tiloissa mahdollistaisi myös eräiden muiden rikostiedustelukeinojen käytön edellyttämien teknisten asentamistoimenpiteiden suorittamisen pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa. Nämä keinot eivät itsessään puutu kotirauhan suojaan, mutta mahdollisuus asentamistoimenpiteiden tekemiseen asunnoissa on käytännössä kriittinen kyseisten keinojen käyttöön saamiseksi.

Peitetoiminnan tai valeoston tarkoituksena ei varsinaisesti ole tiedon hankkiminen kohdehenkilön tai muun henkilön asunnossa, mutta peitetoimintaa tai valeostoa suorittavalla poliisimiehellä tulisi olla oikeus paljastumisen estämiseksi mennä kyseisiin tiloihin käyttämällä hyväkseen luotua peitettä. Paljastuminen saattaisi aiheuttaa peitehenkilölle hengen ja terveyden vaaran.

Alkuperäisessä esityksessä poliisilakiin ehdotettuun uhkaperusteista rikostiedustelua koskevaan 5 b lukuun ehdotetaan lisättäväksi ensinnäkin sellaiset rikostiedustelukeinot, joiden uhkaperusteisesta käytöstä säättäminen edellyttäisi perustuslain 10 §:n kotirauhan suojaan ja luottamuksellisen viestin suojaan koskevien lakivarausten muuttamista (2 §). Luottamuksellisen viestin suojaan puuttuvia tiedonhankintakeinoja olisivat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, yhdistymistietojen hankkiminen, sijaintitiedon hankkiminen, tekninen kuuntelu ja tekninen laitetarkkailu sekä paikatiedusteluun liittyvät haltuunotto ja jäljentäminen.

Kyseiset rikostiedustelukeinot mahdollistaisivat niin sanotun sisältötiedon hankkimisen rikollisen toiminnan laajuudesta, henkilöiden viestinnästä, suunnitelmista, motiiveista, heidän roolistaan rikollisessa tekemisessä sekä esimerkiksi heidän hallussaan olevista muistiinpanoista ja yhteystiedoista. Näillä keinoilla voitaisiin siten parantaa merkittävästi uhkien torjumiseksi merkityksellisen niin sanotun sisältötiedon hankkimista. Televalvonnalla ja sijaintitietojen hankkimisella voitaisiin puolestaan hankkia tietoa kohdehenkilöiden liikkumisesta.

Perustuslain muuttamista koskevassa esityksessä todetaan, että toimivaltuuksia tiedonhankintaan vakavan rikollisuuden vakavasta uhkasta ei voisi säätää mille tahansa rikollisuuden torjunnan tehtäviä hoitavalle viranomaiselle, vaan tiedonhankinta voitaisiin lailla osoittaa vakavan rikollisuuden torjunnasta huolehtivien viranomaisten tehtäväksi. Toimivaltuuksia koskevassa sääntelyssä on otettava huomioon, että rikostiedustelun tehokkaan valvonnan kannalta merkitystä on sillä, kuinka laajan viranomaisjoukon käytettävissä rikostiedustelun toimivaltuudet olisivat.

Poliisilakiin ehdotetun 5 b luvun sääntelyllä mahdollistettaisiin keskusrikospoliisiin tehokas tiedonhankinta vakavan rikollisuuden uhkista. Sääntelyn viranomaiskohtainen soveltamisala on siten rajattu valtakunnallisena poliisiyksikkönä toimivaan keskusrikospoliisiin, jonka tehtävänä on poliisin hallinnosta annetun lain 9 §:n mukaan torjua kansainvälistä, järjestäytyntä, ammattimaista, taloudellista ja muuta vakavaa rikollisuutta. Kun kyseessä on uusi ja jossain määrin nykyistä 5 lukua väljempi sääntely, arvioidaan soveltamisen keskittämällä keskusrikospoliisiin voitavan parhaiten turvata sääntelyn yhdenmukainen soveltamiskäytäntö ja tehokas laillisuusvalvonta sekä kohteena olevien henkilöiden oikeusturva. Keskusrikospoliisissa toimivaltuuksien käyttö tulisi kuitenkin kytkeä riittävään koulutukseen ja perehtyneisyyteen sekä kattavaan ja tehokkaasti järjestettyyn valvontaan.

Perustuslain muuttamista koskevassa esityksessä tuodaan esiin, että koska ehdotettava vakavan rikollisuuden torjuntaa koskeva rajoitusperuste mahdollistaisi sellaisten toimivaltuuksien säättämisen, joilla hankitaan tietoa yksilöimättömämmin ja väljemmin perustein kuin voimassa olevat rajoitusperusteet, tulisi tavallisessa laissa säädettävien rikostiedustelutoimivaltuuksien suhteesta rikostutkintatoimivaltuuksiin säätää täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Rikostiedustelutoimivaltuuksia käyttämällä ei tule olla mahdollista kiertää rikostutkintaa koskeviin

Luonnos

rajoitusperusteisiin sisältyvää edellytystä, jonka mukaan toimivaltuuden perusteena on oltava konkreettinen ja yksilöity rikosepäily (vrt. PeVL 99/2022 vp, kappale 12). Uhkaperusteisen rikostiedustelun suhde rikosten estämiseen ja rikosten tutkintaan ei kaikilta osin ole verrannollinen siviili- ja sotilastiedustelun suhteeseen rikostorjuntaan ja rikostutkintaan, koska rikostiedustelun yhtenä tarkoituksena on tiedon hankkiminen rikosten estämiseksi.

Perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella on säädetty poliisilain ja pakkokeinolain salaisilla tiedonhankintakeinoilla hankitun ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Rikosten selvittämisen osalta lähtökohtana on, että kaikki sinänsä laillisella pakkokeinolla saatu ylimääräinen tieto ei voi olla rajoituksetta käytettävissä minkä tahansa rikoksen selvittämiseen. Ylimääräisen tiedon käyttäminen voi kuitenkin tietyin edellytyksin olla sallittua laajemmin tietyn vakavuustason ylittävien rikosten osalta (PeVL 32/2013 vp, PeVL 35/2018 vp). Uhkaperusteisella rikostiedustelulla saadun tiedon käyttäminen rikollisuuden muodostamien uhkien torjumiseksi, rikosten estämiseksi, lainvalvontaviranomaisten toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä sekä vaaran ja vahingon torjumiseksi voidaan katsoa olevan mahdollista, mikäli sääntely kokonaisuutena on suhteellisuusperiaatteen mukaista.

Alkuperäisen esityksen säätämisyjärjestystä koskevan jakson osiossa 12.2.3 Rikostiedustelutietojen käyttö ja luovuttaminen on kuvattu tiedon käyttöä ja luovuttamista koskevaa sääntelyä ja arvioitu sen perustuslainmukaisuutta. Kyseiseen sääntelyyn ei ole esitetty täydentävässä esityksessä lisäyksiä tai muutoksia, joten sen osalta viitataan alkuperäisessä esityksessä todettuun.

Perustuslain muuttamista koskevassa esityksessä korostetaan riittäviä oikeusturvatakeita ja valvontaa. Perustuslakivaliokunnan perusoikeusuudistuksen yhteydessä ilmaiseman käsityksen mukaan perusoikeuksia rajoitettaessa on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelyistä (PeVM 25/1994 vp, s. 5). Oikeusturvavaatimuksen vuoksi on selvää, että säädetäessä uusista toimivaltuuksista tavallisen lain tasolla sääntelyssä on huolehdittava riittävästä oikeusturva- ja valvontajärjestelyistä. Voimassa olevassa sääntelyssä useiden rikosperusteisten ja tiedustelutiedon hankkimiseksi säädettyjen salaisten tiedonhankintatoimivaltuuksien käytössä edellytetään tuomioistuimen antamaa lupaa. Toimivaltuuksista säädetäessä tulee pääsääntöisesti edellyttää toimivaltuuksien käytössä tuomioistuimen lupaa. Tuomioistuinmenettelyn on määrä estää toimivaltuuksien väärinkäyttö.

Tässä esityksessä uhkaperusteiseen rikostiedusteluun lisättäväksi ehdotettujen rikostiedustelukeinojen päätöksentekotoimivalta ehdotetaan osoitettavaksi lähtökohtaisesti tuomioistuimelle (7 §). Poikkeuksen edellä mainitusta muodostaisi osallistuvan tietolähteen käyttö, jonka käyttämisestä päättäisi keskusrikospoliisin päällikkö (9 §). Kuitenkin osallistuvan tietolähteen käytön edellytysten olemassaolon ratkaisutoimivalta osoitettaisiin tuomioistuimelle. Lisäksi sellaisesta teknisestä kuuntelusta, joka ei kohdistuisi kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön, päättäisi rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt keskusrikospoliisin päällystöön kuuluva poliisimies. Päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöksentekovaltaan ehdotetaan kuuluvaksi myös muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta sekä paikkatiedusteluun liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta (10 §). Kiiretilanteissa rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies voisi päättää myös televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, muuhun kotirauhan suojaamaan tilaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön kohdistuvasta teknisestä katselusta, henkilön teknisestä seurannasta, teknisestä laitetarvikeluusta, kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta sekä muuhun kotirauhan suojaamaan tilaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvasta teknisestä kuuntelusta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi

Luonnos

heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua rikostiedustelukeinon käytön aloittamisesta.

Perustuslain muuttamista koskevassa esityksessä tuodaan myös esiin, että riittävien oikeusturva- ja valvontajärjestelyiden turvaamiseksi lainsäädännössä tulee säätää myös muista menettelyllisistä takeista, esimerkiksi velvollisuudesta ilmoittaa tiedonhankinnasta tiedonhankinnan kohteelle, yksilön mahdollisuudesta erityisten oikeussuojakeinojen käyttöön ja toimivaltuuksien käytön dokumentointivelvoitteesta, samoin kuin rajoituksista toimivaltuuksilla saadun tiedon käytölle tai muiden perusoikeuksien suojaamiseen palautuvista rajoituksista tiedonhankinnalle esimerkiksi lähdesuojan turvaamiseksi (ks. lähdesuojan osalta PeVL 30/2025 vp). Tuomioistuimen etukäteen antama lupa ei voi korvata jälkikäteistä kontrollia sellaisenaan, koska perusoikeuden rajoituksen kohde ei voi osallistua etukäteiseen päätöksentekoon (PeVL 35/2018 vp ja PeVL 36/2018 vp). Siltä osin kuin normaali muutoksenhakumenettely tuomioistuimeen ei tule kyseeseen asian luonteen vuoksi, on välttämätöntä luoda uskottavia korvaavia oikeusturva- takeita (PeVL 36/2018 vp).

Rikostiedustelutoiminnassa korostuu tarve varmistaa toimivat oikeusturvajärjestelyt ja valvonnan tehokkuus ja asianmukaisuus (PeVL 35/2018 vp, s. 13 ja PeVL 36/2018 vp, s. 14). Tämä johtuu paitsi siitä, että ehdotettu muutos mahdollistaa säädettäväksi lailla uudenlaisia viranomaistoimivaltuuksia, myös siitä, että muutosehdotuksen mahdollistamat toimivaltuudet saattavat rikostiedustelutoiminnan erityispiirteistä johtuen poiketa kohdentamiseltaan nykyisistä rikosperusteisista salaisista tiedonhankintakeinoista. Myös ihmisoikeusvelvoitteet ja Euroopan unionin oikeusjärjestys edellyttävät luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaan puuttuvien toimivaltuuksien käytön valvonnalta tehokkuutta ja riippumattomuutta

Alkuperäinen hallituksen esitys sisältää ehdotuksen tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain muuttamiseksi. Ehdotetuilla muutoksilla ulotettaisiin tiedusteluvalvontavaltuutetun laillisuusvalvonta koskemaan uhkaperusteista rikostiedustelua. Alkuperäinen esitys sisältää myös poliisilakiin ehdotetut valvontaa sekä oikeusturvaa koskevat säännökset, joita on selostettu kyseisen esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa sivulla 209 – 214. Tässä esityksessä uhkaperusteiseen rikostiedusteluun lisättävien rikostiedustelukeinojen käytön oikeusturvaan kytkeytyviä säännöksiä, joita on täydennetty tai jotka ovat kokonaan uusia, ovat ilmoittamista koskeva säännös (40 §), kuuntelu- ja katselukielloja koskeva säännös (34 §) sekä telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen (38 §) ja kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen (39 §).

Poliisilakiin ehdotettuun 5 b lukuun ehdotetaan otettavaksi säännös viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuudesta (42 §). Kyseinen avustamisvelvollisuus kattaisi muun muassa telekuuntelun ja televalvonnan edellyttämät kytkennät televerkkoon sekä tietojen, välineiden ja henkilöstön käyttöön antamisen telekuuntelun toimeenpanoa varten (HE 224/2010 vp s. 140). Viestinnän välittäjille asetettavia velvoitteita on pidettävä perustuslain 15 §:n 1 momentissa turvattu omaisuudensuojan kannalta ongelmattomina, sillä velvoitteet perustuisivat täsmällisiin säännöksiin ja olisivat nyt kyseessä olevien yritysten kannalta kohtuullisia (PeVL 8/2002 vp ja 61/2002 vp). Viestinnän välittäjälle sen avustamisvelvollisuuden täyttämisestä aiheutuvat kustannukset ehdotetaan korvattavaksi (43 §).

Säätämisyjärjestyksen arviointi

Esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä lukuun ottamatta sellaisia toimivaltuuksia koskevia säännösehdotuksia, jotka merkitsevät puuttumista perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvattuun kotirauhan suojaan tai 2 momentissa turvattuun luottamuksellisen viestin salaisuuteen.

Luonnos

Tällaisia säännösehdotuksia ovat poliisilain 5 b lukuun esitettävä 2 § siltä osin kuin siinä ehdotetaan uhkaperusteisen rikostiedustelun rikostiedustelukeinoiksi telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, yhdistymistietojen hankkimista, sijaintitiedon hankkimista, teknistä kuuntelua, teknistä laitetarkkailua, paikkatiedustelua, haltuunottoa, jäljentämistä ja asiakirjan tarkastelua. Lisäksi tällaisia säännösehdotuksia ovat poliisilain 5 b lukuun esitettävä 4 § siltä osin kuin sen 2 momentissa sallitaan muiden kuin suunnitelmallista tarkkailun, peiteltyyn tiedonhankinnan ja teknisen katselun kohdistaminen pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan ja 3 momentissa peitetoiminnan ja valeoston toteuttaminen pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa sisäänkäynnin tai oleskelun tapahtuessa asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella.

Kyseisiin säännöksiin liittyy myös niitä koskevat päätöksentekoa, vaatimuksen ja päätöksen sisältöä ja voimassaoloaika koskevat säännökset (7 – 14 §:t) sekä laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamista ja poisottamista koskeva säännös (27 §), ilmoittamista koskeva säännös (40 §) ja kuuntelu- ja katselukielloja koskeva säännös (34 §) siltä osin kuin kyse on edellä mainituista keinoista. Lisäksi edellä mainittujen keinojen sisällyttämistä uhkaperusteiseen rikostiedusteluun koskevat telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen (38 §), kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen (39 §), viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin (42 §) sekä korvaus teleyritykselle (43 §).

Niistä olisi kuitenkin mahdollista säätää tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä perustuslain 10 §:n 3 ja 4 momenttiin ehdotetun uuden, tiedon hankkimiseksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden torjumista varten, rajoitusperusteen nojalla.

Edellä luetellut toimivaltuudet kytkeytyvät ehdotettuun perustuslain muutokseen. Tämän vuoksi ja myös esitykseen liittyvien muiden valtiosääntöoikeudellisten näkökohtien vuoksi hallitus pitää tarkoituksenmukaisena, että eduskunta pyytää esityksestä perustuslakivaliokunnan lausunnon.

Edellä esitetyn perusteella esitetään, että eduskunta hyväksyisi rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi annetun hallituksen esityksen (HE x/2026 vp) 1. lakiehdotuksen ja 6. lakiehdotuksen tässä täydentävässä esityksessä ehdotetulla tavalla muutettuina.

1.

Laki

poliisilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

muutetaan poliisilain (872/2011) 4 luvun otsikko, 5 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 2 momentti, 3, 5 ja 11 §, 12 §:n 1 ja 3 momentti, 17 §, 18 §:n 1 momentti ja 30 §, 35 §:n 1 momentti, 36 §:n 2 momentti, 39 §, 41 §:n 1 momentti, 54 §:n 4 momentti, 58 §:n 1 ja 5 momentti sekä 5 a luvun 2 §:n 1 momentti, 8 ja 30 §, 45 §:n 3 momentti ja 46 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 5 luvun 3 § laissa 417/2026, 5 § osaksi laeissa 1269/2021, 492/2023 ja 417/2026, 12 §:n 1 ja 3 momentti sekä 5 a luvun 2 §:n 1 momentti, 8 §, 45 §:n 3 momentti ja 46 §:n 1 momentti laissa 581/2019, 5 luvun 17 § osaksi laeissa 1269/2021 ja 492/2023, 18 §:n 1 momentti laissa 1195/2020, 30 § osaksi laissa 492/2023, 58 §:n 1 momentti sekä 5 a luvun 30 § laissa 492/2023 sekä 5 luvun 58 §:n 5 momentti laissa 1168/2013,

lisätään 4 lukuun uusi 6–9 §, 5 lukuun uusi 10 a ja 10 b §, 27 a–27 f §, 42 a–42 d §, 45 a, 52 a ja 54 b § sekä uusi 5 b luku seuraavasti:

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

1 §

Soveltamisala ja määritelmät

Tässä luvussa säädetään telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, televalvonnan, yhdistymistietojen hankkimisen, sijaintitietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peitellyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, peitetoiminnan, valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun, paikka-tiedustelun sekä siihen liittyvän haltuunoton ja jäljentämisen käyttämisestä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

2 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset

Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä, osallistuvan tietolähteen käyttöä, valvottua läpilaskua, paikkatiedustelua sekä siihen

Luonnos

liittyvää haltuunottoa ja jäljentämistä saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Peitetoiminnan, valeoston, pylväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun ja teknisen kuuntelun käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

10 a §

Sijaintitiedon hankkiminen ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen henkilön tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Sijaintitiedolla tarkoitetaan viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee teleosoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnusteen sijainnin.

Lisäksi poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen henkilön tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen;
- 2) paritukseen;
- 3) pahoinpitelyyn;
- 4) törkeään kotirauhan rikkomiseen;
- 5) vapaudenriistoon;
- 6) varkauteen;
- 7) törkeään luvattomaan käyttöön;
- 8) moottorikulkuneuvon käyttövarkauteen;
- 9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen;
- 10) terroristiseen matkustamiseen;
- 11) terroristisen matkustamisen edistämiseen;
- 12) terroristiseen julkiseen kehottamiseen;
- 13) kiristykseen;
- 14) salakuljetukseen;
- 15) törkeään tulliselvitysrikokseen;
- 16) ympäristön turmelemiseen;
- 17) metsästysrikokseen;
- 18) luonnonsuojelurikokseen;
- 19) huumausainerikokseen;

Poliisilla on oikeus sijaintitiedon hankkimiseen 1 ja 2 momentin estämättä, jos se on tarpeen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

10 b §

Sijaintitiedon hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuimien päättää sijaintitiedon hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta, jos vaatimus koskee päätöksen tekemisestä edeltänyttä aikaa taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään kuukausi.

Luonnos

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, sijaintiedon hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies, jos lupa koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, joka on enintään viikko, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään viikko.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää 10 a §:n 3 momentissa tarkoitetusta sijaintitiedon hankkimisesta.

Sijaintitiedon hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 10 a §:ssä tarkoitettuun rikokseen tai henkilön ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite, telepäätelaitte tai muu yksilöivä tunnistus;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja sijaintitiedon hankkimisen edellytykset perustuvat;

4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

5) sijaintitiedon hankkimisen suorittamista johtava ja valvova poliisimies;

6) mahdolliset sijaintitiedon hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää ulkomaiselle palveluntarjoajalle tehtävästä 10 a §:n mukaisia tietoja koskevasta pyynnöstä. Pyyntönsä tekeminen edellyttää tämän pykälän 1–4 momenttien mukaista päätöstä sijaintitiedon hankkimisesta.

11 §

Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tietyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista tai yksilöivistä tunnistuksista.

Poliisille voidaan antaa lupa 8 §:n 2 momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi merkityksellisten yhdistymistietojen hankkimiseen.

Poliisilla on lisäksi oikeus yhdistymistietojen hankkimiseen, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

12 §

Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuimien päättää yhdistymistietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies saa päättää yhdistymistietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) tosiseikat, joihin yhdistymistietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;

3) ajanjakso, jota lupa koskee;

4) paikka, jota lupa koskee;

5) yhdistymistietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova poliisimies;

Luonnos

6) mahdolliset yhdistymistietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

17 §

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka 3 tai 4 momentissa tarkoitettun henkilön toiminnan selvittämiseksi.

Poliisilla on oikeus henkilön tekniseen kuunteluun rikoksen estämiseksi. Poliisille voidaan antaa lupa myös viranomaisten tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen kuunteluun. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. Poliisi saa kohdistaa pelkästään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua sen sijaintipaikasta riippumatta.

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvan teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Muussa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvan teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) huumausainerikokseen;
- 3) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen, terroristiseen matkustamiseen tai terroristisen matkustamisen edistämiseen taikka, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, terroristiseen julkiseen kehottamiseen; taikka
- 4) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Poliisilla on aina 3 tai 4 momentin estämättä oikeus tekniseen kuunteluun, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

18 §

Teknisestä kuuntelusta päättäminen

Tuomioistuin päättää pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvasta teknisestä kuuntelusta ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Paikkatiedustelu

27 a §

Paikkatiedustelu ja sen edellytykset

Paikkatiedustelulla tarkoitetaan yksilöidyssä paikassa toimitettavaa tiedonhankintaa rikoksen estämisen kannalta tarpeellisen esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi tai tarkastamiseksi. Paikkatiedustelua ei saa toimittaa sellaisessa paikassa, jossa

Luonnos

tiedonhankinnan kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta.

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä on, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Muussa rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaamassa paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä on, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 5 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen.

Sellaisessa paikassa, joka ei ole rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaama paikka, mutta johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty paikkatiedustelun toimittamisajankohtana, tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä on, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Paikkatiedustelu saadaan toimittaa paikassa, joka ei ole 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen syyllistyväksi oletetun henkilön hallinnassa vain, jos on perusteltua syytä olettaa, että rikos tullaan tekemään siellä tai jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy edellä tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

Poliisilla on 2 - 4 momentin estämättä oikeus paikkatiedusteluun, jos se on välttämätöntä henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi

27 b §

Paikkatiedustelusta päättäminen

Tuomioistuimien päättää paikkatiedustelusta, jos se kohdistuu pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan, pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää paikkatiedustelusta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta paikkatiedustelusta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Paikkatiedustelua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on riittävällä tarkkuudella yksilöitävä:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 27 a §:ssä tarkoitettuun rikokseen;
- 3) paikkatiedustelun kohteena oleva paikka;
- 4) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja paikkatiedustelun edellytykset perustuvat;
- 5) luvan voimassaoloaika;
- 6) esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelulla pyritään löytämään tai tarkastamaan;
- 7) paikkatiedustelun suorittamista johtava ja valvova 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu poliisimies;
- 8) mahdolliset paikkatiedustelun rajoitukset ja ehdot.

Asian kiireellisyyden sitä edellyttäessä paikkatiedustelua koskeva päätös saadaan kirjata paikkatiedustelun toimittamisen jälkeen.

27 c §

Haltuunotto, jäljentäminen ja asiakirjan tarkastelu

Poliisilla on oikeus paikkatiedustelussa jäljentää esine, asiakirja tai omaisuus sekä tarkastella yksityistä avaamatonta asiakirjaa.

Rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi tarpeellinen esine, asiakirja tai omaisuus tieto tai seikka voidaan ottaa tilapäisesti haltuun pakkokeinolain 7 luvussa tarkoitettua takavarikoimista tai jäljentämistä varten.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös tietoa, joka on teknisessä laitteessa tai muussa vastaavassa tietojärjestelmässä taikka sen tallennusalueella (*data*). Asiakirjasta säädettyä sovelletaan myös datan muodossa olevaan asiakirjaan.

27 d §

Jäljentämiskiellot

Paikkatiedustelun kohteena olevaa esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa ei saa jäljentää, jos kohde sisältää tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n nojalla on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta.

Jos salassapitovelvollisuus tai -oikeus perustuu oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 §:n 2 tai 3 momenttiin tai 13, 14, 16 tai 20 §:ään, edellytyksenä kiellolle 1 momentissa säädetyn lisäksi on, että paikkatiedustelun kohteena oleva yksilöity esine, omaisuus tai asiakirja on mainitussa lainkohdassa tarkoitettun henkilön tai häneen mainitun luvun 22 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevan henkilön hallussa taikka sen hallussa, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus tai -oikeus on säädetty.

Jäljentämiskielloa ei kuitenkaan ole, jos:

1) oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 §:n 2 tai 3 momentissa, 13 §:n 1 tai 3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa taikka 16 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, suostuu jäljentämiseen;

2) oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö suostuu jäljentämiseen.

27 e §

Jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta päättäminen paikkatiedustelussa

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää jäljentämisestä ja yksityisen avaamattoman asiakirjan tarkastelusta. Jos asia ei siedä viivytystä, myös muu poliisimies saa yksittäistapauksessa päättää jäljentämisestä ja yksityisen avaamattoman asiakirjan tarkastelusta, kunnes pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies on ratkaissut asian. Asia on saatettava pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

27 f §

Jäljennöksen hävittäminen

Luonnos

Jäljennös on hävitettävä viipymättä, jos käy ilmi, että on jäljennetty materiaalia, jonka jäljentäminen on kielletty, tai tietoa ei tarvita 27 a § :ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tai 5 b luvun 3 § :ssä tarkoitettujen uhkien torjumiseksi.

Jos paikatiedustelun aikana ilmenee, että tiedonhankinta on kohdistunut tietoon, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 § :n tai 22 § :n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta, on tiedonhankinta siltä osin heti lopetettava ja tietoa koskevat muistiinpanot ja jäljennökset heti hävitettävä.

30 §

Järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 29 § :n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan:

- 1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;
- 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;
- 3) hoitaa taloudellisia asioita; taikka
- 4) avustaa muilla 1–3 kohdissa tarkoitettuihin tapoihin rinnastettavilla tavoilla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan osallistuminen on sallittua, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaan;
- 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja
- 3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 43 § :ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittavalla poliisimiehellä on lisäksi aina oikeus osallistua 1 ja 3 momentissa kuvatuin tavoin järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan tai valvottuun läpilaskuun, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

42 a §

Osallistuvan tietolähteen käyttö

Sen estämättä, mitä 3 § :ssä ja 40 § :n 3 momentissa todetaan tietolähde saa yksittäistapauksessa rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi osana 40 § :n 2 momentissa tarkoitettua tietolähteen ohjattua käyttöä poliisin ohjauksessa ja valvonnassa (*osallistuva tietolähde*):

- 1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;
- 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;
- 3) hoitaa taloudellisia asioita; taikka
- 4) avustaa muilla 1–3 kohdissa tarkoitettuihin tapoihin rinnastettavilla tavoilla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu osallistuvan tietolähteen käyttö on sallittua, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman tietolähteen myötävaikutusta;
- 2) tietolähteen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja
- 3) avustaminen edistää merkittävästi tietolähdetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Luonnos

Osallistuva tietolähde saa poliisin ohjauksessa ja valvonnassa tehdä myös sellaisia toimenpiteitä, jotka mahdollistavat poliisille muun 5 luvussa säädetyn salaisen tiedonhankintakeinin toteuttamisen siltä osin kuin se on välttämätöntä kyseisen toimivaltuuden käyttämiseksi.

Poliisilla on lisäksi aina oikeus osallistuvan tietolähteen käyttöön, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

42 b §

Osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva esitys ja suunnitelma

Osallistuvaa tietolähdettä koskevassa esityksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö tai 42 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ryhmä riittävästi yksilöitynä;
- 3) toimenpiteen perusteena oleva rikos taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara riittävästi yksilöitynä;
- 4) osallistuvan tietolähteen käytön tavoite;
- 5) osallistuvan tietolähteen käytön tarpeellisuus;
- 6) muut osallistuvan tietolähteen käytön edellytysten arviointia varten tarvittavat tiedot.

Osallistuvan tietolähteen käytön toteuttamisesta on laadittava kirjallinen suunnitelma, jonka tulee sisältää osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevan päätöksenteon ja käytön toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

42 c §

Osallistuvan tietolähteen käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö tai tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää osallistuvan tietolähteen käytöstä.

Osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös osallistuvan tietolähteen käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) toimenpiteen toteuttava poliisiyksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava virkamies;
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;
- 4) toimenpiteen perusteena oleva rikos taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara riittävästi yksilöitynä;
- 5) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 4 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 6) toimenpiteen kohteena oleva henkilö tai 42 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ryhmä riittävästi yksilöitynä;
- 7) tosiseikat, joihin epäily ja osallistuvan tietolähteen käytön edellytykset perustuvat;
- 8) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 9) päätöksen voimassaoloaika;
- 10) mahdolliset osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Osallistuvan tietolähteen käytön lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

42 d §

Tietolähteen turvaaminen

Tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies voi päättää, että tietolähteen suostumuksella valvotaan tämän asuntoa tai muuta tietolähteen asumiseen käyttämää tilaa ja sen välitöntä lähiympäristöä kameran tai muun paikkaan sijoitetun teknisen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston avulla, jos se on tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Tietolähteen turvaamisesta ei tarvitse ilmoittaa sivullisille. Valvonta on lopetettava viipymättä, jos se ei ole enää tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies saa päättää, että tietolähde tämän suostumuksella varustetaan kuuntelun, katselun ja seurannan mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on yksittäistapauksessa välttämätöntä tämän turvallisuuden varmistamiseksi. Kuuntelu, katselu ja seuranta saadaan tallentaa.

Edellä 1 ja 2 momentissa valvonnassa, kuuntelussa, katselussa tai seurannassa kertyneet tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita tietolähteen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sille.

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö saa päättää, että tietolähteelle annetaan yksittäistapauksessa käytettäväksi vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka tietolähteen käytettäväksi valmistettavia vääriä asiakirjoja, jos se on välttämätöntä tietolähteen hengen ja terveyden suojaamiseksi. Rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun tässä momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole.

45 a §

Julkinen asiamies

Tuomioistuimen on määrättävä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua ja teknistä kuuntelua koskevan Poliisihallituksen alaisen poliisin tekemän vaatimuksen käsittelyyn pakkokeinolain 10 luvun 44 §:ssä tarkoitettu julkinen asiamies valvomaan tiedonhankinnan kohteen ja muiden paikkatiedustelun tai kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja.

58 §

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen

Telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä tarkkailusta, valvotusta läpilaskusta sekä paikkatiedustelusta ja siihen liittyvästä haltuunottamisesta ja jäljentämisestä, on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Henkilöön kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä ja osallistuvan tietolähteen käytöstä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä säädetään.

5 a luku

Siviilitiedustelu

2 §

Tiedustelumenetelmät siviilitiedustelussa

Tiedustelumenetelmiä ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, yhdistymistietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta, valeosto ja ohjattu tietolähdetoiminta.

8 §

Yhdistymistietojen hankkimisesta siviilitiedustelussa päättäminen

Tuomioistuin päättää yhdistymistietojen hankkimisesta siviilitiedustelussa suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää yhdistymistietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kulluttua menetelmän aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Jos lupa tai päätös koskee luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, voi se olla kuutta kuukautta pidempi.

Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) 3 §:ssä tarkoitettu toiminta;
- 2) paikka, jota lupa koskee
- 3) tosiseikat, joihin yhdistymistietojen hankkimisen edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;
- 4) ajanjakso, jota lupa koskee;
- 5) yhdistymistietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies;
- 6) mahdolliset yhdistymistietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

30 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät jäljentämiskiellot

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 27 kohdassa tarkoitetun teleyrityksen (*teleyritys*) tai 41 kohdassa tarkoitetun yhteisötilaajan hallussa olevaa asiakirjaa tai dataa, joka

Luonnos

sisältää tämän lain 5 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuja välitystietoja tai 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja yhdistymistietoja, ei saa jäljentää.

45 §

Tiedustelumenetelmällä saatujen tietojen hävittäminen

Edellä 8 §:ssä tarkoitetut yhdistymistiedot on hävitettävä, kun on käynyt ilmi, ettei niitä tarvita kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

46 §

Kiiretilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies on 7 §:n 1 momentissa, 8 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 12 §:n 1 momentissa, 13 §:n 1 momentissa, 14 §:n 1 momentissa tai 27 §:n 2 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, yhdistymistietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun, henkilön teknisen seurannan, teknisen laitetarkkailun tai paikkatiedustelun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedustelumenetelmän käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin tietoa saadaan käyttää 44 §:n 1 momentissa tai 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, jos voidaan olettaa tehdyksi rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta tai jos ilmenee, että hankkeilla on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ja rikos on vielä estettävissä.

5 b luku

Rikostiedustelu vakavan rikollisuuden torjumiseksi

1 §

Soveltaisala

Tässä luvussa säädetään keskusrikospoliisin tiedonhankinnasta sellaisesta vakavasta rikollisuudesta, joka vakavasti uhkaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta sekä sellaisen tiedon hyödyntämisestä uhkan torjumiseksi.

2 §

Rikostiedustelukeinot

Tässä luvussa tarkoitettuja rikostiedustelukeinoja ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, yhdistymistietojen hankkiminen, sijaintitiedon hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetöiminta, valeosto, valvottu läpilasku, tietolähteen ohjattu käyttö ja osallistuvan

Luonnos

tietolähteen käyttö. Rikostiedustelukeinoja ovat myös 5 luvussa tarkoitetut paikkatiedustelu, haltuunotto, jäljentäminen ja asiakirjan tarkastelu.

Tässä luvussa säädetään siitä, millä edellytyksillä 1 momentissa tarkoitettuja rikostiedustelukeinoja käytetään rikostiedustelussa.

3 §

Rikostiedustelun kohteet

Rikostiedustelun kohteena on yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava järjestäytynyt rikollisuus.

Rikostiedustelun kohteena on lisäksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava vakava rikollisuus, joka:

- 1) muodostaa vaikutuksiltaan merkittävän uhkan julkiselle taloudelle, rahoitus- ja vakuutusjärjestelmien toimivuudelle tai kriittiselle infrastruktuurille;
- 2) uhkaa suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä;
- 3) muodostaa vaikutuksiltaan laajamittaisen uhkan ympäristölle;
- 4) uhkaa oikeusvaltion perustoimintoja; tai
- 5) uhkaa laajamittaisesti yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

4 §

Rikostiedustelukeinojen käytön edellytykset

Rikostiedustelukeinon käytön yleisenä edellytyksenä rikostiedustelussa on, että sen käyttäminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi sellaisesta 3 §:ssä tarkoitetusta rikostiedustelun kohteesta, joka uhkaa vakavasti yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta.

Suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa ja teknistä katselua ei saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Peitetoiminta ja valeosto pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa on sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella.

Rikostiedustelukeinon käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

Rikostiedustelukeinojen käytön järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Rikostiedustelukeinon kohdentaminen

Rikostiedustelukeino voidaan kohdentaa henkilöön, jonka voidaan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen taikka olosuhteiden perusteella olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan.

Jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä, voidaan sijaintitiedon hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, teknistä seuranta, peitetoimintaa, valeostoa, valvottua läpilaskua, tietolähteen ohjattua käyttöä ja osallistuvan tietolähteen käyttöä sekä paikkatiedustelua ja siihen liittyvää haltuunottoa, jäljentämistä ja asiakirjan tarkastelua kohdistaa henkilöryhmään. Henkilöryhmällä tässä luvussa tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa yhteenliittymää, jonka voidaan olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan.

Rikostiedustelukeino voidaan kohdentaa myös muuhun henkilöön, jos rikostiedustelukeino ei ole mahdollista kohdentaa 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön tai henkilöryhmään ja

Luonnos

keidon käytöllä voidaan henkilön lausumien, käyttäytymisen tai erityisten olosuhteiden johdosta erittäin pätevin perustein olettaa saatavan 3 §:ssä tarkoitettua yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa toimintaa koskevaa tärkeää tietoa.

6 §

Tiedonhankinnan jatkaminen eräiden rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi

Jos rikostiedustelukeinon käytön aikana ilmenee, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 5 luvussa kyseisen tiedonhankintakeinon edellytyksenä olevaan perusterikokseen taikka voidaan olettaa, että sellainen rikos on tehty eikä rikostiedustelukeinon käytöllä enää voida olettaa saatavan tietoja luvan tai päätöksen perusteena olevasta yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta, poliisi saa jatkaa rikostiedustelukeinon käyttöä salaisena tiedonhankintana rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tämän luvun nojalla annetun luvan voimassaolon ajan, enintään kuitenkin kuukauden ajan. Asia on tällöin saatettava mainitun ajan kuluessa sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on toimivaltainen päättämään kysymyksessä olevan tiedonhankintakeinon käyttämisestä.

Jos rikostiedustelukeinon käytön aikana ilmenee, että henkilön on syytä epäillä syyllistyneen pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitettuun rikokseen eikä rikostiedustelukeinon käytöllä enää voida olettaa saatavan tietoja luvan tai päätöksen perusteena olevasta yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta, poliisi saa jatkaa rikostiedustelukeinon käyttöä rikoksen selvittämiseksi tämän luvun nojalla annetun luvan voimassaolon ajan, enintään kuitenkin kolmen vuorokauden ajan.

Päätöksenteko

7 §

Tuomioistuimen päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Tuomioistuin päättää teknisestä katselusta rikostiedustelussa, kun katselu kohdistuu muuhun rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön. Teknistä katselua ei saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Tuomioistuin päättää teknisestä kuuntelusta rikostiedustelussa, kun kuuntelu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön.

Tuomioistuin päättää telekuuntelusta ja tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, yhdistymistietojen hankkimisesta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä laitetarkkailusta, henkilön teknisestä seurannasta sekä paikkatiedustelusta, kun paikkatiedustelu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan. Tuomioistuin päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteissa tilanteissa, joissa toimenpiteen kohteena oleva henkilö on tuntematon.

Tuomioistuin päättää telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan tai tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

8 §

Rikostiedustelukeinoa koskevan vaatimuksen sisältö

Luonnos

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies tekee 7 §:n 1–4 momentissa tarkoitetussa asiassa vaatimuksen tuomioistuimelle. Vaatimus on tehtävä kirjallisesti ja siitä on käytävä ilmi:

- 1) rikostiedustelukeino, jota vaatimus koskee;
- 2) 3 §:ssä tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta, jota koskevien tietojen hankkimiseksi rikostiedustelukeinon käyttäminen on välttämätöntä;
- 3) toimenpiteen kohteena oleva:
 - a) henkilö; tai
 - b) henkilöryhmä riittävästi yksilöitynä, jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä ja rikostiedustelukeino voidaan edellä 5 §:n 2 momentin nojalla kohdentaa henkilöryhmään; tai
 - c) esine, aine, omaisuus; tai
 - d) kohteena olevan henkilön ollessa tuntematon teleosoite tai telepäätelaitte; tai
 - e) yhdistymistietojen hankkimisen kannalta merkityksellinen paikka; tai
 - f) tekninen laite tai ohjelmisto, johon tekninen laitetarkkailu kohdistuu, tai
 - g) muu yksilöivä tunniste sijaintitiedon hankkimisessa; tai
 - h) tila tai muu paikka, johon tekninen kuuntelu, tekninen katselu tai paikkatiedustelu kohdistuu; tai
 - i) esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelussa pyritään löytämään tai tarkastamaan.
- 4) tosiseikat, joihin rikostiedustelukeinon käytön edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;
- 5) esitetty voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 6) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies, joka johtaa ja valvoo rikostiedustelukeinon käyttöä;
- 7) mahdolliset rikostiedustelukeinon käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot; sekä
- 8) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies sekä vaatimuksen tekemisen ajankohta.

9 §

Keskusrikospoliisin päällikön päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää peitetoiminnasta, valeostosta ja osallistuvan tietolähteen käytöstä rikostiedustelussa sekä peitetoiminnan käytön lopettamisesta.

Peitetoimintaa koskevan päätöksen tekemiseksi on peitetoiminnasta tehtävä 5 luvun 31 §:ssä tarkoitettu esitys ja suunnitelma. Valeostoa tai osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevan päätöksen tekemiseksi on tehtävä esitys ja suunnitelma.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös, lukuunottamatta peitetoiminnan käytön lopettamista, on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi sen osalta, ovatko 3–5 §:ssä tarkoitettut rikostiedustelukeinon käytön edellytykset olemassa.

Edellä 1 momentista poiketen, jos peitetoiminnan aikana ilmenee, että muun kuin peitetoiminnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa osallistuvan rikostiedustelun kohteena olevaan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan tai jolta voidaan perustellusti olettaa saatavan sitä koskevaa tärkeää koskevaa tietoa, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa omalla päätöksellään laajentaa peitetoiminnan koskemaan myös mainittua henkilöä, mikäli välitön laajentaminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi rikostiedustelun kohteena olevasta uhkasta. Peitetoiminnan laajentaminen on kuitenkin saatettava ilman aiheutonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta keskusrikospoliisin päällikön ratkaistavaksi.

10 §

Luonnos

Rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystään kuuluva poliisimiehen päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystään kuuluva poliisimies päättää rikostiedustelussa tehtävästä:

- 1) suunnitelmallisesta tarkkailusta;
- 2) muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta teknisestä katselusta;
- 3) muusta kuin henkilöön kohdistuvasta teknisestä seurannasta;
- 4) teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta;
- 5) yksinomaan tietoverkossa toteutettavasta peitetoiminnasta;
- 6) yksinomaan yleisön saataville toimitetusta myyntitarjouksesta tehtävästä valeostosta;
- 7) poliisiin suorittamasta valvotusta läpilaskusta;
- 8) peittelystä tiedonhankinnasta;
- 9) tietolähteen ohjatusta käytöstä;
- 10) muusta kuin 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua teknisestä kuuntelusta;
- 11) muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta sekä
- 12) paikkatiedusteluun liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta.

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystään kuuluva poliisimies päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa toimenpiteen kohteena oleva henkilö on tuntematon. Päätöksessä on mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle.

Edellä 7 §:n 1-3 momentista poiketen, jos asia ei siedä viivytystä, rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystään kuuluva poliisimies saa päättää televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta, teknisestä laitarkkailusta, paikkatiedustelusta ja muuhun kotirauhan suojaamaan tilaan kuin pysyväisluonteeseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvasta teknisestä kuuntelusta siihen asti, kunnes tuomioistuimien ratkaisut luvan myöntämisestä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua rikostiedustelukeinon käytön aloittamisesta.

11 §

Rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan päätöksen sisältö

Rikostiedustelukeinon käyttöä koskeva päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätös voidaan tehdä suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Suullinen päätös on viipymättä tehtävä myös kirjallisena.

Päätöksestä on käytävä ilmi:

- 1) rikostiedustelukeino, jota päätös koskee;
- 2) 3 §:ssä tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta, jota koskevien tietojen hankkimiseksi rikostiedustelukeinon käyttäminen on välttämätöntä;
- 3) toimenpiteen kohteena oleva:
 - a) henkilö; tai
 - b) henkilöryhmä riittävästi yksilöitynä, jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä ja rikostiedustelukeino voidaan edellä 5 §:n 2 momentin nojalla kohdentaa henkilöryhmään; tai
 - c) esine, aine, omaisuus, palvelu; tai
 - d) kohteena olevan henkilön ollessa tuntematon teleosoite tai telepäätelaitte; tai
 - e) yhdistymistietojen hankkimisen kannalta merkityksellinen paikka; tai
 - f) tekninen laite tai ohjelmisto, johon tekninen laitetarkkailu kohdistuu; tai
 - g) muu yksilöivä tunniste sijaintitiedon hankkimisessa; tai

Luonnos

h) tila tai muu paikka, johon tekninen kuuntelu, tekninen katselu tai paikkatiedustelu kohdistuu; tai

i) esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelussa pyritään löytämään tai tarkastamaan;

- 4) tosiseikat, joihin rikostiedustelukeinon käytön edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;
- 5) päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 6) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies, joka johtaa ja valvoo rikostiedustelukeinon käyttöä;
- 7) mahdolliset rikostiedustelukeinon käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot;
- 8) muut mahdolliset rikostiedustelukeinon käytön edellyttämät seikat; sekä
- 9) päätöksen tehnyt viranomainen ja virkamies sekä päätöksen tekemisen ajankohta.

12 §

Eräitä rikostiedustelukeinoja koskevien päätösten erityiset sisältövaatimukset

Edellä 11 §:ssä säädetyn lisäksi, on peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä tai osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevasta päätöksestä käytävä ilmi:

- 1) rikostiedustelukeinon esittäjä;
- 2) tunnistetiedot peitetoiminnan suorittavista poliisimiehistä tai tietolähteestä;
- 3) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma; sekä
- 4) se, mitä toimenpiteitä peitetoiminnassa, valeostossa, tietolähteen ohjatussa käytössä tai osallistuvan tietolähteen käytössä voidaan tehdä sekä toiminnan mahdolliset rajoitukset ja ehdot.

Edellä 11 §:ssä säädetyn lisäksi on valvottua läpilaskua koskevasta päätöksestä käytävä ilmi tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma sekä toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus.

13 §

Rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan päätöksen voimassaoloaika

Suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä katselua, teknistä seuranta, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, ohjatun tietolähdetoiminnan käyttöä sekä osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä alkaen kerrallaan enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, teknistä kuuntelua, teknistä laitetarkkailua, sijaintitiedon hankkimista, yhdistymistietojen hankkimista, paikkatiedustelua ja siihen liittyvää jäljentämistä, haltuunottoa tai asiakirjan tarkastelua sekä valvottua läpilaskua koskeva lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä alkaen enintään kuukaudeksi kerrallaan.

14 §

Tuomioistuimenmenettely rikostiedustelussa

Rikostiedustelukeinoja koskeva lupa-asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnosta säädetään.

Rikostiedustelukeinon käyttöä koskeva vaatimus on otettava viipymättä tuomioistuimessa käsiteltäväksi vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä

Luonnos

ollessa. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tai hänen määräämälleen virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen käsittelyn päättymistä. Asia on ratkaistava kiireellisesti.

Käsittely voidaan pitää myös käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jos käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Jos henkilö on 7 §:n 3 momentissa tarkoitettulla tavalla tuntematon ja tuomioistuimella on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa 3 §:ssä tarkoitettua rikostiedustelun kohteena olevaa uhkaa ja henkilöä koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä.

Lupa-asiassa annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätöksestä saa ilman määräaikaa kannella Helsingin hovioikeudelle. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Myös tiedusteluvalvontavaltuutetulla on oikeus kannella lupa-asiassa annetusta päätöksestä.

Asia ratkaistaan kuulematta rikostiedustelukeinon kohteena olevaa 5 §:ssä tarkoitettua henkilöä taikka katseltavan tilan haltijaa. Käsiteltäessä vapautensa menettäneen teknistä katselua koskevaa asiaa, on henkilöä säilyttävän laitoksen edustajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei se ole hänen aikaisempi kuulemisensa huomioon ottaen tarpeetonta.

Käsiteltäessä 9 §:n 3 momentin mukaisesti peitetoimintaa, valeostoa tai osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevaa asiaa tuomioistuimessa tuomioistuimelle on toimitettava ainoastaan asian käsittelemiseksi välttämättömät tiedot. Asian käsittelyssä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavoin ja tietoturvallisuusjärjestelyin.

Tietojen käyttö, käsittely ja luovuttaminen

15 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttäminen

Rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää 3 §:ssä tarkoitetun uhkan torjumiseksi sekä rikoksen estämiseksi ja poliisin toiminnan suuntaamiseksi.

Tietoja saa aina käyttää syyttömyyttä tukevana selvityksenä sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

Lisäksi rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää, jos se on välttämätöntä:

- 1) tämän lain 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen paljastamiseksi;
- 2) pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitetun rikoksen selvittämiseksi sekä virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen, törkeän lahjuksen antamisen kansanedustajalle, väkivaltaisen mellakan johtamisen, törkeän yleisvaaran tuottamuksen, törkeän lahjuksen ottamisen kansanedustajana ja törkeän luonnonsuojelurikoksen selvittämiseksi.

Toiminnan suuntaamiseksi tarkoitetun rikostiedustelukeinolla hankitun tiedon käytön rajoituksista säädetään jäljempänä 19 §:ssä.

16 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen luovuttaminen toiselle viranomaiselle

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja oma-aloitteisesti tai pyynnöstä sellaiselle viranomaiselle, jolla on toimivalta uhkan torjumiseksi tarvittavan toimenpiteen toteuttamiseksi, jos se on välttämätöntä 3 §:ssä tarkoitetun uhan torjumiseksi.

Luonnos

Lisäksi poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja oma-aloitteisesti tai pyynnöstä, jos se on yksittäistapauksessa välttämätöntä:

- 1) muulle esitutkintaviranomaiselle sen toiminnan suuntaamiseksi ja rikoksen estämiseksi;
- 2) Puolustusvoimien Pääesikunnalle sen toiminnan suuntaamiseksi ja rikoksen estämiseksi;
- 3) muulle esitutkintaviranomaiselle pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitettun rikoksen selvittämiseksi;
- 4) suojelupoliisille sen estämis- ja paljastamistoimivaltaan kuuluvan rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;
- 5) sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019) 11 §:ssä tarkoitettulle sotilastiedusteluviranomaiselle maanpuolustuksen ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä aina luovuttaa rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja esitutkintaviranomaiselle ja syyttäjälle syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi.

17 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen muu luovuttaminen

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa oma-aloitteisesti tai pyynnöstä sellaisia rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi taikka kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

18 §

Rikostiedustelutiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset

Ellei erittäin tärkeä yleinen etu muuta vaadi, keskusrikospoliisi voi päättää, että rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja voi käyttää ja luovuttaa ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, jos se on tarpeen tietolähteen tai poliisimiehen hengen ja terveyden suojaamiseksi taikka poliisin taktisten tai teknisten menetelmien tai käynnissä olevan rikostiedusteluoperaation suojaamiseksi. Syyttömyyttä tukevien tietojen käyttöä ei kuitenkaan saa rajoittaa.

19 §

Rikostiedustelutiedon käytön rajoitukset toiminnan suuntaamisessa

Rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja, jotka on määritelty tai luovutettu käytettäväksi ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, ei saa käyttää tämän lain 6 luvun 1 §:ssä tai esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoitetun tutkinnan aloittamiseksi, esitutkintalain 3 luvun 1 §:ssä tarkoitetun rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisen perusteena, viranomaisen hakemuksen, vaatimuksen tai päätöksen perusteena taikka näyttönä esitutkinnassa, poliisitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä.

20 §

Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa

Poiketen siitä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:ssä säädetään henkilöllä, jonka oikeutta tai velvollisuutta asia koskee, ei ole oikeutta saada tietoa tässä luvussa tarkoitetun rikostiedustelukeinon käytöstä, ennen kuin 40 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty.

Luonnos

Rekisteröidyn tarkastusoikeudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa.

21 §

Tiedustelutoiminnan yhteensovittaminen

Tämän luvun nojalla tehtävää rikostiedustelua sekä siviili- ja sotilastiedustelua on tarvittaessa yhteensovittettava keskusrikospoliisin, suojelupoliisin, sotilastiedusteluviranomaisen ja muun viranomaisen virkamiesten työturvallisuuden varmistamiseksi, mainittujen viranomaisten salaisessa tiedonhankinnassa käytettävien taktisten ja teknisten menetelmien ja suunnitelmien paljastumisen estämiseksi sekä viranomaisten tehtävien asianmukaisen toteuttamisen turvaamiseksi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tiedustelutoiminnan yhteensovittamisen järjestämisestä.

Valvonta

22 §

Rikostiedustelun valvonta sisäasiainhallinnossa

Tässä luvussa tarkoitettua tiedonhankintaa valvoo keskusrikospoliisin päällikkö sekä Poliisihallitus.

23 §

Rikostiedustelun ulkoinen valvonta

Sisäministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle ja tiedusteluvalvontavaltuutetulle vuosittain kertomus tässä luvussa tarkoitettujen rikostiedustelukeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta.

Tiedusteluvalvontavaltuutetun harjoittamasta valvonnasta säädetään tiedustelutoiminnan valvonnasta annetussa laissa (121/2019).

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rikostiedustelun valvontaa varten annettavista selvityksistä.

24 §

Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset

Keskusrikospoliisin on annettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle tieto tämän luvun nojalla annetusta rikostiedustelukeinoista koskevasta luvasta tai päätöksestä mahdollisimman pian luvan antamisen tai päätöksen tekemisen jälkeen. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle on annettava myös tieto tuomioistuimelle tehdystä rikostiedustelukeinoista koskevasta vaatimuksesta.

Keskusrikospoliisin on mahdollisimman pian ilmoitettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle päätöksestä, joka koskee:

- 1) rikostiedustelun suojaamista;
- 2) ilmaisukieltoa;
- 3) 40 §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen siirtämistä.

Luonnos

Tässä pykälässä tarkoitettujen ilmoitusten tekemisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavoin ja tietoturvallisuusjärjestelyin.

Yhteiset säännökset

25 §

Poliisilaitoksen avustamistoimivaltuus

Poliisilaitos voi rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen keskusrikospoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä toteuttaa 2 §:ssä tarkoitetun rikostiedustelukeinoon käyttöä koskevan yksittäisen toimenpiteen keskusrikospoliisin johdolla ja ohjauksessa. Poliisiyksikössä toimenpiteen suorittamisesta päättää tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies. Poliisiyksikön on keskusrikospoliisin pyynnöstä ilman aiheetonta viivytystä keskeytettävä tässä pykälässä tarkoitettu toimenpide.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarkemmin säätää avustamistoimivaltuuden järjestämisestä sekä toimenpiteiden kirjaamisesta.

26 §

Poliisimiehen turvaaminen peitellyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa, valeostossa ja tietolähdetoiminnassa

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää, että 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien uhkien torjumiseksi tehtävää peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa tai valeostoa toteutava ja tietolähdetoimintaa valmisteleva tai toteuttava poliisimies varustetaan seurannan, kuuntelun tai katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Seuranta, kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita poliisimiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

27 §

Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen

Poliisin palveluksessa olevalla virkamiehellä on oikeus sijoittaa telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan tai tekniseen tarkkailuun käytettävä laite, menetelmä tai ohjelmisto toimenpiteen kohteena olevaan esineeseen, aineeseen, omaisuuteen, tilaan tai muuhun paikkaan taikka tietojärjestelmään, jos mainitun rikostiedustelukeinoon käytön toteuttaminen sitä edellyttää. Poliisimiehellä on tällöin oikeus laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi, käyttöön ottamiseksi ja poistamiseksi salaa mennä edellä mainittuihin kohteisiin tai tietojärjestelmään sekä kiertää, purkaa tai muulla vastaavalla tavalla tilapäisesti ohittaa kohteen tai tietojärjestelmän suojaus tai haitata sitä.

Telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, tekniseen kuunteluun tai tekniseen seurantaan käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saa asentaa

Luonnos

pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan vain, jos tuomioistuin on antanut siihen luvan rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

28 §

Rikoksentelekielto

Peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen. Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa tehdä järjestysrikkomuksen tai muun siihen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikenerikkomuksen, jos teko on ollut välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

29 §

Rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa:

- 1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;
- 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;
- 3) hoitaa taloudellisia asioita; tai
- 4) avustaa muilla näihin rinnastettavilla tavoilla järjestäytyneitä rikollisryhmää, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää taikka 5 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä tai ryhmää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu avustaminen on sallittua vain, jos erittäin pätevin perusteiden on voitu olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaan;
- 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja
- 3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

30 §

Rikostiedustelun suojaaminen

Poliisilla on rikostiedustelukeinoa käyttäessään oikeus siirtää puuttumista rikokseen, jos puuttumisen siirtäminen on tarpeellista rikostiedustelun paljastumisen estämiseksi tai rikostiedustelun tavoitteen turvaamiseksi. Edellytyksenä on lisäksi, että puuttumisen siirtämisestä ei aiheudu merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa.

Poliisi saa käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan rikostiedustelun suojaamiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rikostiedustelun suojaamisen järjestämisestä.

31 §

Suojaamisesta päättäminen

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää 30 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta.

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta suojaamisesta.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä sekä asiakirjojen valmistamisesta päättäneen viranomaisen on pidettävä luetteloa merkinnöistä ja asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

32 §

Rikostiedustelua koskeva ilmaisukielto

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saa kieltää sivullista ilmaisemasta tämän tietoon tulleita seikkoja rikostiedustelukeinon käytöstä, jos se on perusteltua rikostiedustelukeinon käytön suojaamiseksi taikka tärkeästä rikoksen estämisestä, paljastamisesta tai selvittämisestä liittyvästä syystä. Edellytyksenä on lisäksi, että sivullinen on tehtävänsä tai asemansa johdosta avustanut tai häntä on pyydetty avustamaan rikostiedustelukeinon käytössä.

Ilmaisukielto annetaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Kielto on annettava saajalleen kirjallisena ja se on annettava todisteellisesti tiedoksi. Siinä on yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloaika ja ilmoitettava sen rikkomiseen liittyvästä rangaistuksesta.

Ilmaisukieltoa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Kiellon saanut saa kuitenkin ilman määräaikaa kannella Helsingin käräjäoikeudelle. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä.

Rangaistus ilmaisukiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Ilmaisukiellon saanut saa 4 momentin estämättä ilmoittaa ilmaisukiellosta tiedusteluvalvontavaltuutetulle.

33 §

Määräaikojen laskeminen rikostiedustelussa

Tässä luvussa tarkoitettujen määräaikojen laskemiseen ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annettua lakia (150/1930).

Aika, joka on määrätty kuukausina, päättyy siinä määräkuukauden päivänä, joka järjestysnumeroltaan vastaa sanottua päivää. Jos vastaavaa päivää ei ole siinä kuussa, jona määräaika päättyy, määräaika päättyy kuukauden viimeisenä päivänä.

34 §

Kuuntelu- ja katselukiellot rikostiedustelussa

Telekuuntelua, telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen viestintään, josta viestintään osapuoli ei saa todistaa tai josta hänellä on oikeus olla todistamatta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16, 17 tai 20 §:n tai 22 §:n 2 momentin nojalla.

Luonnos

Jos telekuuntelun, telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun tai teknisen laitetarkkailun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitetut kuuntelu- ja katselukiellot eivät koske tapauksia, joissa 1 momentissa tarkoitettu henkilö osallistuu 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan, ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta tai teknisestä laitetarkkailusta.

35 §

Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen

Rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluvan poliisimiehen tai hänen määräämänsä virkamiehen on ilman aiheetonta viivytystä tarkastettava rikostiedustelukeinon käytössä kertyneet tallenteet ja asiakirjat.

36 §

Tallenteiden ja asiakirjojen tutkiminen

Rikostiedustelukeinon käytössä kertyneitä tallenteita ja asiakirjoja saa tutkia vain tuomioistuimissa, päällystöön kuuluva poliisimies, esitutkintalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä taikka tiedusteluvalvontavaltuutettu tai hänen määräämänsä virkamies. Päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräyksestä tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tallennetta ja asiakirjaa saa tutkia myös muu poliisimies, asiantuntija tai muu henkilö, jota käytetään apuna tiedonhankintaa toteutettaessa.

Jos 1 momentissa tarkoitettu asiantuntija tai muu henkilö on yksityinen taho, sovelletaan asiantuntijaan tai muuhun henkilöön rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä luvussa tarkoitettuja tehtäviä.

Käytettäessä 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijaa tai muuta henkilöä on tallenteiden ja asiakirjojen tutkiminen tapahduttava poliisimiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa. Asiantuntijalla tai muulla henkilöllä on lisäksi oltava tarvittavat tiedot ja taito sekä kokemus toimeksiannon suorittamiseen.

37 §

Tietojen säilyttäminen

Rikostiedustelukeinolla saatu tieto on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita tämän luvun 15–17 §:ssä tarkoitettuun käsittelytarkoitukseen.

Siltä osin kuin 1 momentin perusteella säilytettävät tiedot sisältävät henkilötietoja, tieto voidaan tallettaa ja säilyttää henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain mukaisesti.

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttämisestä ja luovuttamisesta säädetään tämän luvun 15–19 §:ssä.

38 §

Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Luonnos

Jos käy ilmi, että telekuuntelu tai televalvonta kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, rikostiedustelukeynon käyttö on tältä osin keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tällaiset kuuntelulla saadut tallenteet ja televalvonnalla saadut tiedot sekä tällaisilla rikostiedustelukeynoilla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa, taikka että toimenpiteen kohteena oleva henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

39 §

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies on 10 §:n 3 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta tai teknisestä laitetarkkailusta, mutta tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, rikostiedustelukeynon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

40 §

Rikostiedustelukeynon käytöstä ilmoittaminen

Telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta, teknisestä laitetarkkailusta, valvotusta läpilaskusta sekä paikkatiedustelusta ja siihen liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Rikostiedustelukeynon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluessa sen käytön lopettamisesta.

Tuomioistuin voi päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta päättää, että 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Jos tiedonhankinnan kohteen henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 tai 2 momentissa tarkoitettun määräajan tai lykkäyksen päättyessä, rikostiedustelukeynon käytöstä on ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä. Kohteelle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Jos poliisi jatkaa tiedonhankintaa 6 §:n nojalla, noudatetaan mitä salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamisesta säädetään poliisilain 5 luvun 58 §:ssä.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, peitetöiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä tai osallistuvan tietolähteen käytöstä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2–7 momentissa säädetään.

Luonnos

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 2 ja 5 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan mitä 14 §:ssä säädetään. Tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsitellään noudattaen soveltuvin osin mainitun pykälän 6 momenttia.

41 §

Pöytäkirja

Rikostiedustelukeinon käytöstä on sen lopettamisen jälkeen laadittava ilman aiheetonta viivytystä pöytäkirja.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toimenpiteiden kirjaamisesta valvontaa varten.

42 §

Viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin

Viestinnän välittäjän on ilman aiheetonta viivytystä tehtävä televerkkoon telekuuntelun ja televalvonnan edellyttämät kytkennät sekä annettava poliisiviranomaisen käyttöön telekuuntelun toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot, välineet ja henkilöstö. Sama koskee myös niitä tilanteita, joissa telekuuntelu tai televalvonta toteutetaan poliisiviranomaisen toimesta teknisellä laitteella. Viestinnän välittäjän on lisäksi annettava rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystään kuuluvan poliisimiehen käyttöön hallussaan olevat teknisen seurannan toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot.

Poliisilla sekä toimenpiteen suorittajalla ja avustavalla henkilöstöllä on oikeus telekuuntelua varten tarpeellisen yhteyden kytkemiseksi päästä myös muihin kuin viestinnän välittäjän hallinnassa oleviin tiloihin, ei kuitenkaan vakituiseen asumiseen käytettyihin tiloihin. Toimenpiteestä päättää rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystään kuuluva poliisimies. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

43 §

Korvaus teleyritykselle

Teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus tässä luvussa tarkoitettusta viranomaisten avustamisesta ja tietojen antamisesta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Korvauksesta säädetään sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 §:ssä. Korvauksen maksamisesta päättää toimenpiteen suorittaneen poliisiviranomaisen yksikkö.

Päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa. Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Hallinto-oikeuden on varattava Liikenne- ja viestintävirastolle tilaisuus tulla kuulluksi.

44 §

Kansainvälinen yhteistyö

Sen lisäksi, mitä poliisilain 9 luvussa säädetään, keskusrikospoliisi voi tehdä yhteistyötä sekä hankkia tietoja yhdessä ulkomaisten lainvalvonta- ja turvallisuusviranomaisten kanssa 3 §:ssä

Luonnos

tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien torjumiseksi.

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää rikostiedusteluoperaation käynnistämisestä ja toteutuksesta ulkomailla. Rikostiedustelukeinon käyttö ulkomailla edellyttää tämän luvun mukaista päätöstä keinon käytöstä sekä sen valtion suostumusta, jonka alueella rikostiedustelukeinoa on tarkoitus käyttää. Rikostiedustelukeinon käyttö tulee toteuttaa yhteistyössä kyseisen valtion kanssa ja ulkomailla toimivan suomalaisen poliisimiehen on noudatettava kyseisen valtion rikostiedustelukeinon käytölle asettamia rajoituksia ja ehtoja.

Vieraan valtion toimivaltaisella virkamiehellä on keskusrikospoliisin päällikön pyynnöstä oikeus 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien torjumiseksi toimia Suomen alueella yhteistyössä Suomen poliisin kanssa sekä 7–10 §:ssä tarkoitetun päätöksen nojalla toteuttaa poliisimiehen ohjauksessa ja valvonnassa suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa, valeostoa, valvottu läpilaskua ja tietolähteen ohjattu käyttöä. Ulkomainen virkamies on velvollinen noudattamaan keskusrikospoliisin hänelle antamia määräyksiä, rajoituksia ja ohjeita.

Rikoslain 16 luvun 20 §:n 1–3 momentissa, 21 luvun 18 §:ssä ja 40 luvun 12 §:n 3 momentissa säädetään mainittujen lukujen säännösten soveltamisesta Suomen alueella rikostiedustelukeinoja käyttävän tai Suomen alueella toimivan ulkomaisen virkamiehen tekemään tai häneen kohdistuneeseen rikokseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 7 luvun 4 §:n otsikko ja 1 momentti, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 2 momentti, 10, 11, 29 §, 35 §:n 2 momentti, 38 §:n 1 ja 2 momentti, 55 §, 56 §:n 4 momentti, 57 §:n 3 momentti, 59 § ja 60 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä ovat 7 luvun 4 §:n 1 momentti ja 10 luvun 57 §:n 3 momentti laissa 452/2023, 10 luvun 1 §:n 1 momentti ja 56 §:n 4 momentti laissa 112/2018, 29 ja 34 § osaksi laissa 452/2023, sekä *lisätään* 10 lukuun uusi 9 a, 9 b, 54 a ja 57 a §, seuraavasti:

7 luku

Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen

4 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämisskiellot

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun välitettävänä olleeseen viestiin liittyviä tietoja, mainitun luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja viestiin liittyviä välitystietoja tai mainitun luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja yhdistymistietoja.

10 luku

Salaiset pakkokeinot

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, yhdistymistietojen hankkimista, sijaintitietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetöimintää,

valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (108/2018).

2 §

Salaisten pakkokeinojen käytön edellytykset

Sen lisäksi, mitä salaisten pakkokeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, sijaintitiedon hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Peitetoiminnan, valeoston ja asuntokuuntelun käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi.

9 a §

Sijaintitiedon hankkiminen ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan rikoksen selvittämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen rikoksesta epäillyn tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Sijaintitiedolla tarkoitetaan viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee teleosoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnisteen sijainnin

Lisäksi esitutkintaviranomaiselle voidaan rikoksen selvittämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen rikoksesta epäillyn tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta
- 2) parituksesta
- 3) pahoinpitelystä
- 4) törkeästä kotirauhan rikkomisesta
- 5) vapaudenriistosta
- 6) varkaudesta
- 7) törkeästä luvattomasta käytöstä
- 8) moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta
- 9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta
- 10) terroristisesta matkustamisesta
- 11) terroristisen matkustamisen edistämisestä
- 12) terroristisesta julkisesta kehottamisesta;
- 13) kiristyksestä
- 14) salakuljetuksesta
- 15) törkeästä tulliselvitysrikoksesta
- 16) ympäristön turmelemisesta
- 17) metsästysrikoksesta
- 18) luonnonsuojelurikoksesta

Luonnos

19) huumausainerikoksesta

9 b §

Sijaintitiedon hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää sijaintitiedon hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta, jos vaatimus koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään kuukausi.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, sijaintitiedon hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, jos lupa koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, joka on enintään viikko, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään viikko.

Sijaintitiedon hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen teko-aika;
- 2) rikoksesta epäilty tai epäillyn ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite, telepäätelaitte tai muu yksilöivä tunnisteen;
- 3) tosiseikat, joihin epäilyyn kohdistuva rikosepäily ja sijaintitiedon hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) sijaintitiedon hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset sijaintitiedon hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää ulkomaiselle palveluntarjoajalle tehtävästä 9 a §:n mukaisia tietoja koskevasta pyynnöstä. Pynnön tekeminen edellyttää tämän pykälän 1–3 momenttien mukaista päätöstä sijaintitiedon hankkimisesta.

10 §

Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tietyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista tai yksilöivistä tunnisteen.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksen oletettuna tapahtuma-aikana oletettuun tekopaikkaan liittyvien merkityksellisten yhdistymistietojen hankkimiseen, kun on syytä epäillä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosta. Erityisestä syystä lupa voidaan myöntää koskemaan muutakin rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellistä aikaa tai paikkaa.

11 §

Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää yhdistymistietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää yhdistymistietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen teko-aika;
- 2) tosiseikat, joihin yhdistymistietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 3) ajanjakso, jota lupa koskee;
- 4) paikka, jota lupa koskee;

Luonnos

5) yhdistymistietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;

6) mahdolliset yhdistymistietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

29 §

Järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan:

1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;

2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;

3) hoitaa taloudellisia asioita; taikka

4) avustaa muilla 1–3 kohdissa tarkoitettuihin tapoihin rinnastettavilla tavoilla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan osallistuminen on sallittua, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;

2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 41 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

55 §

Ylimääräinen tieto

Ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, yhdistymistietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu.

57 §

Tietojen hävittäminen

Edellä 10 §:ssä tarkoitetut yhdistymistiedot on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

59 §

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on 9 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 22 §:n 1 momentissa tai 24 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, yhdistymistietojen hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, pakko-keinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat

Luonnos

muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 56 §:n mukaan.

60 §

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, sijaintitiedon hankkimisesta, televalvonnasta, sijaintitietojen hankkimisesta epäillyn tavoittamiseksi, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitellystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Epäiltyyn kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

1.

Laki**poliisilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

muutetaan poliisilain (872/2011) 4 luvun otsikko, 5 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 2 momentti, 3, 5 ja 11 §, 12 §:n 1 ja 3 momentti, 17 §, 18 §:n 1 momentti ja 30 §, 35 §:n 1 momentti, 36 §:n 2 momentti, 39 §, 41 §:n 1 momentti, 54 §:n 4 momentti, 58 §:n 1 ja 5 momentti sekä 5 a luvun 2 §:n 1 momentti, 8 ja 30 §, 45 §:n 3 momentti ja 46 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 5 luvun 3 § laissa 417/2026, 5 § osaksi laeissa 1269/2021, 492/2023 ja 417/2026, 12 §:n 1 ja 3 momentti sekä 5 a luvun 2 §:n 1 momentti, 8 §, 45 §:n 3 momentti ja 46 §:n 1 momentti laissa 581/2019, 5 luvun 17 § osaksi laeissa 1269/2021 ja 492/2023, 18 §:n 1 momentti laissa 1195/2020, 30 § osaksi laissa 492/2023, 58 §:n 1 momentti sekä 5 a luvun 30 § laissa 492/2023 sekä 5 luvun 58 §:n 5 momentti laissa 1168/2013,

lisätään 4 lukuun uusi 6–9 §, 5 lukuun uusi 10 a ja 10 b §, 27 a–27 f §, 42 a–42 d §, 45 a, 52 a ja 54 b § sekä uusi 5 b luku seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

5 luku

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot**Salaiset tiedonhankintakeinot**

1 §

1 §

*Soveltamisala ja määritelmät**Soveltamisala ja määritelmät*

Tässä luvussa säädetään telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peiteltyä tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, peitetoiminnan, valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun käyttämisestä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

Tässä luvussa säädetään telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, televalvonnan, *yhdistymistietojen* hankkimisen, *sijaintitietojen hankkimisen*, suunnitelmallisen tarkkailun, peiteltyä tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, peitetoiminnan, valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun, *paikkatiedustelun sekä siihen liittyvän haltuunoton ja jäljentämisen* käyttämisestä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

Luonnos

Voimassa oleva laki

2 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset

Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Peitetoiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

(uusi)

Ehdotus

2 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset

Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, *televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimista*, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä, osallistuvan tietolähteen käyttöä, valvottua läpilaskua, *paikkatiedustelua sekä siihen liittyvää haltuunottoa ja jäljentämistä* saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Peitetoiminnan, valeoston, *pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun ja teknisen kuuntelun käyttäminen* edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

10 a §

Sijaintitiedon hankkiminen ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen henkilön tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Sijaintitiedolla tarkoitetaan viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee telesoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnusteen sijainnin.

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Lisäksi poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen henkilön tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen;
- 2) paritukseen;
- 3) pahoinpitelyyn;
- 4) törkeään kotirauhan rikkomiseen;
- 5) vapaudenriistoon;
- 6) varkauteen;
- 7) törkeään luvattomaan käyttöön;
- 8) moottorikulkuneuvon käyttövarkauteen;
- 9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen;
- 10) terroristiseen matkustamiseen;
- 11) terroristisen matkustamisen edistämiseen;
- 12) terroristiseen julkiseen kehottamiseen;
- 13) kiristykseen;
- 14) salakuljetukseen;
- 15) törkeään tulliselvitysrikokseen;
- 16) ympäristön turmelemiseen;
- 17) metsästysrikokseen;
- 18) luonnonsuojelurikokseen;
- 19) huumausainerikokseen.

Poliisilla on oikeus sijaintitiedon hankkimiseen 1 ja 2 momentin estämättä, jos se on tarpeen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

(uusi)

10 b §

Sijaintitiedon hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää sijaintitiedon hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta, jos vaatimus koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään kuukausi.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, sijaintitiedon hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies, jos lupa koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, joka on enintään viikko, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään viikko.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää 10 a §:n 3 momentissa tarkoitusta sijaintitiedon hankkimisesta.

Sijaintitiedon hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu teko-aika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 10 a §:ssä tarkoitettuun rikokseen tai henkilön ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite, telepäätelaitte tai muu yksilöivä tunnistus;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja sijaintitiedon hankkimisen edellytykset perustuvat;

4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

5) sijaintitiedon hankkimisen suorittamista johtava ja valvova poliisimies;

6) mahdolliset sijaintitiedon hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää ulkomaiselle palveluntarjoajalle tehtävästä 10 a §:n mukaisia tietoja koskevasta pyynnöstä. Pynnön tekeminen edellyttää tämän pykälän 1–4 momenttien mukaista päätöstä sijaintitiedon hankkimisesta.

11 §

Tukiasematietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista telepäätelaitteista ja teleosoitteista.

11 §

Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tietyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista tai yksilöivistä tunnistuksista.

Luonnos

Voimassa oleva laki

Poliisille voidaan antaa lupa 8 §:n 2 momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi merkityksellisten tukiasematietojen hankkimiseen.

Poliisilla on lisäksi oikeus tukiasematietojen hankkimiseen, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

12 §

Tukiasematietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies saa päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Tukiasematietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;
- 2) tosiseikat, joihin tukiasematietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 3) ajanjakso, jota lupa koskee;
- 4) tukiasema, jota lupa koskee;
- 5) tukiasematietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu poliisimies;
- 6) mahdolliset tukiasematietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

17 §

Ehdotus

Poliisille voidaan antaa lupa 8 §:n 2 momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi merkityksellisten *yhdistymistietojen* hankkimiseen.

Poliisilla on lisäksi oikeus *yhdistymistietojen* hankkimiseen, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

12 §

Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää *yhdistymistietojen* hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies saa päättää *yhdistymistietojen* hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;
- 2) tosiseikat, joihin *yhdistymistietojen* hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 3) ajanjakso, jota lupa koskee;
- 4) *paikka*, jota lupa koskee;
- 5) *yhdistymistietojen* hankkimisen suorittamista johtava ja valvova *poliisimies*;
- 6) mahdolliset *yhdistymistietojen* hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

17 §

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka 4 momentissa tarkoitettun henkilön toiminnan selvittämiseksi.

Teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Poliisilla on oikeus rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekniseen kuunteluun. Poliisille voidaan antaa lupa myös viranomaisten tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen kuunteluun. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. Poliisi saa kohdistaa pelkääntään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua sen sijaintipaikasta riippumatta.

Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) huumausainerikokseen;
- 3) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluun taikka kouluttautumiseen terrorismirikoksen tekemistä varten, matkustamiseen terrorismirikoksen tekemistä varten tai terrorismirikoksiin liittyvään

Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka 3 tai 4 momentissa tarkoitettun henkilön toiminnan selvittämiseksi.

(kumotaan)

Poliisilla on oikeus henkilön tekniseen kuunteluun rikoksen estämiseksi. Poliisille voidaan antaa lupa myös viranomaisten tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen kuunteluun. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. Poliisi saa kohdistaa pelkääntään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua sen sijaintipaikasta riippumatta.

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvan teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Muussa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvan teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) huumausainerikokseen;
- 3) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen, terroristiseen matkustamiseen tai terroristisen matkustamisen edistämiseen taikka, jos teon

Luonnos

Voimassa oleva laki

julkiseen kehottamiseen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta; taikka

4) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Poliisilla on aina 2 momentin estämättä oikeus tekniseen kuunteluun, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

18 §

Teknisestä kuuntelusta päättäminen

Tuomioistuin päättää rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

(uusi)

(uusi)

Ehdotus

vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, terroristiseen julkiseen kehottamiseen; taikka

4) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Poliisilla on aina 3 tai 4 momentin estämättä oikeus tekniseen kuunteluun, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

18 §

Teknisestä kuuntelusta päättäminen

Tuomioistuin päättää *pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvasta teknisestä kuuntelusta* ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Paikkatiedustelu

27 a §

Paikkatiedustelu ja sen edellytykset

Paikkatiedustelulla tarkoitetaan yksilöidyssä paikassa toimitettavaa tiedonhankintaa rikoksen estämisen kannalta tarpeellisen esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi tai tarkastamiseksi. Paikkatiedustelua ei saa toimittaa sellaisessa paikassa, jossa tiedonhankinnan kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta.

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä on, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyneen 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Muussa

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaamassa paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä on, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 5 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen.

Sellaisessa paikassa, joka ei ole rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaama paikka, mutta johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty paikkatiedustelun toimittamisajankohtana, tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä on, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Paikkatiedustelu saadaan toimittaa paikassa, joka ei ole 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen syyllistyväksi oletetun henkilön hallinnassa vain, jos on perusteltua syytä olettaa, että rikos tullaan tekemään siellä tai jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy edellä tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

Poliisilla on 2–4 momentin estämättä oikeus paikkatiedusteluun, jos se on välttämätöntä henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

(uusi)

27 b §

Paikkatiedustelusta päättäminen

Tuomioistuimien päättää paikkatiedustelusta, jos se kohdistuu pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan, pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää paikkatiedustelusta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta paikkatiedustelusta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Paikkatiedustelua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on riittävällä tarkkuudella yksilöitävä:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 27 a §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

3) paikkatiedustelun kohteena oleva paikka;

4) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja paikkatiedustelun edellytykset perustuvat;

5) luvan voimassaoloaika;

6) esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelulla pyritään löytämään tai tarkastamaan;

7) paikkatiedustelun suorittamista johtava ja valvova 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu poliisimies;

8) mahdolliset paikkatiedustelun rajoitukset ja ehdot.

Asian kiireellisyyden sitä edellyttäessä paikkatiedustelua koskeva päätös saadaan kirjata paikkatiedustelun toimittamisen jälkeen.

(uusi)

27 c §

Haltuunotto, jäljentäminen ja asiakirjan tarkastelu

Poliisilla on oikeus paikkatiedustelussa jäljentää esine, asiakirja tai omaisuus sekä tarkastella yksityistä avaamatonta asiakirjaa.

Rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi tarpeellinen esine, asiakirja tai omaisuus tieto tai seikka voidaan ottaa tilapäisesti

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

haltuun pakkokeinolain 7 luvussa tarkoitettua takavarikoimista tai jäljentämistä varten.

Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös tietoa, joka on teknisessä laitteessa tai muussa vastaavassa tietojärjestelmässä taikka sen tallennusalustalla (data). Asiakirjasta säädettyä sovelletaan myös datan muodossa olevaan asiakirjaan.

(uusi)

27 d §

Jäljentämiskiellot

Paikkatiedustelun kohteena olevaa esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa ei saa jäljentää, jos kohde sisältää tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n nojalla on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta.

Jos salassapitovelvollisuus tai -oikeus perustuu oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 §:n 2 tai 3 momenttiin tai 13, 14, 16 tai 20 §:ään, edellytyksenä kiellolle 1 momentissa säädetyn lisäksi on, että paikkatiedustelun kohteena oleva yksilöity esine, omaisuus tai asiakirja on mainitussa lainkohdassa tarkoitettun henkilön tai häneen mainitun luvun 22 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevan henkilön hallussa taikka sen hallussa, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus tai -oikeus on säädetty.

Jäljentämiskielloa ei kuitenkaan ole, jos:

1) oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 §:n 2 tai 3 momentissa, 13 §:n 1 tai 3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa taikka 16 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, suostuu jäljentämiseen;

2) oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö suostuu jäljentämiseen.

(uusi)

27 e §

Jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta päättäminen paikkatiedustelussa

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää jäljentämisestä ja yksityisen avaamattoman asiakirjan tarkastelusta. Jos asia ei siedä viivytystä, myös muu poliisimies saa yksittäistapauksessa päättää jäljentämisestä ja yksityisen avaamattoman asiakirjan tarkastelusta, kunnes pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies on ratkaissut asian. Asia on saatettava pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

(uusi)

27 f §

Jäljennöksen hävittäminen

Jäljennös on hävitettävä viipymättä, jos käy ilmi, että on jäljennetty materiaalia, jonka jäljentäminen on kielletty, tai tietoa ei tarvita 27 a § §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tai 5 b luvun 3 §:ssä tarkoitettujen uhkien torjumiseksi.

Jos paikkatiedustelun aikana ilmenee, että tiedonhankinta on kohdistunut tietoon, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta, on tiedonhankinta siltä osin heti lopetettava ja tietoa koskevat muistiinpanot ja jäljennökset heti hävitettävä.

30 §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 29 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita *taikka avustaa rikollisryhmää*

30 §

Järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 29 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan:

- 1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;
- 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;

Luonnos

Voimassa oleva laki

muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos erittäin pätevin perustein on voitu olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;

2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi peite-toiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 43 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilas-kun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilas-kun tavoitteen saavuttamista.

(uusi)

Ehdotus

3) hoitaa taloudellisia asioita; taikka

4) avustaa muilla 1–3 kohdissa tarkoitettuihin tapoihin rinnastettavilla tavoilla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan osallistuminen on sallittua, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;

2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi peite-toiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 43 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilas-kun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilas-kun tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittavalla poliisimiehellä on lisäksi aina oikeus osallistua 1 ja 3 momentissa kuvatuin tavoin järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan tai valvottuun läpilas-kuun, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

42 a §

Osallistuvan tietolähteen käyttö

*Sen estämättä, mitä 3 §:ssä ja 40 §:n 3 momentissa todetaan tietolähde saa yksittäistapauksessa rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi osana 40 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietolähteen ohjattua käyttöä poliisin ohjauksessa ja valvonnassa (**osallistuva tietolähde**):*

1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;

2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;

3) hoitaa taloudellisia asioita; taikka

4) avustaa muilla 1–3 kohdissa tarkoitettuihin tapoihin rinnastettavilla tavoilla

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu osallistuvan tietolähteen käyttö on sallittua, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman tietolähteen myötävaikutusta;

2) tietolähteen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi tietolähdetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Osallistuva tietolähde saa poliisin ohjauksessa ja valvonnassa tehdä myös sellaisia toimenpiteitä, jotka mahdollistavat poliisille muun 5 luvussa säädetyn salaisen tiedonhankintakeinon toteuttamisen siltä osin kuin se on välttämätöntä kyseisen toimivaltuuden käyttämiseksi.

Poliisilla on lisäksi aina oikeus osallistuvan tietolähteen käyttöön, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

(uusi)

42 b §

Osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva esitys ja suunnitelma

Osallistuvaa tietolähdettä koskevassa esityksessä on mainittava:

1) toimenpiteen esittäjä;

2) tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö tai 42 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ryhmä riittävästi yksilöitynä;

3) toimenpiteen perusteena oleva rikos taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara riittävästi yksilöitynä;

4) osallistuvan tietolähteen käytön tavoite;

5) osallistuvan tietolähteen käytön tarpeellisuus;

6) muut osallistuvan tietolähteen käytön edellytysten arviointia varten tarvittavat tiedot.

Osallistuvan tietolähteen käytön toteuttamisesta on laadittava kirjallinen

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

suunnitelma, jonka tulee sisältää osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevan päätöksenteon ja käytön toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

(uusi)

42 c §

Osallistuvan tietolähteen käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö tai tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää osallistuvan tietolähteen käytöstä.

Osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös osallistuvan tietolähteen käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;*
- 2) toimenpiteen toteuttava poliisiyksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava virkamies;*
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;*
- 4) toimenpiteen perusteena oleva rikos taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara riittävästi yksilöitynä;*
- 5) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 4 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;*
- 6) toimenpiteen kohteena oleva henkilö tai 42 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ryhmä riittävästi yksilöitynä;*
- 7) tosiseikat, joihin epäily ja osallistuvan tietolähteen käytön edellytykset perustuvat;*
- 8) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;*
- 9) päätöksen voimassaoloaika;*
- 10) mahdolliset osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot.*

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Osallistuvan tietolähteen käytön lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

Luonnos

Voimassa oleva laki

(uusi)

Ehdotus

42 d §

Tietolähteen turvaaminen

Tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies voi päättää, että tietolähteen suostumuksella valvotaan tämän asuntoa tai muuta tietolähteen asumiseen käyttämää tilaa ja sen välitöntä lähiympäristöä kameran tai muun paikkaan sijoitetun teknisen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston avulla, jos se on tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Tietolähteen turvaamisesta ei tarvitse ilmoittaa sivullisille. Valvonta on lopeutettava viipymättä, jos se ei ole enää tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää, että tietolähde tämän suostumuksella varustetaan kuuntelun, katselun ja seurannan mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on yksittäistapauksessa välttämätöntä tämän turvallisuuden varmistamiseksi. Kuuntelu, katselu ja seuranta saadaan tallentaa.

Edellä 1 ja 2 momentissa valvonnassa, kuuntelussa, katselussa tai seurannassa kertyneet tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita tietolähteen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö saa päättää, että tietolähteelle annetaan yksittäistapauksessa käytettäväksi vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka tietolähteen

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

käytettäväksi valmistettavia väriä asiakirjoja, jos se on välttämätöntä tietolähteen hengen ja terveyden suojaamiseksi. Rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun tässä momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole.

(uusi)

45 a §

Julkinen asiamies

Tuomioistuimen on määrättävä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua ja teknistä kuuntelua koskevan Poliisihallituksen alaisen poliisin tekemän vaatimuksen käsittelyyn pakkokeinolain 10 luvun 44 §:ssä tarkoitettu julkinen asiamies valvomaan tiedonhankinnan kohteen ja muiden paikkatiedustelun tai kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja.

58 §

58 §

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen

Telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Henkilöön kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet.

Telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, *sijaintitiedon hankkimisesta*, teknisestä tarkkailusta, valvotusta läpilaskusta *sekä paikkatiedustelusta ja siihen liittyvästä haltuunotamisesta ja jäljentämisestä*, on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Henkilöön kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja telepäätelaitteet.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, peitetoinnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, peitetoinnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä *ja osallistuvan tietolähteen käytöstä* ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan

Luonnos

Voimassa oleva laki

Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä säädetään.

5 a luku

Siviilitiedustelu

2 §

Tiedustelumenetelmät siviilitiedustelussa

Tiedustelumenetelmiä ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta, valeosto ja ohjattu tietolähdetoiminta.

8 §

Tukiasematietojen hankkimisesta siviilitiedustelussa päättäminen

Tuomioistuin päättää tukiasematietojen hankkimisesta siviilitiedustelussa suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua menetelmän aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Jos lupa tai päätös koskee luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, voi se olla kuutta kuukautta pidempi.

Tukiasematietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

Ehdotus

kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä säädetään.

5 a luku

Siviilitiedustelu

2 §

Tiedustelumenetelmät siviilitiedustelussa

Tiedustelumenetelmiä ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, *yhdistymistietojen* hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta, valeosto ja ohjattu tietolähdetoiminta.

8 §

Yhdistymistietojen hankkimisesta siviilitiedustelussa päättäminen

Tuomioistuin päättää *yhdistymistietojen* hankkimisesta siviilitiedustelussa suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää *yhdistymistietojen* hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua menetelmän aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Jos lupa tai päätös koskee luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, voi se olla kuutta kuukautta pidempi.

Luonnos

Voimassa oleva laki

- 1) 3 §:ssä tarkoitettu toiminta;
- 2) tukiasema, jota lupa koskee;
- 3) tosiseikat, joihin tukiasematietojen hankkimisen edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;
- 4) ajanjakso, jota lupa koskee;
- 5) tukiasematietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies;
- 6) mahdolliset tukiasematietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

30 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät jäljentämiskiellot

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 27 kohdassa tarkoitettun teleyrityksen (*teleyritys*) tai 41 kohdassa tarkoitettun yhteisötilaajan hallussa olevaa asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 5 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuja välitystietoja tai 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tukiasematietoja, ei saa jäljentää.

45 §

Tiedustelumenetelmällä saatujen tietojen hävittäminen

Edellä 8 §:ssä tarkoitettut tukiasematiedot on hävitettävä, kun on käynyt ilmi, ettei niitä tarvita kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

46 §

Kiiretilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies on 7 §:n 1 momentissa, 8 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 12 §:n 1

Ehdotus

Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) 3 §:ssä tarkoitettu toiminta;
- 2) *paikka*, jota lupa koskee
- 3) tosiseikat, joihin *yhdistymistietojen* hankkimisen edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;
- 4) ajanjakso, jota lupa koskee;
- 5) *yhdistymistietojen* hankkimisen suorittamista johtava ja valvova suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies;
- 6) mahdolliset yhdistymistietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

30 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät jäljentämiskiellot

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 27 kohdassa tarkoitettun teleyrityksen (*teleyritys*) tai 41 kohdassa tarkoitettun yhteisötilaajan hallussa olevaa asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 5 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuja välitystietoja tai 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja *yhdistymistietoja*, ei saa jäljentää.

45 §

Tiedustelumenetelmällä saatujen tietojen hävittäminen

Edellä 8 §:ssä tarkoitettut *yhdistymistiedot* on hävitettävä, kun on käynyt ilmi, ettei niitä tarvita kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

46 §

Kiiretilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies on 7 §:n 1 momentissa, 8 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 12 §:n 1

Luonnos

Voimassa oleva laki

momentissa, 13 §:n 1 momentissa, 14 §:n 1 momentissa tai 27 §:n 2 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun, henkilön teknisen seurannan, teknisen laitetarkkailun tai paikkatiedustelun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedustelumenetelmän käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin tietoa saadaan käyttää 44 §:n 1 momentissa tai 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, jos voidaan olettaa tehdyksi rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta tai jos ilmenee, että hankkeilla on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ja rikos on vielä estettävissä.

(uusi)

Ehdotus

momentissa, 13 §:n 1 momentissa, 14 §:n 1 momentissa tai 27 §:n 2 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, yhdistymistietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun, henkilön teknisen seurannan, teknisen laitetarkkailun tai paikkatiedustelun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedustelumenetelmän käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin tietoa saadaan käyttää 44 §:n 1 momentissa tai 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, jos voidaan olettaa tehdyksi rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta tai jos ilmenee, että hankkeilla on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ja rikos on vielä estettävissä.

5 b luku

Rikostiedustelu vakavan rikollisuuden torjumiseksi

1 §

Soveltamisala

Tässä luvussa säädetään keskusrikospoliisin tiedonhankinnasta sellaisesta vakavasta rikollisuudesta, joka vakavasti uhkaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta sekä sellaisen tiedon hyödyntämisestä uhkan torjumiseksi.

2 §

Rikostiedustelukeinot

Tässä luvussa tarkoitettuja rikostiedustelukeinoja ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, yhdistymistietojen hankkiminen, sijaintitiedon hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta, valeosto, valvottu läpikäyttö, tietolähteen ohjattu käyttö ja osallistuvan tietolähteen käyttö. Rikostiedustelukeinoja ovat myös 5 luvussa tarkoitetut paikallistiedustelu, haltuunotto, jäljentäminen ja asiakirjan tarkastelu.

Tässä luvussa säädetään siitä, millä edellytyksillä 1 momentissa tarkoitettuja rikostiedustelukeinoja käytetään rikostiedustelussa.

3 §

Rikostiedustelun kohteet

Rikostiedustelun kohteena on yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava järjestäytynyt rikollisuus.

Rikostiedustelun kohteena on lisäksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava vakava rikollisuus, joka:

1) muodostaa vaikutuksiltaan merkittävän uhan julkiselle taloudelle, rahoitus- ja vakuutusjärjestelmien toimivuudelle tai kriittiselle infrastruktuurille;

2) uhkaa suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä;

3) muodostaa vaikutuksiltaan laajamittaisen uhan ympäristölle;

4) uhkaa oikeusvaltion perustoimintoja; tai

5) uhkaa laajamittaisesti yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

4 §

Rikostiedustelukeinojen käytön edellytykset

Rikostiedustelukeinon käytön yleisenä edellytyksenä rikostiedustelussa on, että sen käyttäminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi sellaisesta 3 §:ssä tarkoitettua rikostiedustelun kohteesta, joka uhkaa vakavasti yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta.

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa ja teknistä katselua ei saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Peitetoiminta ja valeosto pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa on sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella.

Rikostiedustelukeinon käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

Rikostiedustelukeinojen käytön järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Rikostiedustelukeinon kohdentaminen

Rikostiedustelukeino voidaan kohdentaa henkilöön, jonka voidaan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen taikka olosuhteiden perusteella olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan.

Jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä, voidaan sijaintitiedon hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, teknistä seuranta, peitetoimintaa, valeostoa, valvottua läpilaskua, tietolähteen ohjattua käyttöä ja osallistuvan tietolähteen käyttöä sekä paikkatiedustelua ja siihen liittyvää haltuunottoa, jäljentämistä ja asiakirjan tarkastelua kohdistaa henkilöryhmään. Henkilöryhmällä tässä luvussa tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa yhteenliittymää, jonka voidaan olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan.

Rikostiedustelukeino voidaan kohdentaa myös muuhun henkilöön, jos rikostiedustelukeinoa ei ole mahdollista kohdentaa 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön tai henkilöryhmään ja keinon käytöllä voidaan henkilön lausumien, käyttäytymisen tai

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

erityisten olosuhteiden johdosta erittäin pätevin perustein olettaa saatavan 3 §:ssä tarkoitettua yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa toimintaa koskevaa tärkeää tietoa.

6 §

Tiedonhankinnan jatkaminen eräiden rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi

Jos rikostiedustelukeinon käytön aikana ilmenee, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 5 luvussa kyseisen tiedonhankintakeinon edellytyksenä olevaan perusterikokseen taikka voidaan olettaa, että sellainen rikos on tehty eikä rikostiedustelukeinon käytöllä enää voida olettaa saatavan tietoa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta, poliisi saa jatkaa rikostiedustelukeinon käyttöä salaisena tiedonhankintana rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tämän luvun nojalla annetun luvan voimassaolon ajan, enintään kuitenkin kuukauden ajan. Asia on tällöin saatettava mainitun ajan kuluessa sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on toimivaltainen päättämään kysymyksessä olevan tiedonhankintakeinon käyttämisestä.

Jos rikostiedustelukeinon käytön aikana ilmenee, että henkilön on syytä epäillä syyllistyneen pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 – 5 momentissa tarkoitettuun rikokseen eikä rikostiedustelukeinon käytöllä enää voida olettaa saatavan tietoa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta, poliisi saa jatkaa rikostiedustelukeinon käyttöä rikoksen selvittämiseksi tämän luvun nojalla annetun luvan voimassaolon ajan, enintään kuitenkin kolmen vuorokauden ajan.

Päätöksenteko

7 §

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tuomioistuimen päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Tuomioistuin päättää teknisestä katselusta rikostiedustelussa, kun katselu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön. Teknistä katselua ei saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Tuomioistuin päättää teknisestä kuuntelusta rikostiedustelussa, kun kuuntelu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön.

Tuomioistuin päättää telekuuntelusta ja tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, yhdistymistietojen hankkimisesta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä laitetarkkailusta, henkilön teknisestä seurannasta sekä paikkatiedustelusta, kun paikkatiedustelu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan. Tuomioistuin päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepätelaitteissa tilanteissa, joissa toimenpiteen kohteena oleva henkilö on tuntematon.

Tuomioistuin päättää telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan tai tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

8 §

Rikostiedustelukeinoa koskevan vaatimuksen sisältö

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystään kuuluva poliisimies tekee 7 §:n 1–4 momentissa tarkoitettussa asiassa vaatimuksen

tuomioistuimelle. Vaatimus on tehtävä kirjallisesti ja siitä on käytävä ilmi:

1) rikostiedustelukeino, jota vaatimus koskee;

2) 3 §:ssä tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta, jota koskevien tietojen hankkimiseksi rikostiedustelukeinon käyttäminen on välttämätöntä;

3) toimenpiteen kohteena oleva:

a) henkilö; tai

b) henkilöryhmä riittävästi yksilöitynä, jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä ja rikostiedustelukeino voidaan edellä 5 §:n 2 momentin nojalla kohdentaa henkilöryhmään; tai

c) esine, aine, omaisuus; tai

d) kohteena olevan henkilön ollessa tuntematon teleosoite tai telepäätelaite; tai

e) yhdistymistietojen hankkimisen kannalta merkityksellinen paikka; tai

f) tekninen laite tai ohjelmisto, johon tekninen laitetarkkailu kohdistuu, tai

g) muu yksilöivä tunniste sijaintitiedon hankkimisessa; tai

h) tila tai muu paikka, johon tekninen kuuntelu, tekninen katselu tai paikkatiedustelu kohdistuu; tai

i) esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelussa pyritään löytämään tai tarkastamaan.

4) tosiseikat, joihin rikostiedustelukeinon käytön edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;

5) esitetty voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

6) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies, joka johtaa ja valvoo rikostiedustelukeinon käyttöä;

7) mahdolliset rikostiedustelukeinon käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot; sekä

8) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies sekä vaatimuksen tekemisen ajankohta.

Keskusrikospoliisin päällikön päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää peitetoiminnasta, valeostosta ja osallistuvan tietolähteen käytöstä rikostiedustelussa sekä peitetoiminnan käytön lopettamisesta.

Peitetoimintaa koskevan päätöksen tekemiseksi on peitetoiminnasta tehtävä 5 luvun 31 §:ssä tarkoitettu esitys ja suunnitelma. Valeostoa tai osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevan päätöksen tekemiseksi on tehtävä esitys ja suunnitelma.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös, lukuunottamatta peitetoiminnan käytön lopettamista, on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi sen osalta, ovatko 3–5 §:ssä tarkoitettut rikostiedustelukeinon käytön edellytykset olemassa.

Edellä 1 momentista poiketen, jos peitetoiminnan aikana ilmenee, että muun kuin peitetoiminnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa osallistuvan rikostiedustelun kohteena olevaan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan tai jolta voidaan perustellusti olettaa saatavan sitä koskevaa tärkeää koskevaa tietoa, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa omalla päätöksellään laajentaa peitetoiminnan koskemaan myös mainittua henkilöä, mikäli välitön laajentaminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi rikostiedustelun kohteena olevasta uhkasta. Peitetoiminnan laajentaminen on kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta keskusrikospoliisin päällikön ratkaistavaksi.

10 §

Rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluvan poliisimiehen päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies päättää rikostiedustelussa tehtävästä:

- 1) suunnitelmallisesta tarkkailusta;*
- 2) muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta teknisestä katselusta;*
- 3) muusta kuin henkilöön kohdistuvasta teknisestä seurannasta;*
- 4) teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta;*
- 5) yksinomaan tietoverkossa toteutettavasta peitetoiminnasta;*
- 6) yksinomaan yleisön saataville toimitusta myyntitarjouksesta tehtävästä valeostosta;*
- 7) poliisin suorittamasta valvotusta läpilaskusta;*
- 8) peitelystä tiedonhankinnasta;*
- 9) tietolähteen ohjatusta käytöstä;*
- 10) muusta kuin 7 §:n 2 momentissa tarkoitetusta teknisestä kuuntelusta;*
- 11) muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta sekä*
- 12) paikkatiedusteluun liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta.*

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa toimenpiteen kohteena oleva henkilö on tuntematon. Päätöksessä on mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle.

Edellä 7 §:n 1–3 momentista poiketen, jos asia ei siedä viivytystä, rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta, teknisestä laitetarkkailusta, paikkatiedustelusta ja muuhun kotirauhan suojaamaan tilaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvasta teknisestä kuuntelusta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua rikostiedustelu-keinin käytön aloittamisesta.

11 §

Rikostiedustelu-keinin käyttöä koskevan päätöksen sisältö

Rikostiedustelu-keinin käyttöä koskeva päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätös voidaan tehdä suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Suullinen päätös on viipymättä tehtävä myös kirjallisena.

Päätöksestä on käytävä ilmi:

1) rikostiedustelu-keino, jota päätös koskee;

2) 3 §:ssä tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta, jota koskevien tietojen hankkimiseksi rikostiedustelu-keinin käyttäminen on välttämätöntä;

3) toimenpiteen kohteena oleva:

a) henkilö; tai

b) henkilöryhmä riittävästi yksilöitynä, jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä ja rikostiedustelu-keino voidaan edellä 5 §:n 2 momentin nojalla kohdentaa henkilöryhmään; tai

c) esine, aine, omaisuus, palvelu; tai

d) kohteena olevan henkilön ollessa tuntematon teleosoite tai telepäätelaite; tai

e) yhdistymistietojen hankkimisen kannalta merkityksellinen paikka; tai

f) tekninen laite tai ohjelmisto, johon tekninen laitetarkkailu kohdistuu; tai

g) muu yksilöivä tunniste sijaintitiedon hankkimisessa; tai

h) tila tai muu paikka, johon tekninen kuuntelu, tekninen katselu tai paikkatiedustelu kohdistuu; tai

i) esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelussa pyritään löytämään tai tarkastamaan;

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4) tosiseikat, joihin rikostiedusteluaineiston käytön edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;

5) päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

6) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies, joka johtaa ja valvoo rikostiedusteluaineiston käyttöä;

7) mahdolliset rikostiedusteluaineiston käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot;

8) muut mahdolliset rikostiedusteluaineiston käytön edellyttämät seikat; sekä

9) päätöksen tehnyt viranomainen ja virkamies sekä päätöksen tekemisen ajankohta.

12 §

Eräitä rikostiedusteluaineistoja koskevien päätösten erityiset sisältövaatimukset

Edellä 11 §:ssä säädetyn lisäksi, on peite-toimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä tai osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevasta päätöksestä käytävä ilmi:

1) rikostiedusteluaineiston esittäjä;

2) tunnistetiedot peite-toiminnan suorittavista poliisimiehistä tai tietolähteestä;

3) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma; sekä

4) se, mitä toimenpiteitä peite-toiminnassa, valeostossa, tietolähteen ohjatussa käytössä tai osallistuvan tietolähteen käytössä voidaan tehdä sekä toiminnan mahdolliset rajoitukset ja ehdot.

Edellä 11 §:ssä säädetyn lisäksi on valvottua läpilaskua koskevasta päätöksestä käytävä ilmi tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma sekä toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus.

13 §

Rikostiedusteluaineiston käyttöä koskevan päätöksen voimassaoloaika

Suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä katselua, teknistä seurainta, telesoitteen tai telepäätelaitteen

yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, ohjatun tietolähdetoiminnan käyttöä sekä osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä alkaen kerrallaan enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, teknistä kuuntelua, teknistä laitetarkkailua, sijaintitiedon hankkimista, yhdistymistietojen hankkimista, paikkatiedustelua ja siihen liittyvää jäljentämistä, haltuunottoa tai asiakirjan tarkastelua sekä valvottua läpilaskua koskeva lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä alkaen enintään kuukaudeksi kerrallaan.

14 §

Tuomioistuinmenettely rikostiedustelussa

Rikostiedustelukeinoa koskeva lupa-asia käsitellään Helsingin kärjäoikeudessa. Kärjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnosta säädetään.

Rikostiedustelukeinon käyttöä koskeva vaatimus on otettava viipymättä tuomioistuimessa käsiteltäväksi vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä ollessa. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tai hänen määräämälleen virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen käsittelyn päättymistä. Asia on ratkaistava kiireellisesti.

Käsittely voidaan pitää myös käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jos käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Jos henkilö on 7 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla tuntematon ja tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa 3 §:ssä

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tarkoitettua rikostiedustelun kohteena olevaa uhkaa ja henkilöä koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä.

Lupa-asiassa annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätöksestä saa ilman määräaikaa kannella Helsingin hovioikeudelle. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Myös tiedusteluvalvontavaltuutulla on oikeus kannella lupa-asiassa annettusta päätöksestä.

Asia ratkaistaan kuulematta rikostiedustelukeininon kohteena olevaa 5 §:ssä tarkoitettua henkilöä taikka katseltavan tilan haltijaa. Käsiteltäessä vapautensa menettäneen teknistä katselua koskevaa asiaa, on henkilöä säilyttävän laitoksen edustajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei se ole hänen aikaisempi kuulemisensa huomioon ottaen tarpeetonta.

Käsiteltäessä 9 §:n 3 momentin mukaisesti peitetoimintaa, valeostoa tai osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevaa asiaa tuomioistuimessa tuomioistuimelle on toimitettava ainoastaan asian käsittelemiseksi välttämättömät tiedot. Asian käsittelyssä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavoimin ja tietoturvallisuusjärjestelyin.

Tietojen käyttö, käsittely ja luovuttaminen

15 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttäminen

Rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää 3 §:ssä tarkoitetun uhkan torjumiseksi sekä rikoksen estämiseksi ja poliisin toiminnan suuntaamiseksi.

Tietoja saa aina käyttää syyttömyyttä tukevana selvityksenä sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

Lisäksi rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää, jos se on välttämätöntä:

1) tämän lain 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen paljastamiseksi;

2) pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitetun rikoksen selvittämiseksi sekä virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen, törkeän lahjuksen antamisen kansanedustajalle, väkivaltaisen mellakan johtamisen, törkeän yleisvaaran tuottamisen, törkeän lahjuksen ottamisen kansanedustajana ja törkeän luonnonsuojelurikoksen selvittämiseksi.

Toiminnan suuntaamiseksi tarkoitetun rikostiedustelukeinolla hankitun tiedon käytön rajoituksista säädetään jäljempänä 19 §:ssä.

16 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen luovuttaminen toiselle viranomaiselle

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja oma-aloitteisesti tai pyynnöstä sellaiselle viranomaiselle, jolla on toimivalta uhkan torjumiseksi tarvittavan toimenpiteen toteuttamiseksi, jos se on välttämätöntä 3 §:ssä tarkoitetun uhan torjumiseksi.

Lisäksi poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja oma-aloitteisesti tai pyynnöstä, jos se on yksittäistapauksessa välttämätöntä:

1) muulle esitutkintaviranomaiselle sen toiminnan suuntaamiseksi ja rikoksen estämiseksi;

2) Puolustusvoimien Pääesikunnalle sen toiminnan suuntaamiseksi ja rikoksen estämiseksi;

3) muulle esitutkintaviranomaiselle pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitetun rikoksen selvittämiseksi;

4) suojelupoliisille sen estämis- ja paljastamistoimivaltaan kuuluvan rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;

5) sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019) 11 §:ssä tarkoitettulle sotilastiedusteluviranomaiselle maanpuolustuksen ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä aina luovuttaa rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja esitutkintaviranomaiselle ja syyttäjälle syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi.

17 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen muu luovuttaminen

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa oma-aloitteisesti tai pyynnöstä sellaisia rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapauteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi taikka kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

18 §

Rikostiedustelutiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset

Ellei erittäin tärkeä yleinen etu muuta vaadi, keskusrikospoliisi voi päättää, että rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja voi käyttää ja luovuttaa ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, jos se on tarpeen tietolähteen tai poliisimiehen hengen ja terveyden suojaamiseksi taikka poliisin taktisten tai teknisten menetelmien tai käynnissä olevan rikostiedusteluoperaation suojaamiseksi. Syyttömyyttä tukevien tietojen käyttöä ei kuitenkaan saa rajoittaa.

19 §

Rikostiedustelutiedon käytön rajoitukset toiminnan suuntaamisessa

Rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja, jotka on määritelty tai luovutettu käytettäväksi ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, ei saa käyttää tämän lain 6 luvun 1 §:ssä tai esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoitetun

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tutkinnan aloittamiseksi, esitutkintalain 3 luvun 1 §:ssä tarkoitetun rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisen perusteena, viranomaisen hakemuksen, vaatimuksen tai päätöksen perusteena taikka näyttönä esitutkinnassa, poliisitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä.

20 §

*Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen
eräissä tapauksissa*

Poiketen siitä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:ssä säädetään henkilöllä, jonka oikeutta tai velvollisuutta asia koskee, ei ole oikeutta saada tietoa tässä luvussa tarkoitettun rikostiedustelukeinon käytöstä, ennen kuin 40 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty.

Rekisteröidyn tarkastusoikeudesta säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa.

21 §

Tiedustelutoiminnan yhteensovittaminen

Tämän luvun nojalla tehtävää rikostiedustelua sekä siviili- ja sotilastiedustelua on tarvittaessa yhteensovitettava keskusrikospoliisin, suojelupoliisin, sotilastiedusteluviranomaisen ja muun viranomaisen virkamiesten työturvallisuuden varmistamiseksi, mainittujen viranomaisten salaisessa tiedonhankinnassa käytettävien taktisten ja teknisten menetelmien ja suunnitelmien paljastumisen estämiseksi sekä viranomaisten tehtävien asianmukaisen toteuttamisen turvaamiseksi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tiedustelutoiminnan yhteensovittamisen järjestämisestä.

Valvonta

22 §

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Rikostiedustelun valvonta sisäasiainhallinnossa

Tässä luvussa tarkoitettua tiedonhankintaa valvoo keskusrikospoliisin päällikkö sekä Poliisihallitus.

23 §

Rikostiedustelun ulkoinen valvonta

Sisäministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle ja tiedusteluvalvontavaltuutetulle vuosittain kertomus tässä luvussa tarkoitettujen rikostiedustelukeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta.

Tiedusteluvalvontavaltuutetun harjoittamasta valvonnasta säädetään tiedustelutoiminnan valvonnasta annetussa laissa (121/2019).

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rikostiedustelun valvontaa varten annettavista selvityksistä.

24 §

Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset

Keskusrikospoliisin on annettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle tieto tämän luvun nojalla annetusta rikostiedustelukeinoa koskevasta luvasta tai päätöksestä mahdollisimman pian luvan antamisen tai päätöksen tekemisen jälkeen. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle on annettava myös tieto tuomioistuimelle tehdystä rikostiedustelukeinoa koskevasta vaatimuksesta.

Keskusrikospoliisin on mahdollisimman pian ilmoitettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle päätöksestä, joka koskee:

- 1) rikostiedustelun suojaamista;*
- 2) ilmaisukieltoa;*
- 3) 40 §:n 1 momentissa tarkoitettujen ilmoituksen siirtämistä.*

Tässä pykälässä tarkoitettujen ilmoitusten tekemisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavoin ja tietoturvallisuusjärjestelyin.

Yhteiset säännökset

25 §

Poliisilaitoksen avustamistoimivaltuus

Poliisilaitos voi rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen keskusrikospoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä toteuttaa 2 §:ssä tarkoitetun rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan yksittäisen toimenpiteen keskusrikospoliisin johdolla ja ohjauksessa. Poliisiyksikössä toimenpiteen suorittamisesta päättää tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies. Poliisiyksikön on keskusrikospoliisin pyynnöstä ilman aiheutonta viivytystä keskeytettävä tässä pykälässä tarkoitettu toimenpide.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarkemmin säätää avustamistoimivaltuuden järjestämisestä sekä toimenpiteiden kirjaamisesta.

26 §

Poliisimiehen turvaaminen peitellyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa, valeostossa ja tietolähdetoiminnassa

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää, että 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuden kohdistuvien uhkien torjumiseksi tehtävää peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa tai valeostoa toteuttava ja tietolähdetoimintaa valmisteleva tai toteuttava poliisimies varustetaan seurannan, kuuntelun tai katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Seuranta, kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita poliisimiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

27 §

Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen

Poliisin palveluksessa olevalla virkamiehellä on oikeus sijoittaa telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan tai tekniseen tarkkailuun käytettävä laite, menetelmä tai ohjelmisto toimipiteen kohteena olevaan esineeseen, aineeseen, omaisuuteen, tilaan tai muuhun paikkaan taikka tietojärjestelmään, jos mainitun rikostiedustelukeinon käytön toteuttaminen sitä edellyttää. Poliisimiehellä on tällöin oikeus laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi, käyttöön ottamiseksi ja poistamiseksi salaa mennä edellä mainittuihin kohteisiin tai tietojärjestelmään sekä kiertää, purkaa tai muulla vastaavalla tavalla tilapäisesti ohittaa kohteen tai tietojärjestelmän suojaus tai haitata sitä.

Telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, tekniseen kuunteluun tai tekniseen seurantaan käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saa asentaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan vain, jos tuomioistuimien on antanut siihen luvan rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

28 §

Rikoksentelekielto

Peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa tehdä järjestyksirikkomuksen tai muun siihen rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikenne rikkomuksen, jos teko on ollut välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

29 §

Rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpikäyttöön osallistuminen

Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa:

- 1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;*
- 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;*
- 3) hoitaa taloudellisia asioita; tai*
- 4) avustaa muilla näihin rinnastettavilla tavoilla järjestäytyneitä rikollisryhmiä, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää taikka 5 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä tai ryhmää.*

Edellä 1 momentissa tarkoitettu avustaminen on sallittua vain, jos erittäin pätevin perusteiden on voitu olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myöntävävaikutustaankin;*
- 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja*
- 3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.*

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua valvottuun läpikäyttöön kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpikäytön tavoitteen saavuttamista.

30 §

Rikostiedustelun suojaaminen

Poliisilla on rikostiedustelukeinoa käyttäessään oikeus siirtää puuttumista rikokseen, jos puuttumisen siirtäminen on tarpeellista rikostiedustelun paljastumisen estämiseksi tai rikostiedustelun tavoitteen turvaamiseksi. Edellytyksenä on lisäksi, että puuttumisen siirtämisestä ei aiheudu merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa.

Poliisi saa käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltäviä tietoja, tehdä ja käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltäviä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan rikostiedustelun suojaamiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rikostiedustelun suojaamisen järjestämisestä.

31 §

Suojaamisesta päättäminen

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää 30 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta.

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta suojaamisesta.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä sekä asiakirjojen valmistamisesta päättäneen viranomaisen on pidettävä luetteloa merkinnöistä ja asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

32 §

Rikostiedustelua koskeva ilmaisukielto

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saa kieltää sivullista ilmaismasta tämän tietoon tulleita seikkoja rikostiedustelukeinon käytöstä, jos se on perusteltua rikostiedustelukeinon käytön suojaamiseksi taikka tärkeästä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyvästä syystä. Edellytyksenä on lisäksi, että sivullinen on tehtävänsä tai asemansa johdosta avustanut tai häntä on pyydetty avustamaan rikostiedustelukeinon käytössä.

Ilmaisukielto annetaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Kielto on annettava saajalleen kirjallisena ja se on annettava todisteellisesti tiedoksi. Siinä on yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloaika ja ilmoitettava sen rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta.

Ilmaisukieltoa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Kiellon saanut saa kuitenkin ilman määräaikaa kannella Helsingin käräjäoikeudelle. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä.

Rangaistus ilmaisukiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Ilmaisukiellon saanut saa 4 momentin estämättä ilmoittaa ilmaisukiellosta tiedusteluvalvontavaltuutetulle.

33 §

Määräaikojen laskeminen rikostiedustelussa

Tässä luvussa tarkoitettujen määräaikojen laskemiseen ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annettua lakia (150/1930).

Aika, joka on määrätty kuukausina, päättyy sinä määräkuukauden päivänä, joka järjestysnumeroltaan vastaa sanottua päivää. Jos vastaavaa päivää ei ole siinä kuussa,

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

jona määräaika päättyy, määräaika päättyy kuukauden viimeisenä päivänä.

34 §

Kuuntelu- ja katselukiellot rikostiedustelussa

Telekuuntelua, telekuuntelun sijasta toimitettavaa tietojen hankkimista, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetarkkailua ei saa kohdistaa sellaiseen viestintään, josta viestinnän osapuoli ei saa todistaa tai josta hänellä on oikeus olla todistamatta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16, 17 tai 20 §:n tai 22 §:n 2 momentin nojalla.

Jos telekuuntelun, telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun tai teknisen laitetarkkailun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitetut kuuntelu- ja katselukiellot eivät koske tapauksia, joissa 1 momentissa tarkoitettu henkilö osallistuu 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan, ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta tai teknisestä laitetarkkailusta.

35 §

Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen

Rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluvan poliisimiehen tai hänen määräämänsä virkamiehen on ilman aiheetonta viivytystä tarkastettava rikostiedustelukeinon käytössä kertyneet tallenteet ja asiakirjat.

36 §

Tallenteiden ja asiakirjojen tutkiminen

Rikostiedustelukeinon käytössä kertyneitä tallenteita ja asiakirjoja saa tutkia vain tuomioistuin, päällystöön kuuluva poliisimies, esitutkintalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä taikka tiedusteluvalvontavaltuutettu tai hänen määräämänsä virkamies. Päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräyksestä tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tallennetta ja asiakirjaa saa tutkia myös muu poliisimies, asiantuntija tai muu henkilö, jota käytetään apuna tiedonhankintaa toteutettaessa.

Jos 1 momentissa tarkoitettu asiantuntija tai muu henkilö on yksityinen taho, sovelletaan asiantuntijaan tai muuhun henkilöön rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä luvussa tarkoitettuja tehtäviä.

Käytettäessä 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijaa tai muuta henkilöä on tallenteiden ja asiakirjojen tutkiminen tapahduttava poliisimiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa. Asiantuntijalla tai muulla henkilöllä on lisäksi oltava tarvittavat tiedot ja taito sekä kokemus toimeksiannon suorittamiseen.

37 §

Tietojen säilyttäminen

Rikostiedustelukeinolla saatu tieto on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita tämän luvun 15–17 §:ssä tarkoitettuun käsittelytarkoitukseen.

Siltä osin kuin 1 momentin perusteella säilytettävät tiedot sisältävät henkilötietoja, tieto voidaan tallettaa ja säilyttää henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain mukaisesti.

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttämisestä ja luovuttamisesta säädetään tämän luvun 15–19 §:ssä.

38 §

Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu tai televalvonta kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, rikostiedustelukeinon käyttö on tältä osin keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tällaiset kuuntelulla saadut tallenteet ja televalvonnalla saadut tiedot sekä tällaisilla rikostiedustelukeinoilla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu sellaiseen luotamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa, taikka että toimenpiteen kohteena oleva henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

39 §

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies on 10 §:n 3 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta tai teknisestä laitetarkkailusta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, rikostiedustelukeinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

40 §

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Rikostiedustelukeinon käytöstä ilmoittaminen

Telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta, teknisestä laitetarkkailusta, valvotusta läpilaskusta sekä paikkatiedustelusta ja siihen liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Rikostiedustelukeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

Tuomioistuimien voi päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta päättää, että 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Jos tiedonhankinnan kohteen henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 tai 2 momentissa tarkoitettun määräajan tai lykkäyksen päättyessä, rikostiedustelukeinon käytöstä on ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheutonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä. Kohteelle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Jos poliisi jatkaa tiedonhankintaa 6 §:n nojalla, noudatetaan mitä salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamisesta säädetään poliisilain 5 luvun 58 §:ssä.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, peitetöinnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä tai osallistuvan tietolähteen käytöstä ei

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2–7 momentissa säädetään.

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 2 ja 5 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan mitä 14 §:ssä säädetään. Tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsitellään noudattaen soveltuvin osin mainitun pykälän 6 momenttia.

41 §

Pöytäkirja

Rikostiedustelukeinon käytöstä on sen lopettamisen jälkeen laadittava ilman aiheetonta viivytystä pöytäkirja.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toimenpiteiden kirjaamisesta valvontaa varten.

42 §

Viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin

Viestinnän välittäjän on ilman aiheetonta viivytystä tehtävä televerkkoon telekuuntelun ja televalvonnan edellyttämät kytkennät sekä annettava poliisiviranomaisen käyttöön telekuuntelun toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot, välineet ja henkilöstö. Sama koskee myös niitä tilanteita, joissa telekuuntelu tai televalvonta toteutetaan poliisiviranomaisen toimesta teknisellä laitteella. Viestinnän välittäjän on lisäksi annettava rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluvan poliisimiehen käyttöön hallussaan olevat teknisen seurannan toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot.

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Poliisilla sekä toimenpiteen suorittajalla ja avustavalla henkilöstöllä on oikeus telekuuntelua varten tarpeellisen yhteyden kytkemiseksi päästä myös muihin kuin viestinnän välittäjän hallinnassa oleviin tiloihin, ei kuitenkaan vakituisen asumiseen käytettyihin tiloihin. Toimenpiteestä päättää rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedustelun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisiamies. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

43 §

Korvaus teleyritykselle

Teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus tässä luvussa tarkoitettua viranomaisten avustamisesta ja tietojen antamisesta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Korvauksesta säädetään sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 §:ssä. Korvauksen maksamisesta päättää toimenpiteen suorittaneen poliisiviranomaisen yksikkö.

Päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa. Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Hallinto-oikeuden on varattava Liikenne- ja viestintävirastolle tilaisuus tulla kuuluksi.

44 §

Kansainvälinen yhteistyö

Sen lisäksi, mitä poliisilain 9 luvussa säädetään, keskusrikospoliisi voi tehdä yhteistyötä sekä hankkia tietoja yhdessä ulkomaiden lainvalvonta- ja turvallisuusviranomaisten kanssa 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien torjumiseksi.

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää rikostiedusteluoperaation käynnistämisestä ja toteutuksesta ulkomailla. Rikostiedustelukeinon käyttö ulkomailla edellyttää tämän luvun mukaista päätöstä keinon käytöstä sekä

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

sen valtion suostumusta, jonka alueella rikostiedustelukeinoa on tarkoitus käyttää. Rikostiedustelukeinon käyttö tulee toteuttaa yhteistyössä kyseisen valtion kanssa ja ulkomailla toimivan suomalaisen poliisimiehen on noudatettava kyseisen valtion rikostiedustelukeinon käytölle asettamia rajoituksia ja ehtoja.

Vieraan valtion toimivaltaisella virkamiehellä on keskusrikospoliisin päällikön pyynnöstä oikeus 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien torjumiseksi toimia Suomen alueella yhteistyössä Suomen poliisin kanssa sekä 7–10 §:ssä tarkoitetun päätöksen nojalla toteuttaa poliisimiehen ohjauksessa ja valvonnassa suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa, valeostoa, valvottu läpilaskua ja tietolähteen ohjattu käyttöä. Ulkomainen virkamies on velvollinen noudattamaan keskusrikospoliisin hänelle antamia määräyksiä, rajoituksia ja ohjeita.

Rikoslain 16 luvun 20 §:n 1–3 momentissa, 21 luvun 18 §:ssä ja 40 luvun 12 §:n 3 momentissa säädetään mainittujen lukujen säännösten soveltamisesta Suomen alueella rikostiedustelukeinoja käyttävän tai Suomen alueella toimivan ulkomaisen virkamiehen tekemään tai häneen kohdistuneeseen rikokseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 7 luvun 4 §:n otsikko ja 1 momentti, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 2 momentti, 10, 11, 29 §, 35 §:n 2 momentti, 38 §:n 1 ja 2 momentti, 55 §, 56 §:n 4 momentti, 57 §:n 3 momentti, 59 § ja 60 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä ovat 7 luvun 4 §:n 1 momentti ja 10 luvun 57 §:n 3 momentti laissa 452/2023, 10 luvun 1 §:n 1 momentti ja 56 §:n 4 momentti laissa 112/2018, 29 ja 34 § osaksi laissa 452/2023, sekä lisätään 10 lukuun uusi 9 a, 9 b, 54 a ja 57 a §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 luku

7 luku

Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen

Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen

4 §

4 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot

Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun välitettävänä olleeseen viestiin liittyviä tietoja, mainitun luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja viestiin liittyviä välitystietoja tai mainitun luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tukiasematietoja.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun välitettävänä olleeseen viestiin liittyviä tietoja, mainitun luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja viestiin liittyviä välitystietoja tai mainitun luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja yhdistymistietoja.

10 luku

10 luku

Salaiset pakkokeinot

Salaiset pakkokeinot

Yleiset säännökset

Yleiset säännökset

1 §

1 §

Luonnos

Voimassa oleva laki

Soveltamisala

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, tukiasemati-
tojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkai-
lua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tark-
kailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu,
tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu),
teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintit-
tojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa,
tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua
voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden
kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen
estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisi-
laissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa
laissa (623/2015) ja rikostorjunnasta Rajavarti-
olaitoksessa annetussa laissa (108/2018).

2 §

Salaisten pakkokeinojen käytön edellytykset

Sen lisäksi, mitä salaisten pakkokeinojen
käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä
säädetään, telekuuntelua, tietojen hankkimista
telekuuntelun sijasta, suunnitelmallista tark-
kailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua,
henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetark-
kailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen
ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saa-
daan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa
olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.
Peitetoiminnan, valeoston ja asuntokuuntelun käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi.

(uusi)

Ehdotus

Soveltamisala

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, *yhdistymis-*
tietojen hankkimista, *sijaintitietojen hankki-*
mista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä
tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen
kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta
ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai te-
lepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista,
peitetoimintaa, valeostoa, tietolähdetoimintaa
ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitut-
kinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden kei-
nojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljas-
tamiseksi säädetään poliisilaissa, rikostorjun-
nasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja
rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa anne-
tussa laissa (108/2018).

2 §

Salaisten pakkokeinojen käytön edellytykset

Sen lisäksi, mitä salaisten pakkokeinojen
käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä
säädetään, telekuuntelua, tietojen hankkimista
telekuuntelun sijasta, *sijaintitiedon hankki-*
mista, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä
kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä
seurantaa, teknistä laitetarkkailua, peiteto-
imintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyt-
töä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää
vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin
tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Pei-
tetoiminnan, valeoston ja asuntokuuntelun
käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on vält-
tämätöntä rikoksen selvittämiseksi.

9 a §

Sijaintitiedon hankkiminen ja sen edellytykset

*Esitutkintaviranomaiselle voidaan rikoksen
selvittämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hank-
kimiseen rikoksesta epäillyn tai esineen*

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Sijaintitiedolla tarkoitetaan viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee teleosoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnisteiden sijainnin

Lisäksi esitutkintaviranomaiselle voidaan rikoksen selvittämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen rikoksesta epäillyn tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta;*
- 2) parituksesta;*
- 3) pahoinpitelystä;*
- 4) törkeästä kotirauhan rikkomisesta;*
- 5) vapaudenriistosta;*
- 6) varkaudesta;*
- 7) törkeästä luvattomasta käytöstä;*
- 8) moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta;*
- 9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta;*
- 10) terroristisesta matkustamisesta;*
- 11) terroristisen matkustamisen edistämisestä;*
- 12) terroristisesta julkisesta kehottamisesta;*
- 13) kiristyksestä;*
- 14) salakuljetuksesta;*
- 15) törkeästä tulliselvitysrikoksesta;*
- 16) ympäristön turmelemisesta;*
- 17) metsästysrikoksesta;*
- 18) luonnonsuojelurikoksesta;*
- 19) huumausainerikoksesta.*

(uusi)

9 b §

Sijaintitiedon hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää sijaintitiedon hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta, jos vaatimus koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään kuukausi.

Luonnos

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, sijaintiedon hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, jos lupa koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, joka on enintään viikko, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään viikko.

Sijaintitiedon hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;*
- 2) rikoksesta epäilty tai epäillyn ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite, telepätelaite tai muu yksilöivä tunnistite;*
- 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja sijaintitiedon hankkimisen edellytykset perustuvat;*
- 4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kelloajan tarkkuudella;*
- 5) sijaintitiedon hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;*
- 6) mahdolliset sijaintitiedon hankkimisen rajoitukset ja ehdot.*

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää ulkomaiselle palveluntarjoajalle tehtävästä 9 a §:n mukaisia tietoja koskevasta pyynnöstä. Pynnön tekeminen edellyttää tämän pykälän 1–3 momenttien mukaista päätöstä sijaintitiedon hankkimisesta.

10 §

Tukiasematietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista teleosoitteista ja telepätelaitteista.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksen oletettuna tapahtuma-aikana oletetun tekopaikan läheisyydessä sijaitsevan tukiaseman tietojen hankkimiseen, kun on syytä epäillä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosta. Erityisestä syystä lupa voidaan

10 §

Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tietyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepätelaitteista tai yksilöivistä tunnistiteista.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksen oletettuna tapahtuma-aikana oletettuun tekopaikkaan liittyvien merkityksellisten yhdistymistietojen hankkimiseen, kun on syytä epäillä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosta. Erityisestä syystä lupa voidaan

Luonnos

Voimassa oleva laki

myöntää koskemaan muutakin rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellistä aikaa tai paikkaa.

11 §

Tukiasematietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuimien päättää tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta.

Tukiasematietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) tosiseikat, joihin tukiasematietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 3) ajanjakso, jota päätös koskee;
- 4) tukiasema, jota päätös koskee;
- 5) tukiasematietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset tukiasematietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

29 §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, jos erittäin pätevin perusteiden voidaan olettaa, että:

Ehdotus

myöntää koskemaan muutakin rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellistä aikaa tai paikkaa.

11 §

Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuimien päättää yhdistymistietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää yhdistymistietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;
- 2) tosiseikat, joihin yhdistymistietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;
- 3) ajanjakso, jota lupa koskee;
- 4) paikka, jota lupa koskee;
- 5) yhdistymistietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;
- 6) mahdolliset yhdistymistietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

29 §

Järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan:

- 1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;
- 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;
- 3) hoitaa taloudellisia asioita; taikka
- 4) avustaa muilla 1–3 kohdissa tarkoitettuihin tapoihin rinnastettavilla tavoilla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai

Luonnos

Voimassa oleva laki

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;

2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi peite-toiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 41 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilas-kun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilas-kun tavoitteen saavuttamista.

55 §

Ylimääräinen tieto

Ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu.

57 §

Tietojen hävittäminen

Edellä 10 §:ssä tarkoitetut tukiasematiedot on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

59 §

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on 9 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 22

Ehdotus

muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten to-teuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhte-liittymää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu järjestäyty-neen rikollisuuden toimintaan osallistuminen on sallittua, jos erittäin pätevin perustein voi-daan olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötä-vaikutustaankin;

2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi peite-toiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 41 §:ssä tarkoitetun valvotun läpi-laskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilas-kun tavoitteen saavuttamista.

55 §

Ylimääräinen tieto

Ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, *yhdistymistieto-*jen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu.

57 §

Tietojen hävittäminen

Edellä 10 §:ssä tarkoitetut *yhdistymistiedot* on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

59 §

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on 9 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 22

Luonnos

Voimassa oleva laki

§:n 1 momentissa tai 24 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarckkailun aloittamisesta, mutta tuomioistu-in katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, pakkokeinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 56 §:n mukaan.

60 §

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, sijaintitietojen hankkimisesta epäillyn tavoittamiseksi, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitellystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilas-kusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokei-nosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopetta-misesta. Epäiltyyn kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet tele-osoitteet ja telepäätelaitteet.

Ehdotus

§:n 1 momentissa tai 24 §:n 1 momentissa tar-koitetussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, *yhdistymistietojen* hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarckkailun aloittamisesta, mutta tuomiois-tuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, pakkokeinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 56 §:n mukaan.

60 §

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tie-tojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, *sijaintitiedon hankkimisesta*, televalvonnasta, sijaintitietojen hankkimisesta epäillyn tavoit-tamiseksi, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitellystä tiedonhankinnasta, teknisestä tark-kailusta ja valvotusta läpilas-kusta on viipy-mättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jäl-keen, kun asia on saatettu syyttäjän harkitta-vaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden ku-luttua sen käytön lopettamisesta. Epäiltyyn kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toi-menpiteen kohteena olleet teleosoitteet ja te-lepäätelaitteet.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

1.

Laki

poliisilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti:

muutetaan poliisilain (872/2011) 4 luvun otsikko, 5 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 2 momentti, 3, 5 ja 11 §, 12 §:n 1 ja 3 momentti, 17 §, 18 §:n 1 momentti ja 30 §, 35 §:n 1 momentti, 36 §:n 2 momentti, 39 §, 41 §:n 1 momentti, 54 §:n 4 momentti, 58 §:n 1 ja 5 momentti sekä 5 a luvun 2 §:n 1 momentti, 8 ja 30 §, 45 §:n 3 momentti ja 46 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 5 luvun 3 § laissa 417/2026, 5 § osaksi laeissa 1269/2021, 492/2023 ja 417/2026, 12 §:n 1 ja 3 momentti sekä 5 a luvun 2 §:n 1 momentti, 8 §, 45 §:n 3 momentti ja 46 §:n 1 momentti laissa 581/2019, 5 luvun 17 § osaksi laeissa 1269/2021 ja 492/2023, 18 §:n 1 momentti laissa 1195/2020, 30 § osaksi laissa 492/2023, 58 §:n 1 momentti sekä 5 a luvun 30 § laissa 492/2023 sekä 5 luvun 58 §:n 5 momentti laissa 1168/2013,

lisätään 4 lukuun uusi 6–9 §, 5 lukuun uusi 10 a ja 10 b §, 27 a–27 f §, 42 a–42 d §, 45 a, 52 a ja 54 b § sekä uusi 5 b luku seuraavasti:

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

4 luku

4 luku

Tekninen valvonta, tiedonsaantioikeudet ja automaattinen tiedonkerääminen avoimista lähteistä

Tekninen valvonta, tiedonsaantioikeudet ja automaattinen tiedonkerääminen avoimista lähteistä

6 §

6 §

Automaattinen tiedonkerääminen avoimista lähteistä

Automaattinen tiedonkerääminen avoimista lähteistä

Poliisilla on oikeus käyttää avoimeen lähteeseen kohdistuvan tiedon hakemiseksi, seuraamiseksi, keräämiseksi ja tallentamiseksi automaattisesti teknisiä laitteita, menetelmiä tai ohjelmistoja, jos se on tarpeen poliisille säädetyn tehtävän suorittamiseksi (*automaattinen tiedonkerääminen*).

Poliisilla on oikeus käyttää avoimeen lähteeseen kohdistuvan tiedon hakemiseksi, seuraamiseksi, keräämiseksi ja tallentamiseksi automaattisesti teknisiä laitteita, menetelmiä tai ohjelmistoja, jos se on tarpeen poliisille säädetyn tehtävän suorittamiseksi (*automaattinen tiedonkerääminen*).

7 §

7 §

Avointen lähteiden automaattisesta tiedonkeräämisestä päättäminen

Avointen lähteiden automaattisesta tiedonkeräämisestä päättäminen

Päällystään kuuluva poliisimies päättää 6 §:ssä tarkoitetusta automaattisesta

Päällystään kuuluva poliisimies päättää 6 §:ssä tarkoitetusta automaattisesta

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

tiedonkeräämisestä avoimista lähteistä, jos automaattisen tiedonkeräämisen yhteydessä kerätään henkilötietoja.

Päätös avointen lähteiden automaattisesta tiedonkeräämisestä voidaan tehdä enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös on tehtävä kirjallisesti ja siinä on mainittava:

- 1) päätöksen tehnyt poliisimies ja päätöksen antopäivä;
- 2) tiedonkeräämisen toteuttava poliisiyksikkö;
- 3) toimenpiteen kohteena oleva avoin lähde;
- 4) tiedon keräämisen tavoite ja tarpeellisuus poliisilain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetun yksittäisen tehtävän suorittamiseksi;
- 5) päätöksen voimassaoloaika.

Tiedonkerääminen on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

8 §

Avointen lähteiden tiedonhaun suojaaminen ja siitä päättäminen

Poliisi saa käyttää 6 §:ssä tarkoitetun automaattisen tiedonkeräämisen suojaamisessa sekä muussa avointen lähteiden tiedonhankinnassa tehtävän salaamiseksi vääriä, harhauttavia tai peiteltäviä tietoja.

Päällystään kuuluva poliisimies päättää 1 momentissa tarkoitetusta tiedonhankinnan suojaamisesta.

9 §

Tietojen hävittäminen

Automaattisella tiedonkeräämisellä avoimista lähteistä saatu tieto on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita poliisin tehtävien suorittamiseksi.

Henkilötietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (616/2019).

Täydentävä ehdotus

tiedonkeräämisestä avoimista lähteistä, jos automaattisen tiedonkeräämisen yhteydessä kerätään henkilötietoja.

Päätös avointen lähteiden automaattisesta tiedonkeräämisestä voidaan tehdä enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös on tehtävä kirjallisesti ja siinä on mainittava:

- 1) päätöksen tehnyt poliisimies ja päätöksen antopäivä;
- 2) tiedonkeräämisen toteuttava poliisiyksikkö;
- 3) toimenpiteen kohteena oleva avoin lähde;
- 4) tiedon keräämisen tavoite ja tarpeellisuus poliisilain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetun yksittäisen tehtävän suorittamiseksi;
- 5) päätöksen voimassaoloaika.

Tiedonkerääminen on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

8 §

Avointen lähteiden tiedonhaun suojaaminen ja siitä päättäminen

Poliisi saa käyttää 6 §:ssä tarkoitetun automaattisen tiedonkeräämisen suojaamisessa sekä muussa avointen lähteiden tiedonhankinnassa tehtävän salaamiseksi vääriä, harhauttavia tai peiteltäviä tietoja.

Päällystään kuuluva poliisimies päättää 1 momentissa tarkoitetusta tiedonhankinnan suojaamisesta.

9 §

Tietojen hävittäminen

Automaattisella tiedonkeräämisellä avoimista lähteistä saatu tieto on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita poliisin tehtävien suorittamiseksi.

Henkilötietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa (616/2019).

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

Täydentävä ehdotus

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

1 §

Soveltamisala ja määritelmät

Tässä luvussa säädetään telekuuntelun, tietojen hankkimisen telekuuntelun sijasta, televalvonnan, yhdistymistietojen hankkimisen, sijaintitietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peitellyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, peitetoiminnan, valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvottun läpilaskun, paikkatiedustelun sekä siihen liittyvän haltuunoton ja jäljentämisen käyttämisestä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai vaaran torjumiseen. Näitä tiedonhankintakeinoja voidaan käyttää salassa niiden kohteilta.

2 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset

Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvonasta, sijaintitiedon hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä, osallistuvan tietolähteen käyttöä, valvottua läpilaskua, paikkatiedustelua sekä siihen liittyvää haltuunottoa ja jäljentämistä saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle. Peitetoiminnan, valeoston, pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvan paikkatiedustelun ja teknisen

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

3 §

Salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi

Tässä luvussa säädettyjä keinoja saadaan käyttää sellaisten rikosten paljastamisessa, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kymmenen vuotta vankeutta.

Lisäksi tässä luvussa säädettyjä keinoja saadaan käyttää seuraavien rikosten paljastamisessa:

- 1) turvallisuussalaisuuden paljastaminen;
- 2) törkeä kiristys;
- 3) luvaton tiedustelutoiminta;
- 4) kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitettujen rikosten rahoittaminen;
- 5) terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos;
- 6) terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos;
- 7) terrorismirikoksen valmistelu;
- 8) terroristiryhmän johtaminen;
- 9) terroristiryhmän toimintaan osallistuminen;
- 10) terroristinen koulutuksen antaminen;
- 11) terroristinen kouluttautuminen;
- 12) terroristinen värväys;
- 13) terroristinen rikoksen rahoittaminen;
- 14) terrorismin rahoittaminen;
- 15) terroristinen matkustaminen;
- 16) terroristisen matkustamisen edistäminen; tai
- 17) terroristinen julkinen kehottaminen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaitusta.

Tiedonhankinta televerkoista

5 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelulla tarkoitetaan teleosoitteen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn sähköisen viestinnän

Täydentävä ehdotus

kuuntelun käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi.

3 §

Salainen tiedonhankinta rikoksen paljastamiseksi

Tässä luvussa säädettyjä keinoja saadaan käyttää sellaisten rikosten paljastamisessa, joista säädetty ankarin rangaistus on vähintään kymmenen vuotta vankeutta.

Lisäksi tässä luvussa säädettyjä keinoja saadaan käyttää seuraavien rikosten paljastamisessa:

- 1) turvallisuussalaisuuden paljastaminen;
- 2) törkeä kiristys;
- 3) luvaton tiedustelutoiminta;
- 4) kansainvälisessä sopimuksessa tarkoitettujen rikosten rahoittaminen;
- 5) terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos;
- 6) terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos;
- 7) terrorismirikoksen valmistelu;
- 8) terroristiryhmän johtaminen;
- 9) terroristiryhmän toimintaan osallistuminen;
- 10) terroristinen koulutuksen antaminen;
- 11) terroristinen kouluttautuminen;
- 12) terroristinen värväys;
- 13) terroristinen rikoksen rahoittaminen;
- 14) terrorismin rahoittaminen;
- 15) terroristinen matkustaminen;
- 16) terroristisen matkustamisen edistäminen; tai
- 17) terroristinen julkinen kehottaminen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaitusta.

Tiedonhankinta televerkoista

5 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

Telekuuntelulla tarkoitetaan teleosoitteen tai telepäätelaitteeseen vastaanotettavan taikka siitä lähetetyn sähköisen viestinnän

Alkuperäinen ehdotus

palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 43 kohdassa tarkoitettussa yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitetyssä viestintäverkossa välitettävänä olevan viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 8 §:ssä tarkoitettujen välitystietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain siltä henkilöltä lähtöisin olevaan tai sellaiselle henkilölle tarkoitettuun viestiin, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 2 tai 3 momentissa mainittuun rikokseen.

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.

Lisäksi poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) turvallisuussalaisuuden paljastamiseen;
- 2) törkeään lahjuksen antamiseen;
- 3) virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen;
- 4) törkeään lahjuksen antamiseen kansanedustajalle;
- 5) väkivaltaisen mellakan johtamiseen;
- 6) törkeään vapaudenriistoon;
- 7) törkeään yleisvaaran tuottamukseen;
- 8) terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen;
- 9) terrorismirikoksen valmisteluun;
- 10) terroristiseen kouluttautumiseen;
- 11) terroristiseen matkustamiseen;
- 12) terroristiseen julkiseen kehottamiseen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangastusta;
- 13) törkeään petokseen;
- 14) törkeään tietoliikenteen häirintään;
- 15) törkeään tietojärjestelmän häirintään;

Täydentävä ehdotus

palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 43 kohdassa tarkoitettussa yleisessä viestintäverkossa tai siihen liitetyssä viestintäverkossa välitettävänä olevan viestin kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä viestin sisällön ja siihen liittyvien tämän luvun 8 §:ssä tarkoitettujen välitystietojen selvittämiseksi. Telekuuntelua saadaan kohdistaa vain siltä henkilöltä lähtöisin olevaan tai sellaiselle henkilölle tarkoitettuun viestiin, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 2 tai 3 momentissa mainittuun rikokseen.

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.

Lisäksi poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa kohdistaa telekuuntelua henkilön hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) turvallisuussalaisuuden paljastamiseen;
- 2) törkeään lahjuksen antamiseen;
- 3) virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen;
- 4) törkeään lahjuksen antamiseen kansanedustajalle;
- 5) väkivaltaisen mellakan johtamiseen;
- 6) törkeään vapaudenriistoon;
- 7) törkeään yleisvaaran tuottamukseen;
- 8) terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen;
- 9) terrorismirikoksen valmisteluun;
- 10) terroristiseen kouluttautumiseen;
- 11) terroristiseen matkustamiseen;
- 12) terroristiseen julkiseen kehottamiseen, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangastusta;
- 13) törkeään petokseen;
- 14) törkeään tietoliikenteen häirintään;
- 15) törkeään tietojärjestelmän häirintään;

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

- 16) törkeään tietomurtoon;
- 17) törkeään lahjuksen ottamiseen;
- 18) törkeään lahjuksen ottamiseen kansanedustajana;
- 19) törkeään virka-aseman väärinkäyttämiseen;
- 20) törkeään ampuma-aserikokseen; tai
- 21) törkeään luonnonsuojelurikokseen.

Poliisille voidaan lisäksi antaa lupa telekuunteluun, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

Täydentävä ehdotus

- 16) törkeään tietomurtoon;
- 17) törkeään lahjuksen ottamiseen;
- 18) törkeään lahjuksen ottamiseen kansanedustajana;
- 19) törkeään virka-aseman väärinkäyttämiseen;
- 20) törkeään ampuma-aserikokseen; tai
- 21) törkeään luonnonsuojelurikokseen.

Poliisille voidaan lisäksi antaa lupa telekuunteluun, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

10 a §

Sijaintitiedon hankkiminen ja sen edellytykset

Poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen henkilön tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Sijaintitiedolla tarkoitetaan viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee teleosoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnusteen sijainnin.

Lisäksi poliisille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen henkilön tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

- 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumiseen;
- 2) paritukseen;
- 3) pahoinpitelyyn;
- 4) törkeään kotirauhan rikkomiseen;
- 5) vapaudenriistoon;
- 6) varkauteen;
- 7) törkeään luvattomaan käyttöön;
- 8) moottorikulkuneuvon käyttövarkauteen;
- 9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen;
- 10) terroristiseen matkustamiseen;

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

- 11) terroristisen matkustamisen edistämiseen;
- 12) terroristiseen julkiseen kehottamiseen;
- 13) kiristykseen;
- 14) salakuljetukseen;
- 15) törkeään tulliselvitysrikokseen;
- 16) ympäristön turmelemiseen;
- 17) metsästysrikokseen;
- 18) luonnonsuojelurikokseen;
- 19) huumausainerikokseen.

Poliisilla on oikeus sijaintitiedon hankkimiseen 1 ja 2 momentin estämättä, jos se on tarpeen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

10 b §

Sijaintitiedon hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää sijaintitiedon hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta, jos vaatimus koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään kuukausi.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, sijaintitiedon hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies, jos lupa koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, joka on enintään viikko, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään viikko.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää 10 a §:n 3 momentissa tarkoitetusta sijaintitiedon hankkimisesta

Sijaintitiedon hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 10 a §:ssä tarkoitettuun rikokseen tai henkilön ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite, telepäätelaite tai muu yksilöivä tunniste;

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja sijaintitiedon hankkimisen edellytykset perustuvat;

4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kelonajan tarkkuudella;

5) sijaintitiedon hankkimisen suorittamista johtava ja valvova poliisimies;

6) mahdolliset sijaintitiedon hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää ulkomaiselle palveluntarjoajalle tehtävästä 10 a §:n mukaisia tietoja koskevasta pyynnöstä. Pynnön tekeminen edellyttää tämän pykälän 1–4 momenttien mukaista päätöstä sijaintitiedon hankkimisesta.

11 §

Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tietyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista tai yksilöivistä tunnisteista.

Poliisille voidaan antaa lupa 8 §:n 2 momentissa tarkoitetun rikoksen estämiseksi merkityksellisten yhdistymistietojen hankkimiseen.

Poliisilla on lisäksi oikeus yhdistymistietojen hankkimiseen, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

12 §

Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää yhdistymistietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

kuuluva poliisimies saa päättää yhdistymistietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;*
- 2) tosiseikat, joihin yhdistymistietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;*
- 3) ajanjakso, jota lupa koskee;*
- 4) paikka, jota lupa koskee;*
- 5) yhdistymistietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova poliisimies;*
- 6) mahdolliset yhdistymistietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.*

17 §

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka 3 tai 4 momentissa tarkoitettujen henkilöiden toiminnan selvittämiseksi.

Poliisilla on oikeus henkilön tekniseen kuunteluun rikoksen estämiseksi. Poliisille voidaan antaa lupa myös viranomaisten tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen kuunteluun. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän. Poliisi saa kohdistaa pelkästään tekniseen laitteeseen kohdistuvaa teknistä kuuntelua sen sijaintipaikasta riippumatta.

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvan teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen.

Muussa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvan teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

1) rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;

2) huumausainerikokseen;

3) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen, terroristiseen matkustamiseen tai terroristisen matkustamisen edistämiseen taikka, jos teon vakavuus edellyttäisi vankeusrangaistusta, terroristiseen julkiseen kehottamiseen; taikka

4) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Poliisilla on aina 3 tai 4 momentin estämättä oikeus tekniseen kuunteluun, jos se on välttämätöntä poliisitoimenpiteen turvallisiksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

18 §

Teknisestä kuuntelusta päättäminen

Tuomioistuimien päättää pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tapahtuvasta teknisestä kuuntelusta ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Paikkatiedustelu

27 a §

Paikkatiedustelu ja sen edellytykset

Paikkatiedustelulla tarkoitetaan yksilöidyssä paikassa toimitettavaa tiedonhankintaa rikoksen estämisen kannalta tarpeellisen esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi tai tarkastamiseksi. Paikkatiedustelua ei saa toimittaa sellaisessa paikassa, jossa tiedonhankinnan kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta.

Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä on, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Muussa rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaamassa paikassa kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä on, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 5 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen.

Sellaisessa paikassa, joka ei ole rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetun kotirauhan suojaama paikka, mutta johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty paikkatiedustelun toimittamisajankohdaksi, tehtävän paikkatiedustelun edellytyksenä on, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Paikkatiedustelu saadaan toimittaa paikassa, joka ei ole 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun rikokseen syyllistyväksi oletetun henkilön hallinnassa vain, jos on perusteltua syytä olettaa, että rikos tullaan tekemään siellä tai jos muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy edellä tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

Poliisilla on 2–4 momentin estämättä oikeus paikkatiedusteluun, jos se on välttämätöntä

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

27 b §

Paikkatiedustelusta päättäminen

Tuomioistuin päättää paikkatiedustelusta, jos se kohdistuu pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan, pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää paikkatiedustelusta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta. Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta paikkatiedustelusta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Paikkatiedustelua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on riittävällä tarkkuudella yksilöitävä:

1) toimenpiteen perusteena oleva rikos ja sen oletettu teko-aika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 27 a §:ssä tarkoitettuun rikokseen;

3) paikkatiedustelun kohteena oleva paikka;

4) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja paikkatiedustelun edellytykset perustuvat;

5) luvan voimassaoloaika;

6) esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelulla pyritään löytämään tai tarkastamaan;

7) paikkatiedustelun suorittamista johtava ja valvova 7 §:n 1 momentissa tarkoitettu poliisimies;

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

8) mahdolliset paikkatiedustelun rajoitukset ja ehdot.

Asian kiireellisyyden sitä edellyttäessä paikkatiedustelua koskeva päätös saadaan kirjata paikkatiedustelun toimittamisen jälkeen.

27 c §

Haltuunotto, jäljentäminen ja asiakirjan tarkastelu

Poliisilla on oikeus paikkatiedustelussa jäljentää esine, asiakirja tai omaisuus sekä tarkastella yksityistä avaamatonta asiakirjaa.

Rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi tarpeellinen esine, asiakirja tai omaisuus tieto tai seikka voidaan ottaa tilapäisesti haltuun pakkokeinolain 7 luvussa tarkoitettua takavarikoimista tai jäljentämistä varten.

*Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös tietoa, joka on teknisessä laitteessa tai muussa vastaavassa tietojärjestelmässä taikka sen tallennusalustalla (**data**). Asiakirjasta säädettyä sovelletaan myös datan muodossa olevaan asiakirjaan.*

27 d §

Jäljentämiskiellot

Paikkatiedustelun kohteena olevaa esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa ei saa jäljentää, jos kohde sisältää tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n nojalla on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta.

Jos salassapitovelvollisuus tai -oikeus perustuu oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 §:n 2 tai 3 momenttiin tai 13, 14, 16 tai 20 §:ään, edellytyksenä kiellolle 1 momentissa säädetyn lisäksi on, että paikkatiedustelun kohteena oleva yksilöity esine, omaisuus tai asiakirja on mainitussa lainkohdassa tarkoitetun henkilön tai häneen mainitun luvun 22 §:n 2 momentissa tarkoitetussa suhteessa olevan henkilön hallussa taikka sen hallussa, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus tai -oikeus on säädetty.

Jäljentämiskielloa ei kuitenkaan ole, jos:

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

1) oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11 §:n 2 tai 3 momentissa, 13 §:n 1 tai 3 momentissa, 14 §:n 1 momentissa taikka 16 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö, jonka hyväksi salassapitovelvollisuus on säädetty, suostuu jäljentämiseen;

2) oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö suostuu jäljentämiseen.

27 e §

Jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta päättäminen paikkatiedustelussa

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies päättää jäljentämisestä ja yksityisen avaamattoman asiakirjan tarkastelusta. Jos asia ei siedä viivytystä, myös muu poliisimies saa yksittäistapauksessa päättää jäljentämisestä ja yksityisen avaamattoman asiakirjan tarkastelusta, kunnes pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies on ratkaissut asian. Asia on saatettava pidättämiseen oikeutetun poliisimiehen tai suojelupoliisin päällystään kuuluvan poliisimiehen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

27 f §

Jäljennöksen hävittäminen

Jäljennös on hävitettävä viipymättä, jos käy ilmi, että on jäljennetty materiaalia, jonka jäljentäminen on kielletty, tai tietoa ei tarvita 27 a § §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi tai 5 b luvun 3 §:ssä tarkoitettujen uhkien torjumiseksi.

Jos paikkatiedustelun aikana ilmenee, että tiedonhankinta on kohdistunut tietoon, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 11, 13, 14, 16, 20 tai 21 §:n tai 22 §:n 2 momentin mukaan on velvollisuus tai oikeus kieltäytyä todistamasta, on tiedonhankinta siltä osin heti

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

lopetettava ja tietoa koskevat muistiinpanot ja jäljennökset heti hävitettävä.

30 §

Järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 29 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan:

1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;

2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;

3) hoitaa taloudellisia asioita; taikka

4) avustaa muilla 1–3 kohdissa tarkoitettuihin tapoihin rinnastettavilla tavoilla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan osallistuminen on sallittua, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;

2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 43 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittavalla poliisimiehellä on lisäksi aina oikeus osallistua 1 ja 3 momentissa kuvatuin tavoin järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan tai valvottuun läpilaskuun, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi.

Peitetoiminta ja valeosto

Peitetoiminta ja valeosto

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

35 §

Valeosto ja sen edellytykset

Valeostolla tarkoitetaan poliisin tekemää esineen, aineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena on rikoksen estämiseksi saada poliisin haltuun tai löytää estettävään rikokseen liittyvä esine, aine tai omaisuus taikka jonka avulla voidaan muuten saada rikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja. Muun kuin näyte-erän ostaminen edellyttää, että ostaminen on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi.

36 §

Valeostosta päättäminen

Valeostoa koskeva päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

39 §

Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa, valeostossa ja tietolähdetoiminnassa

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää, että peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa tai valeostoa toteuttava ja tietolähdetoimintaa valmisteleva tai toteuttava poliisimies varustetaan seurannan, kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Seuranta, kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita poliisimiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Täydentävä ehdotus

35 §

Valeosto ja sen edellytykset

Valeostolla tarkoitetaan poliisin tekemää esineen, aineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena on rikoksen estämiseksi saada poliisin haltuun tai löytää estettävään rikokseen liittyvä esine, aine tai omaisuus taikka jonka avulla voidaan muuten saada rikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja. Muun kuin näyte-erän ostaminen edellyttää, että ostaminen on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi.

36 §

Valeostosta päättäminen

Valeostoa koskeva päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

39 §

Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa, valeostossa ja tietolähdetoiminnassa

Pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää, että peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa tai valeostoa toteuttava ja tietolähdetoimintaa valmisteleva tai toteuttava poliisimies varustetaan seurannan, kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Seuranta, kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita poliisimiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

41 §

Tietolähdettä koskevien tietojen käsittely ja palkkion maksu

Tietolähdettä koskevat tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin. Tietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa.

Täydentävä ehdotus

41 §

Tietolähdettä koskevien tietojen käsittely ja palkkion maksu

Tietolähdettä koskevat tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin. Tietojen käsittelystä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa.

42 a §

Osallistuvan tietolähteen käyttö

Sen estämättä, mitä 3 §:ssä ja 40 §:n 3 momentissa todetaan tietolähde saa yksittäistapauksessa rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi osana 40 §:n 2 momentissa tarkoitettua tietolähteen ohjattua käyttöä poliisin ohjauksessa ja valvonnassa (osallistuva tietolähde):

- 1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;*
- 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;*
- 3) hoitaa taloudellisia asioita; taikka*
- 4) avustaa muilla 1–3 kohdissa tarkoitettuihin tapoihin rinnastettavilla tavoilla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää.*

Edellä 1 momentissa tarkoitettu osallistuvan tietolähteen käyttö on sallittua, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman tietolähteen myötävaikutusta;*
- 2) tietolähteen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja*
- 3) avustaminen edistää merkittävästi tietolähdetoiminnan tavoitteen saavuttamista.*

Osallistuva tietolähde saa poliisin ohjauksessa ja valvonnassa tehdä myös sellaisia toimenpiteitä, jotka mahdollistavat poliisille muun 5 luvussa säädetyn salaisen

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

tiedonhankintakeinon toteuttamisen siltä osin kuin se on välttämätöntä kyseisen toimivaltuu-
den käyttämiseksi.

*Poliisilla on lisäksi aina oikeus osallistuvan tietolähteen käyttöön, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan va-
kavan vaaran torjumiseksi.*

42 b §

*Osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva esi-
tys ja suunnitelma*

*Osallistuvaa tietolähdettä koskevassa esi-
tyksessä on mainittava:*

- 1) toimenpiteen esittäjä;*
- 2) tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö tai 42 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ryhmä riittävästi yksilöitynä;*
- 3) toimenpiteen perusteena oleva rikos taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara riittävästi yksilöitynä;*
- 4) osallistuvan tietolähteen käytön tavoite;*
- 5) osallistuvan tietolähteen käytön tarpeellisuus;*
- 6) muut osallistuvan tietolähteen käytön edellytysten arviointia varten tarvittavat tiedot.*

Osallistuvan tietolähteen käytön toteuttamisesta on laadittava kirjallinen suunnitelma, jonka tulee sisältää osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevan päätöksenteon ja käytön toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

42 c §

Osallistuvan tietolähteen käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö tai tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies päättää osallistuvan tietolähteen käytöstä.

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

Osallistuvan tietolähteen käyttöä koskeva päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös osallistuvan tietolähteen käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;*
- 2) toimenpiteen toteuttava poliisiyksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava virkamies;*
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;*
- 4) toimenpiteen perusteena oleva rikos taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara riittävästi yksilöitynä;*
- 5) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 4 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;*
- 6) toimenpiteen kohteena oleva henkilö tai 42 a §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettu ryhmä riittävästi yksilöitynä;*
- 7) tosiseikat, joihin epäily ja osallistuvan tietolähteen käytön edellytykset perustuvat;*
- 8) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;*
- 9) päätöksen voimassaoloaika;*
- 10) mahdolliset osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot.*

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Osallistuvan tietolähteen käytön lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

42 d §

Tietolähteen turvaaminen

Tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystöön kuuluva poliisimies voi päättää, että tietolähteen suostumuksella valvotaan tämän asuntoa tai muuta tietolähteen asumiseen käyttämää tilaa ja sen välitöntä lähiympäristöä kameran tai muun paikkaan sijoitetun teknisen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston avulla, jos se on tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Tietolähteen turvaamisesta ei tarvitse ilmoittaa sivullisille. Valvonta on lopetettava

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

viipymättä, jos se ei ole enää tarpeen tietolähteen henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Tietolähdetoimintaan määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tietolähdetoimintaan määrätty suojelupoliisin päällystön kuuluva poliisimies saa päättää, että tietolähde tämän suostumuksella varustetaan kuuntelun, katselun ja seurannan mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on yksittäistapauksessa välttämätöntä tämän turvallisuuden varmistamiseksi. Kuuntelu, katselu ja seuranta saadaan tallentaa.

Edellä 1 ja 2 momentissa valvonnassa, kuuntelussa, katselussa tai seurannassa kertyneet tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita tietolähteen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö saa päättää, että tietolähteelle annetaan yksittäistapauksessa käytettäväksi vääriä, harhauttavia tai peitetyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka tietolähteen käytettäväksi valmistettavia vääriä asiakirjoja, jos se on välttämätöntä tietolähteen hengen ja terveyden suojaamiseksi. Rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun tässä momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole.

45 a §

Julkinen asiamies

Tuomioistuimen on määrättävä pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvaa paikkatiedustelua ja teknistä kuuntelua koskevan Poliisihallituksen alaisen poliisin tekemän vaatimuksen käsittelyyn pakkokeinolain 10 luvun 44 §:ssä tarkoitettu julkinen asiamies valvomaan tiedonhankinnan kohteen ja muiden paikkatiedustelun tai kuuntelun kohteeksi mahdollisesti joutuvien etuja.

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

52 a §

Salaisella tiedonhankintakeinolla saadun tiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset

Ellei erittäin tärkeä yleinen etu muuta vaadi, salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä vastaava poliisiyksikkö voi päättää, että salaisella tiedonhankintakeinolla hankittuja tietoja voi käyttää ja luovuttaa ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, jos se on tarpeen tietolähteen tai poliisimiehen hengen ja terveyden suojaamiseksi taikka poliisin taktisten tai teknisten menetelmien tai käynnissä olevan tiedonhankintaoperaation suojaamiseksi. Syyttömyyttä tukevien tietojen käyttöä ei kuitenkaan saa rajoittaa.

54 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina 5 b luvun 3 §:ssä tarkoitetun uhkan torjumiseksi, rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

54 a §

Salaisella tiedonhankintakeinolla saadun tiedon käytön rajoitukset toiminnan suuntaamisessa

Salaisella tiedonhankintakeinolla hankittuja tietoja, jotka on määritelty tai luovutettu käytettäväksi ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, ei saa käyttää tämän lain 6 luvun 1 §:ssä tai esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoitetun tutkinnan aloittamiseksi, esitutkintalain 3 luvun 1 §:ssä tarkoitetun rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisen perusteena, viranomaisen hakemuksen, vaatimuksen tai päätöksen perusteena taikka näyttönä esitutkinnassa, poliisitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä.

Täydentävä ehdotus

52 a §

Salaisella tiedonhankintakeinolla saadun tiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset

Ellei erittäin tärkeä yleinen etu muuta vaadi, salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä vastaava poliisiyksikkö voi päättää, että salaisella tiedonhankintakeinolla hankittuja tietoja voi käyttää ja luovuttaa ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, jos se on tarpeen tietolähteen tai poliisimiehen hengen ja terveyden suojaamiseksi taikka poliisin taktisten tai teknisten menetelmien tai käynnissä olevan tiedonhankintaoperaation suojaamiseksi. Syyttömyyttä tukevien tietojen käyttöä ei kuitenkaan saa rajoittaa.

54 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina 5 b luvun 3 §:ssä tarkoitetun uhkan torjumiseksi, rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

54 a §

Salaisella tiedonhankintakeinolla saadun tiedon käytön rajoitukset toiminnan suuntaamisessa

Salaisella tiedonhankintakeinolla hankittuja tietoja, jotka on määritelty tai luovutettu käytettäväksi ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, ei saa käyttää tämän lain 6 luvun 1 §:ssä tai esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoitetun tutkinnan aloittamiseksi, esitutkintalain 3 luvun 1 §:ssä tarkoitetun rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisen perusteena, viranomaisen hakemuksen, vaatimuksen tai päätöksen perusteena taikka näyttönä esitutkinnassa, poliisitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä.

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

58 §

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen

Telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä tarkkailusta, valvotusta läpilaskusta sekä paikkatiedustelusta ja siihen liittyvästä haltuunottamisesta ja jäljentämisestä, on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Henkilöön kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet telesoitteet ja telepätelaitteet.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta, tietolähteen ohjatusta käytöstä ja osallistuvan tietolähteen käytöstä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä säädetään.

5 a luku

Siviilitiedustelu

2 §

Tiedustelumenetelmät siviilitiedustelussa

Tiedustelumenetelmiä ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, yhdistymistietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, telesoitteen tai telepätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta, valeosto ja ohjattu tietolähdetoiminta.

8 §

Yhdistymistietojen hankkimisesta siviilitiedustelussa päättäminen

Tuomioistuimien päättää yhdistymistietojen hankkimisesta siviilitiedustelussa suojelupoliisin päällystykseen kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, suojelupoliisin päällystykseen kuuluva poliisimies saa päättää yhdistymistietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua menetelmän aloittamisesta. Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Jos lupa tai päätös koskee luvan antamista tai päätöksen tekemistä edeltänyttä määrättyä aikaa, voi se olla kuutta kuukautta pidempi.

Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) 3 §:ssä tarkoitettu toiminta;*
- 2) paikka, jota lupa koskee*
- 3) tosiseikat, joihin yhdistymistietojen hankkimisen edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;*
- 4) ajanjakso, jota lupa koskee;*
- 5) yhdistymistietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova suojelupoliisin päällystykseen kuuluva poliisimies;*
- 6) mahdolliset yhdistymistietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.*

30 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät jäljentämiskiellot

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 §:n 27 kohdassa tarkoitetun teleyrityksen (teleyritys) tai 41 kohdassa tarkoitetun yhteisötalteen hallussa olevaa asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 5 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 8 §:n 1

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

momentissa tarkoitettuja välitystietoja tai 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja yhdistymistietoja, ei saa jäljentää.

45 §

Tiedustelumenetelmällä saatujen tietojen hävittäminen

Edellä 8 §:ssä tarkoitetut yhdistymistiedot on hävitettävä, kun on käynyt ilmi, ettei niitä tarvita kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

46 §

Kiiretilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos suojelupoliisin päällystään kuuluva poliisimies on 7 §:n 1 momentissa, 8 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 12 §:n 1 momentissa, 13 §:n 1 momentissa, 14 §:n 1 momentissa tai 27 §:n 2 momentissa tarkoitettua kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, yhdistymistietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun, henkilön teknisen seurannan, teknisen laitetarkkailun tai paikkatiedustelun aloittamisesta, mutta tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedustelumenetelmän käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin tietoa saadaan käyttää 44 §:n 1 momentissa tai 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, jos voidaan olettaa tehdyksi rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta tai jos ilmenee, että hankkeilla on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta, ja rikos on vielä estettävissä.

5 b luku

5 b luku

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Rikostiedustelu vakavan rikollisuuden torjumiseksi

1 §

Soveltamisala

Tässä luvussa säädetään keskusrikospoliisin tiedonhankinnasta sellaisesta vakavasta rikollisuudesta, joka vakavasti uhkaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta sekä sellaisen tiedon hyödyntämisestä uhkan torjumiseksi.

2 §

Rikostiedustelukeinot

Tässä luvussa tarkoitettuja rikostiedustelukeinoja ovat suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen katselu, tekninen seuranta, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta, valeosto, valvottu läpilasku sekä ohjattu tietolähdetoiminta.

Tässä luvussa säädetään siitä, millä edellytyksillä 1 momentissa tarkoitettuja rikostiedustelukeinoja käytetään rikostiedustelussa.

3 §

Rikostiedustelun kohteet

Rikostiedustelun kohteena on yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava järjestäytynyt rikollisuus.

Rikostiedustelun kohteena on lisäksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava vakava rikollisuus, joka:

1) muodostaa vaikutuksiltaan merkittävän uhkan julkiselle taloudelle, rahoitus- ja

Täydentävä ehdotus

Rikostiedustelu vakavan rikollisuuden torjumiseksi

1 §

Soveltamisala

Tässä luvussa säädetään keskusrikospoliisin tiedonhankinnasta sellaisesta vakavasta rikollisuudesta, joka vakavasti uhkaa yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta sekä sellaisen tiedon hyödyntämisestä uhkan torjumiseksi.

2 §

Rikostiedustelukeinot

Tässä luvussa tarkoitettuja rikostiedustelukeinoja ovat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, yhdistymistietojen hankkiminen, sijaintitiedon hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta, tekninen laitetarkkailu, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta, valeosto, valvottu läpilasku, tietolähteen ohjattu käyttö ja osallistuvan tietolähteen käyttö. Rikostiedustelukeinoja ovat myös 5 luvussa tarkoitetut paikkatiedustelu, haltuunotto, jäljentäminen ja asiakirjan tarkastelu.

Tässä luvussa säädetään siitä, millä edellytyksillä 1 momentissa tarkoitettuja rikostiedustelukeinoja käytetään rikostiedustelussa.

3 §

Rikostiedustelun kohteet

Rikostiedustelun kohteena on yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava järjestäytynyt rikollisuus.

Rikostiedustelun kohteena on lisäksi yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava vakava rikollisuus, joka:

1) muodostaa vaikutuksiltaan merkittävän uhkan julkiselle taloudelle, rahoitus- ja

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

vakuutusjärjestelmien toimivuudelle tai kriittiselle infrastruktuurille;

2) uhkaa suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä;

3) muodostaa vaikutuksiltaan laajamittaisen uhan ympäristölle;

4) uhkaa oikeusvaltion perustoimintoja; tai

5) uhkaa laajamittaisesti yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

4 §

Rikostiedusteluaineiden käytön edellytykset

Rikostiedusteluaineiden käytön yleisenä edellytyksenä rikostiedustelussa on, että sen käyttäminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi sellaisesta 3 §:ssä tarkoitettusta rikostiedustelun kohteesta, joka uhkaa vakavasti yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta.

Rikostiedusteluaineita ei saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Rikostiedusteluaineiden käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

Rikostiedusteluaineiden käytön järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Rikostiedusteluaineiden kohdentaminen

Rikostiedusteluaine voidaan kohdentaa henkilöön, jonka voidaan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen taikka olosuhteiden perusteella olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan.

Jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä, voidaan suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä

Täydentävä ehdotus

vakuutusjärjestelmien toimivuudelle tai kriittiselle infrastruktuurille;

2) uhkaa suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä;

3) muodostaa vaikutuksiltaan laajamittaisen uhan ympäristölle;

4) uhkaa oikeusvaltion perustoimintoja; tai

5) uhkaa laajamittaisesti yleistä järjestystä ja turvallisuutta.

4 §

Rikostiedusteluaineiden käytön edellytykset

Rikostiedusteluaineiden käytön yleisenä edellytyksenä rikostiedustelussa on, että sen käyttäminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi sellaisesta 3 §:ssä tarkoitettusta rikostiedustelun kohteesta, joka uhkaa vakavasti yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta.

Suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa ja teknistä katselua ei saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Peitetoiminta ja valeosto pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävissä tilassa on sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella.

Rikostiedusteluaineiden käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

Rikostiedusteluaineiden käytön järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Rikostiedusteluaineiden kohdentaminen

Rikostiedusteluaine voidaan kohdentaa henkilöön, jonka voidaan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen taikka olosuhteiden perusteella olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan.

Jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä, voidaan *sijaintitiedon hankkimista,*

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

tiedonhankintaa, teknistä katselua, teknistä seurantaa, peitetoimintaa, valeostoa, valvottua läpilaskua ja tietolähteen ohjattua käyttöä kohdistaa henkilöryhmään. Henkilöryhmällä tässä luvussa tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa yhteenliittymää, jonka voidaan olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan.

Rikostiedustelukeino voidaan kohdentaa myös muuhun henkilöön, jos rikostiedustelukeinoa ei ole mahdollista kohdentaa 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön tai henkilöryhmään ja keinon käytöllä voidaan henkilön lausumien, käyttäytymisen tai erityisten olosuhteiden johdosta erittäin pätevin perustein olettaa saatavan 3 §:ssä tarkoitettua yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa toimintaa koskevaa tärkeää tietoa.

6 §

Tiedonhankinnan jatkaminen eräiden rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi

Jos rikostiedustelukeinon käytön aikana ilmenee, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 5 luvussa kyseisen tiedonhankintakeinon edellytyksenä olevaan peruserikokseen taikka voidaan olettaa, että sellainen rikos on tehty eikä rikostiedustelukeinon käytöllä enää voida olettaa saatavan tietoja luvan tai päätöksen perusteena olevasta yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta, poliisi saa jatkaa rikostiedustelukeinon käyttöä salaisena tiedonhankintana rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tämän luvun nojalla annetun luvan voimassaolon ajan, enintään kuitenkin kuukauden ajan. Asia on tällöin saatettava mainitun ajan kuluessa sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on toimivaltainen päättämään kysymyksessä olevan tiedonhankintakeinon käyttämisestä.

Täydentävä ehdotus

suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, *teknistä kuuntelua*, teknistä katselua, teknistä seurantaa, peitetoimintaa, valeostoa, valvottua läpilaskua, tietolähteen ohjattua käyttöä *ja osallistuvan tietolähteen käyttöä sekä paikkatiedustelua ja siihen liittyvää haluttuunottoa, jäljentämistä ja asiakirjan tarkastelua* kohdistaa henkilöryhmään. Henkilöryhmällä tässä luvussa tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa yhteenliittymää, jonka voidaan olettaa osallistuvan 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan.

Rikostiedustelukeino voidaan kohdentaa myös muuhun henkilöön, jos rikostiedustelukeinoa ei ole mahdollista kohdentaa 1 tai 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön tai henkilöryhmään ja keinon käytöllä voidaan henkilön lausumien, käyttäytymisen tai erityisten olosuhteiden johdosta erittäin pätevin perustein olettaa saatavan 3 §:ssä tarkoitettua yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa toimintaa koskevaa tärkeää tietoa.

6 §

Tiedonhankinnan jatkaminen eräiden rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi

Jos rikostiedustelukeinon käytön aikana ilmenee, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 5 luvussa kyseisen tiedonhankintakeinon edellytyksenä olevaan peruserikokseen taikka voidaan olettaa, että sellainen rikos on tehty eikä rikostiedustelukeinon käytöllä enää voida olettaa saatavan tietoja luvan tai päätöksen perusteena olevasta yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta, poliisi saa jatkaa rikostiedustelukeinon käyttöä salaisena tiedonhankintana rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi tämän luvun nojalla annetun luvan voimassaolon ajan, enintään kuitenkin kuukauden ajan. Asia on tällöin saatettava mainitun ajan kuluessa sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on toimivaltainen päättämään kysymyksessä olevan tiedonhankintakeinon käyttämisestä.

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Jos rikostiedustelukeinon käytön aikana ilmenee, että henkilön on syytä epäillä syyllistyneen pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitettuun rikokseen eikä rikostiedustelukeinon käytöllä enää voida olettaa saatavan tietoja luvan tai päätöksen perusteena olevasta yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta, poliisi saa jatkaa rikostiedustelukeinon käyttöä rikoksen selvittämiseksi tämän luvun nojalla annetun luvan voimassaolon ajan, enintään kuitenkin kolmen vuorokauden ajan.

Päätöksenteko

7 §

Tuomioistuimen päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Tuomioistuin päättää teknisestä katselusta rikostiedustelussa, kun katselu kohdistuu muuhun rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön. Teknistä katselua ei saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

(uusi)

Tuomioistuin päättää henkilön teknisestä seurannasta rikostiedustelussa.

Täydentävä ehdotus

Jos rikostiedustelukeinon käytön aikana ilmenee, että henkilön on syytä epäillä syyllistyneen pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitettuun rikokseen eikä rikostiedustelukeinon käytöllä enää voida olettaa saatavan tietoja luvan tai päätöksen perusteena olevasta yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavasta toiminnasta, poliisi saa jatkaa rikostiedustelukeinon käyttöä rikoksen selvittämiseksi tämän luvun nojalla annetun luvan voimassaolon ajan, enintään kuitenkin kolmen vuorokauden ajan.

Päätöksenteko

7 §

Tuomioistuimen päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Tuomioistuin päättää teknisestä katselusta rikostiedustelussa, kun katselu kohdistuu muuhun rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön. Teknistä katselua ei saa kohdistaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Tuomioistuin päättää teknisestä kuuntelusta rikostiedustelussa, kun kuuntelu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan taikka vapautensa menettäneeseen henkilöön.

Tuomioistuin päättää telekuuntelusta ja tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, yhdistymistietojen hankkimisesta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä laitetarkkailusta, henkilön teknisestä seurannasta sekä paikkatiedustelusta, kun paikkatiedustelu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai paikkaan. Tuomioistuin päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteissa tilanteissa, joissa toimenpiteen kohteena oleva henkilö on tuntematon.

Tuomioistuin päättää telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan tai tekniseen tarkkailuun

käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta pysyväisluonteiseen asumiinseen käytettävään tilaan.

8 §

8 §

Rikostiedustelukeinoa koskevan vaatimuksen sisältö

Rikostiedustelukeinoa koskevan vaatimuksen sisältö

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies tekee 7 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettussa asiassa vaatimuksen tuomioistuimelle. Vaatimus on tehtävä kirjallisesti ja siitä on käytävä ilmi:

1) rikostiedustelukeino, jota vaatimus koskee;

2) 3 §:ssä tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta, jota koskevien tietojen hankkimiseksi rikostiedustelukeinon käyttäminen on välttämätöntä;

3) toimenpiteen kohteena oleva:

a) henkilö; tai

b) henkilöryhmä riittävästi yksilöitynä, jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä ja rikostiedustelukeino voidaan edellä 5 §:n 2 momentin nojalla kohdentaa henkilöryhmään; tai

c) esine, aine tai omaisuus; tai

d) tila tai muu paikka, johon tekninen katselu kohdistuu

4) tosiseikat, joihin rikostiedustelukeinon käytön edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;

5) esitetty voimassaoloaika kellonajan tarkuudella;

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies tekee 7 §:n 1–4 momentissa tarkoitettussa asiassa vaatimuksen tuomioistuimelle. Vaatimus on tehtävä kirjallisesti ja siitä on käytävä ilmi:

1) rikostiedustelukeino, jota vaatimus koskee;

2) 3 §:ssä tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta, jota koskevien tietojen hankkimiseksi rikostiedustelukeinon käyttäminen on välttämätöntä;

3) toimenpiteen kohteena oleva:

a) henkilö; tai

b) henkilöryhmä riittävästi yksilöitynä, jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä ja rikostiedustelukeino voidaan edellä 5 §:n 2 momentin nojalla kohdentaa henkilöryhmään; tai

c) esine, aine, omaisuus; tai

d) kohteena olevan henkilön ollessa tuntematon teleosoite tai telepäätelaitte; tai

e) yhdistymistietojen hankkimisen kannalta merkityksellinen paikka; tai

f) tekninen laite tai ohjelmisto, johon tekninen laitetarkkailu kohdistuu, tai

g) muu yksilöivä tunniste sijaintitiedon hankkimisessa; tai

h) tila tai muu paikka, johon tekninen kuuntelu, tekninen katselu tai paikkatiedustelu kohdistuu; tai

i) esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelussa pyritään löytämään tai tarkastamaan.

4) tosiseikat, joihin rikostiedustelukeinon käytön edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;

5) esitetty voimassaoloaika kellonajan tarkuudella;

Alkuperäinen ehdotus

6) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies, joka johtaa ja valvoo rikostiedustelukeinon käyttöä;

7) mahdolliset rikostiedustelukeinon käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot; sekä

8) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies sekä vaatimuksen tekemisen ajankohta.

9 §

Keskusrikospoliisin päällikön päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää peitetoiminnasta ja valeostosta rikostiedustelussa sekä peitetoiminnan käytön lopettamisesta.

Peitetoimintaa koskevan päätöksen tekemiseksi on peitetoiminnasta tehtävä 5 luvun 31 §:ssä tarkoitettu esitys ja suunnitelma. Valeostoa koskevan päätöksen tekemiseksi on valeostosta tehtävä esitys ja suunnitelma.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös, lukuunottamatta peitetoiminnan käytön lopettamista, on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi sen osalta, ovatko 3–5 §:ssä tarkoitettujen rikostiedustelukeinon käytön edellytykset olemassa.

Edellä 1 momentista poiketen, jos peitetoiminnan aikana ilmenee, että muun kuin peitetoiminnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa osallistuvan rikostiedustelun kohteena olevaan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan tai jolta voidaan perustellusti olettaa saatavan sitä koskevaa tärkeää koskevaa tietoa, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa omalla päätöksellään laajentaa peitetoiminnan koskemaan myös mainittua henkilöä, mikäli välitön laajentaminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi rikostiedustelun kohteena olevasta uhkasta. Peitetoiminnan laajentaminen on kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden

Täydentävä ehdotus

6) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies, joka johtaa ja valvoo rikostiedustelukeinon käyttöä;

7) mahdolliset rikostiedustelukeinon käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot; sekä

8) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies sekä vaatimuksen tekemisen ajankohta.

9 §

Keskusrikospoliisin päällikön päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää peitetoiminnasta, *valeostosta ja osallistuvan tietolähteen käytöstä* rikostiedustelussa sekä peitetoiminnan käytön lopettamisesta.

Peitetoimintaa koskevan päätöksen tekemiseksi on peitetoiminnasta tehtävä 5 luvun 31 §:ssä tarkoitettu esitys ja suunnitelma. Valeostoa *tai osallistuvan tietolähteen käyttöä* koskevan päätöksen tekemiseksi on tehtävä esitys ja suunnitelma.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös, lukuunottamatta peitetoiminnan käytön lopettamista, on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi sen osalta, ovatko 3–5 §:ssä tarkoitettujen rikostiedustelukeinon käytön edellytykset olemassa.

Edellä 1 momentista poiketen, jos peitetoiminnan aikana ilmenee, että muun kuin peitetoiminnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa osallistuvan rikostiedustelun kohteena olevaan yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan toimintaan tai jolta voidaan perustellusti olettaa saatavan sitä koskevaa tärkeää koskevaa tietoa, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa omalla päätöksellään laajentaa peitetoiminnan koskemaan myös mainittua henkilöä, mikäli välitön laajentaminen on välttämätöntä tärkeiden tietojen saamiseksi rikostiedustelun kohteena olevasta uhkasta. Peitetoiminnan laajentaminen on kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden

Alkuperäinen ehdotus

kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta keskusrikospoliisin päällikön ratkaistavaksi.

10 §

Rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluva poliisimiehen päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies päättää rikostiedustelussa tehtävästä:

- 1) suunnitelmallisesta tarkkailusta;
- 2) muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta teknisestä katselusta;
- 3) muusta kuin henkilöön kohdistuvasta teknisestä seurannasta;
- 4) teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta;
- 5) yksinomaan tietoverkossa toteutettavasta peitetoiminnasta;
- 6) yksinomaan yleisön saataville toimitusta myyntitarjouksesta tehtävästä valeostosta;
- 7) poliisin suorittamasta valvotusta läpilkästä;
- 8) peitelystä tiedonhankinnasta; sekä
- 9) tietolähteen ohjatusta käytöstä.

Edellä 7 §:n 1 ja 2 momentista poiketen, jos asia ei siedä viivytystä, rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt

Täydentävä ehdotus

kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta keskusrikospoliisin päällikön ratkaistavaksi.

10 §

Rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluva poliisimiehen päätöksenteko rikostiedustelukeinon käyttöä koskevassa asiassa

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies päättää rikostiedustelussa tehtävästä:

- 1) suunnitelmallisesta tarkkailusta;
- 2) muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta teknisestä katselusta;
- 3) muusta kuin henkilöön kohdistuvasta teknisestä seurannasta;
- 4) teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta;
- 5) yksinomaan tietoverkossa toteutettavasta peitetoiminnasta;
- 6) yksinomaan yleisön saataville toimitusta myyntitarjouksesta tehtävästä valeostosta;
- 7) poliisin suorittamasta valvotusta läpilkästä;
- 8) peitelystä tiedonhankinnasta;
- 9) tietolähteen ohjatusta käytöstä;
- 10) muusta kuin 7 §:n 2 momentissa tarkoitettua teknisestä kuuntelusta;
- 11) muusta kuin kotirauhan suojaamaan tilaan kohdistuvasta paikkatiedustelusta sekä
- 12) paikkatiedusteluun liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta.

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies päättää toimenpiteen kohteena olevista teleosoitteista tai telepäätelaitteista lukuun ottamatta tilanteita, joissa toimenpiteen kohteena oleva henkilö on tuntematon. Päätöksessä on mainittava perustelut toimenpiteen kohteena olevien teleosoitteiden tai telepäätelaitteiden valitsemiselle.

Edellä 7 §:n 1–3 momentista poiketen, jos asia ei siedä viivytystä, rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää teknisestä katselusta ja teknisestä seurannasta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua rikostiedusteluaineiston käytön aloittamisesta.

11 §

Rikostiedusteluaineiston käyttöä koskevan päätöksen sisältö

Rikostiedusteluaineiston käyttöä koskeva päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätös voidaan tehdä suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Suullinen päätös on viipymättä tehtävä myös kirjallisena.

Päätöksestä on käytävä ilmi:

- 1) rikostiedusteluaineisto, jota päätös koskee;
- 2) 3 §:ssä tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta, jota koskevien tietojen hankkimiseksi rikostiedusteluaineiston käyttäminen on välttämätöntä;
- 3) toimenpiteen kohteena oleva:
 - a) henkilö; tai
 - b) henkilöryhmä riittävästi yksilöitynä, jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä ja rikostiedusteluaineisto voidaan edellä 5 §:n 2 momentin nojalla kohdentaa henkilöryhmään;
 - c) esine, aine, omaisuus tai palvelu; tai
 - d) tila tai muu paikka, johon tekninen katselu kohdistuu

Täydentävä ehdotus

päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää *televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta*, teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta, *teknisestä laitetarkkailusta, paikkatiedustelusta ja muuhun kotirauhan suojaamaan tilaan kuin pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan kohdistuvasta teknisestä kuuntelusta* siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua rikostiedusteluaineiston käytön aloittamisesta.

11 §

Rikostiedusteluaineiston käyttöä koskevan päätöksen sisältö

Rikostiedusteluaineiston käyttöä koskeva päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätös voidaan tehdä suullisesti, jos se on välttämätöntä asian kiireellisyyden vuoksi. Suullinen päätös on viipymättä tehtävä myös kirjallisena.

Päätöksestä on käytävä ilmi:

- 1) rikostiedusteluaineisto, jota päätös koskee;
- 2) 3 §:ssä tarkoitettu yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaava toiminta, jota koskevien tietojen hankkimiseksi rikostiedusteluaineiston käyttäminen on välttämätöntä;
- 3) toimenpiteen kohteena oleva:
 - a) henkilö; tai
 - b) henkilöryhmä riittävästi yksilöitynä, jos tiettyä henkilöä ei voida yksilöidä ja rikostiedusteluaineisto voidaan edellä 5 §:n 2 momentin nojalla kohdentaa henkilöryhmään; tai
 - c) esine, aine, omaisuus, palvelu; tai
 - d) *kohteena olevan henkilön ollessa tuntematon teleosoite tai telepäättelaitte; tai*
 - e) *yhdistymistietojen hankkimisen kannalta merkityksellinen paikka; tai*
 - f) *tekninen laite tai ohjelmisto, johon tekninen laitetarkkailu kohdistuu; tai*
 - g) *muu yksilöivä tunniste sijaintitiedon hankkimisessa; tai*
 - h) *tila tai muu paikka, johon tekninen kuuntelu, tekninen katselu tai paikkatiedustelu kohdistuu; tai*

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

- 4) tosiseikat, joihin rikostiedusteluaineiston käytön edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;
- 5) päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 6) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies, joka johtaa ja valvoo rikostiedusteluaineiston käyttöä;
- 7) mahdolliset rikostiedusteluaineiston käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot;
- 8) muut mahdolliset rikostiedusteluaineiston käytön edellyttämät seikat; sekä
- 9) päätöksen tehnyt viranomainen ja virkamies sekä päätöksen tekemisen ajankohta.

12 §

Eräitä rikostiedusteluaineistoja koskevien päätösten erityiset sisältövaatimukset

Edellä 11 §:ssä säädetyn lisäksi, on peitetoimintaa, valeostoa tai tietolähteen ohjattua käyttöä koskevasta päätöksestä käytävä ilmi:

- 1) rikostiedusteluaineiston esittäjä;
- 2) tunnistetiedot peitetoiminnan suorittavista poliisimiehistä tai tietolähteestä;
- 3) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma; sekä
- 4) se, mitä toimenpiteitä peitetoiminnassa, valeostossa tai tietolähteen ohjatussa käytössä voidaan tehdä sekä toiminnan mahdolliset rajoitukset ja ehdot.

Edellä 11 §:ssä säädetyn lisäksi on valvottua läpikäymistä koskevasta päätöksestä käytävä ilmi tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma sekä toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus.

13 §

Rikostiedusteluaineiston käyttöä koskevan päätöksen voimassaoloaika

Täydentävä ehdotus

i) esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka, jota paikkatiedustelussa pyritään löytämään tai tarkastamaan;

- 4) tosiseikat, joihin rikostiedusteluaineiston käytön edellytykset ja kohdistaminen perustuvat;
- 5) päätöksen voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 6) rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies, joka johtaa ja valvoo rikostiedusteluaineiston käyttöä;
- 7) mahdolliset rikostiedusteluaineiston käyttöä koskevat rajoitukset ja ehdot;
- 8) muut mahdolliset rikostiedusteluaineiston käytön edellyttämät seikat; sekä
- 9) päätöksen tehnyt viranomainen ja virkamies sekä päätöksen tekemisen ajankohta.

12 §

Eräitä rikostiedusteluaineistoja koskevien päätösten erityiset sisältövaatimukset

Edellä 11 §:ssä säädetyn lisäksi, on peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä tai osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevasta päätöksestä käytävä ilmi:

- 1) rikostiedusteluaineiston esittäjä;
- 2) tunnistetiedot peitetoiminnan suorittavista poliisimiehistä tai tietolähteestä;
- 3) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma; sekä
- 4) se, mitä toimenpiteitä peitetoiminnassa, valeostossa, tietolähteen ohjatussa käytössä tai osallistuvan tietolähteen käytössä voidaan tehdä sekä toiminnan mahdolliset rajoitukset ja ehdot.

Edellä 11 §:ssä säädetyn lisäksi on valvottua läpikäymistä koskevasta päätöksestä käytävä ilmi tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma sekä toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus.

13 §

Rikostiedusteluaineiston käyttöä koskevan päätöksen voimassaoloaika

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä katselua, teknistä seurantaan, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valestoa *sekä* ohjatun tietolähdetoiminnan käyttöä koskeva lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä alkaen kerrallaan enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Valvottua läpilaskua koskeva lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä enintään kuukaudeksi kerrallaan.

14 §

Tuomioistuinmenettely rikostiedustelussa

Rikostiedustelukeinoa koskeva lupa-asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnosta säädetään.

Rikostiedustelukeinon käyttöä koskeva vaatimus on otettava viipymättä tuomioistuimessa käsiteltäväksi vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä ollessa. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tai hänen määräämälleen virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen käsittelyn päättymistä. Asia on ratkaistava kiireellisesti.

Käsittely voidaan pitää myös käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jos käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään.

Täydentävä ehdotus

Suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä katselua, teknistä seurantaan, teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valestoa, ohjatun tietolähdetoiminnan käyttöä *sekä osallistuvan tietolähteen käyttöä* koskeva lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä alkaen kerrallaan enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, teknistä kuuntelua, teknistä laitetarkkailua, sijaintitiedon hankkimista, yhdistymistietojen hankkimista, paikkatiedustelua ja siihen liittyvää jäljentämistä, haltuunottoa tai asiakirjan tarkastelua sekä valvottua läpilaskua koskeva lupa voidaan antaa ja päätös tehdä luvan antopäivästä alkaen enintään kuukaudeksi kerrallaan.

14 §

Tuomioistuinmenettely rikostiedustelussa

Rikostiedustelukeinoa koskeva lupa-asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnosta säädetään.

Rikostiedustelukeinon käyttöä koskeva vaatimus on otettava viipymättä tuomioistuimessa käsiteltäväksi vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä ollessa. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tai hänen määräämälleen virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi ennen käsittelyn päättymistä. Asia on ratkaistava kiireellisesti.

Käsittely voidaan pitää myös käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jos käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. *Jos henkilö on 7 §:n 3 momentissa tarkoitetulla tavalla tuntematon ja tuomioistuin on myöntänyt luvan telekuunteluun tai televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä*

Alkuperäinen ehdotus

Lupa-asiassa annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätöksestä saa ilman määräaikaa kannella Helsingin hovioikeudelle. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Myös tiedusteluvalvontavaltuutetulla on oikeus kannella lupa-asiassa annetusta päätöksestä.

Asia ratkaistaan kuulematta rikostiedustelukeinon kohteena olevaa 5 §:ssä tarkoitettua henkilöä taikka katseltavan tilan haltijaa. Käsiteltäessä vapautensa menettäneen teknistä katselua koskevaa asiaa, on henkilöä säilyttävän laitoksen edustajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei se ole hänen aikaisempi kuulemisensa huomioon ottaen tarpeetonta.

Käsiteltäessä 9 §:n 3 momentin mukaisesti peitetoimintaa tai valeostoa koskevaa asiaa tuomioistuimessa tuomioistuimelle on toimitettava ainoastaan asian käsittelemiseksi välttämättömät tiedot. Asian käsittelyssä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavooin ja tietoturvasuojajärjestelyin.

Tietojen käyttö, käsittely ja luovuttaminen

15 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttäminen

Rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää 3 §:ssä tarkoitetun uhkan torjumiseksi sekä rikoksen estämiseksi ja poliisin toiminnan suuntaamiseksi.

Tietoja saa aina käyttää syyttömyyttä tukevana selvityksenä sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

Lisäksi rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää, jos se on välttämätöntä:

Täydentävä ehdotus

olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa 3 §:ssä tarkoitettua rikostiedustelun kohteena olevaa uhkaa ja henkilöä koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä.

Lupa-asiassa annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätöksestä saa ilman määräaikaa kannella Helsingin hovioikeudelle. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Myös tiedusteluvalvontavaltuutetulla on oikeus kannella lupa-asiassa annetusta päätöksestä.

Asia ratkaistaan kuulematta rikostiedustelukeinon kohteena olevaa 5 §:ssä tarkoitettua henkilöä taikka katseltavan tilan haltijaa. Käsiteltäessä vapautensa menettäneen teknistä katselua koskevaa asiaa, on henkilöä säilyttävän laitoksen edustajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei se ole hänen aikaisempi kuulemisensa huomioon ottaen tarpeetonta.

Käsiteltäessä 9 §:n 3 momentin mukaisesti peitetoimintaa, valeostoa tai osallistuvan tietolähteen käyttöä koskevaa asiaa tuomioistuimessa tuomioistuimelle on toimitettava ainoastaan asian käsittelemiseksi välttämättömät tiedot. Asian käsittelyssä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavooin ja tietoturvasuojajärjestelyin.

Tietojen käyttö, käsittely ja luovuttaminen

15 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttäminen

Rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää 3 §:ssä tarkoitetun uhkan torjumiseksi sekä rikoksen estämiseksi ja poliisin toiminnan suuntaamiseksi.

Tietoja saa aina käyttää syyttömyyttä tukevana selvityksenä sekä hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi.

Lisäksi rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja saa käyttää, jos se on välttämätöntä:

Alkuperäinen ehdotus

1) tämän lain 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen paljastamiseksi;

2) pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitetun rikoksen selvittämiseksi sekä virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen, törkeän lahjuksen antamisen kansanedustajalle, väkivaltaisen mellakan johtamisen, törkeän yleisvaaran tuottamuksen, törkeän lahjuksen ottamisen kansanedustajana ja törkeän luonnonsuojelurikoksen selvittämiseksi.

Toiminnan suuntaamiseksi tarkoitetun rikostiedustelukeinolla hankitun tiedon käytön rajoituksista säädetään jäljempänä 18 §:ssä.

16 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen luovuttaminen toiselle viranomaiselle

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja oma-aloitteisesti tai pyynnöstä sellaiselle viranomaiselle, jolla on toimivalta uhkan torjumiseksi tarvittavan toimenpiteen toteuttamiseksi, jos se on välttämätöntä 3 §:ssä tarkoitetun uhan torjumiseksi.

Lisäksi poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja oma-aloitteisesti tai pyynnöstä, jos se on yksittäistapauksessa välttämätöntä:

1) muulle esitutkintaviranomaiselle sen toiminnan suuntaamiseksi ja rikoksen estämiseksi;

2) Puolustusvoimien Pääesikunnalle sen toiminnan suuntaamiseksi ja rikoksen estämiseksi;

3) muulle esitutkintaviranomaiselle pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitetun rikoksen selvittämiseksi;

4) suojelupoliisille sen estämis- ja paljastamistoimivaltaan kuuluvan rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;

5) sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019) 11 §:ssä tarkoitetulle sotilastiedusteluviranomaiselle maanpuolustuksen ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä aina luovuttaa rikostiedustelukeinolla

Täydentävä ehdotus

1) tämän lain 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen paljastamiseksi;

2) pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitetun rikoksen selvittämiseksi sekä virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen, törkeän lahjuksen antamisen kansanedustajalle, väkivaltaisen mellakan johtamisen, törkeän yleisvaaran tuottamuksen, törkeän lahjuksen ottamisen kansanedustajana ja törkeän luonnonsuojelurikoksen selvittämiseksi.

Toiminnan suuntaamiseksi tarkoitetun rikostiedustelukeinolla hankitun tiedon käytön rajoituksista säädetään jäljempänä 19 §:ssä.

16 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen luovuttaminen toiselle viranomaiselle

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja oma-aloitteisesti tai pyynnöstä sellaiselle viranomaiselle, jolla on toimivalta uhkan torjumiseksi tarvittavan toimenpiteen toteuttamiseksi, jos se on välttämätöntä 3 §:ssä tarkoitetun uhan torjumiseksi.

Lisäksi poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja oma-aloitteisesti tai pyynnöstä, jos se on yksittäistapauksessa välttämätöntä:

1) muulle esitutkintaviranomaiselle sen toiminnan suuntaamiseksi ja rikoksen estämiseksi;

2) Puolustusvoimien Pääesikunnalle sen toiminnan suuntaamiseksi ja rikoksen estämiseksi;

3) muulle esitutkintaviranomaiselle pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2–5 momentissa tarkoitetun rikoksen selvittämiseksi;

4) suojelupoliisille sen estämis- ja paljastamistoimivaltaan kuuluvan rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi sekä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;

5) sotilastiedustelusta annetun lain (590/2019) 11 §:ssä tarkoitetulle sotilastiedusteluviranomaiselle maanpuolustuksen ja kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi;

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä aina luovuttaa rikostiedustelukeinolla

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

hankittuja tietoja esitutkintaviranomaiselle ja syyttäjälle syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi.

17 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen muu luovuttaminen

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa oma-aloitteisesti tai pyynnöstä sellaisia rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapautteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi taikka kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

18 §

Rikostiedustelutiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset

Ellei erittäin tärkeä yleinen etu muuta vaadi, keskusrikospoliisi voi päättää, että rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja voi käyttää ja luovuttaa ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, jos se on tarpeen tietolähteen tai poliisimiehen hengen ja terveyden suojaamiseksi taikka poliisin taktisten tai teknisten menetelmien tai käynnissä olevan rikostiedusteluoperaation suojaamiseksi. Syyttömyyttä tukevien tietojen käyttöä ei kuitenkaan saa rajoittaa.

19 §

Rikostiedustelutiedon käytön rajoitukset toiminnan suuntaamisessa

Rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja, jotka on määritelty tai luovutettu käytettäväksi ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, ei saa käyttää tämän lain 6 luvun 1 §:ssä tai esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoitetun tutkinnan aloittamiseksi, esitutkintalain 3 luvun 1 §:ssä tarkoitetun rikoksesta tehdyn ilmoituksen

Täydentävä ehdotus

hankittuja tietoja esitutkintaviranomaiselle ja syyttäjälle syyttömyyttä tukevaksi selvitykseksi.

17 §

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen muu luovuttaminen

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa oma-aloitteisesti tai pyynnöstä sellaisia rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapautteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi taikka kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi.

18 §

Rikostiedustelutiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset

Ellei erittäin tärkeä yleinen etu muuta vaadi, keskusrikospoliisi voi päättää, että rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja voi käyttää ja luovuttaa ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, jos se on tarpeen tietolähteen tai poliisimiehen hengen ja terveyden suojaamiseksi taikka poliisin taktisten tai teknisten menetelmien tai käynnissä olevan rikostiedusteluoperaation suojaamiseksi. Syyttömyyttä tukevien tietojen käyttöä ei kuitenkaan saa rajoittaa.

19 §

Rikostiedustelutiedon käytön rajoitukset toiminnan suuntaamisessa

Rikostiedustelukeinolla hankittuja tietoja, jotka on määritelty tai luovutettu käytettäväksi ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, ei saa käyttää tämän lain 6 luvun 1 §:ssä tai esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoitetun tutkinnan aloittamiseksi, esitutkintalain 3 luvun 1 §:ssä tarkoitetun rikoksesta tehdyn ilmoituksen

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

kirjaamisen perusteena, viranomaisen hake-
muksen, vaatimuksen tai päätöksen perus-
teena taikka näyttönä esitutkinnassa, poliisi-
tutkinnassa tai oikeudenkäynnissä.

20 §

*Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen eräissä
tapauksissa*

Poiketen siitä, mitä viranomaisten toimin-
nan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11
§:ssä säädetään henkilöllä, jonka oikeutta tai
velvollisuutta asia koskee, ei ole oikeutta
saada tietoa tässä luvussa tarkoitetun rikos-
tiedustelukeinon käytöstä, ennen kuin 38 §:ssä
tarkoitettu ilmoitus on tehty.

Rekisteröidyn tarkastusoikeudesta sääde-
tään henkilötietojen käsittelystä poliisitoi-
messa annetussa laissa.

21 §

Tiedustelutoiminnan yhteensovittaminen

Tämän luvun nojalla tehtävää rikostieduste-
lua sekä siviili- ja sotilastiedustelua on tarvit-
taessa yhteensovitettava keskusrikospoliisin,
suojelupoliisin, sotilastiedusteluviranomaisen
ja muun viranomaisen virkamiesten työturval-
lisuuden varmistamiseksi, mainittujen viran-
omaisten salaisessa tiedonhankinnassa käytet-
ävien taktisten ja teknisten menetelmien ja
suunnitelmien paljastumisen estämiseksi sekä
viranomaisten tehtävien asianmukaisen to-
teuttamisen turvaamiseksi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa
tarkempia säännöksiä tiedustelutoiminnan yh-
teensovittamisen järjestämisestä.

Valvonta

22 §

*Rikostiedustelun valvonta sisäasiainhallin-
nossa*

Täydentävä ehdotus

kirjaamisen perusteena, viranomaisen hake-
muksen, vaatimuksen tai päätöksen perus-
teena taikka näyttönä esitutkinnassa, poliisi-
tutkinnassa tai oikeudenkäynnissä.

20 §

*Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen eräissä
tapauksissa*

Poiketen siitä, mitä viranomaisten toimin-
nan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11
§:ssä säädetään henkilöllä, jonka oikeutta tai
velvollisuutta asia koskee, ei ole oikeutta
saada tietoa tässä luvussa tarkoitetun rikos-
tiedustelukeinon käytöstä, ennen kuin 40 §:ssä
tarkoitettu ilmoitus on tehty.

Rekisteröidyn tarkastusoikeudesta sääde-
tään henkilötietojen käsittelystä poliisitoi-
messa annetussa laissa.

21 §

Tiedustelutoiminnan yhteensovittaminen

Tämän luvun nojalla tehtävää rikostieduste-
lua sekä siviili- ja sotilastiedustelua on tarvit-
taessa yhteensovitettava keskusrikospoliisin,
suojelupoliisin, sotilastiedusteluviranomaisen
ja muun viranomaisen virkamiesten työturval-
lisuuden varmistamiseksi, mainittujen viran-
omaisten salaisessa tiedonhankinnassa käytet-
ävien taktisten ja teknisten menetelmien ja
suunnitelmien paljastumisen estämiseksi sekä
viranomaisten tehtävien asianmukaisen to-
teuttamisen turvaamiseksi.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa
tarkempia säännöksiä tiedustelutoiminnan yh-
teensovittamisen järjestämisestä.

Valvonta

22 §

*Rikostiedustelun valvonta sisäasiainhallin-
nossa*

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Tässä luvussa tarkoitettua tiedonhankintaa valvoo keskusrikospoliisin päällikkö sekä Poliisihallitus.

23 §

Rikostiedustelun ulkoinen valvonta

Sisäministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle ja tiedusteluvalvontavaltuutetulle vuosittain kertomus tässä luvussa tarkoitettujen rikostiedustelukeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta.

Tiedusteluvalvontavaltuutetun harjoittamasta valvonnasta säädetään tiedustelutoiminnan valvonnasta annetussa laissa (121/2019).

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rikostiedustelun valvontaa varten annettavista selvityksistä.

24 §

Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset

Keskusrikospoliisin on annettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle tieto tämän luvun nojalla annetusta rikostiedustelukeinoa koskevasta luvasta tai päätöksestä mahdollisimman pian luvan antamisen tai päätöksen tekemisen jälkeen. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle on annettava myös tieto tuomioistuimelle tehdystä rikostiedustelukeinoa koskevasta vaatimuksesta.

Keskusrikospoliisin on mahdollisimman pian ilmoitettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle päätöksestä, joka koskee:

- 1) rikostiedustelun suojaamista;
- 2) ilmaisukieltoa;
- 3) 38 §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen siirtämistä.

Tässä pykälässä tarkoitettujen ilmoitusten tekemisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavooin ja tietoturvallisuusjärjestelyin.

Täydentävä ehdotus

Tässä luvussa tarkoitettua tiedonhankintaa valvoo keskusrikospoliisin päällikkö sekä Poliisihallitus.

23 §

Rikostiedustelun ulkoinen valvonta

Sisäministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle ja tiedusteluvalvontavaltuutetulle vuosittain kertomus tässä luvussa tarkoitettujen rikostiedustelukeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta.

Tiedusteluvalvontavaltuutetun harjoittamasta valvonnasta säädetään tiedustelutoiminnan valvonnasta annetussa laissa (121/2019).

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rikostiedustelun valvontaa varten annettavista selvityksistä.

24 §

Tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset

Keskusrikospoliisin on annettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle tieto tämän luvun nojalla annetusta rikostiedustelukeinoa koskevasta luvasta tai päätöksestä mahdollisimman pian luvan antamisen tai päätöksen tekemisen jälkeen. Tiedusteluvalvontavaltuutetulle on annettava myös tieto tuomioistuimelle tehdystä rikostiedustelukeinoa koskevasta vaatimuksesta.

Keskusrikospoliisin on mahdollisimman pian ilmoitettava tiedusteluvalvontavaltuutetulle päätöksestä, joka koskee:

- 1) rikostiedustelun suojaamista;
- 2) ilmaisukieltoa;
- 3) 40 §:n 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen siirtämistä.

Tässä pykälässä tarkoitettujen ilmoitusten tekemisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavooin ja tietoturvallisuusjärjestelyin

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Yhteiset säännökset

25 §

Poliisilaitoksen avustamistoimivaltuus

Poliisilaitos voi rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen keskusrikospoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä toteuttaa 2 §:ssä tarkoitettun rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan yksittäisen toimenpiteen keskusrikospoliisin johdolla ja ohjauksessa. Poliisiyksikössä toimenpiteen suorittamisesta päättää tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies. Poliisiyksikön on keskusrikospoliisin pyynnöstä ilman aiheetonta viivytystä keskeytettävä tässä pykälässä tarkoitettu toimenpide.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarkemmin säätää avustamistoimivaltuuden järjestämisestä sekä toimenpiteiden kirjaamisesta.

26 §

Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa, valeostossa ja tietolähdetoiminnassa

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää, että 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien uhkien torjumiseksi tehtävää peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa tai valeostoa toteuttava ja tietolähdetoimintaa valmisteleva tai toteuttava poliisimies varustetaan seurannan, kuuntelun tai katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Seuranta, kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita poliisimiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää

Täydentävä ehdotus

Yhteiset säännökset

25 §

Poliisilaitoksen avustamistoimivaltuus

Poliisilaitos voi rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen keskusrikospoliisin päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä toteuttaa 2 §:ssä tarkoitettun rikostiedustelukeinon käyttöä koskevan yksittäisen toimenpiteen keskusrikospoliisin johdolla ja ohjauksessa. Poliisiyksikössä toimenpiteen suorittamisesta päättää tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu poliisimies. Poliisiyksikön on keskusrikospoliisin pyynnöstä ilman aiheetonta viivytystä keskeytettävä tässä pykälässä tarkoitettu toimenpide.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarkemmin säätää avustamistoimivaltuuden järjestämisestä sekä toimenpiteiden kirjaamisesta.

26 §

Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa, valeostossa ja tietolähdetoiminnassa

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saa päättää, että 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien uhkien torjumiseksi tehtävää peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa tai valeostoa toteuttava ja tietolähdetoimintaa valmisteleva tai toteuttava poliisimies varustetaan seurannan, kuuntelun tai katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Seuranta, kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita poliisimiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

27 §

Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen

Poliisimiehellä on oikeus sijoittaa tekniseen katseluun tai tekniseen seurantaan käytettävä laite, menetelmä tai ohjelmisto toimenpiteen kohteena olevaan esineeseen, aineeseen, omaisuuteen, tilaan tai muuhun paikkaan taikka tietojärjestelmään, jos mainitun rikostiedusteluaineiston käytön toteuttaminen sitä edellyttää. Poliisimiehellä on tällöin oikeus laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi, käyttöön ottamiseksi ja poistamiseksi salaa mennä edellä mainittuihin kohteisiin tai tietojärjestelmään sekä kiertää, purkaa tai muulla vastaavalla tavalla tilapäisesti ohittaa kohteen tai tietojärjestelmän suojaus tai häiritä sitä. Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen tai sen poisottaminen ei saa tapahtua pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävässä tilassa.

(uusi)

28 §

Rikoksentelekikielto

Peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa tehdä järjestysrikkomuksen tai muun siihen

Täydentävä ehdotus

asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

27 §

Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen

Poliisin palveluksessa olevalla virkamiehellä on oikeus sijoittaa telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan tai tekniseen tarkkailuun käytettävä laite, menetelmä tai ohjelmisto toimenpiteen kohteena olevaan esineeseen, aineeseen, omaisuuteen, tilaan tai muuhun paikkaan taikka tietojärjestelmään, jos mainitun rikostiedusteluaineiston käytön toteuttaminen sitä edellyttää. Poliisimiehellä on tällöin oikeus laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi, käyttöön ottamiseksi ja poistamiseksi salaa mennä edellä mainittuihin kohteisiin tai tietojärjestelmään sekä kiertää, purkaa tai muulla vastaavalla tavalla tilapäisesti ohittaa kohteen tai tietojärjestelmän suojaus tai häiritä sitä.

Telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, tekniseen kuunteluun tai tekniseen seurantaan käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saa asentaa pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan vain, jos tuomioistuimien antanut siihen luvan rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta.

28 §

Rikoksentelekikielto

Peitetoimintaa suorittava poliisimies ei saa tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa tehdä järjestysrikkomuksen tai muun siihen

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikenne rikkomuksen, jos teko on ollut välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

29 §

Rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa:

- 1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;
- 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;
- 3) hoitaa taloudellisia asioita; tai
- 4) avustaa muilla näihin rinnastettavilla tavoilla järjestäytyneitä rikollisryhmää, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää taikka 5 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä tai ryhmää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu avustaminen on sallittua vain, jos erittäin pätevin peruste on voitu olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;
- 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja
- 3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

30 §

Rikostiedustelun suojaaminen

Poliisilla on rikostiedustelukeinoa käyttäessään oikeus siirtää puuttumista rikokseen, jos puuttumisen siirtäminen on tarpeellista

Täydentävä ehdotus

rinnastettavan rikoksen, josta on säädetty rangaistukseksi rikesakko, tai liikenne rikkomuksen, jos teko on ollut välttämätön peitetoiminnan tavoitteen saavuttamiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi.

29 §

Rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa:

- 1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;
- 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;
- 3) hoitaa taloudellisia asioita; tai
- 4) avustaa muilla näihin rinnastettavilla tavoilla järjestäytyneitä rikollisryhmää, rikollisverkostoa tai muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää taikka 5 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä tai ryhmää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu avustaminen on sallittua vain, jos erittäin pätevin peruste on voitu olettaa, että:

- 1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;
- 2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja
- 3) avustaminen edistää merkittävästi peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

30 §

Rikostiedustelun suojaaminen

Poliisilla on rikostiedustelukeinoa käyttäessään oikeus siirtää puuttumista rikokseen, jos puuttumisen siirtäminen on tarpeellista

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

rikostiedustelun paljastumisen estämiseksi tai rikostiedustelun tavoitteen turvaamiseksi. Edellytyksenä on lisäksi, että puuttumisen siirtämisestä ei aiheudu merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa.

Poliisi saa käyttää väärää, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää väärää, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää väärää asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan rikostiedustelun suojaamiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rikostiedustelun suojaamisen järjestämisestä.

31 §

Suojaamisesta päättäminen

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää 30 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rekisterimerkinnän tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta.

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitettua suojaamisesta.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä sekä asiakirjojen valmistamisesta päättäneen viranomaisen on pidettävä luetteloa merkinnöistä ja asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

32 §

Rikostiedustelua koskeva ilmaisukielto

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saa kieltää sivullista ilmaisemasta tämän tietoon tulleita seikkoja rikostiedustelukeinon käytöstä, jos se on perusteltua rikostiedustelukeinon käytön suojaamiseksi taikka

Täydentävä ehdotus

rikostiedustelun paljastumisen estämiseksi tai rikostiedustelun tavoitteen turvaamiseksi. Edellytyksenä on lisäksi, että puuttumisen siirtämisestä ei aiheudu merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa.

Poliisi saa käyttää väärää, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää väärää, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää väärää asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan rikostiedustelun suojaamiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä rikostiedustelun suojaamisen järjestämisestä.

31 §

Suojaamisesta päättäminen

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää 30 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rekisterimerkinnän tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta.

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitettua suojaamisesta.

Rekisterimerkintöjen tekemisestä sekä asiakirjojen valmistamisesta päättäneen viranomaisen on pidettävä luetteloa merkinnöistä ja asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

32 §

Rikostiedustelua koskeva ilmaisukielto

Rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies saa kieltää sivullista ilmaisemasta tämän tietoon tulleita seikkoja rikostiedustelukeinon käytöstä, jos se on perusteltua rikostiedustelukeinon käytön suojaamiseksi taikka

Alkuperäinen ehdotus

tärkeästä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyvästä syystä. Edellytyksenä on lisäksi, että sivullinen on tehtävänsä tai asemansa johdosta avustanut tai häntä on pyydetty avustamaan rikostiedustelukeinon käytössä.

Ilmaisukielto annetaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Kielto on annettava saajalleen kirjallisena ja se on annettava todisteellisesti tiedoksi. Siinä on yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloaika ja ilmoitettava sen rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta.

Ilmaisukieltoa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Kiellon saanut saa kuitenkin ilman määräaikaa kannella Helsingin käräjäoikeudelle. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä.

Rangaistus ilmaisukiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Ilmaisukiellon saanut saa 4 momentin estämättä ilmoittaa ilmaisukiellosta tiedusteluvontavaltuutetulle.

33 §

Määräaikojen laskeminen rikostiedustelussa

Tässä luvussa tarkoitettujen määräaikojen laskemiseen ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annettua lakia (150/1930).

Aika, joka on määrätty kuukausina, päättyy siinä määräkuukauden päivänä, joka järjestysnumeroltaan vastaa sanottua päivää. Jos vastaavaa päivää ei ole siinä kuussa, jona määräaika päättyy, määräaika päättyy kuukauden viimeisenä päivänä.

34 §

Katselukiellot rikostiedustelussa

Teknistä katselua ei saa kohdistaa sellaiseen viestintään, josta viestinnän osapuoli ei saa todistaa tai josta hänellä on oikeus olla todistamatta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16, 17 tai 20 §:n tai 22 §:n 2 momentin nojalla.

Täydentävä ehdotus

tärkeästä rikoksen estämiseen, paljastamiseen tai selvittämiseen liittyvästä syystä. Edellytyksenä on lisäksi, että sivullinen on tehtävänsä tai asemansa johdosta avustanut tai häntä on pyydetty avustamaan rikostiedustelukeinon käytössä.

Ilmaisukielto annetaan enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Kielto on annettava saajalleen kirjallisena ja se on annettava todisteellisesti tiedoksi. Siinä on yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloaika ja ilmoitettava sen rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta.

Ilmaisukieltoa koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Kiellon saanut saa kuitenkin ilman määräaikaa kannella Helsingin käräjäoikeudelle. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä.

Rangaistus ilmaisukiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

Ilmaisukiellon saanut saa 4 momentin estämättä ilmoittaa ilmaisukiellosta tiedusteluvontavaltuutetulle.

33 §

Määräaikojen laskeminen rikostiedustelussa

Tässä luvussa tarkoitettujen määräaikojen laskemiseen ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annettua lakia (150/1930).

Aika, joka on määrätty kuukausina, päättyy siinä määräkuukauden päivänä, joka järjestysnumeroltaan vastaa sanottua päivää. Jos vastaavaa päivää ei ole siinä kuussa, jona määräaika päättyy, määräaika päättyy kuukauden viimeisenä päivänä.

34 §

Kuuntelu- ja katselukiellot rikostiedustelussa

Telekuuntelua, telekuuntelun sijasta toimittavaa tietojen hankkimista, teknistä kuuntelua, teknistä katselua ja teknistä laitetakailua ei saa kohdistaa sellaiseen viestintään, josta viestinnän osapuoli ei saa todistaa tai

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Jos teknisen katselun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitettu katselukielto ei koske tapauksia, joissa 1 momentissa tarkoitettu henkilö osallistuu 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan, ja myös hänen osaltaan on tehty päätös teknisestä katselusta.

35 §

Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen

Rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluvan poliisimiehen tai hänen määräämänsä virkamiehen on ilman aiheetonta viivytystä tarkastettava rikostiedustelukeinon käytössä kertyneet tallenteet ja asiakirjat.

36 §

Tallenteiden ja asiakirjojen tutkiminen

Rikostiedustelukeinon käytössä kertyneitä tallenteita ja asiakirjoja saa tutkia vain tuomioistuimien, päällystöön kuuluva poliisimies, esitutkintalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä taikka tiedusteluvalvontavaltuutettu tai hänen määräämänsä virkamies. Päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräyksestä tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tallennetta ja asiakirjaa saa tutkia myös muu poliisimies, asian tuntija tai muu henkilö, jota käytetään apuna tiedonhankintaa toteutettaessa.

Täydentävä ehdotus

josta hänellä on oikeus olla todistamatta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 13, 14, 16, 17 tai 20 §:n tai 22 §:n 2 momentin nojalla.

Jos telekuuntelun, telekuuntelun sijasta toimitettavan tietojen hankkimisen, teknisen kuuntelun, teknisen katselun tai teknisen laitetarkkailun aikana tai muulloin ilmenee, että kyseessä on viesti, jonka katselu on kielletty, toimenpide on keskeytettävä ja sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Tässä pykälässä tarkoitettujen kuuntelu- ja katselukiellot eivät koske tapauksia, joissa 1 momentissa tarkoitettu henkilö osallistuu 3 §:ssä tarkoitettuun yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavaan toimintaan, ja myös hänen osaltaan on tehty päätös telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta tai teknisestä laitetarkkailusta.

35 §

Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen

Rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystöön kuuluvan poliisimiehen tai hänen määräämänsä virkamiehen on ilman aiheetonta viivytystä tarkastettava rikostiedustelukeinon käytössä kertyneet tallenteet ja asiakirjat.

36 §

Tallenteiden ja asiakirjojen tutkiminen

Rikostiedustelukeinon käytössä kertyneitä tallenteita ja asiakirjoja saa tutkia vain tuomioistuimien, päällystöön kuuluva poliisimies, esitutkintalain 2 luvun 4 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa tutkinnanjohtajana toimiva syyttäjä taikka tiedusteluvalvontavaltuutettu tai hänen määräämänsä virkamies. Päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräyksestä tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tallennetta ja asiakirjaa saa tutkia myös muu poliisimies, asian tuntija tai muu henkilö, jota käytetään apuna tiedonhankintaa toteutettaessa.

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Jos 1 momentissa tarkoitettu asiantuntija tai muu henkilö on yksityinen taho, sovelletaan asiantuntijaan tai muuhun henkilöön rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä luvussa tarkoitettuja tehtäviä.

Käytettäessä 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijaa tai muuta henkilöä on tallenteiden ja asiakirjojen tutkiminen tapahduttava poliisimiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa. Asiantuntijalla tai muulla henkilöllä on lisäksi oltava tarvittavat tiedot ja taito sekä kokemus toimeksiannon suorittamiseen.

37 §

Tietojen säilyttäminen

Rikostiedustelukeinolla saatu tieto on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita tämän luvun 15–17 §:ssä tarkoitettuun käsittelytarkoitukseen.

Siltä osin kuin 1 momentin perusteella säilytettävät tiedot sisältävät henkilötietoja, tieto voidaan tallettaa ja säilyttää henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain mukaisesti.

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttämisestä ja luovuttamisesta säädetään tämän luvun 15–19 §:ssä.

(uusi)

Täydentävä ehdotus

Jos 1 momentissa tarkoitettu asiantuntija tai muu henkilö on yksityinen taho, sovelletaan asiantuntijaan tai muuhun henkilöön rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan tässä luvussa tarkoitettuja tehtäviä.

Käytettäessä 2 momentissa tarkoitettua asiantuntijaa tai muuta henkilöä on tallenteiden ja asiakirjojen tutkiminen tapahduttava poliisimiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa. Asiantuntijalla tai muulla henkilöllä on lisäksi oltava tarvittavat tiedot ja taito sekä kokemus toimeksiannon suorittamiseen.

37 §

Tietojen säilyttäminen

Rikostiedustelukeinolla saatu tieto on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita tämän luvun 15–17 §:ssä tarkoitettuun käsittelytarkoitukseen.

Siltä osin kuin 1 momentin perusteella säilytettävät tiedot sisältävät henkilötietoja, tieto voidaan tallettaa ja säilyttää henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetun lain mukaisesti.

Rikostiedustelukeinolla hankittujen tietojen käyttämisestä ja luovuttamisesta säädetään tämän luvun 15–19 §:ssä.

38 §

Telekuuntelun, televalvonnan, teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että telekuuntelu tai televalvonta kohdistuu muuhun kuin luvan kohteena olevalta henkilöltä lähtöisin olevaan tai hänelle tarkoitettuun viestiin taikka että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, rikostiedustelukeinon käyttö on tältä osin keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tällaiset kuuntelulla saadut tallenteet ja televalvonnalla saadut tiedot sekä tällaisilla rikostiedustelukeinoilla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja muusta teknisestä tarkkailusta kuin laitetarkkailusta säädetään tässä luvussa, taikka että toimenpiteen kohteena oleva henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

(uusi)

39 §

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystöön kuuluva poliisimies on 10 §:n 3 momentissa tarkoitetussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta tai teknisestä laitetarkkailusta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, rikostiedustelukeinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä.

38 §

Rikostiedustelukeinon käytöstä ilmoittaminen

Teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Rikostiedustelukeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

Tuomioistuin voi päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta päättää, että 1

40 §

Rikostiedustelukeinon käytöstä ilmoittaminen

Telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, televalvonnasta, sijaintitiedon hankkimisesta, teknisestä kuuntelusta, teknisestä katselusta, teknisestä seurannasta, teknisestä laitetarkkailusta, valvotusta läpilaskusta sekä paikkatiedustelusta ja siihen liittyvästä haltuunotosta, jäljentämisestä ja asiakirjan tarkastelusta on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Rikostiedustelukeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

Tuomioistuin voi päällystöön kuuluvan poliisimiehen vaatimuksesta päättää, että 1

momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltu käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Jos tiedonhankinnan kohteen henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 tai 2 momentissa tarkoitettua määräajan tai lykkäyksen päättyessä, rikostiedusteluaineen käytöstä on ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä. Kohteelle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Jos poliisi jatkaa tiedonhankintaa 6 §:n nojalla, noudatetaan mitä salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamisesta säädetään poliisilain 5 luvun 58 §:ssä.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peittelystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2–7 momentissa säädetään.

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 2 ja 5 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan mitä 14 §:ssä säädetään. Tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsitellään noudattaen soveltuvin osin mainitun pykälän 6 momenttia.

39 §

Pöytäkirja

momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltu käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Jos tiedonhankinnan kohteen henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 tai 2 momentissa tarkoitettua määräajan tai lykkäyksen päättyessä, rikostiedusteluaineen käytöstä on ilmoitettava kirjallisesti hänelle ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä. Kohteelle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Jos poliisi jatkaa tiedonhankintaa 6 §:n nojalla, noudatetaan mitä salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamisesta säädetään poliisilain 5 luvun 58 §:ssä.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peittelystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä *tai osallistuvan tietolähteen käytöstä* ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 2–7 momentissa säädetään.

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 2 ja 5 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan mitä 14 §:ssä säädetään. Tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsitellään noudattaen soveltuvin osin mainitun pykälän 6 momenttia.

41 §

Pöytäkirja

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Rikostiedustelukeinin käytöstä on sen lopettamisen jälkeen laadittava ilman aiheeutonta viivytystä pöytäkirja.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toimenpiteiden kirjaimisesta valvontaa varten.

(uusi)

Täydentävä ehdotus

Rikostiedustelukeinin käytöstä on sen lopettamisen jälkeen laadittava ilman aiheeutonta viivytystä pöytäkirja.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä toimenpiteiden kirjaimisesta valvontaa varten.

42 §

Viestinnän välittäjän avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin

Viestinnän välittäjän on ilman aiheeutonta viivytystä tehtävä televerkkoon telekuuntelun ja televalvonnan edellyttämät kytkennät sekä annettava poliisiviranomaisen käyttöön telekuuntelun toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot, välineet ja henkilöstö. Sama koskee myös niitä tilanteita, joissa telekuuntelu tai televalvonta toteutetaan poliisiviranomaisen toimesta teknisellä laitteella. Viestinnän välittäjän on lisäksi annettava rikostiedustelutehtävään määrätyn rikostiedusteluun perehtyneen päällystön kuuluvan poliisimiehen käyttöön hallussaan olevat teknisen seurannan toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot.

Poliisilla sekä toimenpiteen suorittajalla ja avustavalla henkilöstöllä on oikeus telekuuntelua varten tarpeellisen yhteyden kytkemiseksi päästä myös muihin kuin viestinnän välittäjän hallinnassa oleviin tiloihin, ei kuitenkaan vakituiseen asumiseen käytettyihin tiloihin. Toimenpiteestä päättää rikostiedustelutehtävään määrätty rikostiedusteluun perehtynyt päällystön kuuluva poliisimies. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

(uusi)

43 §

Korvaus teleyritykselle

Teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus tässä luvussa tarkoitettusta viranomaisten avustamisesta ja tietojen antamisesta aiheutuneista välittömistä kustannuksista. Korvauksesta säädetään sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 299 §:ssä. Korvauksen maksamisesta päättää

toimenpiteen suorittaneen poliisiviranomaisen yksikkö.

Päätökseen saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaissa. Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Hallinto-oikeuden on varattava Liikenne- ja viestintävirastolle tilaisuus tulla kuulluksi.

40 §

Kansainvälinen yhteistyö

Sen lisäksi, mitä poliisilain 9 luvussa säädetään, keskusrikospoliisi voi tehdä yhteistyötä sekä hankkia tietoja yhdessä ulkomaisten lainvalvonta- ja turvallisuusviranomaisten kanssa 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien torjumiseksi.

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää rikostiedusteluoperaation käynnistämisestä ja toteutuksesta ulkomailla. Rikostiedusteluaineen käyttö ulkomailla edellyttää tämän luvun mukaista päätöstä keinon käytöstä sekä sen valtion suostumusta, jonka alueella rikostiedusteluaine on tarkoitus käyttää. Rikostiedusteluaineen käyttö tulee toteuttaa yhteistyössä kyseisen valtion kanssa ja ulkomailla toimivan suomalaisen poliisimiehen on noudatettava kyseisen valtion rikostiedusteluaineen käytölle asettamia rajoituksia ja ehtoja.

Vieraan valtion toimivaltaisella virkamiehellä on keskusrikospoliisin päällikön pyynnöstä oikeus 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien torjumiseksi toimia Suomen alueella yhteistyössä Suomen poliisin kanssa sekä 7–9 §:ssä tarkoitetun päätöksen nojalla toteuttaa poliisimiehen ohjauksessa ja valvonnassa suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, peitet toimintaa, valeostoa, valvottu läpilaskua ja tietolähteen ohjattu käyttöä. Ulkomainen virkamies on velvollinen noudattamaan keskusrikospoliisin hänelle antamia määräyksiä, rajoituksia ja ohjeita.

Rikoslain 16 luvun 20 §:n 1–3 momentissa, 21 luvun 18 §:ssä ja 40 luvun 12 §:n 3

44 §

Kansainvälinen yhteistyö

Sen lisäksi, mitä poliisilain 9 luvussa säädetään, keskusrikospoliisi voi tehdä yhteistyötä sekä hankkia tietoja yhdessä ulkomaisten lainvalvonta- ja turvallisuusviranomaisten kanssa 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien torjumiseksi.

Keskusrikospoliisin päällikkö päättää rikostiedusteluoperaation käynnistämisestä ja toteutuksesta ulkomailla. Rikostiedusteluaineen käyttö ulkomailla edellyttää tämän luvun mukaista päätöstä keinon käytöstä sekä sen valtion suostumusta, jonka alueella rikostiedusteluaine on tarkoitus käyttää. Rikostiedusteluaineen käyttö tulee toteuttaa yhteistyössä kyseisen valtion kanssa ja ulkomailla toimivan suomalaisen poliisimiehen on noudatettava kyseisen valtion rikostiedusteluaineen käytölle asettamia rajoituksia ja ehtoja.

Vieraan valtion toimivaltaisella virkamiehellä on keskusrikospoliisin päällikön pyynnöstä oikeus 3 §:ssä tarkoitettujen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuuteen kohdistuvien vakavien uhkien torjumiseksi toimia Suomen alueella yhteistyössä Suomen poliisin kanssa sekä 7–10 §:ssä tarkoitetun päätöksen nojalla toteuttaa poliisimiehen ohjauksessa ja valvonnassa suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, peitet toimintaa, valeostoa, valvottu läpilaskua ja tietolähteen ohjattu käyttöä. Ulkomainen virkamies on velvollinen noudattamaan keskusrikospoliisin hänelle antamia määräyksiä, rajoituksia ja ohjeita.

Rikoslain 16 luvun 20 §:n 1–3 momentissa, 21 luvun 18 §:ssä ja 40 luvun 12 §:n 3

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

momentissa säädetään mainittujen lukujen säännösten soveltamisesta Suomen alueella rikostiedustelukeinoja käyttävän tai Suomen alueella toimivan ulkomaisen virkamiehen tekemään tai häneen kohdistuneeseen rikokseen.

Täydentävä ehdotus

momentissa säädetään mainittujen lukujen säännösten soveltamisesta Suomen alueella rikostiedustelukeinoja käyttävän tai Suomen alueella toimivan ulkomaisen virkamiehen tekemään tai häneen kohdistuneeseen rikokseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

pakkokeinolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 7 luvun 4 §:n otsikko ja 1 momentti, 10 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 2 momentti, 10, 11, 29 §, 35 §:n 2 momentti, 38 §:n 1 ja 2 momentti, 55 §, 56 §:n 4 momentti, 57 §:n 3 momentti, 59 § ja 60 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä ovat 7 luvun 4 §:n 1 momentti ja 10 luvun 57 §:n 3 momentti laissa 452/2023, 10 luvun 1 §:n 1 momentti ja 56 §:n 4 momentti laissa 112/2018, 29 ja 34 § osaksi laissa 452/2023, sekä
lisätään 10 lukuun uusi 9 a, 9 b, 54 a ja 57 a §, seuraavasti:

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

7 luku

Takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen

4 §

Telekuunteluun, televalvontaan ja yhdistymistietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 3 §:n 36 kohdassa tarkoitetun viestinnän välittäjän hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun välitettävänä olleeseen viestiin liittyviä tietoja, mainitun luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja viestiin liittyviä välitystietoja tai mainitun luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja yhdistymistietoja.

10 luku

Salaiset pakkokeinot

Yleiset säännökset

1 §

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

Soveltamisala

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, yhdistymistietojen hankkimista, sijaintitietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015) ja rikostorjunnasta Rajavartiolaikoksessa annetussa laissa (108/2018).

2 §

Salaisten pakkokeinojen käytön edellytykset

Sen lisäksi, mitä salaisten pakkokeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, sijaintitiedon hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi. Peitetoiminnan, valeoston ja asunto-kuuntelun käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä rikoksen selvittämiseksi.

9 a §

Sijaintitiedon hankkiminen ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan rikoksen selvittämiseksi antaa lupa sijaintitiedon

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

hankkimiseen rikoksesta epäillyn tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos epäiltyä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Sijaintitiedolla tarkoitetaan viestintäverkosta, telepäätelaitteesta tai tietoyhteiskunnan palvelun tarjoamisen yhteydessä kerättävää tai käsiteltävää tietoa, joka ilmaisee teleosoitteen, telepäätelaitteen tai tietyn yksilöivän tunnisteiden sijainnin.

Lisäksi esitutkintaviranomaiselle voidaan rikoksen selvittämiseksi antaa lupa sijaintitiedon hankkimiseen rikoksesta epäillyn tai esineen paikantamiseksi tai seuraamiseksi, jos epäiltyä on syytä epäillä:

- 1) järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta*
- 2) parituksesta*
- 3) pahoinpitelystä*
- 4) törkeästä kotirauhan rikkomisesta*
- 5) vapaudenriistosta*
- 6) varkaudesta*
- 7) törkeästä luvattomasta käytöstä*
- 8) moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta*
- 9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettusta terroristisesta tarkoituksessa tehdystä rikoksesta*
- 10) terroristisesta matkustamisesta*
- 11) terroristisen matkustamisen edistämisestä*
- 12) terroristisesta julkisesta kehottamisesta;*
- 13) kiristyksestä*
- 14) salakuljetuksesta*
- 15) törkeästä tulliselvitysrikoksesta*
- 16) ympäristön turmelemisesta*
- 17) metsästysrikoksesta*
- 18) luonnonsuojelurikoksesta*
- 19) huumausainerikoksesta*

9 b §

Sijaintitiedon hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää sijaintitiedon hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta, jos vaatimus koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään kuukausi.

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, sijaintiedon hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies, jos lupa koskee päätöksen tekemistä edeltänyttä aikaa, joka on enintään viikko, taikka aikaa, joka on päätöksen tekemisestä eteenpäin enintään viikko.

Sijaintitiedon hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;*
- 2) rikoksesta epäilty tai epäillyn ollessa tuntematon toimenpiteen kohteena oleva teleosoite, telepäätelaitte tai muu yksilöivä tunnistus;*
- 3) tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily ja sijaintitiedon hankkimisen edellytykset perustuvat;*
- 4) luvan tai päätöksen voimassaoloaika kelloajan tarkkuudella;*
- 5) sijaintitiedon hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;*
- 6) mahdolliset sijaintitiedon hankkimisen rajoitukset ja ehdot.*

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää ulkomaiselle palveluntarjoajalle tehtävästä 9 a §:n mukaisia tietoja koskevasta pyynnöstä. Pynnön tekeminen edellyttää tämän pykälän 1–3 momenttien mukaista päätöstä sijaintitiedon hankkimisesta.

10 §

Yhdistymistietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Yhdistymistietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään tai tietyssä sijainnissa tietoyhteiskunnan palveluntarjoajan tietokantaan yhdistyneistä tai yhdistyvistä teleosoitteista ja telepäätelaitteista tai yksilöivistä tunnisteista.

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa rikoksen oletettuna tapahtuma-aikana oletettuun tekopaikkaan liittyvien merkityksellisten yhdistymistietojen hankkimiseen, kun on syytä epäillä 6 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosta. Erityisestä syystä lupa voidaan

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

myöntää koskemaan muutakin rikoksen selvittämisen kannalta merkityksellistä aikaa tai paikkaa.

11 §

Yhdistymistietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää yhdistymistietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää yhdistymistietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Yhdistymistietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) epäilty rikos ja sen tekoaika;*
- 2) tosiseikat, joihin yhdistymistietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;*
- 3) ajanjakso, jota lupa koskee;*
- 4) paikka, jota lupa koskee;*
- 5) yhdistymistietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu virkamies;*
- 6) mahdolliset yhdistymistietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.*

29 §

Järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Sen estämättä, mitä 28 §:n 1 momentissa säädetään, peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistuessaan järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan:

- 1) hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä;*
- 2) kuljettaa henkilöitä, esineitä tai aineita;*
- 3) hoitaa taloudellisia asioita; taikka*
- 4) avustaa muilla 1–3 kohdissa tarkoitettuihin tapoihin rinnastettavilla tavoilla rikollisryhmää, rikollisjoukkoa, rikollisverkostoa tai*

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

muuta näihin verrattavissa olevaa rikosten toteuttamiseksi muodostettua henkilöiden yhteenliittymää.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan osallistuminen on sallittua, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaankin;

2) poliisimiehen toiminta ei aiheuta vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi peite-toiminnan tavoitteen saavuttamista.

Peitetoimintaa suorittava poliisimies saa osallistua 41 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimitukseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

35 §

Valeostosta päättäminen

Valeostoa koskeva päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

38 §

Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa, valeostossa ja tietolähdetoiminnassa

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää, että peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa tai valeostoa toteuttava ja tietolähdetoimintaa valmisteleva tai toteuttava poliisimies varustetaan seurannan, kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Seuranta, kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita poliisimiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä

35 §

Valeostosta päättäminen

Valeostoa koskeva päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

38 §

Poliisimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa, valeostossa ja tietolähdetoiminnassa

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa päättää, että peiteltyä tiedonhankintaa, peitetoimintaa tai valeostoa toteuttava ja tietolähdetoimintaa valmisteleva tai toteuttava poliisimies varustetaan seurannan, kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi.

Seuranta, kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita poliisimiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

54 a §

Salaisella pakkokeinolla saadun tiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset

Ellei erittäin tärkeä yleinen etu muuta vaadi, salaisen pakkokeinon käytöstä vastaava esitutkintaviranomaisen yksikkö voi päättää, että salaisella pakkokeinolla hankittuja tietoja voi käyttää ja luovuttaa ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, jos se on tarpeen tietolähteen tai esitutkintaviranomaisen virkamiehen hengen ja terveyden suojaamiseksi taikka poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen taktisten tai teknisten menetelmien tai käynnissä olevan tiedonhankintaoperaation suojaamiseksi. Syyttömyyttä tukevien tietojen käyttöä ei kuitenkaan saa rajoittaa.

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina poliisilain 5 b luvun 3 §:ssä tarkoitetun uhkan torjumiseksi, rikoksen estämiseksi, poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Täydentävä ehdotus

syistä, tallenteet saadaan säilyttää ja niitä saadaan käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

54 a §

Salaisella pakkokeinolla saadun tiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset

Ellei erittäin tärkeä yleinen etu muuta vaadi, salaisen pakkokeinon käytöstä vastaava esitutkintaviranomaisen yksikkö voi päättää, että salaisella pakkokeinolla hankittuja tietoja voi käyttää ja luovuttaa ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, jos se on tarpeen tietolähteen tai esitutkintaviranomaisen virkamiehen hengen ja terveyden suojaamiseksi taikka poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen taktisten tai teknisten menetelmien tai käynnissä olevan tiedonhankintaoperaation suojaamiseksi. Syyttömyyttä tukevien tietojen käyttöä ei kuitenkaan saa rajoittaa.

55 §

Ylimääräinen tieto

***Ylimääräisellä tiedolla** tarkoitetaan telekuuntelulla, televalvonnalla, yhdistymistietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu.*

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina poliisilain 5 b luvun 3 §:ssä tarkoitetun uhkan torjumiseksi, rikoksen estämiseksi, poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

57 §

Tietojen hävittäminen

Edellä 10 §:ssä tarkoitetut yhdistymistiedot on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

57 a §

Salaisella pakkokeinolla saadun tiedon käytön rajoitukset toiminnan suuntaamisessa

Salaisella pakkokeinolla hankittuja tietoja, jotka on määritelty tai luovutettu käytettäväksi ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, ei saa käyttää poliisilain 6 luvun 1 §:ssä tai esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoitetun tutkinnan aloittamiseksi, esitutkintalain 3 luvun 1 §:ssä tarkoitetun rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisen perusteena, viranomaisen hakemuksen, vaatimuksen tai päätöksen perusteena taikka näyttönä esitutkinnassa, poliisitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä.

57 a §

Salaisella pakkokeinolla saadun tiedon käytön rajoitukset toiminnan suuntaamisessa

Salaisella pakkokeinolla hankittuja tietoja, jotka on määritelty tai luovutettu käytettäväksi ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, ei saa käyttää poliisilain 6 luvun 1 §:ssä tai esitutkintalain 3 luvun 3 §:n tarkoitetun tutkinnan aloittamiseksi, esitutkintalain 3 luvun 1 §:ssä tarkoitetun rikoksesta tehdyn ilmoituksen kirjaamisen perusteena, viranomaisen hakemuksen, vaatimuksen tai päätöksen perusteena taikka näyttönä esitutkinnassa, poliisitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä.

59 §

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on 9 §:n 1 momentissa, 11 §:n 1 momentissa, 22 §:n 1 momentissa tai 24 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, yhdistymistietojen hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, pakkokeinon käyttö on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 56 §:n mukaan.

60 §

Luonnos

Alkuperäinen ehdotus

Täydentävä ehdotus

Salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittaminen

Epäiltyyn kohdistetusta telekuuntelusta, tietojen hankkimisesta telekuuntelun sijasta, sijaintitiedon hankkimisesta, televalvonnasta, sijaintitietojen hankkimisesta epäillyn tavoittamiseksi, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitellystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta on viipymättä ilmoitettava hänelle kirjallisesti sen jälkeen, kun asia on saatettu syyttäjän harkittavaksi, taikka esitutkinta on muuten päätetty tai se on keskeytetty. Pakkokeinosta on kuitenkin ilmoitettava epäillylle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Epäiltyyn kohdistettua telekuuntelua tai televalvontaa koskevassa ilmoituksessa on yksilöitävä toimenpiteen kohteena olleet telesoitteet ja telepäätelaitteet.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
.